

č. 8° 469 - 13 - 15.

12. -

LUŽIČAN.

ČASOPIS

za zabavu a poučeníje

na léto

1872.

Redaktor:

K. A. Fiedler,

vyšši seminárski učer w Budyšinje.

Třinaty létnik.

W Budyšinje.

Z nakładom J. E. Smolerja, redaktora Serbskich Nowinow.

W o b s a h.

A. We wjazanej ryči.

	Strona		Strona
Nowolětna rozpomnjeńka	1.	Na Čornobozy	81.
Dwě njewjesće	8.	Spěwarjowe pokleće	87.
Při wěrowanju	13.	Što bych chcył	90.
Wcuzbu	17.	Zalubowany	92.
Pěseń swobody	24.	K dnjej 3. julija	97.
Čim jasnije woko, čim wjetša radosć	27.	Tři pohrjebne spěwy	105.
K 22-lětnym swjećinam budyskeje Bjesady	33.	Sudny stoł	113.
Što potrjebam?	42.	Smjertnička	121.
Na Maćicu Serbsku	49.	Mandželski křiž	129.
Dželenje	58.	Moja Lenka	145.
Postrowjenje do dalokosće	65.	Tragiska podawizna	151.
Ballada	70.	Na tři serbske rowy	161.
Hač mam Če lubo?	77.	Žołte łopjena	167.
Spěw wot Heiny	78.	Rjeńši prichod	172.
		Trošt zrudnemu	177.
		Z wójny dom	181.

B. W pěšej ryči.

Jan Khróst	1.	17.	Wo porskanju	106.
Zyma	8.		Rjana a hrozna džowka	108.
Na čim Němca poznaješ	13.		Złoto a złoty	114. 130. 145.
Popjelča	24.		Sněhwějca	122. 137.
Moje pućowanje do Łužicy	28. 42.	58.	Ernst Rychtar	142.
Pražski student na prózdnicach	34.	49.	Kałata Róža	151.
Kocor a myška	46.		Zapis cyncatych zwěrjatow w Hor- nych Łužicach	154.
Šwjerč a mrowja	47.		Šklenčana hora	157.
Smilna wutroba namaka smilenje	65. 82.	97.	Fijałka na Čornobozy	158.
Kwětki	70.		Khudy tkalc	161.
Kamjeńske nosy	78.		Woły	167. 187.
Słónčne swětło	89.		Handrij Seifer	173. 182.
Hólčk-palčk	92.		Čeja swěca so dlěje pali?	177.

C. Stajne rubriki.

Z Budyšina a z Łužicy str. 14. 31. 47. 62. 78. 94. 111. 126. 144. 159. 175. 190.
Słowjanski rozhlad str. 15. 32. 48. 64. 79. 95. 112. 127.
Druzy wo nas str. 91.
Drobnostki str. 14.
Listowanje str. 16. 48. 128.
Wot redaktora str. 192.
Porjedenje str. 32. 160.

D. Spisačeljo.

Wudźělki třinateho lětnika Łužičana wudźzechu z pjera pjećadwacyóch spisačeli. Mjez nimi su pjećó duchowni: k. faraš Domaška w Nosacicach, k. kaplan Dučman w Radworju, k. faraš Hórník w Budyšinje, k. faraš Jenč w Palowje a njebo k. faraš Seileš w Łazu († 15. okt. t. l.); jedyn professor: k. gymniasialny wučer Dr. Pful w Dreždžanach; jedyn nowinar: k. redaktor komthur Smoleš w Budyšinje; jedyn jurist: k. assessor Wjela w Budyšinje; dzewjećó wučerjo: k. wučer Jórdan w Popojcach, k. wučer Kapleš w Rachlowje, k. wučer Kral w Radworju, k. wučer Mučink w Zemicach, k. wučer Nyčka w Essenje n. Rh., k. wučer Rostok w Drječinje, k. wučer Šořta w Dreždžanach, k. wyšši wučer Wehla na Židowje a wyšši seminarski wučer Fiedleš w Budyšinje jako redaktor; tři studentojo: k. Cyž, stud. theol. w Múnstru, k. Leidleš, stud. juris w Lipsku a k. Skala, stud. theol. w Prazy; dwaj gymnasiastaj kk. Čoch a Muka w Budyšinje; tři seminaristojo: kk. Kapleš, Kešk a Kruža w Budyšinje.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Trinaty lětnik.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Wukhadža kóždu druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 15 nsl.

Č. 1.

Januar.

1872.

Nowolětna rozpomnjeńka.

Tak spěwaše Měrza-Šaffy swojim přećelam, hdyž běchu stare lěto dokonjeli:

Wšědnje wječor so lěhachmy,
Kóžde ranje tež stawachmy.
Rano so pěknje zwoblekachmy,
Wječor so wobhladnje swlěkachmy.

Što smy nětk mjeze wšo činili?
Wjele wšak njejsmy dokonjeli!
To rěka, tak začuwam, štož nastupa mje,
Štož hordžiše ma mysle, tón wupraj je!

J. B. M.

Jan Khróst.

Zyma bě a sněh. Po drozy, kotraž wot Budyšina k wječoru wjedže, po tak mjenowanej „dreždžanskej“ drozy, stupa muž. Chcemy sebi jeho wobhladać, ze zady a wot přědka, prjedy hać dale wo nim ryčimy. Wón je srěnjeje wulkosće, skerje mały hać wulki, tola zasadžity. Na hłowje ma čorny kulojty klobuk. Jeho čorna drasta je khětro wobnošena, tola hišće cyła, jeno pod pažu praweho rukawa je so šow trochu pušćik. Přědku ma bělu předkošlku. Jeho mjezwočo je blěde a džěrkawe; hubje stej trochu wuwalitej. Na jeho wobliču so někajka hłuboka žaroba wotražuje. Wón je na pohlad něhdže połsta lět stary. We swojej prawej rucy džěrži kij a woči ma z nawočemi wobronjenej. Jeho cyły napohlad je tajki, zo měnimy, zo mamy tudy někajkeho wučeneho před sobu. A temu tež tak je. Wón je dotal w „měsće“ přeby-

wał a „hodžiny“ dawał, t. r. wón je džěci w jich domach roz-
 wučował w čitanju, pisanju, ličbowanju a t. d. Wšelakich nje-
 spodobnych wobstejnosćow dla, na kotrež pozdžišo hišće spomniny,
 je z nim tak daloko přišlo, zo je jeho měšćanska rada z „města“
 wupokazała a jemu kruće přiuručila, zo so w „měšće“ wjacy poka-
 zać njesmě. Wona je, jeho pokazala do wsy S., někotre hodžiny
 ze zady Kamjeńca, hdžež je so narodził, zo by so tam gmejna za
 njeho starała. Woni chcychu jeho po tajkim do khudownje tyk-
 nyc, hdžež měješe w hromadze być wón, jako wučeny a zdžěfany
 muž, snano z prošerjemi a wšelakim njedušnym ludom. Zo so
 jemu to tak prawje njecha, zo je jeho wutroba pokhmurjena, jeho
 khód čězki a zo jara njekhwata, móžemy sebi myslíć. Na tutym
 puću jeho nadeńdzemy. Prjedy hosćenca „k třom hwězdam“ džěli
 so droha; runje won dže do Dreždžan, na prawu ruku do Ka-
 mjeńca. Wón so teho dla na prawu ruku winje. Nětk přińdže
 korčma, „Töppelschenke“ mjenowana, přenja korčma. Jemu date
 njeje, nimo korčmy hić. Wón zastanje, haj horčma je; wón za-
 stupi a da sebi za krošik „čisteho“ porjedzić. Tón wupije; nětk
 kroči dale, hač naposledk do Kamjeńca přińdže. W kak wjele
 korčmach je prjedy hišće nutřka pobył, njewěmy. Tu zastupi do
 jeneho hosćenca a dawa sebi jenu „pólku“ po druhej porjedžeć,
 hač je so na posledk tak wopił, zo, jeli jeho njejsu won čisnyli,
 su jemu tola kazali hić, hdžež je sem přišoł. To je wón tež swěru
 wobkedžbował. Wón so njeje wobhladował za pućom, kotryž do
 S. wjedže, ale je zaso do Pančic abo do „Klóstyra“ přišoł. Wot
 jow winje so na prawu ruku a přińdže skónčnje do Biskopic. Po
 železnicy přewjezy so hač do Žičeńka; dale sebi zwěrił njeje. Po
 wupiću někotrych škleńčkow „čisteho“ winje so zaso na prawu ruku
 a přińdže do Huski, hdžež dlěje dyžli džeń wostanje, wot jeneje
 korčmy do druheje khodži a so naposledk tež hišće z něčim wob-
 stara, wo čimž sebi myslí, zo budže trjebać. „Ale, knjez Khrósto“
 (Jan Khróst*) je jeho mjeno), dopominaju jeho ludžo, „jeli Wy do
 „města“ chceće, dha bych ja nětk činił, zo bych šoł“. Ale wón přeco
 hišće njeńdžiše, dopomni so pak při tym na mnje a přińdže ke mni.

W lěće 1856, małego rózka, džeń do pokutneho pjatka, po-

*) Khróst, a, m., Gesträuch, Gehölz, Busch.

poldnju w třečej hodžinje kłapa něchtó pola mje wo durje. Ja won pohladam. Přede mnu steji Jan Khróst. Ja jeho lubje witam. Wón se zamolwja a praji: „Njedźiwajće, jeli molu, cheych Was raz wopytać a Was prosyć, hač mje njechali jenu nóc hospodować. Tola jeli so nječini, njecham Was wobćežować, dha dale du.“ Ja praju: Na žane wašnje; ja sym Was hižom wjele króc prosył, zo byšće mje raz wopytali; Wy hišće ženje přišli njejsće; Wy wostanjeće džensa pola mje. Tola jene dyrbju Wam prajić: ja mam w Huscy hišće jenu hodžinu dawać a dyrbju Was na khwilu wopušćić; wokoło wosmich přińdu zaso dom. Sće Wy z tym spokojom? „Lubje rad!“ Ja dowjedu jeho nětk horje do jstwy a hdyž sym we swojim powołanju hotowy, nawarju jemu khofeja. Na to so k prjechiću zhotuju a praju: Ja dyrbju nětk hić; tu maće mój pjelc; činće sebi „khomody“; tu su štrychowanka a swěčka, zaswěće sebi, hdyž budže ćma; tu je drjewo, tepeć a přižadujće, a tu je moja knihownja; činće, jako byšće doma byli. Na zasowidženje! — Jako wokoło wosmich domoj přińdžech, sedžiše Kešk w mojim kožuše při blidže za khachlemi w łódzymnej stwje; zatepił njebè, ale swěčku bě sebi zaswěcił. Tón samy wječor so dołho rozryčowałoj njejsmoj, ale smój so bórzy k měru podaťoj.

Na druhi dzeń rano, hdyž běchmoj khofej wupiľoj, prašeše so Khróst najprjedy, hač chcu snano ke mši hić, a jako jemu wotmolwich, zo džensa njepóndu, započa wón hnydom wo něčim pädagogiskim ryčec, na což pak jemu wjele napřećiwic njemóžach; w tutym nastupanju bě wón dale hač ja, to ja wjedźich. Ja so potom sydžech k pianofortej a jemu něšto přednošowach. Wón khwilu připosłuchowaše, bórzy pak mje prječ sćeže, prajicy: „Chcemoj so hišće khwilu rozmłowjeć.“ Zjawnje bě widzić, zo žada rozpróšenje abo powučenje. Wón rjeknu ke mni:

„Wy sće přirodospytnik a sće so hižom dlěši čas z přirodospytstwom nakładowali, prajće mi: Što wući přirodospytstwo wo njesmjernosći čłowskeje duše?“

„Knjez Khrósto,“ wotmolwich ja, „ja česću Waše dowěrjenje, kotrež w tutym nastupanju ke mni maće, a tola zda so mi, jako by so Waše prašenje runałe temu, jako cheyli so Wy snano šewca prašeć, kak so štrympy abo khofejowe mlynčki činja. Wón Wam

wotmolwi: To ja njewěm; prašejće so tych, kiž tute wěcy činja, ěi wjedža Wam to lěpje rozpowjedać.“

Khróst. To so mi dźiwne wotmolwjenje być zda. Wy měníće po tajkim, kaž so zda, zo dyrbjú so z tutym prašenjom na někajkeho theologu wobroćić.

Ja. Haj, tak ja měnju.

Khróst. Ja pak cheych to runje wot Was słyšeć.

Ja. Waše prašenje nastupa po prawym wěru. Přirodospytstwo pak je wědomosć a nima po tajkim ničo činić z wěru. Přirodospytnik njesmě wěru měšeć do svojich přepytowanjow abo prašenjow, to było mocowanje cuzych prawow. Na rune wašnje nima zaso theologa prawo, přirodospytnikej prjódkpisać, što ma wučić abo pisać a što nic.

Khróst. Wy chceće mi po tajkim swoje wotmolwjenje na moje prašenje zapowjedzić a njechaće mi Waše nahlady w tutym nastupanju zdžělić.

Ja. Ja chcu Wam wšo prajić, štož wěm a štož Wy po prawym tež wjedzić móžeće, hdyž na přirodu kedžbujeeće. Wy pak njesměće, hdyž Was njespokoju, potom hnydom prajić, zo do žaneje njesmjertnosće njewěrju. Zwonkna přiroda nima žane přikłady, z kotrychž by so njesmjertnosć direktnje dopokazać hodžila, přetož štož my za tajke wudawamy, su jeno rjane prajidla; wone tež něšto dopokažuju, ale nic to, štož dyrbjaju.

Khróst. Sym wěipny, Waše rozestajenje słyšeć.

Ja. My so najprjedy prašamy: što je njesmjertnosć? Njesmjertnosć je žiwjenje po smjerći. Za předznamja njesmjertnosće plaća wosebje scěhowace přikłady: wotcućenje přirody po zymje, pšěńčne zorno a přeměnenje husancy do mjetla. Po zymnej zymje nalěto wšo zaso wožiwja; zemja kryje so ze zelenej drastu; ze zemineho klina wubiwaju rjane kwětki; štomy, z kotrychž je nazymu lisće wotpadaće, so zaso zelenja; ptački, kiž su nas nazymu wopuščile a do ćoplišich krajow začahnyće, wróćeju so zaso k nam, a w lěsach, kajke to wjeseće spěwanje! A w hatach, kajke to rjechtanje! A wački a muški a mjetlki, cyły powětr je z nimi napjelunjeny a cyły zwjerch zemje je z nimi pokryty. Njeje to nowe žiwjenje? Njeje to žane předznamjo žiwjenja po smjerći? Ně,

praji zymny přirodospytnik; žiwjenje je, tež móžemy z džěla prajić, nowe žiwjenje, nic pak žiwjenje po smjerći. Štož ze zemje wubiwa abo na štomach wurośuje, je nowa młodžina ze stareje rostliny abo cyle nowa rostlina ze symješka. Stara rostlina zaso wubiwa, dokelž ma hišće žiwjenje w sebi, a ze zornješka wurośuje nowa rostlina, dokelž je khmane, khochowy pušćeć. Wotemrěta abo cyle morwa rostlina wjacy njewubiwa, runje kaž tež wuskhnjena hałoza žane Uisće wjacy njenasadžuje a wotemrěte abo k mučcy rozmlěte symješko žanu nowu rostlinu njeplodži. Jeno žiwjenje plodži žiwjenje; žiwjenje wostanje, je wěčne, je njeskónčne, doniž přiroda žiwa a móčna wostanje. Štož je cyle morwe, wjacy njewožiwi. W zynje njeje přiroda morwa; jeje njeskutkowanje je jeno spanje. Nalěcowa a lěcowa ćopłota njewožiwi morwu přirodu, ale wubudži žiwu přirodu ze spanja. Přiroda wotcući. Tak wotcući žiwy ćlowjek ze spanja. Chcyli nětko prajić: Kaž žiwy ćlowjek ze spanja wotcući a kaž žiwa přiroda po zymskim spanju k nowemu žiwjenju wotcući, tak tež morwy ćlowjek po smjertnym spanju abo po smjerći zaso wožiwi a wotcući, dha by to jeno přirunanje było bje-wšeho dopokazanja, a zaklučenje by tež teho dla wopake było, dokelž my tudy na morweho přenjesemy, štož so jeno wo žiwym prajić hodži.

Dale: Lěpše předznamjo njesmjertnosće zda so pšěńčne zorno być. My smy husto slyšeli prajić: Jeli pšěńčne zorno do zemje njeprindže a rjezemrje, njemóže wono horjestanyć a so z krasnišej drastu wodžěwać; runje tak dyrbi ćlowske ćěło do zemje pohrjebane być, prjedy hač móže k nowemu žiwjenju wotcuć a krasnišo horjestanyć. Pšěńčne zorno je po tajkim krasne předznamjo našeho žiwjenja po smjerći.

Khróst. Njeje dha temu tak?

Ja. Derje, štož to wěri, kohož tuta wěra wobzbožuje a polěpšuje. My ju njechamy podrywać.

Khróst. Njeje dha wona w přirodže wobtwjerdžena a załožena?

Ja. Ně, w přirodže nic.

Khróst. Dha so zda, zo je wěrnó, štož so přirodospytstwu wumjetuje, zo wono wěru podrywa.

Ja. To mohło jeno tehdy wěrnó być, hdyž swoje mjezy pře-

kroči a wěru nutř měša, kiž nutř njeslušša. Wostanje přirodospytnik jeno we swojim wokrjesu, dha je přirodospyt w nastupanju wěry indifferentny. Chcył-li přirodospytnik wučić: njesmjertnosć žana njeje, dokelž so z přirody dopokazać njehodži, dha by wón wěru podrywał, by pak tež wopak zaklučil. To pak přirodospytnik nječini, dokelž k temu ani prawo, ani přičinu nima.

Khróst. Što dha pšeńčne zorno wučí?

Ja. Zo pšeńčne zorno, kotrež wubiwa, morwe njeje, ale je žiwe, njetrjebam drje hakle prjedy spomnić. Pšeńčne zorno je jeno džěl cyłeho, móže pak cyłu rostlinu (pšeńčne stwjelco) wupłodzić. Wěrnó drje je, zo ma wupłodžena rostlina hinaši napohlad hać zorno, njeje pak tola tež ničo druhe hać pšeńca, kotraž zaso to płodži, z čehož je wupłodžena, pšeńčne zorna, kiž maju w sebi tu samu móc a to samo žiwjenje, kaž jich prjedownicy. Pšeńčne zorno zemrěje, hdyž je nowu rostlinu wupłodžile. Je swój nadawk dopjelniše, zemrěje, wostanje pak žiwe we swojich potomnikach, a to je jeho njesmjertnosć. Runje tak ma so z čłowjekom. Je swój, ja chcu prajić, zeński nadawk dopjelnił a džěci płodził, zemrěje, wostanje pak žiwy we swojich potomnikach, a to je njesmjertnosć čłowjeka, kotraž so z přirody dopokazać hodži, njeje pak ta njesmjertnosć, kotruž theologa wučí. Jenotliwc zemrěje, ale ród budže zdžeržany.

Mjez tym bě so połdnjo přibližilo a mój powobjedowachmoj. Po wobjedže ja tak započach: My mamy nětk hišće ryčeć wo husancy a mjetlu. Znate je, zo so husanca pozdžišo do mjetla přewobroći; přewobroćenje stanje so w dudcy, kotruž je sebi husanca sama wutworila. Husanca a mjetl je to samo byće, husanca je nižši, mjetl wyšši skhodžeńk jeho rozwića; dale so zwěrjo wjacy njepřeměnja. Mjetl znjesy jejka, z kotrychž zaso husancy teje sameje družiny nastanu. Husanca, jako njedokonjany mjetl, jejka njenjesy a so njerozpłodžuje. Tež tudy płaći, štož smy hižom spomnili: jeno žiwjenje płodži žiwjenje a po smjerći žane žiwjenje. Jeno žiwa husanca móže so do dudki přeměnić, a jeno ze žiweje dudki móže mjetl wukhadžeć. Morwa abo morjena husanca so njepřeměnja, a z morjeneje dudki žadyn žiwy mjetl njewukhadža. A to je derje. Burowa by so hroznje wobhladowala, bychu-li jeje hu-

sancy, kiž je prjedy z kału zwuběrała a bje-wšeje smilnosće zamordowała, zaso wožiwiła a na druhim kóncu do kału ćahnyla a z nowa počala žrać. Pola čłowjeka žane tajke přeměnenje w jeho žiwjenju njeznajemy. Husanca a mjetl njedopokazetaj ani njesmjertnosć, ani přeměnenje do wyššeho byća po smjerći, ale jeno přeměnenje za žiwjenje.

Khróst. Dha so zda, zo z njesmjertnosću z cyła ničo njeje.

Ja. To ja prajił njejsym a njebudu. Ja sym jeno rozestajał, zo so njesmjertnosć z přirody dopokazać njehodzi, ani njesmjertnosć ćěla, ani njesmjertnosć duše; přetož z dušemi a duchami nima přirodospytnik ničo činić a njemóže z nimi ničo započec. Přirodospytnik znaje jeno tu njesmjertnosć, zo žiwjenje překhadža z jeneho byća do drugeho, ale teho sameho rodu a zo wšo, štož je stworjene, hdyž tež zańdže, w přirodže wostanje a jeno swoju twórbu přeměni; maćizna je wěčna, ale přeměnljwa; žiwjenje pak je tež wěčne, bórnje tež nic w tym samym byću.*) Njesmjertnosć duše na polu přirodospytstwa njenadeńdzemy; my pak teho dla njesměmy hnydom prajić, zo žana njesmjertnosć duše njeje. Rjebincl, rěka, rosće na polach; ja sym jene cyłe polo přepytał a žadyn rjebincl na nim nadešoł; směm ja nětk teho dla prajić, zo žadyn rjebincl njeje? Štož na jenym polu njenadeńdzemy, to nadeńdzemy snano na druhim. Jene tajke polo su te knihi, z kotrychž křesćan swoju wěru čerpa, a ja Was dale na te same kedźbliweho činić njetrjebam, dokelž Wy je runje tak derje znajeće kaž ja a wěsće, što wone w nastupanju njesmjertnosće člowskeje duše wuča. Jene druge polo je dušewěda, a na tutym polu sće Wy hišće znaćiši dyžli ja a Wy wěsće, zo to, štož je njeboh D. w nastupanju njesmjertnosće z dušewědy wučik, cyle přez jene běše z tym słowom: Čěło móža morić, dušu z jeje mocami pak nic. A bórnjež tež žana njesmjertnosć njebyła, kaž pak je, my ju tola dyrbimy wěrić a wučić a so po tutej wěrje zadžeržec. To žada naša wažnosć, zo so začujemy jako wyšše byća dyžli zwěrojata su; bjez

*) Život jest věčný, ustavičně činný, způsob jevení se jeho rozdílný, rozmanitý. Látka též jest věčná, tvarale její nestálý, proměnitelný. Protož látka přináší na svět tvar, jenž pak byne: látka ale a život jsou nezmařitelné, věčné. Presl.

tuteje wěry by so čłowjek husto zwěrjeću runał a by často hišće hórši był, dyžli žane džiwyje torhace zwěrjo.

(Přichodnje skónčenje.)

Dwě njewjesće.

Dwě njewjesće tam džěštej k wołtarjej

We kčěwje krasnoh' młodoh' nalěća.

O praj mi tola, kotra wuzwoli
Najsprawnišeho sebi młodženca?

Hlej, wobaj staj we lětach najrjeńšich,

Tón to, tón druhi tamne lubuje.

O praj, we kotrym domje zbožo nětk
Najrjeńši sebi statok zhotuje?

We tym, hdžež džens a w času přichodnym

Knjez njebiesow a zemje bydło ma;

Hdyž tón do doma sobu začehnje,

Dha njewjesće wón wěrne zbožo da!

Horisław-Mučink.

Z y m a.*)

A wona so dlěje wjacy njeda wotdzeržec, šedziwa zyma a wot połnocy třěskanca, ze swojimi sněžinkami, lódkami a mjećelemi. Wona začehnje. Jeje předpóslu su lodowe swěcy při studni, lodowe hladziny na rěčkach a přerowach, džiwyje husy w podobje sanicy vysoko pod njebjom wjesławajo. Jich škropawe, dybawe hlósy připowjedaju začah kruteho knježerstwa.

My pohladnjemy rano přez wokno; hlej, třěchi su běle; přez nóc je sněh našol; kóždy kolik ma swoju čapku. Nětk zaso pócňje hić; číše padaju zwoprědka jeno jenotliwe sněžinki, nětk so do bromady kužoli kaž běly zaplet. Zymsła krajina so před nami wupřescera. My ju z čichej radosću wobhladujemy. Wětr z dolneho ranja pócňje duć; čicha, rězata zyma zastupi. Zymske duchu započnu swoje lódkowe syće tkać. Rěka, hat a jězor zamjerznu.

*) Druhe počasy buchu we Łužičanu hižom rozpomnjene, a to nalěčo na stronamaj 91 a 107 pjateho zešiwka, lěčo na 117., a zyma pak na 182. stronje dwanateho lětnika.

Mjez trawu a kerkami wubiwaju jenotliwe lodowe pruhi; tola wjetše wody su hišće njeprukryte a honja čemne, hněwne žolmy. Wone wojuja napřećiwu lodowym putam, z kotrymiž chce je zyma zwjazae. Běle mhlowojte stołpy so wutworjuja; wječorne slónco wodźěwa je ze swojim purporom; měsačne směrki na nje njepadaju; zatrašnje zymna nóć scěhuje; jězor je putowany; twjerdy kaž worel je lodowy kryw, při bokach šěry, wosrjedža čemnočorny.

Za ptački, kiž nas wopušćile njejsu, započnje so nětko zrudny čas. Žolty sknadžik, kiž je nazymu spěwał: Buriko, buriko, njetrjebam će! přińdže do wsy a prosy wo zornješko; počerwjenojta zybka dypa hlódna do jahodkow, kiž su ze zady khěže na bozowym kerku zbytkne wisajo wostałe; samo plóšiwý rapak přibližuje so k ludžacym wobydlenjam. Kbudak mjez ptačkami, nažrany, powšěchny wrobl we swojim šěrym kabaćiku, z počerwjenojnym tolstym nopom a sazowymi wusami, ma nětk póst. Tu nětk sedži wulecyčinjaty čepčeč, potuleny w kruhu svojich, pjerje koło wokoło rozšepjerjene, hlówu k ramjenjam scěhnjenu, tak zo jeno pysk a woči z kožucha kukaju, abo wón čapnje so samotnje w zakitanym kućiku, pyta sebi woknjace wobloženje abo wuheń, zo by wužił pruhu zymskeho slónca abo dych pjecakowý, abo klepa z holožnym pohladom wo wokno khudeje wudowy, zo by sebi smilny dar wuprosył. Hdžež so jeno bróznjowe wrota wotewrja, tam tež je wón, tłóči so z mocu nutř a dypa z rubježnym pyskom samo do žitnych měchow na torhosću. — W ćoplej a so kadzatej hródzi steji skót a čaha smorčo syno ze žłoba abo leži w měrje žwak žujo na słomje. Durje su zawrjene; w khachlach praska drjewo, so palace, na pjecaku je woheń, we jstwje je ćopło. Štóž won njetrjeba, wostanje doma.

Husto po cylych dnjach wětr howri a sněh dže. W pustym dole je džiwi změšk a bitwa. Kaž mórske žolmy honi wichorica wysoke sněhowe čary po runinje mječo a nakhopi sepje kaž murje a scěny.

Kruta džiwica a dajata smjertnica je zyma wosebje w hórskich krajinach. Husto hižom w oktobru stupa wona tam z Alpow do horow dele. Rěčki zamjerznu, wodospady sprostnu na zymnej skalinje k mócnym stołpam; jeno tu a tam, hdžež so wětr stajnje zastorkuje, wostanje róžk bjez sněha. Z próču zdžerži sebi pastyr sćežku k derje wobarnowanej hródzi, z próču pytaju sebi džiwiye kury, kiž su

husto w času mječela do božeje wole na zemi sedžo wostałe a so zawěć dale, wokoło samotnych synowych bróžničkow zornjatk, mjeztym-zo kohliey, wjewjericy, mordarje, zajacy a liški za-dźiw-hdy swoje jamy wopušća.

W alpowskich wsach leži sněh w podobje wysokich murjow; pobočne doły su zawěte, a wobkhad je tam husto cyle přetorhnjeny; z prócu so drohi čiste dźerža. Z motykami, łopačemi a sanjemi dyrbi knjez přirody přećiwo zymje wojować a ju přewinýc pytać, kotraž často za jenu nóc, haj za mało hodžinow jeho dźěło zaniči a jeho prócu k hanibje sěni. Pozdže na horach rano swita, a swětło runa so bóle zrudnemu směrkanju, dyžli bělemu dnjej. Lědy je połodnjo nimo, zastupi zaso ćma. W nocy ropotaju jězory, mjerzujenje šćepi skały a štomy, a tak někotre ptačatko nadeńdzemy morwe a woněmjene. Na stary sněh so přeco zaso nowy dele sypa, pak w ćeníkach slěbornych lódkach, pak w mócných čwakach. Hróžbna je na Alpach wějenca; wobydleť runiny njemóže sebi to předstajíc.

Najprjedy je wšo ćicho; žane lisíčko so njehnuje; njebjó je šěre; na horach wisy njewjesoła mhlownina, čím wyššo, čím ćemnišo, kaž tołsta kurjawa. „Wostań jow,“ přiwoła swědomy pućowarjej; „dolho trać njebudže, dha přindže wichor a strašna wějenca.“ Z dohom stanje so stork, zo cyła khěža zarži, wot ponožka hač do pincy. Styki ropotaju, třěšny kryw so dele sypa; lohki wubeń zawostaji wichorej swój powjerch. Pućowarja zapřimnje a jeho nahle wobwjertnje. Tysacy žalostnych hłosow započnu wuč; kóždy wjeršk hory ma, kaž so zda, swoje wosebite hesło, kóžda wužlobina swoju wosebitu wobžarowatu žalosć. Srjedža do tutech hłosow klinči kaž helseke wošćerjenje. Wichor je, kiž ze storkami kaž helski djaboł wšudžom wokoło jězdzi, jako cheyť poslednju hodžinu připowjedać. Jeho rozžlobjenym storkam so ničo napřećiwić njemóže. Wón honi sepje w hromadu, zo so kaž sněžiny přez puć wala a jón zasypaju, abo wón zdunje sněhi ze zemje, zo tam lód wuhladauje, hdžež je wokomikunjenje prjedy hišće husta, běła sněhowina ležala. Potom wupraska zaso, jako by zaspochi z krjudami biť, zo wšo frunči, wjerčinu sněžinkow a wótrohranitych lódkow, kotraž wšo sobu storhnje, štož do jeje strašneho kužoła přindže.

Běda wobohemu pućowarjej, kiž so won zwaži. Rhwatajey hotuja ćemne mocy jemu jeho ćelnu płachtu. Na cyłym ćele třepjetajo a z

krejčerwjenym wotwobroćenym wobličom dđerži wón so twjerdže stejó kija, potom krači zaso někotre kročele dale; nětk padnje, zebjerje so zaso na nohi, padnje zaso. Nětk swoje zamóženje prječ čisnje, zo by jeno hoće žiwjenje zdđerzał. Wón woła po pomocy; wošcerjejo wotmolwja jemu wichor. Wón pohladnje horje, žehliwe škrě so jemu mjez woči suwaju; hišće jedyn raz so wón zmuži a wojuje přeciwo zasakłosci žiwjelow; séežka a puć staj so ztubiłoj; jeho zmysla so měšuju; wón je kaž slepy, hjez pomjatka. Z wuwolanjom: Knježe Božo, ja wjacj njemóžu! wón do sněhoweho rowa sam zapadnje. Mučnosť, zasparnosć jeho přewozmjetej; lohka smjerc jeho zapřimnje. Jeho poslednje zdychnjenje wotzynči; wichor dale wuje a přikryje ze sněhowej hórku čelo. Přichodne nalěće namaka kozar morwego, kiž je hišće derje zdđeržany.

Tola zyma je tež rjana; wona nima jeno wichory, stróžele a čerpenja, ale ma tež slónčne dny, swoje dejmanty, swoje wjesela. Njeposkića slónčný dzeń w zymje krasny, haj swjatočný napohlad? Zemja je daleko z čistym, bětym sněhom přikryta; nad nej wjelbuje so hjezmróčne, jasne, módre njebo, z kotrehož slónco zločane pruhi dele scele. Sněhowa płonina runa so krywej, ze slěborom přepłecenemu a z drohimi kamjenjemi wusadzanemu. Na kóždej hałožcy wisy něžna kwětoběla pomjerzlina, štomy su kaž ze slěbornymi ničemi popředzene. Wodospad je sprostnjeny, poblyšćowate lodowe stolpy dele wisaja, pozběhujaja so horje a tworjaja tajnostne próznjeńcy. Je, jako by so přiroda ke krasnemu swjedženjej wupyšić chcyła. Wječor je sněhowa krajina z purpurom něžnje počehnjena.

Rak mócný, čisty a wokřewjacy je powětr slónčný dzeń zymski! My so njewrócamy, hdyž smy so wukhadželi, dom wupoćeni, spróćeni a próšni, kaž w pražniku, ale womłodzeni, wjeseli, stwjerdnjeni.

Wjele wjeselých wobrazow poskićuje měrna zymska krajina. Na lódbładkim módrym jězorje suwaju so spěšni smykačerjo, so wušiknje překřižowajo. Z wjeselým wyskanjom zhotuja sebi hólcý sněhaka. Na lohkih saňkach woža so spěšnje kaž wětr po hórcy dele. Na wubjernej čeri leća hwizdajo sanje nimo.

Na njezamjerznenym bahnojtych haće pokaže so krasny rybačk abo zelený wrobl ze zertzawej hruďu a blyšćatym, njebjomódrym, do zelena překhadžowacym wopjerjenjom. Bruň džiwwja kačką z blyšća-

tej čornozelenej hložjku dopadnje rjepjetajo do stareho bahnišća, z kotrehož hlubiny zelene rostliny kaž ponórjene naléce wuhladuja. Hdžež su zymske sywy njepríkryte, tam so stadło wobhladuiwych šěrych dźiwich hus dele pušći. Žiwy plušć zanoša při slóněnych dnjach na popołdne na samotnych lěsnych lukach swój jednory spěw. Křížik lehnje.

Za noc wukčěja na woknowych škleńcach něžne lodowe kwětki, hdyž tež hjez wónje, tola k čichemu znamju, zo strójnje tworjaca móc přirodźina njeje cyłe wuhasta. Zelenosć jědle rozwjesele pustu zymsku krajinu.

Krasnje blyšća so w jasnej zymskej noci hwězdy, wjele rjenišo, dzyžli w nocach druhich počasow. Najkrasniše hwězdna steja na njebju. W ćopłej rozswětlenej stwje bórča koleska; basnički so powjedaju; rumpodich ščerkoce před woknami z měchom worječow a chce wjedzić, što su dźěci, kiž so z bojosću k mačeri přituleju, nawukle. Lubozniši wujew je bože dźěćo same; w ćemnosći zymskeje noci skhadža hwězdow najrjeniša — hody.

[Při khudym žlobje napomina cyrkej bohateho, zbožowneho, syteho w jasne rozswětlenej ćopłej stwje, kotrehož noha na mjehke rubna stupa, zo by njezapomnił khudeho, kiž je hlódný a zymu mrěje, w lódzymnej komorecy, na zymnej zemi kamjenjanej, zo by njezapomnił syrotki, kotraž žadyń božodžěšćowy štomik nima a žane dźěćace wjesele, a boži wječor ničo nima, zo mohła so nasycić, hač twjerdy suchi khlěb. Posluchaj, kak zymny wětr sobusćerpliwje pomba khudemu wo wokno klepac!]

* * *

Tak so pleće wokoło nas wotměnk počasow, kaž barbaty bant; mlódnje wjesele naléce ze swojimi wonjatymi fijalkami, hordostne léce ze swojimi pokhilenými klóskami, domyslno-wažniwa nazyma ze swojimi zwjeselacými kićemi, sněhopolna zyma ze swojimi mjěćelimi a luboznymi domjacými wjeselemi. Za zbožowniše mohli horce kraje khwalić, kotrež tutón wotměnk njeznuju, hdžež po krótkim dešćowym času, přez cyłe lěto, slóncó na módrym, hjezmróćelnym njebju steji a wšo w bohatej polnosći kćěje a dwoje žně wobydlerjow zwjeseluja: tola nima tež tuto porjadne wotcućenje přirody, tuto nastaće a pominjowanje hluboki powab? Štó chceł to přěć?

M. Rostok.

Při wěrowanju.*)

A. Do wěrowanja.

(Po hłosu: Seht, die Sonne sinkt — wot Zöllnera.)

Stuštaj k Božom' wołtarjej	Hdyž so lubo změjetaj,
Z wjeselosću njebeskej,	Horjo, nuza čekataj;
Wěčnu swěru slubtaj sej	Wjesele so powjetša,
Při wšej prócy žiwjeńskej.	Hdyž so z druhim rozdžěla.
Bóh chceł swoju hnadu dać,	Rucy nětk sej zawdajtaj,
Waju stajnje škitować;	Na wěčne so zwjazajtaj.
Z trajnej swěrnej lubosću	Bóh chceł Waj' slub žohnować,
Zahrěj Wamaj wutrobu.	Časne, wěčne zbožo dać!

B. Po wěrowanju.

(Po hłosu: Die Abendglocken rufen — wot Abta.)

Slub Waju z Božej hnadu	Nětk z wjes'lej myslu kročtaj
Nětk dokonjany je;	Do dalšoh' žiwjenja;
Njeh na wěčne so zwjaza,	Njeh zbožo Waju kryje,
Njeh krasni žiwjenje!	Njeh čeknu ćerpjenja!
To wutroba nětk přeje	A na wšěch pučach, séežkach,
A próstwu k njebju sóele:	We horju, wjeselosčach
Njeh Bóh Waj' škituje	Njeh Bóh Waj' škituje
We mandželstwje!	We mandželstwje!

Jos. Leidler.

Na čim Němca pónzaješ.

Buraj Mórak a Šparak džěštaj do města. Z nazdala bližeše so jimaj młody čłowjek. „To pak je zasy někajki měščan, kiž njewě, kak by boži dzeń zabil,“ rjekny Mórak; „to je tajki Němc, kiž njewě, što z dobrymi dnjemi započěć.“

„Po čim wěš, zo je to Němc?“ woprašaja so Šparak.

„Wšak je we swěcatym klobuku a krótkim kabaće, kuri dymku a ma brylu na nosu; to njeje Serb.“

A zawěrnó, Mórak měješe prawje, to běše cýly Němc. Postrowištaj jeho po serbskim wašnju, Šparak z „gudn mórgn“ a Mórak z „dobre ranje!“ Ale tamny wupikany pacholč džěše němý nimo njeju a běše po tajkim hotowy Němc, hač runje měješe serbskeju staršeju.

Wólšinski.

*) Slědowacaj spěwaj buštaj dzeń 29. aug. z. l. w khróscanskim Božim domje wot tamnišeho mužskeho chora pod sobuskutkowanjom kk. studentow Skale, Leidlerja, Solowskeho, Löbmana a Kuncy při wěrowanju k. wučerja Krala w Čornecach z knježnu Mišnarjec z Bačona štyrihłosuje přednošenaj.

Drobnostki.

[§] W Budyšinje rěka hišće džensniši dzeń jena hasa „Hošic hasa,“ w němskej ryči „Goschwitz“ a w starsich časach „Goschitz“ pisana. Z wotkel tuto serbske mjeno? Najskerje steješe tam, hdžež nětko pomjenowana hasa je, w starych časach mała serbska wjes „Hošicy“, kiž bu pozdžišo do měšćanskich murjow sobu nutř sčehnjena. K najmjeńšemu je ze starych pismow znate, zo wokoło Budyšina w přernih časach wjacy tajkich małych wsow ležeše, na přikład wjeska „Hajk“, němscy „Hoyk“, tež „der Hoyke“, mjenowana. Tuta wjeska steješe tam, hdžež je nětko kamjeńtna hasa a bu pozdžišo tež sobu z městom zjenočena. Teho runja bě tež nětčiji Taschenberg, kotrehož serbske mjeno wjacy znate njeje, hišće w léce 1222 wosebita wjeska před Budyšinom, kaž džensniši dzeń hišće Židow.

z D.

Z Budyšina a z Łužicy.*)

[] Dokelž je so dotalny faraŕ we Wotrowje, k. Wels, khoro-watosće dla pensionirować dał, dha bu njedawno k. Jakub Herrmann za jeho naslědnika pomjenowany.

* * Druhu njedzelu adventa, 10. decembra t. l., měješe so w draždžanskej křižnej cyrkwi serbska Boža služba, při čimž k. duchowny Jakub z Kamjeńca přédowanje, k. duchowny Imiš z Hodžija pak spowježd wotdžerža.

(1) Kaž je znate, namaka so při wulkej šuli w Mišnju swobodne město za syna jeneho serbskeho duchowneho, kotrež je tam něhduši sakski khurwjerch Moric w léce 1575 k wotpomhanju pobrachej na serbskich duchownych zatožil. W nowišim času bě tuto město dolho njewobsadžene, dokelž so žadyn serbski duchowny wo nje za swojeho syna prócował njebě. Nětko je pak to samo zaso jedyn mlody Serb dostał, kiž chce na duchownstwo studować. Je to jedyn syn k. duchowneho Rynčã z Ketlic a wužiwa tón samy hižom wot někotreho časa sem tamneje, wot khurwjercha Morica něhdy Serbam poskićejeje dobroty.

z D.

— W Stuttgartu wukhadžace nowiny „Ueber Land und Meer“ přinjesechu před někotrym časom nastawk a wobraz pod napisom „Wendisches Begräbniss“, w kotrymž so wašnja pola pobjebow w Delnej Łužicy rozpominaju.

J. K.

(1) Serbske lutherske knihowne towarstwo wuda: „Biblijski pučnik za wšitke dny léta 1872. Zestajany wot K. B. Kaniga, fararja w Klukšu.“ Je to hižom džesaty lětnik pučnika, kotrehož plačizna za njesobustawy 1 nsl. wunoša. Čiše je tež tón króc k. J. Kulman we

*) Přenje 4 artikle tuteje rubriki su trochu zapozdžene, dokelž dyrbjachu so posledni króc dla pobrachowanja městna wuwostajić.

Wojerecach wobstaral. Na wobwalcy pučnika wozjewja předsyda spomnjeneho towarstwa, k. farař Imiš w Hodžiju, zo je to samo wot lěta 1863 sem 29 mjeńšich a wjetšich knihow wudało a to wšo do hromady w 83,800 exemplarach. Wot wjetšich knihow buchu wudate: 1) Lečacy list. 2) Swjaty advent. 3) Swjaty póst. 4) Domjacy woltař. 5) Zionske hłosy. Šeste wjetše kuihi budža: „Předařske knihi wo epistolach cyleho cyrkwineho lěta.“

* Džeń 11. decembra z. l. swjećeše k. wučer Höhna we Wulkim Wjelkowje swój 50-lětny zastojński jubilej, při kotrejž składnosći so jemu ze wšěch stron jara počesćace wopokazma džakowneho připóznaća a wutrobneho džělbraća bohaće dostawachu.

‡ Katholska bjesada ralbičanskeje wosady dale a bóle přibjera. Wona ma nětko 62 sobustawow. Powučace přednoški mějachu w w njej kk. kapłan Róla a wučer Hicka z Ralbic a k. kooperator Tadej z Róžanta.

. . . Zaslůžbny k. farař Hórník w Budyšinje, kiž „Katholskeho Posoła“ wot jeho založenja sem 9 lět z wosebitej wustojnosću redigowaše, je dla mnohosće swojich zastojńskich džělow redakciu teho sameho zložil. Wubjerk towarstwa SS. Cyrilla a Methoda, kotrehož časopis Katholski Posol je, přepoda teho dla jeho dalšu redakciu k. kapłanej Łuscanskemu w Budyšinje, a je tón samy l. čisło hižom wudał. K. redaktor Łuscanski chce Pósla, kiž so z nowym lětnikom ludowy časopis mjenuje, na dotalne wašnje a w tym samym duchu redigować, a přejemy jemu za nadewzate wótčinske džěło ze serbskej lubosću Bože žohnowanje!

Słowjanski rozhlad.

Wot*J. E. Smolerja.

Hdyž so w nowišim času trochu w njesłowjanskich nowinach rozhladujemy, dha nadeńdzemy, zo so w nich husto dosć na słowjanske ludy spomina. Tajke spominanja móžachmy w tutych nowinach prjedy tež čitać, hdyž tež nic tak často, kaž nětko, ale wone so wot tych, kajkež tam w tu khwilu čitamy, jara rozdžěluja. W prjedawšim času, hdyž w tajkim nastupanju jenož na němske a francowske nowiny džiwamy, Němcy najbóle Słowjanow hanjachu, Francowzojo pak ze zacpjenjom na nich hladachu.

Ale to je so w poslenim lěće přeměnilo. Němcy na ruske knjeźerstwo a na ruski lud — přetož Rusowska je to słowjanske mócnarstwo, kotrež Słowjanstwo před swětom w politycy zastupuje — z dobrym spodobanjom hladaja a njewjedža Rusow dosć khwalić, zo su čí přečiwu nowemu němskemu khěžorstwu tak přečelniwje zmysleni. Tola njetrjebamy sebi myslić, zo je prjedawše hidženje ruskeho khěžorstwa a zawisć nad nim za někotre měsacy hižom z němskich wutrobow cyle wukorjenjena, — ně! tak ruče so to stało njeje, ale ta wěc je ta, zo nětko někotremužkuliz Němcej při spominanju na Ru-

sowsku teho dla huba z mjedom čče, dokelž so Němcy pomocy wot ruskeho khěžorstwa nadžijaja, hdy by snadž za němske knježerstwo hdy někajka strašna wójna nastala. Duž je to wěsta sebičiwosć, kotraž Němcow při jich khwalenju Słowjanstwa wodži.

Tola njech je temu, kaž chce, dha so my přeco z wutroby zwjeselamy, hdyž widžimy, zo choedža Němcy ze Słowjanami w dobrej přecelniwosći žiwi być, přetož to budže tak derje jim, kaž tež słowjanskim ludam — a tak tež nam Serbam — k lěpšemu služić.

Francowzjo, kiž prjedy ze zacpjenjom na Słowjanow a wosebje na Rusowsku hladachu, su w nowšim času swoje měnjenje tež do čista přeměnili a nětko Słowjanstwo za jara wažnu móc w politycy dđerža. Woni je w tu khwilu čím bóle pozběhujaja, čím wjacj je hač dotal ponižachu. Ale jich wysokowaženosć ruskeho khěžorstwa a słowjanskich narodow tež ničo druhe za korjeň nima, khiba samu sebičiwosć; přetož tež woni pomoc wot Słowjanow wočakuja, hdyž by so Francowska junu nad Němcami wječić spytala.

Nowše němske wuprajnja wo Słowjanach su našim čitarjam lohko dosć přistupne a my je teho dla tudy dale njewukładujemy; my pak chcemy za to měnjenje Francowzow bliže wobhladać.

Znaty francowski professor Dr. Renan piše mjenujcy w dolhim lisće, kiž je wotčićany, na znateho němskeho wučeneho Dr. Straussa mjez druhim na tajke wašnje:

„Słowjenjo budža tak činić, kaž to Němcy nětko činja. Kóžde přisporjenje Němcowstwa budže tež přisporjenje Słowjanstwa. Přez to, zo so Němcy zjenoćuja, budža tež Słowjenjo k zjenoćenju wabjeni. Pohladnjenje na Awstriju to zjawnje pokazuje. Słowjenjo spóznaja, kak su jich Němcy historisecy wuklukać wjedzeli; jich je dwójcy tak wjele, kaž Němcow, a woni kaž tamny zmij w zjewjenju Jana, kotrehož wopuš třeci džěl hwězdow wotmjeće, junu hórdu centralneje Asije ze sobu přiwjedu. Nětčiša runowaha so skazy, hdyž so junu Česka, Morawa, Khrowatiska, Serbia a słowjanske narody turkowskeho khěžorstwa, kiž wšitycy swoje wuswobodjenje wotčakuja, wokolo hobskeho ruskeho mócnarstwa zgruppiruja.

Jenož tehdy, na dnju słowjanskeho wjećenja, změjemy so my (Francowzjo) lěpje, dyžli wy (Němcy).“

A w tajkim duchu Renan hišće wjele stronow dale ryči a Němcam ze Słowjanami hrozy, ale při tym jeho jenož sebičiwosć wodži. My pak sebi myslimy, zo sebi Słowjenjo Francowzow dla žaneho porsta njespala.

Listowanje.

K. w. J. w H. Tež zbožopřejny postrow. — K. w. R. w Dr. Najrjeńši džak za jara zajimawe spisy. — K. k. D. w R. W bližšim čisle. — K. w M. w Z. Lubozny džak. Přiju to same. — K. w. N. w E. Wospjet prošu wo skónčenju.

LUŽIČAN.

Časopis za zabavu a poučení.

Trináty lětník.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 15 nsl.

Č. 2.

Februar.

1872.

W c u z b u.

Zleceł ptačik ze štoma,
Z domčka luboh' swojoh',
Wopušćil je předeła,
Bratra luboh' drohoh'.

Wopušćil je maćerku,
Žel jej jara běše;
Wopušćil je sotřičku,
Lečo prječku džěše.

W małym róžku 1871.

Měniš, zo jich zapomni,
Swojich lubych domach?
Zo sej na nich njespomni,
Tež na cuzych štomach?

Wušol pachol do wójny,
Cuzba jeho wita,
Njewě, hač dže do bitwy
Abo hač měř swita.

Jan Mili.

Jan Khróst.

(Skónčenje.)

Mój smój so potom hišće rozryčowałoj wo smjerći, kaž tež wo smjerći tych, kiž sebi sami žiwjenje wozmu, při čimž Khróst tež na Judaša spomni a pytaše teho sameho skutkowanje zahladkować, na to pokazawši, zo je kóždemu jeho dónt wotsudženy a zo swjate pismo jeho jeno „zhubjene džěčo“ mjenuje, z čimž pak ja z nim přez jene so wuprajíc njemóžach. W nastupanju tych, kiž sebi sami žiwjenje wozmu, so wón něhdže tak wupraji:

Rěka, zo sebi člowjek žiwjenje wzac njesmě, teho dla, dokelž sebi žiwjenje dał njeje. My sebi po tajkim tež brodu truhać njesměmy, dokelž sebi brodu dali njejsmy. K druhemu: So praji: žiwjenje je dar, kiž smy wot Boha dostali. Štož wot někoho dostanjemy, to je potom naše, je naše wobsedženstwo. Štož pak wobsedžimy, z tym móžemy činić, štož chcemy. Štož mi žiwjenje

da jako dar, tón sčini mje z tym za knjeza nad žiwjenjom. A ja móžu, dokelž je žiwjenje moje, z nim činić, štož chcu. A hdyž sebi žiwjenje wozmu, što chcył što napřećiwo temu měć?

Ja. K přenjemu: Štož sebi brodu rosć da a bórnjež ju hać na zemju dele wisajo měł, tak zo by ju zastupjował, tón z tym žadyn hrěch njewobeńdže. Tež njemóže napřećiwo temu ničo měć, khiba — snadž jeho žena. Dokelž pak je nam tak dołha broda wobćežna, teho dla sebi brodu truhamy, a z tym tež žadyn hrěch njewobeńdžemy; přetož broda přeco zaso rosće. Škoda, zo je mjez brodu a žiwjenjom tak wulki rozdžěl; broda zaso wurósće, hdyž smy sebi ju wzali; žiwjenje pak, hdyž smy sebi je wzali, wjacj njewurosće. Teho dla nima rěkać: Čłowjek njesmě sebi žiwjenje wzać, dokelž sebi žane žiwjenje dał njeje, ale: Čłowjek njesmě sebi žiwjenje wzać, dokelž sebi žane druhe žiwjenje dać njemóže. K druhemu: Wy prajiće, zo móžemy ze žiwjenjom činić, štož chcemy, dokelž je žiwjenje dar, kiž smy dostali a žiwjenje je nětk naše wobsedženstwo. Ja dowolam sebi Wam jene přirunanje prajić. Hdy by nan swojemu synej krasnu knihu k božemu džěsću darił, a syn chcył knihu wo zemju čisnyć a po njej teptać; štoha by nan k temu prajił? Wón by synka wzał a jeho hroznje wušwikał, a to z prawom. A tola móžemy sebi zaso druhu knihu kupić, hdyž smy přenju roztorhali a zaničili. Smy pak přenje žiwjenje roztorhali a zaničili, njemóžemy sebi žane druhe zeńske žiwjenje kupić. Móžemy wěrić, zo budže dawaceř bjezdžakniwje přihladować, hdyž něchtó jeho dar z nohomaj tepce a sebi žiwjenje wozmje? A runje to, zda so mi, je najlěpše wopokazstwo, zo njesmjertnosć duše być dyrbi, dokelž by so hewak Bóh jako jara njemócnj wopokazał, mohl-li khostanja-hódnj čłowjek na te wašnje Božemu khostanju wučeknyć, zo sebi sam žiwjenje wozmje.

Khróst so nětko prašeše: Wěsće Wy, čeho dla sym naju rozryčowanje na tuto thema wobročil? a jako wotmolwich, zo to wjedzić njemóžu, wurazy wón: Ja sym sebi zamyslił, zo dyrbi džensniši džen mój posledni być. Tute słowa mje tak zatřasechu, jako by něchtó njenadžujcy khanu zymneje wody na mnje wulinył, a ja sym potom skoro jeno z třepjetanjom dale z nim so rozryčować

mohł. Ja napřećiwich: To tola činić njebudžeće. Wón rjeknu: Ja linak njemóžu. Ja so jeho prašach: Što dha je so stało, zo je so tajke žadławe předewzaće we Was wurodžile? Powjedajće mi wšo, tak prawje dokładnje.

Khróst mi wotmolwi: Wy snano wěsće, zo ja ze žonami ženje žane prawe zbože měł njejsym. Ja sym prjedy hižom junkróć ženjeny był, dokelž pak žona za pol lěta do njedžel přińdže, sym so z njej rozwerować dał; za cuze džěci nan być njechadžich. Ja sym sebi potom druhu žonu wzał, ale naju mandželstwo njebě zbožowne, a dokelž doma žane zbože njenamakach, pytach druhdže rozpróšenje; při tym so druhdy sta, zo škleńčku wjacj wupich, dyžli bě mi dobre. Dom přišedši so žona ze mnu kusaše; to mje mjerzaše a ja na druhi dzeń zaso džěch. Budžiše-li wona změrom była abo z dobrym ze mnu ryčala, bych snano na druhi dzeń doma wostał. Tak ta wěc dale džěše, a pola mojeje žony tež dale džěše; wona mje pola mojich prjódkstajenych wobskoržowaše a moje pokhostanje žadaše, a ja buch skónčnje z mojeho zastojństwa pušćeny. Nětk so do „města“ přesydlích a pytach sebi z dawanjom „hodžinow“ žiwjenje zdžeržeć, štož so z wopředka derje dosć činješe. Ze žonu pak mějach dale překoru. Ja so pozdžišo cyle wot njeje džělich a bydlach sam za so. W lěće so to jara derje činješe, ale w zymje! Nětk njemějach tež přeco dosć hodžinow, zo bych cyły dzeń wupjelnić mohł. Ja mějach n. př. jenu hodžinu dawać wot džewječích hač do džesaćích a potom zaso jenu wot jidnaćích hač do dwanaćích. Na město, zo bych nětko w džesaćích domoj šoł a w zymnej stwje jeneje hodžiny dla woheń zadžěłał a tepił, džěch radšo do jeneho hosćenca, hdžež ćoplu stwu nadeńdžech a dach sebi něšto porjedzić, a w jidnaćích džěch swoju hodžinu wotdžeržeć. Druhdy pak so sta, zo něšto pozdžišo přińdžech abo zo w hosćencu sedžo wostach a z cyła njeprzyńdžech, dokelž běch zapomnił, zo mam hodžinu dawać. To sebi ludžo junkróć lubić dachu a snano druhi króć tež, ale třěci raz mi prajachu, zo wjacj přińć njetrjebam, zo su so wo drugeho starali. Tak sym na posledk nimale wo wšě hodžiny přišoł a dokelž tak tež za hospodu wjacj zapłaćić njemóžach, dokelž móžach sebi lědy sam žiwjenje zdžeržeć, dha bu mi bydlenje wupowjedžene a wot wyšnosće do-

stach pismo, zo sym z „města“ wupokazany. A dokelž žanu za-
službu nimam a hloda wumrjeć tež nječam, dha mi ničo zbytkne
njewostanje, hač sebi žiwjenje wzać.

Ja. Ale měšćanska rada Was tola wupokazać njemóže, hdyž
Wam z dobom tež njewozjewi, hdže maće so wobroćić.

Khróst. To je wona tež činiła, wona je mje do S. poka-
zała, hdžež sym so narodził, tam ma so gmejna za mnje starać,
a tam bych mje potom do khudownje tyknuli.

Ja. Sće dha tam byli?

Khróst. Ně; w khudowni žiwy być w hromadže snano z
prošerjemi abo druhim njedušnym ludom, teho so hanibuju.

Ja. Wy so khětro runaće tamnemu, wo kotrymž rěka: Džě-
lać njemóžu, prosyć so hanibuju; ale kranyé a ludži wujebać, teho
so njehanibuje. Wy so hanibujeće, do khudownje hić a so tam
zastarać dać. Ale sebi sam žiwjenje wzać, teho so njehanibujeće.
Knjez Khrósto, Wy na khětro jara wopakich pučach khodžiće.

Khróst. Nó, dha prajće mi Wy, što mam započec; do S.
pak nanihdy njepóndu.

Ja. Njeje dha swět wulki dosć, zo móže kóždy na nim žiwy
być? Abo měniće woprawdže, zo je wěstym čłowjekam wotsudžene,
zo dyrbja sebi sami žiwjenje wzać? Ja jemu nětk wšelake mjeno-
wach, štož mohł započec (pisać, pisma roznošować, instrumenty
hłosować a t. d.), jemu so pak ničo prawje njespodobaše.

Wón rjeknu: Najlubšo by mi było, hdy bych zaso džěći roz-
wučować mohł, wosebje na tajkim měsće, hdžež so njetrjebał wo
jědž a piće starać, n. př. jako domjacy wučef, abo jako wikar,
abo pomocny wučef.

Nětk mi připadže, zo bě mi knjez W. we W. hižom někotre razy
prajł, zo sebi pozdžišo za swoje džěći najskeerje domjaceho wučerja
wobstara. Ja jemu napřećiwich, zo móže k temu snano tež rada
być a zo dyrbi teho dla swoje žadławe předewzaće hišće na khwilu
wotstorčić. Ja so jeho nětk hišće prašach, kajkeje smjerće wu-
mrjeć je sebi zamyslił abo na kajke wašnje je mysle měł, sebi
žiwjenje wzać. Khróst wučeze ze zaka štryk (kiž bě hakle džěń
prjedy, kaž sym pozdžišo zhonił, w Huscy kupił) a pokaza jón
mi. Potom wučeze britej, pokaza ju mi a mjenješe, a jeli na te

abo druhe wašnje ničo njebyło, dha wostanje jemu přeco hišće zymna Sprewja.

Mje zyma poběhowaše a mi bě česno, dlěje we jstwje w towarstwje tajkeho muža wostać. Ja k njemu rjeknuch: Stajće sebi tajke wěcy z myslow. Chcemoj radšo khwilu won hić a so překhodźować. Wón bě z tym spokojom. Ja so zwoblekach. Prjedy pak, hač po skhodže dele džěchmoj, rjeknuch k njemu, zo by mi swoje strašne brónje přepodał. Wón so trochu komdžeše, wućeže pak tola najprjedy swój štryk; tón wzach a čisnuch jón do hnojoweje jamy. Potom wućeže britej a mjenješe, zo wón tu tež hewak trjeba, mjenujcy k brodže-truhanju, duž jemu ju wostajich.

Nětk džěchmoj. Přišedši ze wsy won, wozjewich jemu, zo chcemoj do W. hić a štož bě mi knjez W. hewak w nastupanju domjaceho wučerja prajił a prajach: Chcemoj spytać, kaha zo by so ta wěc činiła. Khróst pak mješe mało dowěry k temu a mjenješe: To drje tež ničo njebudže.

Mój přińdžchmoj do W. Ja předstajich knjezej W. knjeza Khrósta, mojeho hosća, a prošach wo zamolwjenje, zo sym jeho sobu přiwděl. Knjez W. naju luboznje witaše a jeho knjeni mandzelska tež. Tak bórzy, hač so hodžeše, džěch za knjezom do małeje stwički, přednošowach, čeho dla sym přišoł, dopomnich jeho na to, štož bě mi wón w nastupanju domjaceho wučerja prajił a prošach jeho, jeli ma hišće tuto wotmyslenje, zo by so nad Khróstom smilił; tak a tak je z nim; kak by z tym jenu dušu ze skazjenja wumohl a tak Bohu spodobny skutk wuwjedł a sebi Bože myto zaslužil a zo budže Khróst tež z mało mzdu spokojom. Knjez W., dobra sprawna duša, so posměwkowaše a mjenješe: Dha chcemy z nim spytać. Knjeni, kiž mjez tym raz nutř přińdže, tež ničo napřećiwo temu njeměješe, a duž bu ta wěc hotowa.

Dokelž bě nětk čas wječerjeć, kryjachu blido a knjez Khróst a mój buchmoj tež k wječeri přeprošenaj. Při wječeri rjeknu knjez W.: Knjez Khrósto, mój smój z Wašim kollegom Waše dla hromadže ryčało; Wy móžeće pola mje wostać a hnydom přichodnu pónđzelu swoju službu nastupić. Knjeni přistaji: Ale „tutka“ njesměće, to Wam praju; piwo móžeće pić, ale palenc nic. Khróst to slubi a džakowaše so knjezej z hnutěj wutrobu a přilubi, zo

chce so prócować a wšě swoje mocy nałožić, zo by knjez z nim spokojom być mohł a prošeše knjeza wo wopismo, zo je jeho za domjaceho wučerja postajił, dokelž chce jutře do „města“, hišće to a tamne wobstarać, zo by so wupokazać mohł. To jemu knjez slubi a po wječeri wobstara.

Při wječeri bu to a tamne powjedane, wo šerjenjach, wo morwych, kiž běchu zaso woziwili a domoj přišli a t. d. Khróst wopokaza so jako nawjedžity muž, powjedaše tež to a wono, tež k směcham wšelake prytle, a dobu sebi přez to hižom tón samy wječor knjezowu a knjeninu přejnosť. Wokoło džewječich so wot-salichmoj a Khróst so knjezej W. a jeho knjeni mandželskej hišće junkróć podžakowa za wšu jemu wopokazanu dobrotu.

Ducy domoj mějach składnosť wobkedžbować, kak jara bě Khróstowy duch zaćmity. Mój běchmoj lědy z dwora won a Khróst něšto kročelow prjedy mje, dha wón pozasta a so prašeše: Nje-wołaše něchtó za namaj? Žadyn čłowjek za namaj wołał njebě. Krótko před D. prašeše so zaso: Kajka to čerwjena smuha na njebju? Ja žanu čerwjenu smuhu njewidžach.

Dom přišedši so bórzy k wotpočinkej podachmoj, ale žadyn wot naju derje spać njemóžeše; zaćišć zandženeho dnja bě na wobimaj bokomaj přeměrnje mócný, za njeho, dokelž bě so tak nje-nadžujcy tajke přeměnenje z nim stało, za mnje, dokelž wjedžich, kajkeho čłowjeka přenocowach, a dokelž běch jemu britej wostajił, so bojach, hač tola njemohł hišće ruku na swoje žiwjenje zložić. A dokelž bě Khróst w nocy jara njeměrný, prašach so jeho: Wam drje so derje njeleži? Ně, to njeje, wotmolwi wón, ale ja so njemóžu do teho namakać, zo je so tajke přeměnenje ze mnu stało. Pozdžišo zaso, jako sam za so ryčeše, prašach so jeho, što jemu je. Wón mjenješe, zo so boji, zo mohł so snano knjez W. hinak přemyslić a swoje słowo wróćo wzać. Ja jeho troštowach a měnjach, zo to knjez W. činić njebudže, zo jeho tak daloko znaju.

Rano, po snědanju, požcich Khróstej město jeje wobnošeneje suknje swoju njedželsku, přewodžach jeho hač nimo b. n. korčmy, dach jemu štyri slěborny na puć, zo móžeše sebi w „měsće“ něšto k jědži kupić a prajach, jeli w „měsće“ njemóže přez nóc wostać, zo by zaso ke mni won přišoł. A nětk jemu dach samemu hić.

Wječor Khróst njepríndže; njedzelu tež cyly dzeń hladam; Khróst njepríndže; pónđzelu wokolo jidnaćich skónčnje príndže. Wón so zdaše jara wjesely być, přinjesy mi moje štyri slěborny zaso a darješe mi jako znamjo swojeje dzakownosće poł punta khofeja. Ja woboje přijach a dach jemu hnydom do W. hić.

Wón je na to knjeza W.-owe džćci swěru rozwučował, tež so stajnje stróžby dźeržał, a wobaj, knjez a knjeni, běštaj z nim spokojom a wón bu wobhladany jako staw swójbny. Škoda, zo tuto měrne a zbožowne žiwjenje dołho njetraješe. Nazymu skhori knjez W. nahle na tyfus a za džewječ dnjow bě morwy. We swojej khorosći njechadžiše wón k wothladanju nikoho drugeho wokolo sebje měć, hač jeno Khrósta, tak wulke dowěrjenje bě wón na njeho stajił. Při tutej khorosći bě knjeni jeneho lěkarja z „města“ wobstarala, kiž pak žane prawo k lěkowanju njeměješe. Khróst pak radžeše knjezej, zo bychy po jeneho praweho lěkarja pósłali. To so sta a tamny bu wučíšćany. Dokaž pak knjez wumrje, dha měnješe knjeni, zo je Khróst ze swojim lěkarjom na tym wina. Wona teho dla po knjezowej smjerći Khrósta wjacy znjesć abo widzić njemóžeše, a Khróst tam teho dla tež wjacy dlěje wostać njechadžiše. Prjedy, hač běchu so štyri njedzele minyły, čehniše Khróst za domjaceho wučerja do H. H., hdžež bě jemu lěkar Dr. H. město wobstarak.

Khróst je potom hišće na někotrych městach pobył, hdžež je z wučerjom był, hač je na posledk w léće 1867 po dlěšej khorosći w měšćanskej hojefni w B. wumrěł, jidnaće lět pozdžišo, hač prjedy měnješe, zo je jemu wotsudžene.

Nětk, hdyž je Jan Khróst k swojim wótcam zhromadženy a knjez W. a jeho mandželska tež wjacy při žiwjenju njejtaj, njemóžach sebi zapowjedzić wozjewjenje teho, štož je něhdy hłuboki začišć sćiniło do mojeje wutroby, a ja zawostajam čitarjej, kotre wučby chce čerpac z tuteho wěrneho podawka.

M. Rostok.

Pěseň swobody.

Chcemy, o Serbja, sej zawdawać ruki,
 Chcemy sej horliwosć w wutrobach hajić;
 Zanošeć dajće nam wótčiuske zwuki,
 Kruće zo zawisěi napřečo stajić.

Bratřa mi, za serbsku narodnosć stejmy,
 Swobodu našu sej hladajmy derje,
 Wótcam so swobodnym runać sej přejmy:
 Potom to symjo tež plodži so skerje.

Počinki stare so rozšěrja z nowa,
 Ze rta ryč čista so źórli tak jasna,
 Wot Serbow słyša so wjesela słowa:
 Serbstwo, éi wěsta njej' hišće smjerć časna.

Nalětni dzeň nětk nam Serbam kće rjenje,
 Z našeju wočow wša émowosć so zhubi,
 Wjesela powjesć džě do kraja éehnje:
 Stanjeny Lubin tóu pomoc nam lubi!

Michał Čoch, Lubinski.

P o p j e l ň ě a.

(Bajka z luda.)

W rjanej wjesey bydleše bohаты wudowc ze swojej jeničkej džowčičku. Ta pak běše jara rjana, přetož wona měješe na čole złote slónco, kiž so krasnje blyšćeše. W susodstwjě pak bydleše wudowa z dwěmaj džowkomaj. Wona budžeše sebi rada bohateho wudowca za muža wzała. Dokelž pak wjedžeše, zo tutón ničo wažne nječini hjez teho, zo hy so swojeje lubeje džowčički woprašal, dha wobroći so wudowa na nju a džeše k njej: „Ryč tola twojemu naněj, zo sebi mje za žonu wozmjě; pola mje změješ so derje, haj wjele lěpje, dyžli mojej džowcy: ty dostanješ najrjeńšu drastu, najlěpsšu jědz a židžane lóžko.“ Holčcy so to lubješe a wona swojemu naněj ryčeše, zo by sebi tola tu wudowu za žonu wzała. A to so sta. Ale bórzy nan wumrje. Nětko pak měješe so wbohe holčo złě, přetož wšitko hinak přińdže, hač běše macocha to slubiła. Najprjedy dyrhješe sebi holčka hlówčku zawjazać, zo złote slónčko njeby widžeć bylo; swoju rjauu drastu dyrhješe přirodnymaj sotromaj dać, a dosta za to druhu mazanu; jědz měješe kaž prošerka; spać dyrhješe na slomje, a dzeň wote dnja měješe najčězše džělo, njez tym zo přirodnej sotře prózdnej khodžeštej.

Junu běše we wsy wulki kwas. Mać a sotře pak hotowachu so na njón. „Ja bych tež rada sobu šla,“ rjekny holčo. Macocha pak wotmołwi: „Što dha tam ty we swojej mazanej drasće tola chceš? Jowle ći bėrtl brochu do popjeła sypnu; hdyž sy tón zwubjerała, móžeš moje dla hić.“ Plakajo holčo za maćerju a za sotromaj hladaše, kak na kwas džěchu.

Lědma započa w pincy swój broch wubjerać, dha bu z dohom swětło, a zastupi swjata Marija; na rukomaj pak měješe dweju hołbikow. K tymaj wona rjekny: „Zběrajtaj, mojej hołbikaj, zbėrajtaj: wšitko do bėrtlka a ničo do hordleška.“ A hołbikaj zbėraštaj wšitko do bėrtlka a ničo do hordleška. Zastróženej holčcy pak da swjata Marija worješk do ruki a zhubi so. Holčka wotewri worješk a namaka w nim zelenu židžanu drastu a tež tajke stupnički. Ruče wumy so, wobleče so rjanu drastu, wobu so stupnički a woćini sebi rubiško wot hłowčki, tak zo so rjane slónčko krasnje blyšćeše. Nětk pak khwataše do krasneho domu, hdžež hižom wjesele rejwachu. Na kwas pak běše tež rjany čěski ryceř přišoł. Temu so holčka tak lubješe, zo cyły wječor z njej rejwaše. Prjedy hač běše rejow kónc, zdali so holčo prajo: „Prjedy mje swětło, a zady mje ćma, zo mje nihdy nichtó wjacy njewohlada.“ Doma wusleka so rjanu drastu, wuzu so stupnički, zawjaza sebi hłowčku a sydny so k swojemu popjelej. Hołbikaj pak běštaj wšón broch zwubjerałoj.

Hdyž macocha ze swojimaj džowkomaj domoj přińdže, powjedaše, kak rjenje je tola na kwasu bylo, a kak pyšna je njewjesta była, a kak je tam rjany čěski ryceř z rjanej holčku rejwał, kotruž nichtó znał njeje. Popjelńča pak rjekny: „Ja sym kwasarjow tež widžala.“ „Jo,“ zamórča macocha, „hdže dha sy to lažyla?“ „Nó, ja sym z toroža dele hladała,“ wotmołwi popjelńča. A huydom da macocha torož potorhać.

Na druhi dzeń pak běše zaso kwas. Hdyž so macocha z džowkomaj na njón hotowaše, rjekny popjelńča: „Bych tež rada sobu šla.“ „Što dha tam tola w swojej mazanej drasće chceš?“ znapřećiwi macocha; „moje dla móžeš hić, hdyž sy jowle bėrtl jahłow z popjeła zwuhjerała.“

Plakajo so holčo k popjelej sydže. Ale z dohom woswětli so pinca a zastupi swjata Marija z dwěmaj hołbikomaj na rucy. K tymaj

rjekny: „Zběrajtaj, mojej holbikaj, zběrajtaj: wšitko do běrtlka a ničo do hordleška.“ A holbikaj zběraštaj wšitko do běrtlka a ničo do hordleška. Holčcy pak da swjata Marija zaso worješk a zhubi so. Džensa namaka holčka we worješku módru židžanu drastu a tež tajke stupnički. Hnydom zwobleka so a khwataše na kwas, hdžež hižom pěknje rejwachu. Cuzy ryćer so mało njezwjeseli, hdyž holčo zaso wohlada. Cyły wječor z njej rejwaše, ale jejne mjeno tola wot njeje zhonić njemóžeše. Džensa měješe w myslach, ju domoj přewodźec, ale prjedy hač bě rejow kónc, so wona wotsali, prajo: „Prjedy mje swětło, a zady mje ćma, zo mje nihdy nichtó wjacj njewohlada.“ Doma wusleka so a sydny so zaso k swojemu popjelej. Holbikaj pak běštaj wšě jahły zwubjerałoj.

Bórzy so macocha ze swojimaj džowkomaj domoj wróci a powjedeše, kak rjenje je džensa na kwasu było, a kak je cuzy ryćer z rjanej holčku rejwał a kak je jemu wona zaso čeknyła. Popjelńča pak džeše: „Ale ja sym kwasarjow tež widžala.“ Macocha so woprašaj: „Hdže dha sy to džensa zaso lažyła?“ „Nó,“ wotmolwi popjelńča, „na pinecy sym stala.“ A na druhim džen da macocha tež pinecu pokopać.

Na tutym dnju pak běše tež hišće kwas. Hdyž so macocha ze swojimaj džowkomaj na njón hotowaše, mjenješe popjelńča: „Džensa bych rada sobu šla.“ Macocha pak wotmolwi: „Što dha tam tajka mazana popjelńča chce, kaž ty sy? Moje dla móžeš hić, hdyž sy jowle tón běrtl hejduški z popjelej zwubjerała.“

Zrudna stupi holčka do pinecy a poča wubjerać. A zaso woswětli so pinca a zastupi swjata Marija ze swojimaj holbikomaj. Hi tymaj wona rjekny: „Zběrajtaj, mojej holbikaj, zběrajtaj: wšitko do běrtlka a ničo do hordleška.“ A holbikaj zběraštaj wšitko do běrtlka a ničo do hordleška. Nětk da wona holčcy worješk do ruki a zhubi so. Holčka wotewri jón, a namaka nuřka ćerwjenu židžanu drascičku a runje tajke stupnički. Khwatajcy wobleče so drastu, wobu so stupnički a běžeše do kwasneho domu. Wšitecy hižom rejwachu, ale rjany ryćer hišće na swoju holčku čakaše. Hdyž běše junu z njej porejwał, wotsali so mjelčo, ale wróci so bórzy zaso. Wón bě mjenujcy mjez tym swojim služobnikam poručnosť dał, zo bychu wšě puće, kiž z kwasneho domu do wsy wjedžeja, ze smolu poleli: přetož tak dyrbješe tola widzeć być, do kotreho dwora holčo słuša.

A hlej, prjedy hač bě rejow kónc, wotsali so rjana holčka, prajicy: „Prjedy mje swětlo, a zady mje ćma, zo mje nihdy nchtó wjacy njewohlada.“ Před jejnym domom pak wulka jabłón steješe a na njej dwaj ptačkaj wokoło skakaštaj. „Hač to traž mojej holbikaj nještaj“, mysleše holčka a wosta při tym stejo. Ale na dobo něchtó za njej přińdže. Myslo, zo je to macocha, skoči holčka do domu a hlej — jedyn stupničk w smole tčacy wosta.

Bórzy přińdže macocha ze swojimaj džowkomaj domoj, ale za nimi tež česki ryceř, čerwjeno-židžany stupjeňk w rucy dzeržo. „Bohu džak!“ rjekny k macoše; „něk tola mojeho jandželka wěšće namakam.“ Wobej džowcy dyrbještej so stupjeň wobuwać, ale wón běše kóždej přemały. Mać jimaj pjaty wobřezowaše, hač tak krej z nich běžeše, ale wšo ničo njepomhaše. „Ty hišće dyrbiš tola jenu džowku měć,“ rjekny ryceř. „To stej jeničkej,“ wotmołwi žona. „Ale do tehole domu je tola moja rejwarka šla,“ znapřećiwi ryceř, „jow dyrbi być.“ „Nó,“ džeše na to macocha, „někajka mazana popjelńča drje w pincy sedži, ale ta tola na žadyn kwas přišla njeje.“ Holčka, kiž bě wšo słyšała, wobleče so khětře čerwjeno-židžanu drascičku, wobu so jedyn stupničk, a do toho druhého jenož tak skoči. Wjesele wokoša ju ryceř a wza ju sobu do Českeje na swój krasny hród. Tam pak bu wulki kwas hotowany a wjesele rejwane. A nještaj-li wumrjeloj, dha hišće so tam džensa wjeselitaj.

Podal Jan Šolta, Lubinski.

Čim jasnije woko, čím wjetša radosć.

W zahrodže a na polach
Kčěja kwětki krasne;
Hdyž je junu wohladach,
Běše wočko jasne.

Hdyž pak zrudžba čěmnostna
Wutrobu mi sčěži,
Njezezda so khwalobna
Žana w cyłym rjedži.

Hdyž pak slóncó wjesela
Zaso rjeňšo swěći,
Dha je pycha wotkryta
Za wšě Bože džěci.

Z nowa rjeňše kwětki su
Zaso wupřestrjene.
Hdyž ói bludy z duše du,
Widžiš překrasnjene

Hona, łuki, zahrody,
Lěsy, doły, rěčki.
Wučěř běd sej z wutroby,
Wočy stej kaž hwěžki. —

Horisław-Mučink.

Moje pućowanje do Łužicy.

Wot J. B. Nyčki.

Sydom lět běchu so minyle wot časa mojeho poslednjeho wopyta lubeje domizny, a ja žedźach wutrobnje, městna brow mojeje mladosće a tak mnohich zwjeselenjow wospjet wohładać a z lubymi tam radosć zasowidženja wužić. Maju wšak moje před někotrymi lětami do Serbskich Nowinow stajene słowa

— — — —
 A tola zabyé njemóžu
 Tu lubu zemju narodnu —
 — — — —
 Tu lubu wjesku narodnu —
 — — — —
 Tu lubu swójbu narodnu —
 — — — —
 Tu lubu ryč, tu narodnu —

při mui hišće swoju poľnu wěrnosć. Haj, moje zahorjenje za Słowjanstwo přibjera, čim bóle serbski jazyk a z nim zeswójbjene naryče zeznamam.

A tak dach so ze swojim staršim synom Janom, stud. theol. w Hali, na puć domoj, zo bych jemu tež mój wóteny kraj pokazal. Mój sydzechmoj so njeđzela 10. septembra z. l. popoľdnju tudy w Essenje na železnicu. Stónčko swěćeše jasnje a spožči přirodže lubozne njeđzelske wodžeće. Wšudže překhadžowachu so radosćiwi čłowjekojo we wulkich syľach. W tajkich fabrikowych wokrjesach, kaž tudy, móžeš so prawje přeswědčić, kajka Boža dobrota njeđzela za čłowjeka je. Dželaćerjo w fabrikach a wuhlowych podkópkach, kiž cyły tydžen tych swojich lědy wohładaju, džeja z nimi nětko won do rjaneje čerstweje natury a zwjesela so tam; woni zhonja, što to je, familiu měć.

We westfalskim měsće Unna bě wšo poľne khorhowjow a pleťwow, a pyšny čah džěše po wulicy k selowni Königshorn, zo bych tam wojski swjedžen swječili. Unna leži w tak mjenowanym Hellwegu, kiž wot Dortmundu hač k Soestej dosaha. To je plódna smuha kraja. Tež lětsa su tam bohate žně byli, kaž mnohe tam stejace fajmy dopokazowachu. Tam a sem njeběchu hišće wšě plody zežnjete, wosehje wokoľo Soesta (pr. Sost). W někotrych stronach paseše so stadleško hus na ržišču, štož je w Rheinskej wulka žadnosć. Hajki westfalski kraj hewak je, sym hižom při druhej składnosći zdžělil.

Mjez Paderbornom a Warburgom přejědžechmy hory z mjenom Egge-Gebirge, w kotrychž železnica nimo wysokich skałow wjedže. Wječor wokoło wosmeje hodžiny běchmy we Warburgu, poslednim westfalskim měsće. Tudy započina zo železnica „Hessische Nordbahn“, kiž naju wječor po dzewjećich do Kassela dowjedže. Čah, kiž bórzy dale jědžeše, mėješe jeno wozy přenjeje a druheje rjadownje, a tak bě za naju najlěpje, w Kasselu přez nóc wostać. Mój pytachmoy sebi hosćenc „Zum Ritter“. Jako nazajtra k dwórnišću džěchmoy, spytachmoy na torhošću „Königsplatz“ tamny wothlós. Mój stupichmoy na kamjeň, kiž runje wosrjedz torhošća w krubu leži a zahwizdachmoy, na čož sydomkročny hwizd slyšachmoy. Přičina teho je po mojim zdaću, zo je to wulke městno cyle kulojte a zo so tudy wósom wulicow džěla. Hewak njejsmoy tam wjele wohladałoj, dokelž hižom rano na pol šesćich na dwórnišću być mējachmoy.

Ranje bě krasne, a mój njewobžarowachmoy naju zakomdu; wšak mózachmoy nětko wšě te rjane krajiny sebi tak prawje wobhladać. Naju předewzaće běše mjenujey bylo, wodnjo a w uocy jěć. • Blížša stacia bě „Wilhelmshöhe“. Mój widzachmoy tamny hród a park z nazdala. Tójšto putnikow, kiž běchu Wilhelmshöhe wopytali a tam přez nóc wostali, zastupichu do čaha. Woni slawjachu tamne džiwý a powjedachu, zo je njedželu syła wopytarjow tam žalostnje wulka byla, zo je hosćencar jim móšeň derje polóžil a t. d.

Mój syn je w měsacu haperleje při swojim přnim pućowanju do Hale z jenym towaršom Wilhelmshöhe wopytał a nam wo tym, štož je tam widzał, tak pisał: „Mój njetrjebachmoy naju drohowanje tam wobžarować, přetož hižom nětko w zahim nalěcu běchu te lěsne puće a haleje teho parka rjane. Wšelake družiny wysokich štomow roscěchu tam, wosehje spodobaše so namaj jena haleja z njemóžnje dohlimi, tolstymi jědlemi, kaž je hišće widzał njejsym. Jich hałozy dosahachu hromadu, a tak runaše so tónle khód wjelbej krasneho doma. Wodoskoki njeúdzěchu, kaž so nadžaloj běchmoy, a tak widzachmoy jeno jich spuštěnicu na woběmaj bokomaj ze strójnymi skałami wobhaćenu. Porno tejele spuštěnecy wjedn nahle, křiwe sčězki horje a skića wšudže rjane wuhlady na Kassel a wokolne wsy. Takle přeco wyššo kročo dopichmoy horka tak mjenowaneho Herkulesa, hobsrke znamjo z mosaza, kiž na wysokim podložku na wjeřšku hory steji.

W tymle podložku je wulkotna mjedžeńca, z kotrejež woda we wjele padach do při spódku hory ležaceho hata šwórći. Mój džěchmoj po skhodže na podložk Herkulesa a přińdžechmoj nimale bjez dycha horje. Tam pak so hakle prawje žurne džěło započa: wity skhód, kiž bě druhdy cyle ćemny, wjedžeše naju do Herkulesa a skóněnje jeno dwaj rěblej po jeho heji horje. Horkach widžachmoj wjele mil daloko we wokolności. Runje přez hród Wilhelmsöhe ležeše Kassel. Hewak widžachmoj tam tež w dalokosci horu Broken, dvě Gleichen a t. d. Dokelž wětr jara duješe, njemóžachmoj tam doľho wostać. Mój wobhladachmoj dale šedši, wšelake temple a jedyn mjeńši wodopad a přińdžechmoj k hrodej Löwenburg, kiž je po zastarskim wašnju natwarjeny z kapaľnju, ryćeńskej salu, dworom a t. d. Kóněnje nadeńdžechmoj hród Wilhelmsöhe. To je krasne, wulkotne twarjenje, poľmėsacojće stajene. Mój njemějachmoj časa, jón sebi bliže wobhladać, dokelž so hižom směrkać počinaše. Běchmoj štyri hodžiny wokoľo khodžiloj; kniha „Bädeker's Reisehandbuch“ bě namaj wšudže derje puć wukazała, zo žaneho wodžerja njetrjebachmoj. Něhdže poľdra hodžiny dolha haleja dowjedže naju do Kassela.“ — —

Železnica džěše nětko khětru smuhu porno rěcy Fuldže. Tolsta běľa mħla steješe nad wodu kaž murja a tworješe so, wosebje hdyž slóńčne pruhi ju přeswětłowachu, k wšelakim dziwnym duchojnym podobam. Wubjerny wobraz skićeše so nam, hdyž tón takle překrasnjeny dym spódk při rěcy stejacych skaľow zawobaleše a jich wjeřšk so potom kaž na mróćelojnym podložku pluwajcy zdaše. Ja njeběch ženje podobneho widzał.

Strony, kiž potom přejědžechmy, běchu njeplóдне. Wotawa, kotruž tež žónske sykać pomhachu, bě krótka a po našim zdaću ľědy žnjeća hódna. A na tych kamjenitych hórkach stejachu šamale husćinki a špatny wrjós. Wěsće je tale krajina domizna tych mnohich přiěaharjow, kiž z Hessynskeje jow do Essena a jeho wokolnosće přińdžeja, zo bychu sebi tudy swój kħľěb pytali. Cheu k jich khwalhje prajić, zo su z wjetša džěľawi, pěkni ľudžo, a zo jich džěći, runjež z cyla maľo wjedža, hdyž do našich šulow přińdu, tola skoro z wulkej pilnosću nadobydža, štož jim pobrachuje.

Na stacii Bebra čakachu mnozy z Francowskeje so domojwróćacy wojacy, kiž běchu z Bebra-Hanauskej železnicu přiřli, na naš ćah.

Zo bychu za nich města dostali, přesadźichu nas do wozow drubeje rjadownje, štož so nam, kaž so samo rozymi, jara spodobaše. Wobličo zemje bywaše pomalu zaso rjeńše: pola, łuki a lěsy so bóle zelenjachu hač w runje přejědženych njezách, a města a wsy dostawachu tež dušniši nahlad. Jako w léce 1864 w tym samym času tudy nimo jědźech, widźach mnohe łuki z rostlinu „Herbstzeitlose“ cyle posyte; lětsa pak njebě po zdaću jeje čas hišće dóšoł.

Rěku Werru přejěwši docpichmy rjanu Thüringsku. Nam k prawicy zběhaše so nětko znata thüringska horowina, pokryta z krasnymi zelenými lěsami, a k lěwicy přewodźowachu nas ze wšelakej husćinu wobwěncowane hórki. Takle po luboznym dole jědžo wuhladachmy z dobom k prawicy hród Wartburg na wysokim horišću stejo. Wón je cyle ponowjeny, a hobrski křiž na nim swědči wo jeho wažnosći za ewangelskich křesćanow. Železnica so tam tak křiwi, zo mózachmy jón wot dweju bokow wuhladać. Sobupućowarjo powjedachu, zo je tam horkach krasny wuhlad. Čah zasta w Eisenachu, blisko kotrehož města Wartburg leži. Z našim wjezenjom po knježsku bu tudy kónc; my dyrbjachmy zaso naše deski w třećej rjadowni pytać.

(Přichodnje dale.)

Z Budyšina a z Lužicy.

(1) Kandidat duchownstwa, k. R. Voigt z Hodźija, bu jako diakonus, dotalny druhi wučer we Woslunku, k. Krausa, pak jako druhi wučer do Ketlic powołany.

. . . Dotalny třeći wučer w Budestecach, k. Kubica, bu džen 8. januara t. l. přez k. fararja Imiša z Hodźija jako wučer w Bolborcach swjedžeńscy zapokazany.

* * Tež w Kukowje su katholsku bjesadu založili, kotraž rjenje přibjera; hač dotal je so 56 sobustawow zapisać dało. Přez nju založi so tež ratařske towarstwo, kotremuž tež hižom 44 sobustawow přisłuša. Wobě towarstwje chcetej so za čelne a duchowne zbožo serbskeho luda po možnosći prócować.

— W Smječkach swjěćeše džen 21. januara t. l. pčolařske towarstwo, před dwěmaj lětomaj za tamnu serbsku wokolnosć založene a nětko hižom přez 50 sobustawow ličace, swój založenski swjedžen. Založer a předsyda towarstwa je k. J. Wrobel z Njebjelčic.

Słowjanski rozhlad.

Wot J. E. Smolerja.

Loni běše w Zahrjebje, to je we hłownym měsće khrowatskeho kralestwa, wulka wučerška zbradźizna a běchu so tam najbóle słowjansey wučerjo awstriskeho khěžorstwa zešli. Při tym spomni jedyn wučer na to, zo drje je jara pěknje, zo maja Čechojo, awstriscey Serbja, Khrowatojo a Słowjenčojko kóždy wosebje swoje šulske nowiny, ale zo by we wšelakim nastupanju tola wjele lěpje było, hdy bychu jenož jene tajke nowiny měli, přetož potom bychu te wjele wjac wotebjerarjow dobyli a teho dla tež wjele wjac nastawkow přinjesé móhli.

To so za dobre spózna, ale bórzy tež to prašenje do předka stupi, w kajkej słowjanskej naryči bychu so tajke nowiny wudawać měle. Při pruhowanju tuteho prašenja přiřdžechu na tu wěstosć, zo wšitcy nawjedzići a zdžělani Słowjenjo pódlu swojeje ryče drje rusku ryč najlěpje rozymja, ale zo w tu khwilu tola hišće nic dospołnje dosć, a zo budža so teho dla tele nowiny w ruskej ryči, pódlu pak tež tak dolho w tych horka naspomnjenych ryčach wudawać dyrbjec, hač jich čitarjo ruskej ryči dosć njepruwuknu.

Tuto wobzankunjenje so nětko w bližšim času do skutka staji a budža so w Praze za awstriskich Słowjanow powšitkomne šulske nowiny pod napismom „učitel“, t. j. wučer, wudawać a změja w nich nastawki, w ruskej ryči pisane, přenje město.

△ Zo so mjez Słowjanami přeswědčenje wo nuznosći a wužitnosći ruskeje ryče přeco móćnišo přisporja, wo tym dawa tež nowy časopis, w Praze w ruskej a českej ryči wukhadžacy, dobre dopokazmo, přetož wón je teško wotebjerarjow namakał, kaž sebi to prjedy nichtón njeje dzeć dał. Tutón časopis rěka po ruski „Славянскій миръ (Sławjanski mir)“ a po česku „Slovanský svět“, to je serbski „Słowjanski swět.“ — Štóz chce sebi jón slać dać, tón ma so ze svojim žadanjom na „Redaction und Administration des „Slavjanskij Mir — Slovanský Svět“ in Prag, Wenzelsplatz No. 63 neu“ wobroćić. Měsačnje wuňdzetaj dwaj zešiwkaj a pollětna předplata je 4 awstriskich šesnakow.

Dale směmy drje na to pokazać, zo na pruskim sejmje w Berlinje wóndano, jako so wo pjenjezy, za ministerstwo kultusa a zjawneho wučerstwa trěbne, jednaše, znaty a wuwolany Němc Dr. Virchow tón namjet staji, zo by spomnjene ministerstwo k nawuknjenju ruskeje ryče při barlinskim universiteće wučerške město založilo. A tutón namjet bu nimale wot cyłeje drugeje komory za dobry spóznaty.

Porjedženje.

We Lužičanu 12. lětnika, č. 12, str. 192 ma w 19. rynčku ličba 1690 stejeć, ličbje 22. rynčka pak matej rěkać 1688—1707.

W 1. čisle Luž. t. l., str. 3 dyrbi poslednje słowo 17. rynčka K h r ó s t rěkać.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Třinaty lětnik.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Wukhadža kóždu druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłlětnje 15 nsl.

Č. 3.

Měrc.

1872.

K 22-lětnym swjecinam budyskeje Bjesady.

(Spěwaše so džen 12. febr. t. l. w Budyšinje.)

Hłós: Ha widžu-li ptačata čahnyć —

Bóh postrow a žohnuj će, luba
Ty Bjesada budysinska,
:: Ta črjódzička twojeho sluba
Ze slawu budž wěncowana! ::

Tak druhe a dwacyte lěto
Džens wuznawa pupkojty haj,
:: Duž škowrončki, różowy swěto,
Če wobéahnu, witajo kraj. ::

Pod winowym pjeńkom a kiću
Tón postrow nam k wutrobie dže,
:: Nan Noah nam nažimal k piću
Najlěpsich tež jahodkow je. ::

So k swjecinam Bjesada měři
A zanoša radostny spěw,
:: A wótčinska „Meja“*) so šěři
A zwjeduje pyšny sej kčew. ::

Wšě wokolne hory, te skalne,
Kaž jehnjata poskakuja,
:: A Lubin**) a zahony zdalne
Jim z radosću přibłosuja. ::

Kčěj, Bjesada, dale, njech krasny
Bóh tebje kaž banian-štom,***)
:: A wobličo musow†) njech jasny
So nad tobu z lubowanjom! ::

H. S.

*) „Serbska Meja“ je pólska reja, zestajana wot K. A. Kocora.

**) Lubin (Thronberg) je hora pola Budyšina.

***) Banian-štom, kiž su n. př. w narańšej Indii nadeńć, sčetu ze swojich halozow bohate khmuty runopadnje k zemi dele, hdžež so te same z nowa zakorjenja, tak zo z nich skóněnje zaso móčne zdónki nastawaju. Tute zdónki tworja tak-rjec stołpy, kotrež z hlownym zdónkom kryw woblišćeneho štoma džerža a tak wubjerny škit přećiwo palatym slónčnym pruham poskičuja. Banian-štomu docpiwaju spodźiwnu wulkosć a wurjadny wobsah, a jich krasny khłódk pyta wyše čłowjekow tež wšelaka zwěrina.

†) Musy su w mythologii bohowki nawukow a wumjelstwa. Jich je dzejć: Klio, musa stawiznow; Urania, musa hwězdařstwa; Polyhymnia, musa hymnow a ryčniwosće; Kalliope, musa rjeko-pěsniwstwa; Melpomene, musa zrudnohry; Thalia, musa wjeselohry; Euterpe, musa hudžby; Terpsichore, musa rejoy; Erato, musa spěwow lubosće.

Redaktor.

Pražski študent na prózdninach.

Wot J. S.

Parnik sylnje zahwizda, čah poča pomału jěć, doniž skónčnje čisće njezasta. Kondukteur wotewri wóz a zawoła: „Station B.....; fünf Minuten Aufenthalt!“ Ruče zebjeru swój čapor hromadu, sunu swoje předrohe čělo z woza na krutu zemju našeho dwórnišća, zapalu sebi nowu trubku, poslednju, kotraž bě mi hišće wostała, zo bych tež přecy praweho muža činił, a du wustupowajo dom. — Mój Božo! štóha njeby po dokónčenych gymnasialnych študiach hordźiwje wustupował! Wšako sebi mysli, zo budže so swět nětk wo njeho torhać, a zo nětk tak khětre hać móžno přińdu jeho prosyć ponižnje, zo by tola chcył hnadnje někajke wysoke zastójnstwo na so wzać.

Přińdžech dom. Mać mi wjesele wokoło šije padže, nan mje wutrobnje witaše a byrnje so jemu tež moja trubka najbóle nje-lubiła, tola ničo njepraji. Sotra pak, mje powitajo, hnydom z tajkej horliwosću poča wšě nowinki, hišće čerstwe, wusypować, zo dyrbyeše ju mać skónčnje napominać, zo by mi tola khofej zwarila, dokelž dha sym tola wěsće hłódný. Ja však njeběch hłódný, za to pak chcyše so mi čím bóle pić; tola sebi rjec njewěrjach, zo bych mi po piwo pósłali, přetož dopołdnja hižo piwo pić, teho bych so naši stróžili.

Po krótkim rozryčowanju nan z hłowu zawi a rjekny lakonišcy: „Što jeno z tebe budže?“ Tu maš; ja sebi myslach, Bóh wě što sym, a nan so mje praša, što ze mnje budže!

Sotra Mařka přinjesy mi khofej; ja pomału piju a mam přiležnosť so džiwać, kak nimo měry lohcy ji huba dže — to však je jena najwjětšich póćiwosćow zónskich. — Tola njezbože! Tu pohlada spody blida a so skoro postróžo praji: „Ow jej, Janko, ty maš roztorhane škórnje — póduše prječ!“ Ja činjach, jako bych wo tym ani próška njewjedził, byrnje mi jara derje zrudny napohlad mojich škorni znaty był.

„I dži mi, Marja, to drje tola nic — zawěsće — aj aj aj — to budžeš, Marja, tak dobra a je k mištrej Mjertnikej donjeseš.“

„Hižo zasy roztorhane škórnje?“ so nan džiwajo woprašaja. „Ale, ale, Janko, sym ći tola před dwěmaj njedželomaj tři tolerje pósłal k podšiću.“

„Haj, haj, nano, to su tež te podšite škórnje.“ Zda so mi, zo so při tym začerwjenich, přetož to bě hrozna lža.

„Hm, hm, za dvě njedželi — wjedrowy pražski plestr — na te wašnje by jeno na škórnje kóždolětne poľ sta toleř trjebaľ.“ Tak ličeše kruty nan.

„A kak dha pak te lětne škórnícki, kotrež sym í wóndy pólšala, su te tež hižo prječ?“ woprašo so starosćiwje mać.

„Tež, maći, tež; ale pohladaj wšak, Marja, tamle do koffera, mam tam hišće dwaj poraj, snadž budže jedyn hišće dobry?“ — Po prawym bě to jeno wuryč; znajach přederje qualitu teju dweju porow w kofferje. A zo by jedyn z njeju dobry byľ, to bě na přenje pohladnjenje njemóžna wěc.

„Pój, Janko, ja će zuju a pólšelu škórnje k Mjertnikej, zo by í je hišće džens zapłataľ, doniž í nowe njewudžěla.“ Tule mudru radu da mi Marja a ja ju z radosću hnydom posľuchach. Z tym skónci so škórnjace njewjedro, před kotrymž běch so tak bojaľ. Nan wšak sebi swój džěl mysleše a ja tež swój.

Po wobjedže sedžu samlutki doma; nan džěše na hamt, mać něhdže za kmótru a Mařka „do šića“. Nětko ničtó ze mnu doma njewosta hać jenička Madlena, naša džowka; ta w kuchni sudobje wopłokowaše.

„Madlena! Pój jow.“

„Što chceće, Janko?“

„Wutřej sej rucy.“ Madlena sebi rucy wutrije.

„Tak, — što mam nětko činić, Janko?“

„Přede wšem mi njerěkaj Janko; ja njejsym žadyn Jank wjac, sym hižo khětry knjez a wulki dosć, zo by mi Jan rěkaľa; hać runjež njewěm, što je to nanej napadnyľo, mje dać Jana mjenować. Ty pak maš mi přichodnje pěknje ‚knježe‘ rěkać!“

„Hm.“

„Dale, — maće tu žadyn karan?“

„Mamy jich tři.“

„Dha wzmi jedyn — tón wjetši, rozymiš, tón wjetši — dži z nim k Pruskej po piwo a to mi přinjes dvě khanje — njech je na nana napisaju; prjedy pak dži k Deleněcy a kup mi tam ‚běrtlk‘ dobrego tobaka ke kurjenju; njech to na nana napisaju; rozymiš?“

„Rozymju, knjez Jano.“

„Tak dži, ale dołho njebudź! Čakaj hišće, wzmi pola Pruskec hnydom tři khany, zo tu njebych sedzał kaž kharp na pěsku.“
— Wozmu sebi nanowe tofle, nanowy stary kozuch a khodžu po jstwj. Madlena přinjesy piwo a tobak.

„Madlena!“

„Što dyrbju, knjez Jano?“

„Wutřej sej rucy a podaj mi škleńcu.“

„Su wšitke zamknjene w škleńčanym khamorčku a mać ma kluč sobu.“

„Dha dži, wšak móžu tež z karana pić.“ — Napiju so; piwo je dobre — klóštrske; a myslu sebi: Změja-li pola Pruskec cyłe prózdniny tajke piwo, dostanu wěsće wot nana eminencu z tołstym wulkim E. Narězam sebi tobaka a natykam sej hłowčku.

„Madlena.“

„Što dyrbju, knjez Jano?“

„Podaj mi štrychowánčka.“

„Njeje tu ani jene; runje dopołdnja su nam wušle.“

„Dha běž khětre k Delenčkecom a kup mi za tři nowych; njech je na mać napisaju.“ — Madlena běžese.

Hdy by jeno Marja doma była, ta ma tola wěsće něšto slěbornych, zo tola njebych trjebał po wšo na dołh slać; štož mje nastupa, mam w dybzaku tak wjele kaž cyrkwina myš. Njetrjebaše tež džens na šíce khodzić, ta hlupa koza — wostaji mje tu sameho doma! Ale što sebi chceš: lud na kraju nima ani za krošik rozoma!

„Tu su štrychowánčka, knjez Jano.“

„Tak dži, nětk njecham ničo wjacy.“

Zapalu sej, kurju a měrnje piju. Mam wašničko, zo, hdyž sam piju a sam kurju, jara rozomnje ze sobu samym mudruju. — Čłowska natura! „Tak dha sym za džensniše doma jaty — bjez škórni njemóžu nihdže, to je kaž tři króc tři džewječ. Škoda, zo sebi za te tři tolerje, kotrež mi nan pósła, njejsym škórnje podšíc dał; njebych trjebał tak njehańbićiwje lžeć a nětk doma sedžeć. Bych nětk mohł k Pachmanecom hić a so z jich Hanku zabawić. Wboha, wona hišće njewě, zo sym dom; moja złota Hanka! Za-

klepane škórnje, nihdy wjacy njezačepu tři tolerje; radšo sebi škórnje podšíc dam Před tydženjom mi pisaše: „Mój drohi Janko, njemóžu wjacy dočakać, zo přińdžeće“ — a ja sym tudy a njemóžu z domu! O ja hlupce zwěrjo, zo sebi tola w Prazy njedach radšo por na dołh wudžělać! . . . — Madlena, pój jow!“

„Što dyrbj, knjez Jano?“

„Běž so Mjertnika woprašec, hač mi hišćenjeje škórnje porjedził.“

„Ale, knježe, sym je tola hakle před khwilku tam donjesła.“

„Jeno běž so woprašec . . . Što praju jutře Hancy, čeho dla njejsym k nim hižo džens přišoł? Zo sym roztorhane škórnje měl, to ji tola skoro rjec njemóžu Hdy by tu jeno Marja była, ta by mi por slěbornych dała a by mi něšto wo Hancy powjedala . . . Madlena, pój jow, wutřej sej rucy a dži za Marju do šića a rjekú ji, zo dyrbi hnydom dom přińc, zo — ach, ja džě sym ju k Mjertnikej pósłał . . . Hdy by tej holcy do mysli přišlo, domoj přińc! . . . Nan so prašeše, što tola ze mnje budže . . . hm, to je hlupa ryč — na tu dyrbj, so napić — što, njejsym dha hišće nič? — A što něhdy hakle budu, to njewotwisa wote mnje, to mi jutře Hanka praji, što chce wona być, hač knjeni doktorka, abo knjeni professorka, abo knjeni advokatowa — mi je to wšo jene; wšak mi Hanka rjeknje: „Mój złoty Janko! . . . ej, wjedrowy Jan! Kak krasnje by to było, hdy by mi rěkała: „Mój złoty Khorla, abo mój złoty Jurjo, abo Pawlo, ale tak — Jan! tajkale prosa — hlupy Jan! — Jutře póńdu k Pachmanecom, namazam sebi brodu, — Hanka budže prawje hladać. Marja dyrbi mi něšto slěbornych dać na por rukajcow, wona změje por slěbornych. — Hdyž tam přińdu, so hluboko pokłonju, knjeni Pachmancy wokošu ruku — z Hanku pak budu mjez tym činić, kaž by nič njebyło, hdyž pak ze mnu won póńdže, wozmu ju pěknje za ručku a rjeknu, ju horco košo: Ach moja dobra, droha, złota Hanka, hdy by ty wjedžala, kak sym zbóžny — ach hdy by ty mi mohła do wutroby pohladać, kak sym džens cyły w njebesach, zo će zasy widžu! . . . Njepraju ji wjacy ‚wy‘, dyrbj, ju započec ‚ty‘ mjenować . . . Sym wćipny, što mi na to wotmołwi.“

„Knjez Jano! wjele dobreho wot Mjertnikec mištra, a wón dyrbi te škórnje wobšiwac; šewski je jutře rano přinjese.“

„A dži mi do pjecy a Mjertnik z tobu, ty stare kohočo! — To je mi lud: škórnje su jeno tróšku rozpróte a njemóže hižo je wjacy porjedzić; bych sebi je sam porjedził — o ja wosoł, zo sebi tola w Prazy por škórnji na dołh wudželać njedach! — Madlena!“

„Što dyrbjú, knjez Jano?“

„Nima tu Marja žane škórnjički?“

„Ale, knježe, hdže budže tola naša holca w škórnjach khodzić?“

„Nó, nó, ja myslach takle do blóta; wyše teho njebychu tež holecy nohi wotpadnyłe, hdy by so škórnjički wobuła; a što nan, nima tudy žane škórnje, kiž bychu jemu małe byłe?“

„Jene małe tu hišće wčera běchu, ale Mjertnik je sobu domoj wza.“

„Tu maš! Mi so zda, zo ma mištr Mjertnik cyleho nana a tež mje za blazna. — A druhich škórnji nan nima?“

„Doma ma jeno dołhe škórnje.“

„Přinjes je!“

„Knježe, te budža přewulke a twjerde.“

„Jeno je pokaž! . . . Božedla, dži z nimi zasy, dži, w tych bych so takle mohł widžeć dać w Prazy na staroměstskim torhošću. O ja hlúpe zwěrjo — tři tolerje zabiju, škórnje roztorham a sym bosi! Krasny započatk prózdninow! — Hdy by to Hanka wjedžala, zo sym bosi, njeby mje ani wjacy widžeć chcyła, tak wjele je wěste. A zhoni-li wona to, zatřělu so hnydom jutře! . . . Hdyž zasy tři tolerje na škórnje dostanu, je zawěsće wjacy njepräččinju; kupju sebi hnydom cyłu čelacu kožu k škórnjam . . . Po wobstatej maturje bosi a nic z domu móc! . . . Tak! to runje hišće pobrachowaše . . . Tu dže wopyt — prašuju so w kuchni za Marju — — snadź nutř njepräiřidu. Staj to žónska a muž . . . Bowskorženo, hdy bych tola pječ a třicyći mil zady Australie był! . . . Hižo klepaju . . . prošu, dale, je lubo! . . . Ach, knjeni Hana — prošu — a ja sym w nanowym kožuše — wodajće, knjeni — prošu, knježe, dale! . . . Madlena!“

„Što dyrbjú, knjez Jano?“

„Wutřej sej rucy a daj mi suknu . . . moja knjeni, njewěm zawěrnje što, — nimam česć, tehole knjeza — Madlena, tu suknu! — Madlena, běž w skoku po Marju do šića, njech hnydom

dom přiůdže, dokelž mamy hosći — knjeni, wodajće, nanowy kožuch; prošu, knježe, jeno zastupće, hač runje česć nimam, njewěm so runje dopomnić. . . .“

„Ale dajće mi jeno k słowu přiůc, knjez Janko: Tudy Wam předstajam swojeho wuja Roberta Goldenthala.“ — Wón: „Zwjese-li mje wulcyšnje, zo mam česć. . . .“

„Mje tež, ale myslach sebi: Robert Goldenthal a Jan Rymzař — to je kaž złoto a sazy! Hdy bych so jeno mjenował Robert Rymzař, ale Jan — Jan! O cyłe kralestwo za por škórní! O ja bjezbóžny Jan! A hižo mi ničo wjacy njepobrachowaše hač tajki, snadž daloki — wuj!“

„Njejsmoj so nadžaloj, zo budžeće hižo doma; přišloj smój jeno po Marju, zo by z namaj na Šibjeńcu šla; je wot tam krasny wuhlad, a mój wuj by to rady widžal.“

„Marja hnydom přiůdže, knjeni; Madlena, njejsy dha tu hišće z Marju? Za wokomik tu dyrbi być.“

„Ja so tola nadžijam, zo knjez Rymzař tež z nami pónđže,“ rjekny Hancyny wuj Robert. Ja pohladach na nanowe tofle a Robertowe swětle lakowe škórnícki; běše mi skoro zlě, hłowa so mi wjerćeše; zdaše so mi, zo hišće ženje tak rjanych škórní widžal njejsym. Zbožowny Robert, měješe lakowe škórnje!

„Wodajće, knježe, zo runje džensa njemóžu z wami hić; rady bych, ale ja — ja. . . .“

„Ale mi k woli pónđžeće, hdyž Was pěknje poprošu,“ praji Hanka.

„Mój Božo, wšitko na swěće, jeno to nic, ja wšak chcu hić kóždy dzeń, kóždu hodžinu, ale džensa — ja — Madlena, njejsy dha tu hišće? . . . Hlejće, džensa sym po tajkim puću žalostnje mučny — njemóžu wuprajíc kak jara!“

„Što, sće pěši přišoł?“

„J Bóh zwarnuj, knjeni Hanka, přijěl sym rano po železnicy. — Madlena!“

„Jědženje was tola tak mučneho sćiniło njeje.“

„A hłowa mje tež žalostnje boli.“

„Hlejće, to wam runje spomha; budžeće widžec, zo was po tajkim krasnym překhodže přestanje boleć. Nó, jeno so zhotujće a pójeće!“

„Ale knjeni, sym sej pjatu sćišćał!“

„Na železnicy sej tola njejsće pjatu sćišćał.“

„Dha tola skónčnje lěžeš, ty rjebło wot Madleny; hdže dha maš Marju? što dha to njeńdže, ta hlupa koza? hdže to tak dołho sedži, a čeho dla sobu njepřiuńdže?“

„Dadža ze šića wjele dobreho prajić a zo je Marja něhdže šła a tam džensa wjacy njepřiuńdže.“

„Nó, to je krasnje! Město teho, zo by šła, běha po měsće — to dyrbi mać zhonić — Madlena, donjes tón karan z wodu prječ, wostajiš wšitko na blidže stejo. — Marja, nó njech jeno mać přiuńdže! Hdže to tola wokoło běha, ta krokawa?“

„Ale, ale, knjez študenta, budžeće dha, hdyž so woženice, tež tak zły na knjeni?“

„Ach knjeni Hanka, ja wšak mam Marju rady — ja wšak maćeri ničo njepraju — běhać pak po měsće njesmě a k temu hišće . . . sym sam doma a kaž widziće, nimam hakle ničo, štož bych wam mohł poskićić — Madlena — ej ničo, jeno dži . . . prošu, knjez Goldenthalo, chceće dołho w našim měsće přebywać?“

„To móžetaj sebi, mojej knjezaj, wšitko wonka powjedać; přihotujće so jeno, potom změjetaj časa dosć.“

„Ale, knjeni Hanka, ja tola njemóžu dom prózdny wostajić; kak zo traž by. . . .“

„To tola ničo nješkodži, wšak je tu Madlena a ta je husto sama doma; Roberto, ja će prošu, ryč kusk do knjeza Jana, njech z namaj dže.“

„W skutku, knjez Rymzarjo, ja njewopřijam, kak móžeće tak krasnej hubičcy něšto zapowjedzić, hdyž was tola tak nutrne prosy. . . .“

„Njej' wěrnó, Roberto! A Marja přecy praješe: Čakaj, Hanka, dóniž Jan njepřiuńdže; budžemy potom džen wote dnja khodzić; to budže wjesele! A knjez študent přiuńdže a njecha hnydom přeni džen ze mnu hić ani na Šibjenču.“ A Hancy so sylza we wóčku zyboleše.

Ja běch, jako bych na jehličkach sedzał — bjez škórni njemóžach, a wona mi skónčnje poča plakać! „A wyše teho po-

myslće sebi, Hanka: na Šibjeńcu, na tak strašnu hórku; fantasia so wam tak rozpleće a budžeće so potom w nocy bojeć.“

„Ale ja chcu — ja chcu na Šibjeńcu, a jeli wy njechaće, póńdu z Robertom sama! Pój, Roberto!“

„Knjz Rymzarjo, njebudžeće tak swojeje hłowy a sćinće Hancy tu maličkosć k woli.“

„Kóždy króc póńdu, hdžež budžeće chcyć, ale džensa — džensa. . .“ Pót mi z rynkom po licomaj běžeše.

„Ja chcu džens, runje džensa, druhi raz njecham — a nje-póńdžeće-li džensa z namaj na Šibjeńcu, njecham was za cyłe prózdniny wjacy widžeć, do smjerće was njecham wjacy widžeć, wy njelubosćiwcy, wy zły čłowječe!“ A Hanka so woprawdže do pla-kanja da.

Ja powisnych hłowu, běše mi hórje, hač hdy bych po hasy běhał. Zapřejo swoje slěpcowstwo, zabite pjenjezy, Mjertnika, Marju, Roberta a Hanku; mjelčach, njewjedžo što.

„Po tajkim: póńdžeće abo nje-póńdžeće?“ so Hanka kruće woprašša.

Khwilku hišće so měrjo wotmyslich sebi skónčnje strašnu kročel. Prajicy: „Tak dha póńdu; dočakajće jeno, zo so wobuju,“ woteńdžež do kuchnje. „Madlena!“

„Što dyrby, knježe?“

„Dži mi z twójim knjezom. Ja sym prawy knjez, sym Jan, hlupy Jan, njekničomny Jan, ja sym do wěčnosće bjezbóžny Jan! — Madlena, podaj mi nanowe škórnje, te wysoke . . . Škórniska! Hišće před khwilku sym z wami žorty hnał — a nětk sće dobre dosć za mnje — Bóh tón Knjez mje khosta — Madlena, daj mi tón karan, zo te piwo dočahnu — hač do wječora je hišće dołho, mohłe wotestać a Božeho dara je škoda . . . Tak! . . . Madlena, hdy dha sy te škórnje posledni raz česała?“

„Před wčerawšim sym je z mazom namazała.“

„Derje — sym w nich! Do kóždeje škórnje by hišće tuna piwa šla. Mam nahlad w nich, kaž šerjenje, hórši hač lěсны muž, ale njech, podaj so do nje- přeměnjomneho wosuda. — Madlena, wutřej sej rucy a podaj mi kłobuk, ale njehladať mi na nozy, he- wak so do směcha daš a ja so njezdžeržu, zo ći njebych plistu

dať! Madlena, hdyž mać přińdže, rjekń ji, zo jutře do wójny pónđu.“ Zastupich zasy do jstwy. Hanka so z wujom směješe; ale to jeničke mje wjeseleše, zo mi na nozy njehladaštaj.

„Jeli spodobne, pójmy.“ A na to džěchmy.

(Skónčenje.)

Što potrjebam?

(Z lěta 1862.)

Kaž zemja deše trjeba, blyšć slónco chce měć
 A z hwězdami njebo chce we nocy kéěć,
 Ptačk haložku žada sej za hnězdzičko:
 Tak čłowjek chce wutrobje dowěrić so!

A je-li ju nam'kał, njech zradomny je,
 Wšak nchtó nej' zbožowny bjez lubosće;
 Wón njetrjeba hladać tu na bohatstwo,
 Wě wutrobu, kotrejž wšón dowěri so!

— č.

Moje pućowanje do Łužicy.

Wot J. B. Nyčki.

(Pokračowanje.)

Při dalejědženju přińdžechmy nimo města Gotha. Tam su rjane haje a pyšne twarjenja. Mjez Gothu a Erfurtom pytnychmy na prawej stronje tři kehelojte wyšiny a na kóždej zbytki stareho hrodu; to su te po němsku tak mjenowane „Gleichen“. Blizko Erfurta bě póda čorna kaž mjez Halu a Magdeburgom a zdaše so plódna býć. Wšudže stejachu zahrodne plody jako buny, khórwejda, khrěn a t. d., z kotrymiž Erfurt daloko a šeroko wikuje, kaž Lubnjow w Delujej Łužicy. Na dwórnišću bě wulka éišćenca. Woni wočakowachu svojich wojakow z Francowskeje. Město bě teho dla wupyšene, a wulki stan bě přihotowany, hdžež cheychu wojakow swjedžensey hosćować.

Chcu tudy přistajić, zo sym hižom před dwacyćimi lětami Erfurt wi-
 dzał, jako po poručnosći k. Zahna, direktora wučerskeho seminara w Mürsu, wokoło pućowach, zo bych wšelake wustawy a šule za hluchoněme džěci wopytał. Ja wobhladach sebi tež tamny dom a jeho wulki zwón. Kaž je znate, sluša posledniši k najwjětšim zwonam w Němskej. Wón dosaha k łubi wěže tak daloko dele, zo ma so zrosćeny

člowjek dosć khileć, hdyž chce do njeho stupić. Ja zlězech nutř a zrunach so w nim. Runjež sym 5'10" wulki, mózach hišće mój předešćnik na hłowu stajić, a tak lědy wjerch zwona dosahnych. Jeho wobsah je 15 lohći, cwawka je 11 centnari čezka, a cyły zwón waži 275 centnarjow. Wón ma štyri štryki, za kotrež 16 mužojo zwonja. Jeho mjeno je Maria gloriosa.

Wot Erfurta jěždzechmy dale do Weimara. Jedyn tych wojakow, kiž nam napřećiwo w druhim koupèu sedžachu, wusleče so suknu a plataše ju bje- wšeho woneho. Weimar wosta nam k prawicy. Tam su rjane zahrody a wulkotne twarjenja.

W luboznym dole rěki Ilm, wobwěncowanym ze wšelakej zelinu, přejěždzechmy rjenje stwarjenej kupjelnej městnosći Sulza a Kūsen. Mjez poslednim a městom Naumburgom započachu so naumburgske winicy na wotwisu nam k lěwicy; w nich stejachu dušnje wubělene khěžki. K prawicy widžachmy rozpadliny hrodow Rudelsburg a Saaleck. Wokoło Naumburga a Weissenfelsa, w Salinym dole ležacymaj městomaj, stejachu při šusejach krasne sadowe štomy. Rjana Sala blyšćeše so nam k prawicy; wšudže pokazowachu so znamjenja płódnosće jeje pobrjohow.

Při staciji Corbetha džěli so železnica do dweju promjenjow; jene wjedže do Hale a druge do Lipska. Mój mějachmoj poslednje trjebać. Bórzy bě ćah w płódněj lipsčanskej runinje. Pěkne wsy z pyšnymi cyrkwjemi a wěžemi ležachu mjez daloko so rozšěrjacymi honami. Běrny, kiž w Rheinskej cyle wotemrjete zele a we Westfalskej jeno zelene wjerški mějachu, běchu tudy hišće cyle čerstwe.

Wokoło połodnja běchmoj w Lipsku. Mój so tam dolho njerozhladowachmoj, ale khwatachmoj k draždžanskemu dwórnišću, hdžež sebi billety do Grossenhaina kupichmoj. Popołdnje njebě mjenje krasne, jako ranje. Dokelž pak naju mučnosť nadpadować poča, posylnjowachmoj so z naju sobuwzatym winom. Mój čujachmoj so přez kóždu khreпку zmócnjenaj. Ja sym při mnohich dalokich pućowanjach zhonił, kajke wokřewjenje tónle Boži dar poskića.

W pjatej hodžinje běchmoj w Grossenhainje, hdžež mějachmoj hać do sedmich čakać, prjedy dyžli ćah dale džěše. Na dwórnišću běchu někotři wojacy, a jako slyšach, zo cheedža do Kichoebuza, woprašach so, hać su mjez nimi tež Serbja. Jedyn wotmolwi: Haj, ja

sym Serb. To mje zwjeseli, a mój dachmoj so hnydom po delnoju-
žisku do rozmłowy. Wón powjedaše mi wjele wo swojim wójnskim
žiwjenju w Francowskej. Najbóle džiwaše so nad tym, zo bě tu
wulku zymu, kotruž měješe wjele njedžel za sobu ćerpjeć, tak hje-
wšeje škody přetrał. Při dalejédženju sydžechmoj so do jeneho woza.
Mi bě wutrobna radosć, po dolhim času zaso zynki maćernej ryče
slyšeć. W Ortranće prajach jemu w Bože mje, dokelž mějach tudy
ze swojim synom wustupić.

W Ortranće přiindžechmoj do khětreje starosće. Cheychmoj do
Mückenberga a nadžachmoj so, zo po starej naložbje w tychle hodži-
nach póst tam pojědze. Ale z jězdženjom pósta bě so tudy cyle stało.
Što nětko započec w tej čmje? Tudy wostać so mi njelubješe; a do
Mückenberga běchu za naju nimale tři hodžiny, dokelž mějachmoj so
po bližšim puću zabludženja hojeć. Horce žadanje, lubeho bratra w
Mückenbergu skerje lěpje widžeć, da mi khrobłosć, so w tej noci na
tónle posledni kruch naju drohi zwažić. A mój syn, kiž je hižom w
Francowskej pobyl, bě ze mnu jeneje mysle. Mój dachmoj sebi puć
derje wukazać a džechmoj. Po žalostnym pěsku bijachmoj so do přédka,
štož bě namaj njezwučena wěc. Ale dowěrna mysl namaj njespadnu.
Dołba, husta hola wobja naju. W njej knježeše swjata čišina: žadyn
wětrik njepohibny hažki, žane zwěrjatkó njezešótowa w busćinje, a
tež najslabši zwuk so njezběhny. Tajke hluboke drěmanje přirody nje-
móžeš tudy pola Rheina ženje wobkedžbować; stajnje wšelake mašiny
ropotaju, železnicowe čahi hrimocu, psy šćowkaju a t. d. Mój buch-
moj wot tejele měrnosće džiwnje zapřijataj, haj k nutrnosći wahjenaj
a džechmoj ze swjatočnymi začučemi dale. Jan so mje skóučnje wo-
praša, hač njechamoj spēwać: „Unter allen Wipfeln ist Ruh“; ja pak
wotradžowach. Po dolhim pućowanju přiindžechmoj k řečy Halštrowej
a mějachmoj nětko tu wjeselu wěstosć, zo so zabludžiloj njejsmoj.
Sćežka po brjozy rěki wjedžeše naju do Mückenberga, hdžež tych lu-
bych ze slódkelo spanja wubudžichmoj. Wopisanje zasowidženja po
tak dolhim dželenju budž mi spuščene. Bratr, kiž je tež wučef, wobža-
rowaše najbóle, zo tež prózdny njeměješe.

Mückenberg je so w poslednim času jara přeměnil: wohnje su tam
byłe, a cyle hasy su nowe. Wosebje pak je na jeho honach nimale
wšo stare zašlo. Halštrow, kiž hewak w mnohich křiwych promjenjach

tam běžeše, je nětko do jeneho runeho šěrokeho řečnišća z wysokimi brjohami zawrjety a njemóže na polach a w domach swoje šibałstwo čěrjeć, kaž prjedy. Ja slyšach raz po tajkim jeho powodźenju, zo je jedyn bur tam w khachlach ryby ložil. Hač bě to žort abo wěrnosć, njewěm, ale woda běše woprawdže w khěžach stała. Teho so nětko lohko bojeć njetrjebaju. Hdžež móžachu tehdy jeno z čołmami přińć, su nětko husto pola a zahrody. Při rodowanju tam su tołste dubowe štomy w tej bahnowinojtej pódze namakali. Mój bratr ma jedyn tajki kušk, kiž jemu za blido w jeho khłódnicy služi. Wón ma tež jedyn wušiknje džělany kamjeńty hamor, kiž su tam namakali.

Za přećela rjaneje, njeskepaneje přirody je tamna krajina wjele zhubiła. Kak zradowaše so wóčko nad tamnymi rjanymi lésami a wšelakimi kerkami; a kajke bě to wjesele, w lesnym čolnje po čichoběžacych wodach mjez dolhej trawu, syćinu a rohodžinu so kolebać! A potom, hdyž zyma wšudže krystalowe mosty natwari, kak móžachu po sankach a smykačach hodžiny dałoko jěć a luhych přećelow a znatych wopytać! Haj, na tajke wašnje su tamne strony, tak mjenowany „Schraden“, wjele wotbyle. Tam běchu małe Blóta.

W ryči luda su hišće mnohe serbske powostanki, n, př. „beske“ (haska), biwance (pijanca) a t. d. Tež je tam jena pěškowa jama, „bukjame“ mjenowana, w kotrejž su popjelniwy namakali. Wjes Bockwitz, poł hodžiny wot M. na hórey stej, je w starych časach Bogwic rěkała, kaž mi to něhduši duchowny w M. wobwěsći. Chcú tudy w mojím zdžělenju něšto do prjódka přimnyć a prajić, zo, jako Bukecy pola Budyšina runje takle na hórey ležeć a dałoko do wokolnosće hlađać widžach, sebi myslach, hač wone junu Bogwěcy abo Bogececy rěkałe njesu. Ja přispomnim, zo njeznaju, kak so to mjeno bewak wułožuje.

Při wopytowanju wokolnosće Mückenberga pokazachu namaj w holi jenu wot błyska dyrjenu khójnu. Wona bě hakle njedałoko zemje trjehena, mjez tym zo wjeřšk njewobškodženy wosta a bě cyle přeražena a do tysac najmjenšich třěsčičkow rozšćěpjena; potom bě błysk po štyrjoch korjenjach rozlećał, kaž to wot njeho wuryte brózdny pokazowachu.

W znatej železo- a broncelijejni Lauchhamorje wobhladachmy sebi mjez druhim tež spódk w Barlinje stejaceho pomnika Bjedricha Wylema III., na kotrymž hišće jara pilnje džělachu.

Njemało žorta mějachmy w Bockwicu. Tam je drje hižom na štyrceći lět jedyn Serb z mjenom Hanuš ze Šprejcy. Wučerjo z B., z kotrymiž w korčmje sedžach, dachu jeho zawolać, zo bychy slyšeli, kak ja z nim serbski powjedam. Ale mój Hanuš bě cyle serbski zabył. Ja so jeho pak to, pak druhe prašach, zo bych jemu k serbskemu słowu dopomhał, ale podarmo; wón mi ani wšo njedorozymješe, štož prajach.

Z Mückenberga pućowachmoj dale do Blunja. Jena džowka bratra džěše sobu. My jědžechmy wot Ruhlanda do Komorowa po železnicy a džěchmy potom te štyri hodžiny do Blunja pěši. Ja rozhladowach so wšudže za składuosću, jeneho serbskeho čłowjeka potrjechić, ale to so njeradzi. Tež w žarnowskej korčmje, hdžež so posylnichmy, powjedachu jeno němski. Žarnow je hewak hišće serbska wjes. Přede wsu pak woprašach so jeneho woraceho bura, kiž ze swojimaj skoćěcomaj serbski powjedaše, w maćérnej ryči za pućom. Wón spodziwnje hladaše, zo němscy wudrasćeny muž z nim serbscy ryči. Z wulkej přecelnosću wukaza mi wšo trěbne, njezabywši pak, z přisłušnym zamolwjenjom so woprašěć, što sym a hdže chcu. Ja zhonich wot njeho, zo so we wsy jeno němski wući a přěduje. W Parcowje stupi mi wšudže to same dziwanje, haj lohke postróženje napřećiwu, hdyž so někoho w jeho jazyku prašach abo jeho „z Bohom podach“ (postrowich). Jedyn, kiž z jenej žónskej powjedaše, wostaji ju stejo, khwataše za nami a wolaše: „To drje sćo Nyčkoje z Blunja?“ Wón bě ze Zabroda do Parcowa ženjeny a znaješe našu swójb, dokelž Zabrod do Blunja do cyrkwy słuša. Na blunjowskich honach přiběhnu jena žona, mje tež na serbskim strowjenju pónawši, a witaše mje, moju ruku z woběmaj rukomaj wobjawši. Haj, to bě serbske powitanje! A mi so nježenđe kaž před sydom lětami w Lejnje, hdžež na powitace słowo wotmolwić njemóžach!

(Přichodnje skónčenje.)

Kocor a myška.

(Z luda.)

Naš kocor džěše do bróznje myše łowić a popadny sebi jenu. Myška prošeše: „Njezjěz mje, luby kocorje; chcu ći basničku hać.“ „Dha baj,“ njekny kocor. —

Myška započa: „Junu běchu ludźičkojo a natwarichu sebi khěž-
čičku a mějachu wulki hród, a wumjeěechu jón, zo bychu w čistym
sydali. A namakachu krošik a su bohaći byli, a kupichu sebi mjaska,
zo bychu žrać měli.“

„A ja tebje tež zežeru,“ rjekny kocor a sčini myšku ham ham.

Wólšinski.

Šwjerč a mrowja.

(Z luda.)

W zymje přiběža slepy šwjerč k mrowi a skoržeše jej swój hlód.

Mrowja so jeho woprašá: „Što dha sy w léce činil?“

„Piskał sym,“ wotmołwi šwjerč.

A mrowja jemu praješe: „Hdyž sy w léce piskał, móžeš w zymje rejwać.“

Wólšinski.

Z Budyšina a z Łužicy.

* Serbska Bjesada swjećeše džen 12. februara t. l. w hôtelu k winowej kići w Budyšinje swój 22-lětny založenski swjedzeń ze swjedžeńskej hosćinu a pyšnym balom, a bě tón samy ze strony sobustawow a jich přiwuznych jara bohaće wopytany. Při swjedžeńskej hosćinje, kotruž jara wjele serbskich sławow porjeńšachu, spěwachu so pod hudźbnym přewodom tež tři serbske spěwy, jedyn wot k. fararja Seilerja a dwaj wot wyššeho seminařskeho wučerja Fiedlerja. Z rozprawy wo naležnosćach Bjesady w 22. léce jejneho wobstaća, wot sekretarja při hosćinje podateje, zhonichmy, zo je ličba bjesadnych sobustawow w minjenym léce wo 8 nowych sobustawow přibyla. Bal wotewri so, kaž přeco, z Kocorowej „Serbskej Meju“ a traješe hač do ranja. Cyły swjedzeń zawostaji we wšěch wutrobach jara spokojacy začišć. K dalšemu wobstaću a přibywanju serbskeje Bjesady sława!

§ Katholska bjesada ralbičanskeje wosady swoje skhadžowanki we Łazku porjadnje wotdžeržuje a dale a bóle na sobustawach přibjera; w tu khwilu je jich 75. Powučace přednoški mějachu w jejnej poslednej zhromadźiznje kk. wučerjo Kleiber ze Šunowa, Hauffa z Róžanta a Hicka z Ralbic, kaž tež k. kooperator Tadej z Róžanta.

Słowjanski rozhlad.

Wot J. E. Smolerja.

Kaž z cyła wo Słowjanach, tak so tež wo lužiskich Serbach w tu khwilu we wšelakich cuzych nowinach a časopisach wjele pisa. Němske nowiny často dosć na nich spominaja a bě před někotrym časom w „Augsburger Allgemeine Zeitung“ dlěši nastawk wotćišćany, kotryž wo Serbach tójšto powjedaše. Wóndano je pak w Lipsku najnowši zešiwk němskeho časopisa „Unsere Zeit“ wušoł, w kotrymž so tež wjele wo Serbach, jich narodnosći a literaturje wukładuje.

W spomnjenych nowinach, kaž tež w pomjenowanym časopisu su drje kruchi, kiž wěrnosć woprijeja, ale pódlá je tež wjele wopačneho a njedospołneho. Mužam, kiž za Serbstwo a za serbsku literaturu skutkuja, so drje tam tež zdobna khwalba dawa, ale z kisałej hubu, kaž je zjawnje spóznać, a jenož tak z nuzy. We wšěch tajkich nastawkach je pak němska njepřećelniwosć přećiwo Słowjanstwu widjeć a hdyž tež dyrbjá němscy spisowarjo w nastupanju džělawasće wšelakich serbskich spisowarjow prawdu wuznać a jich džěla za khwalobne spóznać, dha to tola njerad činja a so kóždy raz z tym spokojić pytaja, prajicy, zo je prócowanje wo zdźerženje a wudospolnjenje serbskeje narodnosće tola podarmo, dokelž so Serbjá za 50 abo 100 lět poněmča.

Tajke jich spokojenje je pak zhnile a njekničomne, přetož hižom před 300 lětami w němskich knihach wěšćachu, zo za 50 lět žadyn Serb wjacy na swěće njebudže, a w slědowacych lětstotekach je so tajke wěšćenje wjele króć wospjetowało. To pak běchu falšni profetojo, kiž Božu wolu njeznajachu, ale swojeje wutroby hroznu žadosć za wěrnosć wudawachu. Duž so tež jich wěšćenje njeje dopjelnić mohło, přetož Serbow je snadž hišće přeco tak wjele, kaž tehdy, hač runje su přez lěnjosć a njeswěrnosć někotrych duchownych a wučerjow někotre wosady zhabili. A duž so tež wěšćenja najnowšich němskich profetow wěsće njedopjelnja, přetož duchowna džělawasć w Serbach dale bóle přibjera a na město stareje womory je žiwa horliwosć za serbsku narodnosć stupila.

A hdyž tež mamy mjez nami hišće přećiwnikow dosć, dha so jich njebojimy; přetož přećeljo serbskeje narodnosće tež mjez Serbami z kóždym dnjom přibjeraja a z nimi wěsćiša nadžija k zdźerženju Serbstwa.

Listowanje.

K. w. N. w E. Naspomnjene zmylki, z džěla njewažne a mysl njepřeměnjace, su jara zestarjene. W prawopisnym nastupanju delnjołuž. biblia žana autorita njeje. Přeloženy spěwk při składnosći. Wutrobny postrow.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Trinaty lětnik.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 15 nsl.

Č. 4.

Hapryl.

1872.

Na Maćicu Serbsku.

(Při skladnosći 25-lětneho jubileja Maćicy Serbskeje, dzeń 3. hapryla t. l. w Budyšinje swjećeneho, štyrihlósnyje spěwane.)

Hłós: Naše Serbstwo z procha stawa —

Lužica džens wěncy wije,
Rjeńši šat so wobleka;
Do dušow so radosé lije,
Serbske slawy zaklinča;
Narodna myslička
Tebi hraje, Maćica!

Pjećadwacyći lět ćečeš
Žohnowanje na Serbstwo;
Krasnu krónu Serbam plečeš,
Budziš čerstwe wótčinstwo.
Lubozna zelina
Twój syw pyši, Maćica!

Horliwje će postrowjamy
Na dnju twojim swjedžeńskim;
Wopor džakny poswjećamy
Na woltarju wótčinskim;
Džakowna wutroba
Tebi kłapa, Maćica!

Bóh njech dale tebjje kita,
Twoje džěło žohnuje;
Njech ći jeho milosé swita,
Spožći sywam zrosćenje;
Lužica přiwola:
Bóh budž z tobu, Maćica!
K. A. Fiedleř.

Pražski študent na prózdninach.

Wot J. S.

(Skónčenje.)

Prošu was, lubi złoći ludžo, njesmějće so mi; mi na płakanje džěše. Kholowu mějach wuzku kaž pišćałcy, běch tak hotowy módař, ale deleka suwaštej so dvě hobrskej škórni. A kak praskaštej! Byrnje jara z łaha stupał, tola ničo njepomhaše, škórni činještej haru kaž drjewjancaj. Wot kóždého, kiž nas zetka, wo-

čakowach prašenje: „Prošu, Jano, džělaju to w Prazy tajke škór-
nje?“ Kain zabiwši Habela njeje wustał telko stracha; mi so pót
liješe po čěle dele. Skónčnje běchmy z města, a mi bě tola trošku
lěpje; na pólach nas tola telko ludźi njezetka. Ale što to pomhaše!
nastachu mi zasy nowe mjerzanja; tón lubozny wujk wjedźiše so
pěknje z Hanku, wokošeše ji ruku, směješe so z njej, a ja za
nimaj čehnjech kaž služobnik; tu a tam drje někajki žort naćisnych,
ale tón bě krasny! wutroba mi při tym krwawješe! Džemy tak
snadž štwórc hodźiny; tu na dobo Hanka zastawši so na mnje wo-
broći a praji: „Sće tola, knjez študenta, dalokowid sobu wzał?“
„„Na tón so njejsym dopomnił, knjeni.““ „Wy so tola na ničo
njedopomniće! Što tam to bjez dalokowida započnjemy? Robert
njebudže ničo widzeć móc. Ale wěsće wy što, skočće tamle do
dwora, šosař ma knjezowy dalokowid, tón wam jón požči. Ja mjez
tym z Robertom do prjedy póndu a na Šibjeńcy budžemoj na
was čakać.“

Nó, budźiše-li mi rjekła: „Janko, skočće mi do hele, bych tam
skočił; ale běch hižom kaž tajki automat. Bjeze wšeho mknjenja
du do dwora. Na puću mi do mysli přińdže: „Čekń dom, dha sy
ze wšěch wuzkosćow!“ ale hnydom sebi to zaso překładzech: „Što,
wostajiš-li jeju sameju, wotwjedže ći tón khadla Hanku a ty, Janko,
sebi wutřějš hubu! Ně, njech so stanje, štož chce, póndžeš za
nimaj!“ Požčiwši sebi dalokowid wot šosarja, kiž sebi mojej škórni
derje wobhlada, khwatach na Šibjeńcu, hdžež tež za poł hodźiny
skónčnje cyły přepočeny a mučny přińdzech. Knjez wuj so tam z
Hanku za ruku dźeržeše. Budźich jeju wobeju najradšo nabił.
Dam Hancy dalokowid, kotraž jón ze słowami: „Nó, hładajće, kak
dušny tola sće!“ přija. Hladaštaj wobaj wokoło — mi dalokowid
ani njepožčištaj. „Prošu, knjez Goldenthala, zadđerźiće so dołho
w našim měsće?“ woprašam so Roberta trochu mjerzacy. „„Sym
na tym, zo chcu tu dwaj měsacaj wostać a nadźijam so, zo so w
krótkim času spóznajemoj.““

„Dobru nóc, Hanka, dobru nóc, moja lubosć! Jutře so zatřělu
abo póndu do wójny — a to punktum!“

„Knjez študenta, wy sće džensa tak zamysleny; styska so wam
po Prazy? sće tam něhdže wutrobičku wostajił?“ směješe so Hanka.

„Haj, haj!“ prajach wótre, a mjelčo přidach: „Pola Slódkich“, („U Sladkých“).

„Aj, aj, z tym so njejsće Marji wudał; to so mi lubi! Ale wěsće wy što? Pójmy dele do hosćenca, maju tam pječa dobre piwo a te snadź wam jazyk wotwjaza.“

Njezbožowna hodžina do korčmy! a ja mam w zaku tak wjele kaž před stworjenjom swěta štyri njedzele! Hdy bych jeno k najmjeńšemu pjenjz měł za jeničku škleńcu „Felsenkeller“! Marja, hdže sy, ty by wěsće tola por slěbornych měla!

„Na wšak smy widźeli dosć, pójmy do hosćenca; poběhněe, Janko, što wot naju móže lěpje běžeć?“ Z tym popadže mje za ruku a lečeše ze mnu z hory dele. Běch hižo wjesely; myslach sebi: „Bohu džak, tu so wěsće zaražu a njetrjebam so jutře zatřělić!“ Škórnisy mje žałosťnje tlóčešćej, nozy palešćej, kaž woheń, ja ničo wjacy nječujach. Tak lečachmoj hač dele ze Šibjeńcy a pola hosćenca hakle zastachmoj. Ja njemóžach dycha dosrěbać. „Tak, Jano, chcemoj na Roberta dočakać.“

„Ach, knjeni — Hanka — jutře — jeli džens njewowrótnju — jutře so zatřělu — abo — póndu do wójny,“ tak jachlo prajach.

„Što, je snadź wam waša wutrobička njeswěrna?“

„O strašnje njeswěrna! zo mohł plakać!“

„J pójće so radšo napić, knjz Rymzarjo,“ zawoła Robert, kiž hižo zady mje steješe.

Zastupichmy do hosćenca; ja běch lačny kaž huso, kotrez poł dnja na šćernišću bjez wody steji — ale ani čerwjeneho pjenježka w zaku njemějach.

„Pinčnica, přinjesće tymaj knjezomaj piwo a mi khofej,“ poručí Hanka.

„Mi žane piwo, Khata,“ prajach, „mi je lěkař zakazał, piwo pić.“

„Dha přinjesće jemu tež khofej!“

„Tež khofej njesměm pić, knjeni.“

„Što budžeće po tajkim pić?“

„Ničo, čisće ničo; Khata budže tak dobra a přinjese mi škleńcu wody.“

„A to sće mi w Prazy krasni knježa! Přinđžeće do hosćenca a njepräčiniće ani pjenježka; my na kraju to hinak činimy.“

„Kusk pić wam ničo nješkodźi,“ rjekny Robert, „ja džě dyr-
bju, knježe, džensa na swoju nowu znajomnosć pić. Pinčnica, přeco
přinjesće — nic piwo, ale dvě bleši „Nordheimer.“

Ja hižo zaso ani słowčka napřeco njeprajach, ale zrudne mysle
mi w mozhach hrajachu. „Čim dale, čim hórje, kaž ta žona pra-
ješe, hdyž ze skhoda padaše. Marja, hdže sy, ty by wěsće por-
slěbornych měła. — Nordheimer — a ja ani sčěn někajkeho pje-
nježka! A skónčnje dyrbju z tym hólcom, z tym woblizanym nje-
manikom, z tym paduchom mojeje lubosće bratrowstwo pić! Radšo
bych z djabołom žehliwu smołu na bratrowstwo pił! Haj, to tu njese
— o zo mi tola wot tych pjenjz wósom slěbornych njewostachu!“

„Tak dha, knjz Rymzarjo! naliymoj sej — a nětk pójće, na-
prijmoy so na križ — ale dopijće hač do dna. — Tak! dajće mi
ruku, dajće mi hubu a nětk rěkajmoy sej Ty.“

Ja njemuknych — činjachu ze mnu kaž z drjewjanym mužom.
Hanka so luboznje wusmjja a pohlada z woknom won. Runje wo-
koło éahacy hercy přińdžechu. „Hej, hercy, pójće jow, pójće jow!
Zejhrajće nam kusk pod woknamy a my budžemy rejwać.“ — Rej-
wać w nanowymaj škórniskomaj! Mój Božo, ja a nětko rejwać!
Njeh so wjerći z Robertom — mje k temu njedostanje. Her-
cy přińdžechu.

„Njemóžeće žane prawje dźiwje kuski?“

„Móžemy, knjeni, jeno poručće, hnydom chcemy pušćić.“
A započachu.

„Knjz Janko, pójće wy najprjedy; pražscy študentowje móža
derje rejwać.“

Ja wbohi čłowjek — ja dyrbjach hić rejwać! Hanka so ze mnu
wjerćeše kaž z wrjećenjom, abo lěpje prajene, kaž z motedłom —
ja njewjedžach, što činju a lětach bjeze wšeho takta. Na jene dobo
so mi Hanka wutorhnje a zawoła: „Mój Božo, Jano, wy snadź sće
mi kulku rozrazył! Ach, to je bolosć!“ a padže na ławku. Robert
k njej skoči, korčmařka poča wołać: „Wodu, wodu, ta knjeni nam
mrěje!“ Ja běžu won, ale nic po wodu, ale runu šćežku zady bróznje
do zahrody, hdžež so spody štoma čisnych.

Nětk bu hotowe! nětk hakle sy prawy Jan; sčini Hanku khromu!
Što k temu doma pola Hanki praja! To budže hara! Robert budže

so ze mnu cheycé dwójnjować — a skónčnje budu hišće do džery tyknjeny! Jano, ty sy daloko přinješ! Ale prawje so ěi stanje, čeho dla sy tři tolerje přečiniš . . . O zo mi te pjenjezy z ruki do zaka njewupadžechu, hdyž je „pola Słódkich“ zabich! — To je připad: ja ze škórniskomaj přeražu Hancy nohu! . . . Hancy! to je mi pěčna Hanka. Hana, njeswěrna Hana to je! . . . Janko, słowo na to, jutře so zabiješ abo póndžeš do wójny. — Čeho dla ji njejsym hnydom rjekł, zo mam škórnje pola šewca? Hdy budžich so wuznał, hórje so mi njemohło stać, hač nětk! Njezbožowny Jano! . . . Tak, to je ta lubosć? O lubosć, lubosć, hdže sy mje přiwjedla! Tudy ležu pod slowčinu a prał bych sebi, zo bych njebjesa na mnje padnyłe, zo by mje . . .

„Janko, Janko, hdže dha sće namaj čeknył? Wy so namaj tola zhubił njejsće?“

„Přeco wołaj, Hana, a tež ty wołaj, Roberće, ja so wamaj tola njewotwołam a tudy mje njenamakataj. Hana, ani widžeć, ani slyšeć ěe wjacy njecham, — a ja sym ěe takle jara lubował, takle jara! Jutře mi Marja por slěbornych da a ja“ . . .

„Hladajće, knjez študent leži pod slowčinu a namaj ani nje-wotmołwi! Pójće jeno k namaj — wy sće w Prazy džiwnu galantnosć študował!“

„Njejsym wam ja kulku rozrazył?“

„Nó nó, njemyslće sebi, zo sny my krajnc holcy tak njehke kaž te waše tam w Prazy; stańće a pójće!“

Jedyn kamjeń padže mi z wutroby — Hanka njeměješe wobškodženu nohu. Pomału stanu a du z nimaj.

„Hercy, njebudžemy wjacy rejwać, móžeće zasy hić.“

Tu wza jedyn čapku a podtykny ju nam. „Hdyž sće rejwał, płaćće,“ směješe so Hanka. Ja so začerwjenich kaž honač, a py-tach we wšěch zakach, ale hdžež nič njeje, tam nič njeje. „Ni-mam woprawdže ani pjenježka drobneho,“ skónčnje prajach.

„Ja wam počču, doniž njezmějeće wuměnjene,“ wotmołwi Han-ka; „kak wjele chceće?“

„Budžće tak dobra a počče mi snadź nórt.“

„I wy přečinjerjo wy, za jenu reju chceće nórt zaplaćić? Hdže byšće to přišlo!“

„Dha mi požče dwaj nowaj slěbornaj.“

„Dwaj slěbornaj! Njehańbujeće so? Tak mało waziće reju, kotruž sće ze mnu rejwał! Njeksym wjacy winojta hač dwaj slěbornaj? To so mi lubi!“

„Ničo wam njeje prawje, — požče mi, štož chceće.“

„Tu maće tři slěborny za sebje a jedyn za mnje. A dokelž so počnje ćmić, pónđzemy, što myslitaj, knjezaj? Zapłaćtaj a pójtaj!“

Mi hižo zasy na čole smjertny pót wustupowaše. Wučahnu pomału móšničku, tak prózdnu, kaž brózeń před žnjemi.

„Prošu će,“ praji Robert, „wostaj, Jano, džens ja płaću — wšak smój hromadže bratrowstwo piloj.“

Mje jeho słowo nimo měry zwjeseli; činjach pak, kaž bych so džiwał. „I ně, Roberto, ja budu płaćić, ty“ . . .

„Ně, ně, Jano, ja budu!“

„Njezahańbuj mje, Roberto!“

„Prawje maće, Jano! Roberto, daj Janej płaćić za pokutu, zo je džens tak mało ryčał.“

Wulke kapy potu mi po čole dele běžachu. Robert skhowa woprawdže swoju móšeń, a ja, ja prošeř dyrbjach płaćić!!! Wočinju móšničku, hrabnu do njeje kaž bych so stróžil! — „Nó nó, što je so to stało? . . . To drje . . . što ma to rěkać? . . . ja sym tola dwaj tolernej měł . . . a nětk tu ničo njeje . . . hm hm hm! . . . to je džiwnje, na jene dobo nimam pjenjez. . . .“

„Hladajće, torhaće so wo płaćenje a nimaće pjenjez, ja hižo dyrbju wam zasy požčić; čeho dla njejsće Robertej dał płaćić? Tu maće dwaj tolernej; budžeće mi winojty dwaj tolernej a tři slěborny.“ Ja zapłaćich a dostach hišće naspjet. Z wulkej kedźbliwosću to do zaka sunych.

„Nětk pójće, dyrbimy khwatać, budže hnydom ćma!“ Hanka powisny so zaso za Robertowu ruku a ja z nowa pomału za nimaj šmórach. Robert hižo wjacy wótrě njepowjedaše, přecy z nej jeno šepťaše — na mnje wjacy njekedźbowaštaj — jako někajkeho słužobnika mje wostajištaj zady. A skónčnje daštaj sebi blisko města hubu!

Hdyž do města přińdžechmy, bě nimale ćma; přewodžach jeju hač dom. Hanka mi ruku da, — ja ju jeno za porsty wzach a hnydom zaso pušćich; we wutrobje mje paleše.

„Knježe, jutře nas tola zaso wopytaće? Budźemoj wěsće na was čakać.“

„Přińdu, zaplaću wam dołh a pónđu. Dobru nóc!“ Du po torhošću dom.

„Wčera njemóžeše dočakać, zo by pola Hānki był; wčera sy ju lubował, haj, zbóznjował! A džensa? O škórniscy! Nozy nječuješ, Hanku ěi djaboł Robert wotwjedže, a hišće sy za njeju dyrbjal za-
plāćić a sy dołžny! — Nó, Marja změje por slěbornych. — Jutře zaplaćiš a pónđžeš do wójny. Džensa wšak nětko nchtó twojej škórnji njewidži — dži k Pruskej a posylń so.“ Zańdžech k Pruske-
com a zapich tam mjerzanje; piwo dach na nana napisać a džěch dom, runy puć do swojeje stwički.

„Madlena, pój jow!“

„Što dyrbjju, knježe?“

„Zuj mje škórniscy a ćisń jej won. — Madlena!“

„Što dyrbjju, knježe?“

„Wutřej sej rucy a přinjes mi wječer a to khětry kruch mjasa!“

„Marja runje teho dla njeje spać šła, zo by wam mohła sama wječerjeć dać.“

„Ja tebi kazam; Marji rjekń, zo ju wjacy widžeć njecham! A potom mi natykaš trubku, rozymiš?“

Najěch so, zapalich sebi trubku a wzach swój pućowařski waćok.
„Pój jow, ty mój swěrnj přěćelo, jutře ze mnu, do wójny pónđžeš. K wšemu zbožu sym wšitke lisćiki, kotrež je mi do Prahi pisała, sobu wzał — ja wosoł, zo sym je na wutrobje nosyl! Jutře ji je wróću hać do poslednjeho. Jowle je wot njeje pjeršćen; ach, kak sym so z nim pyšil! Tudy wěńć z jeje krasnych włóskow — lu-
bozne włóski, što sym so was nakošil! Ani słyšeć nič wjacy wo mni njebudže, khiba hdyž něhdy zaso přińdu jako stotnik abo połkownik. — Tajkile had wot holcy! tudy mi pisa: „Mój přě-
drohi přěćelo, bjez Was by mi swět był zrudny...“ Ja ji jutře něšto słowěkow rjeknu, změje jich dosć na dwacyći lět; njech so wozmje za nós, ta falšnica! Tajka mloda holca a hižo tajka ko-
quetta! O tajkele nazhonjenja!.. A nad tym su wina nanowe škórniska, nad tym su wina tři tolerje, njekničomne pjenjezy! ...
Tak, tu wšitko zawalu do papjery, zaplaću ji dwaj tolerjej a tři

slěborne, a póńdu do wójny . . . Janko, lehń so doma hišće junu; štó wě, hdže budžeš hižom jutře spać? Dobru nóc!“ Lehnu so a za pječ minutow spju jako šwinc; ach, běch kaž přebity. Popřejće mi, drozy přeceljo, a tež wy, moji njepräceljo, něšto hodžinow wotpočinka. . . .

Rano wocućich khětrje pozdže. Pohladam na časnik — běše w džewjećich. Hladam wokoło so, mam tu šaty přihotowane a pola łoža steja moje škórnički — mištr Mjertnik bě je hižo pósłał. Hladam na nje, aj! škórničcy kaž zlatej. Přińdžech pomału k myslam, dopomnu so na wčera wšě — ni so wšitko kaž són być zdaše — ale čim dlěje sebi myslach, čim strašniša wěstosć so wotewri mojimaj woćomaj! — Tu přiběža Marja do mojeje stwički. „Aj, dobre ranje, knjez bratře! Stawaš w Prazy tež tak pozdže?“

„Dži mi z woćow!“

„Čeho dla mam éi z woćow hić? sym dha éi što činiła?“

„Sy žónska, dosć na tym, dži mi z woćow!“

„A čakaj, Janko, tole rjeknu Hancy!“

„Wostaj nje na pokoj z Hauu, ani widžec ju wjacj njecham.“

„Aj, aj, staj so rozkmótriłoj? Wo tym mi njeje ničó rjekła — a ja sym ji slubiła, zo tam džens popołdnu hromadže přińdžemoj.“

„Maš prawje, Marja, póńdžemoj tam; ale přede wšěm: maš ty por slěbornych? Daj mi dwaj tolerjej a tři slěborne!“

„K čemu?“

„Njeprašej so a daj mi te pjenjezy, budža to poslednje. Hdyž přińdžemoj zaso wot Pachmanec, póńdu do wójny. Prinjes mi snědanje, Marja, sym jara hłódný. . . .“

Marja da so mi do smjeća a běžeše, ja pak stažech. Cyłe popołdne njeryčach z nikim ani słowčka; popołdnu so zhotowach tak elegantnje, kaž bě wčera Robert był. Marja so tež zhotowa a džěchmoj. Přińdžechmoj k Pachmanecom . . . Krasny napohlad! we mni so zaso započá žoľč warić: Robert sedžeše z Hanku na lěhancy. Hanka so da do směcha: „Njesecé mi doľh?“

„Njesu — jowle je — a k temu hišće tónle pakćik.“

„Tak so syńće a powjedajće nam něšto za to, zo sće wčera tak mało ryčal!“

„Wodajće, knjeni, njecham so dołho zadđeržować; dyrbjú zaso dom, přetož sym na tym, zo hišće džensa jow wotpućuju.“

„Hdže dha to tola chceće? wy džě sće runje přišo!“

„Ja du do wójny! — So poručam; w Bože mje, mějće so derje; — Marja, pój — so poručam, knjez Goldenthalo!“

„Prošu, Jano, zo mje njeby hanił. . . .“

„Što, ja was hanju?“

„Nó, to so wě; mój džě smój wčera hromadže bratrowstwo piłoj! — Wyše teho, štož mi rěka Robert Goldenthal, njech so mje hlada; ja rěkam Franc.“

„Franc, to woprawdže njerozymju.“

„Hišće junu, ja rěkam Franc a sym Hancyny — bratr. . . .“

„Što? Hancyny bratr Franc? Sym tola z nim do šule khodził a sym so někoty króc z nim zmłócił. . . .“

„Nó hladať — khodził sy ze mnu do šule a so ze mnu bił; ale za něšto lět, hdžež so wjacy widžałoj njejsmój, sy na mnje zabył; chcychmy wjedžeć, hač mje zasy spóznaješ.“

„A wuj Robert Goldenthal?“

„Bóh wě, hač je na swěće žadyn Robert Goldenthal, a je-li, njeje to zawěšće Hancyny wuj.“

„Ale wčera? . . .“

„To bě žort, Jano, čisty žort!“

Holey so wobej směještej. Hanka mje wza za ruku. „Janko, prošu was, wodajće mi, wšitko to běše jeno žort.“

„Žort?“

„Woprawdže! Marja nam přińdže po wobjedže powjedać, zo sće přijěł a čeho dla dyrbiće doma wostać; naryča naju, zo bych-moj was na Šibjeńcu nućiloj — a teho dla njeběše waše dla w šiću, teho dla smój was tak rozmjerzałoj, teho dla mi bratr pod mjenom Robert Goldenthal słužeše. . . Ale, njeje wěrnó, wy mi wodaće, a njepóndžeće do wójny? Ach, mój Janko, ja wšak mam was tak jara rada — tak jara! Duž na zjednanje — tak. . . .“

„O słódka hubička, što či njechał wodać!“

„Hanka, dajće mi zasy tón pakćik, to wjacy njepłaći. . . A ty, Marja, ty sy na wšem wina?“ —

Prózdnyiny přežiwich njewuprajomne wjesele. Hanka pak mje druhdy škrèješe, prajicy: „Što tež to Jank we wójnje čini?“

Ja pak sym swoje krute předewzaće dzeržał, a njejsym ženje wjacy tři tolerje, mi za škórnje pòslane, přečinił.

Dželenje.

(Z Wulkeho Wosyka.)

Kak zrudny ja prječ póndu,	Ranko njejsym ničo snědał,
::: Moja Leńka, wot tebe. :::	::: Moja Leńka, twoje dla. :::
Mi so tak wšudžom styšće,	Ja sym khodził wšelke puće,
::: Moja Leńka, po tebi. :::	::: Wšelke émowe wječorki. :::

Mi žadyn puć tak éžki njebě,
::: Hač, moja Leńka, wot tebe. :::

Podał E. Muka, Lubinski.

Moje pućowanje do Łužicy.

Wot J. B. Nyčki.

(Skónčenje.)

Nutřkhód do maćérneje wsy po tak dolhim dželenju wubudža we mni přeco dźiwne čuća, w kotrychž so wjesele a zrudoba měšatej; wjesele mam, zo mi Bóh tu hnadu spožči, hišće raz tu městnosć tak mnohich radosćow žiwjenja zaso wohladać; zrudobu, zo wšudže tak wjele swědkow zeńskeho přeměnenja a zachodnosće zetkawam. Wu-trobnje witam, štož hišće tak steji, kaž sym jo jako džěćo znał, njech je hewak tak hubjene kaž chce.

W Blunju su wohnje žalostnje zakhadžałe, a tak je nimale cyła wjes nowa. Naš staršiski dom tež wjacy njesteji. A wšudže na honach je so přez separation wšitko přeměnilo: tonidla a pastwišća su do rjanych lukow a polow přewobročene, tak zo móžach so za tymi městnosćemi lědy dohladać, hdžež smy kibutowe jejka pytali a zapad-njeny skót won éhali. — A mjez ludźimi su wšěch, kiž běchu za mój čas w dobrych lětach a gospodarjowachu, do čicheje poslednjeje komorki donjesli, hdžež wot swojeje prócy wotpočuju. Mjez nimi staj tež mojej lubaj staršej. — Štó mohł při tak mnohich wopokazmach njewobstajnosće wšeho zeńskeho njehnuty wostać!

Wokolnosć Blunja njeskića wjele zajimaweho. Poł hodžiny zda-

lena, hižom w Delnjeje Łužicy, na gózdžanskim reviru ležo, je jena na 40 lět stara škleńčěrnia, w kotrejš wjele Čechow džělaju, kiž točenje škleńcow jara derje wumjeju. W Gózdže wobhladach sebi z Janom tamnu džiwiznisku zahrodu, w kotrejš so rjane jelenje a sorny pasechu; wone bėchu runje wšė w hromadze a čakachu na picowanje. Jich wotbladar powjedaše namaj, zo je jedyn jelen w času rytowanja jeho prjedownika w teje službje zabođl. Mój wiđzachmoj potom na tamnym kerchowje jeho row. Tež Jasynu wopytachmoj. Tam je khětrow rjana knježska zahroda. Slowki, kiž so zańdžene lėto daloko a šėroko radzile njejsu, bėchu tam jara rjane. Z jeneho powyšeneho městna wotewri so namaj wuhlad k połodnju hač na lužiske hory. Cyła daloka runina zdaše so z holu pokryta byč. Mój džėchmoj tež k tamnemu wučerjej, dokelž chcych rady zhonič, kak ze serbskim přėdowanjom w cyrkwi steji. Wón mi zdžėli, zo je k. duchowny Němc, zo je při nastupjenju služby sľubił, serbski nawuknyč, ale zo je lėdy započatk w tym sčinił a potom přestał, a zo teho dla nětko wučer kóždu štwórtu njedzėlu serbske přėdowanje prjodk čita. Wón pokaza mi Tešnarjowe „Prjadkařske knihły.“ Cyркеj je na tajkich njedzėlach přeco jara poľna.

Zo bych pisačela delnjołužiskeho „Casnika“ wot wobliča spóznał a tež trochu zhonił, kak w tamnych stronach ze serbskej ryču steji, dach so na puč do Skjarbosća, pječ hodzinow wot Blunja zdaleneho. Składnosć, z někim dlėši čas tón samy puč hič a so z nim rozpraječ, so mi njedosta. Woprašach so někoho za pučom, činjach to najprjedy němski, a sľyšach na jeho wurazu, zo je Serb, pokračowach serbscy. Zo tež tuteho dla spodziwnje na mnje hladachu, so rozymi. To pak mam prajič, zo mőzachu woni wjele zbėžnišo němski, hač Serbjo wokoło Blunja. Na moje woprašenje, kak ze serbskim jazykom tam z cyła je, dostach někotre razy to wotmolwjenje: „Jo, my stare jo hyšći mőzomy, ale te mlode powjedaju nimski.“ Ja njemőžu zamjelčėč, zo mi to k wutrobje džėše. Tudy njeje žana pomoc. Krajina tam je pėskořta a z holu pokryta. Wsy njejsu rjane; šule pak bėchu wšudze dušnje natwarjene. Pisař Casnika, k. wučer Šwela njebė doma. Jeho žona mi powjedaše, zo maju němskeho duchowneho, kiž je tež sľubił, serbski nawuknyč, ale swoje słowó njedzerži. Dys a dys přindze tam serbski duchowny a dzerži serbsku spowjedz, hdzež potom Serbja jara pilnje džěl bjeru. Šwela čita tež husto serbske přėdowanje. W šuli

pak jeno němski wučič. Ja dach sebi tež nadrobnjšo wupowjedać, hač bě so to w „Casniku“ stalo, kak bu Šwela wot błyska trjeheny, ale džiwnje zdžeržany. Po dwěhodžinskim zadžerženju tam dach so zaso na dompuć, při čimž mje žalostny wětr jara horjedžeržeše. Zbožownje přińdžech k tym swojim a njeběch přeměrnje mučny po tym džesać-hodžinskim drohowanju. Tež njemóžu prajić, zo je mje tón podaromny puć wulcy jara njerzał. Ja sej myslach: Bóh wě, k čemu je to dobre. A hlej, na druhi džěń, jako při mojimaj sotromaj sedžach zastupi — Šwela. Wón bě, wječor domoj přišedši, so nazajtra na drohu dał, mje wopytać. „Ně, takego žednego gósća debu hogleđaš,“ bě jeho słowo. Wón wosta přez nóc, a tak mějachmoj drobru składnosć, so napowjedać. Mój přěndžechmoj tež wote mnje zezběrane, w „Časopisu“ jako dodawk k słowniku wočišćane słowa, při čimž namaj moja swójbja pomhaše. Mnohe wurazy bucbu při tej składnosći namakane, kiž hišće w žanych knihach njesteja. Hdy bychu so tola w tamnych stronach mužojo namakali, kotřiž cheyli za ryčnyimi pokładami slědźić; woni mohli hišće wjele drohich zernkow nahromadzić! —

W Blunju ma wučer kóždu druhu njeđzělu kemše džeržeć, a dokelž běše runje zaso na nim rjad, prošach jeho, zo by mi čítanje předowanja dowolił. To bě jemu lubo; a ja mějach to wjesele, zo so mi wšo derje radži. Wot mnohich stronow bu mi wulke spodžiwanje wuprajene nad tym, zo móžu hišće tak derje serbscy. Jedyn stary khěbětar mjenješe, zo ani ničo na serbskim zynku njebrachuje.

Srjedu 27. septembra dyrhješe we Wojerjecach generalna wokrjesna konferenca wučerjow hyć. Ja so na nju wjeselach, dokelž mózach tam na jene dobo starych znatych postrowić. Prjedy pak cheych přez Łaz do Budyšina hić, zo bych tam serbskich wóćěncow zeznał; a wot tam cheych so zaso do W. wróćić. Ale njewjedro přińdže mi naprěki, a tak wubich sebi Łaz a Budyšin z błowy. Do Wojerjec přišedši, trjehich wyše mnohich přecelow tež k. Jórđana z Hermanec, kotrehož jeno z jeho wšelkich pismow po duchu znajach. Wón přirycowaše mi jara, z nim jěć a potom dale do Budyšina hić. Dokelž bě tale składnosć wulcy wabjawa, wobzauknych, ju z džakom wužić. Po jara spěšnym jězdze na wozu a w towarstwe wysočanskeho knjeza a po krótkim pěšiběću běchmoj w Jórđanowym domje, ja jara přecelnijše

přijaty wot jeho maćerje. To so mi w nocy přjedy cywało njebě. Sym pak tam jara rjany wječor přebył. Ja so tudy bratřej Jórdanej za jeho lubosć njeźdzakuju; njech wón, kaž to přjódk ma, sebi mój dołh tudy w Essenje zapłaćić da.

Nazajtra khwatach dale do Budyšina. Jórdan da mi hólea sobu, zo by mi mój wačok nješł. Hóle njeseše kaž wosoł, a ja njemózach so dodžiwać, zo wón to wutraje. A při tym hišće khwataše, zo mózach jeho lědy dosćěhować. Haj, Jórdan měješe prawje: serbske džěci maju cyle hinaše kosće hač druhe.

Dźiwno mi hě, zo mje wjele ludźi serbscy strowjachu, a prašach so něšto w narodnej ryči, njeprěměri mje nichtó wot hlowy hač k nohomaj, što drje tola do ducha sym. Porno Kamjeneje widžach tež pućnik, na kotrymž steješe: Do Budyšina — nach Bautzen. Teho runja bě tam jenemu zabitemu kamjeń ze serbskim napisom stajeny. Ja dopomnim so při tyw, zo sym pola Šćenica w Delnjeje Łužicy do štyrjoch stronow pokazowacy pućnik nadešoł, na kotrymž steješe: Die Wege weiss ich weit und breit, doch mitzugehen habe ich keine Zeit. — Moje žadanje, z někim so zeńć, kiž by mi ducy wo tym a druhim powjesé dał, so tež tudy nihdže njedopjelni, a tak mějach swój samsny zabawjeř a wułožeř być. Dokelž pak hě mi čas jara přimě-rjeny, so nihdže dołho njezadžeržach. Doł rěki Sprewje, kiž so mi k lěwicy wotewri, zdaše so rjany być; teho runja hladach z pozběhujemy mi začučemi na lužiske hory, kotrež běchu so mi hižom w džěcajnych lětach napřećiwo módrile, hdyž na blunjowskej wěži stejach.

Wokoło połodnja běch w Budyšinje. Dokelž chcych hnydom po štyrjoch hodžinach zaso wotjěć, njebě wjele komdženja a rozsudženja, hač je skladny čas k wopytanju. Ja džěch najpřjedy do expedicie Serbskich Nowin, zo bych k Smolerja trjehił, buch pak, dokelž wón tam runje njebě, wot jeho syna ke k. Fiedlerjej dowjedženy. K. Fiedler mje ze wšej česću a lubosću přija a přeprosny mje hnydom k wobjedu. Ja dach sebi tajku hospodliwosć spodobać, zo bych tak kóždu minutu k wobkhadej z nim wužil. Mjcz tym hač bu wobjed přihotowany, wodžeše wón mje hišće po měsće wokoło, mi tamne pomjatnosće pokazowajo. Po wobjedze džěše wón ze mnu ke k. fararjej Hórnikkej, kiž mje tež z wulkej přecelniwosću powita a mi wjele česće wopokaza, zo sebi drubdy myslach: Luby Božo, to je

přewjele! Za mi darjene „Biblijske stawizny“, wot njeho wobdźělane, praju jemu tudy wospjet džak z tym wobwěsćenjom, zo je k wudospołnjenju w serbskim jazyku pilnje a z wulkim wužitkom čitam. Zadnu kartku bych rady w kóždy podobnej knižcy widzał; wona je wosebje k dorozymjenju stawiznow noweho testamta jara spomózna. Njeby so hodźilo, ju tež samu předawać? — R. Smoleř bě w nuznym dźěle ze Serbskimi Nowinami, dokelž bě štwórtk popołdne; a dokelž bě tež mój čas k wotjědženju přišoł, mózach jemu jeno „pomhaj Bóh“ prajić. Potom khwatach z k. Fiedlerjom k železnicy, hdžež po krótkim čakanju naju čah rozdźěli.

Mějće džak, wutrobny džak, česćomni knježa, za wšu mi bohaće skićenu dobroćiwosć! Dołho chcu spominać na te zajimawe hodžiny we wašej hjesadže. Njezabudu pak tež wšu wutrobnu přecelniwosć a lubosć, kiž bu mi bewak ze wšěch stronow wopokazana. Tajki wopyt lubeje domizny hišće ženje wužił njejsym! — Bóh, luby wótc, pak hladaj dale mile na swój serbski lud!

Z Budyšina a z Łužicy.

Naša luba Maćica Serbska swjećeše ze swojej lětušej hłownej zhromadźizny (kajkaž je kóždy króć srjedu po jutrach) swój 25-lětny jubilej, a to w salu hosćenca k winowej kići. Tam zeńdžechu so popołdnu w dwěmaj 44 Serbja, sobustawy M. S. a někotři hosćo, ze wšelakich stronow. Najprjedy běše aktus, kiž bu ze swjedžeńskim spěwom krasnje wotewrjeny pod wjedženjom k. wyššeho seminarskeho wučerja Fiedlerja. Na to dźeržeše k. Dr. Kalich, farař we Wujezdze, swjedžeńsku ryč, w kotrejž wosebje prawo serbskeje ryče a woprawnjenosć prócowanjow M. S. zakitowaše. Po scěhowacym druhim spěwje podawaše k. farař Hórnik jako sekretar rozprawy wo nastaću, skutkowanju a nětčišich wobstejnosćow M. S. Z tuteje rozprawy wuzběhujemy, zo je M. S. přez 60 čislow wšelakich knihow za lud a tež za wučenych Serbow wudała a k temu 44 zešiwkow swojeho Časopisa. Spisowarjow je M. S. dotal 35 měła; woni rěkaja po alfabeće: Bartko, Broniš, Brósk, Buk Jakub, Buk Michał (†), Michał Cyž (†), Mikl. Cyž (†), Dr. Čěsla, H. Dučman, Fiedleř, Hórnik, Imiš, Jakub (†), Jenč, Dr. Klin, Kocor, Michał A. Kral, Kučank, Křesćan Kulman (†), Laras, Mučink, Nyčka, Dr. Pful, Pjekař, Pohonč, Rāda, Rōla, Rostok, Seileř, Dr. Sommer, Smoleř, Stempel, Wehla, Wjela a Wjelan. We zańdženych 25 lětach je M. S. wudała přez 100,000 exemplarow knihow a knižkow, za což je přez 7000 toleri zapłaćila; dale bu za 11,500 zešiwkow Časopisa 1300 toleri wuda-

tych. Telko žadyn knihikupc za serbsku literaturu činił njeby, kaž je M. S. ze zhromadnymi duchownymi a materialnymi mocami dokonjala! Duž zasluži česé pola Serbow! Rozprawa, kotraž budže runje kaž swjedžeńska ryč w Časopisu čišćana, skónči so z předom, zo by M. S. skerje lěpje swój wosebity dom měta přez darniwosé Serbow a předelow Serbowstwa. Po rozprawje přečita sekretar hišće postrowjace listy a telegramy k swjedženju Maćicy poslane, kotrež buchu z džakownej slawu powitane; tajke strowjenja běchu připóslali: Matice česká z Prahi, k. lékařnik Lernet z Pardubic, k. stud. theol. Cyž z Münstera, k. knihikupc Pjech z Lipska a k. wučer Nyčka z Essena nad Rajnom. K wobzamknjenju rjaneho aktusa bě třeci spěw: Trać dyrbi Serbstwo, zawostać. Po přestawcy započea so lětna hlowna zhromadžizna, kiž bu kaž prjedy aktus wot městopředsydy k. Smolerja wotewrjena, dokelž předsyda k. Rychtar ryčniskeho zastojnstwa dla přiné njemóžeše. Kaž rozprawa sekretarja Hórnik a wozjewi, běše M. S. wob lěto wudała dwaj zešiwkaj Časopisa, protyky, a nowy wudawk Mučinkowehe powjedančka: Hród na Landskrónje. Přistupili běchu: redaktor Mašek z Prahi, kaplan Šolta z Khrósćic, wučer Kral z Čornec, gymnasiast Škala w Prazy a někotre towarstwa. Kaž k. překupc Jakub rozpraji, měješe pokładnica 507 tol. dokhodow a 396 tol. wudawkow. Zamoženje M. S. pak je přecy hišće jara snadne! Na to slědowaše rozprawa wo maćičnych wotrjadach a jeje zběrkach. Mjez namjetami bě přeni wo wudajomnych knihach; wobzamkny so wudaće čitanki wot Bartka, powjedančka wot Mučinka, protyki a serbskeho spěwnika za mlodych Serbow. Dale čitaše sekretar trochu předželane statuty M. S., kajkež dyrbyja być, jeli chce wona prawo juristiskeje wosoby měć. Za tule žadosé wupraja so wšitecy a wobkrućeja dotalny wubjerk, zo by wón přez předsydu k. Rychtarja wšo trěbne wuwjedł. Wupoložene běchu na zhromadžiznje: rukopisne album M. S., zapisna kniha darow za dom M. S. a fotografiske album. Hdyž běštaj aktus a zhromadžizna do 1/27 hodž. trałoj, wobzamkny so ze spěwom: „Hišće Serbstwo njezhubjene!“ Pozdžišo běše zhromadna wječer tych maćičnikow, kiž hišće w přečelskim towarstwe hromadže wostachu, zo bychu so duchownje posyljali w prócowanjach za swój serbski lud a jeho zdželanosé. M. H.

* Njedawno wuńdze w Budyšinje „Časopis towarstwa Maćicy Serbskeje“, 1. zešiwk 24. lětnika abo cyłeho rjada 43. čisło. Wobsah teho sameho je tónle: 1) Martiniowe pokutne psalmy z lěta 1627. Podawa M. Hórnik. 2) Wěrowanski khěrluš. Wot H. Seilerja. 3) Kurrenda wo nowych biblijskich stawiznach. Wot M. H. 4) Rukopisny słowničk. Podał H. Dučman. 5) Dodawki k serbskemu Słownikej. Nazběrał H. Dučman. 6) Starožitnostne zběrki Maćicy Serbskeje. Zestajał K. A. Jenč. 7) Wučahi z protokollow M. S. 8) Zapis sobustawow M. S. 9) Přinoški maćičnych sobustawow. 10) Zličbowanje M. S. w 25. lěće.

? Njėdzelu Lätare, džen 10. měrc a t. l., měješe so w dreždžan-

skej křížnej cyrkwi evangelska serbska Boža služba, při čimž k. faraf Domaška z Nosaćie přédowanje, k. faraf Jenč z Palowa pak spowjedž wotdžerža.

§ Redaktor Serbskich Nowinow, k. komthur Smolef, bu tež na budyskim sudniskim hamće jako wěcy wustojny serbski a slowjanski toľmačef postajeny.

— Dotalny kandidat duchownstwa, k. Voigt z Hodžija, je so dzeń 6. mërca t. l. jako diakonus do Ketlic přesydlil, při čimž jeho tamniša wosada jara rjenje witaše. Njedzelu Lätare, 10. mërca, bu wón ordiurowany a do swojeho zastojnstwa swjedžeńscy zapokazany.

Słowjanski rozhlad.

Wot J. E. Smolerja.

W nowšim času pyta krajne knježeřstwo nic jeno w swětnych, ale tež w duchownych naležnosćach wšu móc dale a bóle w sebi zjenoćić: wone nochce wjacy znjesé, zo by žana druha móc w kraju pódla njeho něšto rozkazować mohla. Tajka móc bě hač dotal cyrkej, kotraž, hač runje bižom dosć wobmjezowana, tola hišće přez to, zo bě sebi dohlad šulow wukhowala, w kraju trochu sobu knježeše.

To budže nětko hinak a to najprjódey w Pruskej. Wjefch Bismark jako zastupjeř pruskeho knježeřstwa njemóže dale znjesé, zo by w kraju pódla njeho něchtón druhi hišće něšto prajié mět. Duž je pruske ministerstwo kultusa a wučěństwa pruskemu sejmej zakoh předpožilo, po kotrymž by přichodnje krajuemu knježeřtwu do ruki date było, komu chce wone šulske inspektarstwo dowěrić.

Pruski sejm je tutón zakoh za dobry spóznał a z tym džělenje šule wot cyrkwe wuprajil.

Zo pak by so tón zakoh z wěstosću přećišćal, dha je wjefch Bismark džiwny srědk naložil. Wón mjenujcy zapóslancow z tym lepi, zo konservativnych w kraju, kaž tež swětnych, za prawo cyrkwe wojowacych evangelskich duchownych za špatnych wótěincow wudawaše a bewak sejm přeswědčić pytaše, zo katolscy duchowni nowe němske zjenoćenje njelubuja, dokelž z bamžom džerža. A komuž so to dosé wěrić nochcyše, temu wón z pruskimi Polakami hrožeše, prajicy, zo su ói jako katolikoj cyle w rucy swojeho duchownstwa, zo jich tuto stajnje přećiwo Němcam ščuwa a to čim lóžo, dokelž maja džě pólsky duchowni wšě pólske šule w swojej mocy. Duž by so šulske inspektarstwo duchownym skerje a lěpje wzać dyrbjato.

A wo prawdze! zapóslancy so z tajkimi šerjenjemi zatrašić dachu — a nowy šulski zakoh za dobry spóznaču. — Polacy pak praja, zo so tola přeněmčić njedadža, wosebje nětko nic, hdyž wjedža, što knježeřstwo chce.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Trinaty lětnik.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Wukhadža kóždu drodu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 15 nsl.

Č. 5.

Meja.

1872.

Postrowjenje do dalokosće.

(Kwětka z meje žiwjenja.)

Harmoniske zynki,	Njeh dalina džěli
O postrowjejće	Tu wot njeje mje:
Tu, kotrejež znamjo	Hlej, žedžiwoš duše
Mi w wutrobje kće!	Mi njewuhasnje!
To před dušu stajnje	Duž cunjo, akkordy,
Mi zejhrawuje	Mi postrowjejće
A žiwjeńske mroki	Tu, kotrejež znamjo
Wšě rozswětluje.	Najmilšo mi kće!“ —

—č.

Smilna wutroba namaka smilenje.

Powjedańčko ze stareje francowskeje wójuy. Podawa Jan Mili.

Prěni staw.

W holi.

Popołdnje běše, a slóncó steješe hišće khětro wysoko na njebju. W holi knježeše tužny powětr a swjata ćišina; žadyn lisćik so ani njehibny. Mjelčo sedžeše tež ptačina na hałožkach a w keřčinje, jeno druhdy buchaše dypak abo knóskotaše spěšna wjewjerčka.

Tajku ćišinu přetorže wjesele hwizdanje małego pachoła, jidnaće- abo dwanaćelětneho, kiž po šćežcy přez holu džěše. Hdžež nimo přińdže, hladachu ptačata ze swojich khowankow a načahowachu šije, ale dokelž so pachoł wo nje njestaraše, ale ćíše swoju drohu dale džěše, wostachu změrom sedžo, tyknychu hłojčku zaso pod křidleško a drěmachu dale. Wjewjerčki sunychu so rychle hač

na wjeřski štomow, hdyž so jim hóllec bližeše, tola njetrjebachu so bojeć, přetož porědko zo wóčko k nim wobroći. Spěšnje pokračowaše dale přez zeleny moch a pisany wrjós a pokhili so jeno, hdyž prawje rjanu čerwjenu truskalcu mjez zelenym lisćom při šćežcy pytny. Tu sebi wušćipny a derje jemu slodžeše. Wo druhe so njestaraše, tež nic wo rjane mjetele, kiž tam a sem na slóněnych blečkach po pisanych kwětkach zlětowachu.

Běše to pěkný hóllec, na swoju starobu skerje wulki hač mały, měješe rjane, přecelne, lubozne wobličo, dołhe brune włosy, a ćemne jeho wóčko swěćeše so kaž krystall. Jeho drasta běše dosć jednora: košla, jaka a rubjane kholowy, to běše cyła jeho pycha. Wón njebě cyle sam; sylny, srěnjowulki psyk jeho přewodžeše. Rjany drje tón njeběše: čorne trundlate włosy wisachu jemu wokoło hlowy a cyłeho žiwota; ale mudry a swěrný běše, přetož hdyž so w holi něšto pikny, dha nastaješe wuši, posłuchaše a hladaše na swojeho knjeza, jako budžiše prajić chceł: „Kedžbuj a hladaj so!“ — ale hdyž potom pytny, zo jimaj nič strašneho njehrozy, wiješe z wopušu a běžeše pódla swojeho knjeza spěšnje dale.

Tak běše so jimaj wulki kruch puća minył, jako z daloka něšto wutle zaklinča, štož so po khwili z hronami wospjetowaše. Psyk načahowaše wuši, hóllec pozasta a posłuchaše. Khwilu běše změrom, potom pak klinčeše zaso kaž daloke, čezke hrimanje, z wječorneje strony lěsa. Psyk mórčeše.

„Hłupy khadla!“ rjekny hóllec, „što budže? daloke hrimanje; duž so njeboj, Blawko! ruče poběž! nan na naju wěsće hižom čaka.“

Hóllec džěše dale, a psyk poslušne slědowaše. Dys a dys pak tola zaso pozasta a posłuchaše, tamny hrivot so jemu na žane wašnje njespodobaše, jeho młody knjez pak teho dale kedžbu njeměješe.

Z lěsa přičahny nětko někajke sylne wonjenje, a pachol je z wulkej radosću do so srěbaše. „Hej, Blawko!“ džěše wón, ja čuju hižom wuhelc; nětko bórzy k nanej přińdzemoj. Spěšnje, Blawko, spěšnje!“

Rychle stupaštaj dale a za někotre minuty přińdžeštaj na swětlinu, hdžež běštaj dwaj wuhelcaj natwarjenaj, z kotrejuž so kurješe. Pódla steješe wulki, sylny, šěroko ramjenity muž, před

kotrymž mohł snadno so někotry nabojeć, njebył-li wjedzał, zo je to wuhleř. Jeho drasta a woblićo běštej čornej wot wuhla a kura a w rucy dźeržeše sylny sochor. Psyk zašćowkny z radosću a hólćec zawoła wjesele: „Pomhaj Bóh, nanko! ja tu buch! a wjele dobrego wot maćerje, a wona wšitko derje wobstara!“

Wuhleř, hdyž hlós swojeho syna słyšeše a šćowkanje psa, pušći swój sochor a wotmolwi z tołstym hlósom: „Derje, derje, mój syno, zo tu zaso sy! Ty móžeš mi hnydom wječeř přiřotować; ja runje wot wuhelca woteńć njemóžu. Zadžěłaj woheń a přiřěj připołdnišu poliwwu tam w tym horncu; ta namajk wječeri dosahnje. Nimaš mi dale ničo wot maćerje prajić?“

„Haj, nanko,“ wotmolwi hólćec. „Wčera běše złě domach. Wojacy běchu do wsy přišli a bjerichu, hdžež něšto běše. Tež k nam běchu so namakali a chcychu měć pjenjezy, jěsć a pić. Mać budžiše jim tež dać dyrbjaja, hać runjež běše jim runu wěrnosć prajiła, zo su paduši a rubježnicy a žani sprawni wojacy; ale w tym přińdže jedyn wojeřski wyšk a tón do tych slěpcow tola tak z tesakom pjerješe, zo wšitcy k durjam ćekachu, a kotřiž durje nje-namakachu, ći z woknom wuskoćichu.“

„Škoda, škoda, zo njejsym domach byl!“ wotmolwi nan. „Ale kak dha su do našeje wjeski přišli, kiž tola tak z boka leži! a kajcy dha su byli? Njeje ći mać to prajiła?“

„O haj, bajerscy su byli,“ wotmolwi Jan. „Hruba, njekmany lud, praješe mać! Ale tón wyšk je jich derje přikrył; jeho tesak je jeno přeco tak wotlětował na jich šěrokih khribjetach, a za hodžinu su wšitcy ze wsy byli.“

„Tak, nó to je derje! — Ale nětk staj naju poliwwu k wohnjej; za hodžinu mam swjatok. Duž bajerscy su byli; nó čakajće, čakajće, ja drje teho abo tamneho hišće nadeńdu, ale to božemje njebudže — nó, nó!“

Jan z Blawkom woteńdže, a wuhleř ničo dale njepraješe, ale zběhny swój sochor kaž lohki kiješk, a jeho woći so dźiwje swěćeštej, — woprawdže, bajerscy móžachu wo zbožu prajić, zo tehdy domach njeběše.

Z maleje khěžki, kotruž běštaj sebi z dornow a sochorow natwariłoj, wza Jan hornc z poliwwu a přistaji jón k wohnjej. Za

poł hodžiny běše nan hotowy, położy swój sochor do boka, džeše k blizkej hrjebičcy, wučisí sebi rucy a wobličo a tak sydney so na ławku do khěžki. Tam přinjese Jan přihrětu poliwku, kotruž nan do drjewjaneje šklícki wukidny, a kotraž jimaj derje słodžeše; zbytk pak dosta Blawk. Po wječeri dyrbješe Jan hišće wšelke dopowjedać, tola pak wjele wjacy njewjedžeše.

Mjez tym so slónco khowaše a wječorny wětr šepťaše z lisćom na hałozach. — Jan posłuchaše nutrnje na něšto a potom rjekny: „Nano, njeslyšiče ničo?“

„Ně, ja ničo njeslyšim,“ džeše nan, „hač wětrik w hałozach.“

„Ně, to ja njeměnim,“ džeše Jan; „pohladať jeno na Blawka, tón tež slyši.“

Psyk bě swój črjop wulizał a čuchaše nětk z nosom do powětra, mješe prawu přenju nohu pozběhnjenu a posłuchaše do teho boka, z kotrehož wětr duješe.

„Nó, štoha mataj?“ woprašo so wuhler, „ja tola ničo njeslyšim, hač šeptanje lisća na štomach a spěw drózny, kiž tamle swój wječorny khěrluš zanošuje.“

„Njeslyšiče dha te daloke, daloke hrimanje?“ prašeše so Jan. „Blawk a ja slyšachmoj je ducy sem hižom, ale dokelž potom přesta, dha njejsym ničo wo nim spomnił. Najprjedy sebi myslach, zo je njewjedro, ale to drje sym so tola molil.“

„Ja ničo njeslyšim,“ džeše zaso wuhler, po tym zo běše khwilu posłuchał; „twoje slyšenje je wótriše hač moje! — Tola nětko — běše mi skoro kaž — haj, haj — wěš ty što, Jano, na Dubrawje najskeršo drjewo pušćeja!“

„Ně, nano, ně, to być njemóže,“ napřećiwi hólčec, „přetož Dubrawa leži tam, a tamne wutle zyncenje přińdže runje z napřećiwnjeje strony. Najskeršo drje je njewjedro, wšak běše džensa dosć horco.“

Wuhler třaseše z hłowu. „Hrimanje?“ džeše wón. „Ně, to njewěrim; přetož njebo je čiste a jasne, tež by wětrik wótrišo duł. Čiše — nětko mi tola běše, kaž bych něšto zaslyšał! Njewjedro! nó, móžno by było, chcu na měsće wohladać!“

Wón wudrapa z ruku dólčk do zemje, lehny so, tak dołhi hač

běše, na zemju, tak zo z wuchom na dólčk přińdže. Jan dźiwajo přihladowaše.

„Cyle prawje,“ džeše wuhleř po krótkim poslušanja. „Spytaj to tež, Jano, dha hnydom wjacy słyšiš!“

Jan činješe kaž nan a přitlóci wucho do jamki. Zjawne spozdžiwanje woznamjenješe so na jeho wobliču. „Nětk słyšim wjele jasnišo,“ džeše wón, „zemja so woprawdže třase! Božo mój, što to tola je, nanko!“

„Što budže hewak, hač bitwa tamnu stronu lěsa!“ wotmolwi nan, „a wutle hrimanje nastawa přez kanony. Hdyž mać jutře sem přińdže, přinjese najskeršo wjele nowinkow. A twoji bajerscy su wěšće tež pódla!“

„Nanko, chcemoj tam dóńć!“ zawoła Jan a poskoči; „chcył za žiwjenje rad bitwu wohladać! nic, nanko?“

„Njebudź dźiwny, hólče!“ wotmolwi wuhleř. „Měniš dha, zo je bitwišćo tak blisko, zo mohłoj tam za hodžinu přińć? je to k najmjeńšemu pječ hodžinow puća daloko, a bórzy změje hara kónc, přetož čmička nastawa a w nocy so njejiju, wosebje hdyž měšačk njeswěći.“

„Ale, nanko,“ wobkrućowaše hólčec, „ja słyšim hołk přeco hišće cyle jasnje a Blawk tež.“

„Haj wšak, kaž dołho je trochu swětło,“ wotmolwi nan, „ale čakaj jeno hodžinu, dha ničo wjacy njesłyšiš!“

A nan mješe prawje. Hrom womjelkowaše dale a bóle. Jan čisny so na zemju, zo by poslušal, ale wšo bě a wosta změrom.

„Wěš ty što,“ započea nětk wuhleř, „bitwa ma kónc, ale je-li ei tak wjele na tym ležane, zo by bitwišćo wohladał, wšako móžemoj tam jutře rano dóńć. Ale k temu dyrbiš zahe na nohomaj być a duž je lěpje, zo bórzy lehnyć džeš.“

„Haj, nanko!“ rjekny Jan jara wjesely, „ale wy mje tola rano w prawy čas zawołaće?“

„Rano ze switanjom,“ wotmolwi nan, a za poł hodžiny běštaj wobaj w najtwjerdšim spanju. Blawk pak, kiž běše so do durjow lehnył, jeju štyrinohaty stražnik, jeno drěmaše.

(Přichodnje dale.)

Ballada.

(Z luda.)

<p>Hnał je tón wowčer wowcki won Do hajka zelenoh'.</p> <p>Je słyšał džéčo plakajo, A žane njewidži.</p> <p>„Če słyšu, ale njewidžu, Ty džéčko plakace.“</p> <p>„Ja ležu w pjenku dubowym, Ja džéčko plakace.</p> <p>Sym z liséom, z pjeršéu přikryte, Ja džéčko plakace.</p> <p>Jow we tej wsy je jedyn kwas; Wšón lud so wjeseli.</p> <p>Ta njewjesta je moja mać; Ta je mje morila.“</p> <p>Wzał je tón wowčer džéčatko A njesi je na tón kwas.</p>	<p>„Ja njesu jene džéčatko, Džéčatko morjene.</p> <p>Ta njewjesta je jeho mać, Ta wjes'ła njewjesta.“</p> <p>„Sym-li ja teho džéséa mać, Kiž we rukomaj maš,</p> <p>Dha njech mje zły duch z woknom wzmi,</p> <p>Na kruchi roztorha A po pučach a po šćežkach Mje wšudže rozmjeta.“</p> <p>To wona lědy wuryča, Ta čestna njewjesta,</p> <p>Dha ju tón zatan z woknom wza, Na kruchi roztorha</p> <p>A po pučach a po šćežkach Ju cyle rozmjeta.</p>
--	--

Podal E. Muka, Lubinski.

K w ě t k i.

Kwětki su, mohł rjec, wot dobroćiwého stworićela jeničcy jeno k temu stworjene, zo bychu zemju pyšile a čłowjeka zwjeselowale. Jich čichi kčew, bobatosć jich twórbow a barbow, jich slódke wonjenje wokřewja woko a wutrobu.

Róždy počas, haj kóždy mėsac ma swoju wosebitu kwětnicu. Nalětnički su jednore, něžnišeje wónje a jasněšich barbow dyžli pózdniše kwětki. Sapaćiše, horecyše, sylnišo wonjate su lěcowe kwětki, n. př. róže a naliki. Zmysluje, čěžkomysluje zhladuja na nas nazymne kwětki, hwězduicy a nječasniki. Maju drje barbu, nic pak wón. Samo zyma njeje cyle hjez kwětkow. Hdžež jeno slóučko hjezsněžne městno wobřewa, tam hnydom balki (husace kwětki) wožiwja, a hdyž wonka howri a sněh pada, zelenja so w črjopach na woknowym wobložanju lubozne žerawniki, nalěca dopominajo. Haj, přiroda woznamjenja, hdyž so wšitko proste a wótemrěte zda, kwětkace twórbje do šédžiwych woknow. Skoro wšudžom na polach, w lėsach a na lukach,

při pučach, we wodže, na horach a přede wšitkim w zahrodkach kčěja w rjanym počasu kwětki a přewodžeja samotliwego pučowarja, pak z bromadami kčějo, pak jenotliwe. Lučna kwětnica njeje krasna, tola pak lubozna. Tu steja w hustych kupkach běle balki a jasno-žoľte pětrklučiki. Druhdy je lučna zelenosć cyľa pokryta ze žłoto-žoľtym mlóčom a łoknadžom. Mjez nimaj płomjeni so rjanočerwjena smolnička, kčěje domyslnje šikowany bruny zwónčk sydmlistnika abo rjane cunjomódre zwónčki. Potom čahnu zaso khórwejda, rytawowe zeľe a stopica dolhe běle smuhi přez zeleny podložk. To so zybolí a třase a pokłonjuje, hdyž wětr duje do wysokeje trawy abo hdyž sylua rosa na njej leži při skhadženju slónca. Rjany je tež džećel ze swojimi waźniwymi třomi łopješkami a čerwjenej mjedosłódkkej hłojčku.

Na slónčnych brjóžkach wonjeju fijalki, při lučneľ rěčcy strowja njezapomnički. Čornozelenu čěmnosć lěsowu porjeńšuja běle cankory a čerwjene šipkowcy. We wodže pak rozwiwa bónčawa (hatue lilije) swoje běle łopješka. Při puču steji módra knjeźnička a z lebijemi wobronjeny wóst.

Najkrasnišo, wonje polna rozwiwa so kwětnica w zahrodkach! Tu su přeco pilne, něžne ruki nastajene, zo bychy z maćernej starosću tute lubozne přirodźine džěćatka wothładaľe a jim hoľdowale. Z dalokich, zbožownych krajow su so tute zešľe na lěški, šikowanje ze zelenym bukowcom wobložene, woko a wutrobu zwjeselowajo. Tu kčěje čěmnočbarbny, somočany pětrklučik, korjenita narcisa, slódkowonjata hiacinta, horda tulpa, waźniwa běľa lilija, přistojna hajowka (Nemophila), sapata nalika, spokojna wječornička, drobný luboznje wonjaty rózat, džakowna lěwkonja (Levkoy), potajstwowna martrownica (Boža martra), wywyšena slónčnica (slónčne róže), židžany mak, hranoljty, šlez, pyšna jurina, zmysľna hwězdnica a wšitkich rózow kralowa, róža stolistnica (Centifolie).

Paradiz bě zahroda; kóžda kwětkowa zahrodka nas na to dopomina. Tola tež hoľa hoľa njeje cyle bjez kwětkow; tu kčěje nizko při zemi mjez lišawkami a močom płónčik a babiduška, polna wónja korjeniteho.

Při kromje lodowcow kčěja pódla družinow stopicow (Steinbrech) a hórkowcow čěmnočerwjeny rózownik a krasna njewjestnička (Leon-

topodium, Edelweiss), kotruž khrobly honjeť alpowski na strašnych městnách ščipa, zo by z njej swój klobuk pyšil. — Woprawdže rjany kwětkowny rječaz, kiž so wonjejo krasuje horje čehuje z hlubokeho doľa runinow hač k sněhojnym wjeřškam Alpow, Božu krasnosć a přečelnosć z čichej ryču připowjedajo.

Kwětkow twórby su wurjadneje wšelakosće. Lilije maju twórbu khelucha abo zwona. Druhe kwětki maju podobu hwězdow abo slónca, n. př. hwězdničy a slónčničy, druhe runaju so kulam abo róžičkam, jako juriny a róže; zaso druhe maju twórbu nahlownika (črijčki abo stupnički), abo stupnjow (stupnjowka, Calceolaria) a t. d. Šlez so branołojće pozběhuje; škleńčernja ma kwětki, kotrychž łopješka kaž jazyki dele wisaju; druhe maju podobu zwěrjaceje khlamy (lawica, Löwenmaul) abo naporstnika (naporstnik, bajtl, Fingerhut) a t. d. Kóžde łopješko je nanajněžnišo wurězane, wobrězane, z čenkimi žitkami přečehnjene a nanajněžnišo přeplečene.

Krasnosć kwětkowych barbow njehodži so wopisać; dyrbimy je sami widzić. Hajka čistosć w jednorej barbje n. př. lilijow, atlasojta a tola wšón atlas přewažowaca! Kak rjenje a pěknje změšana w zahrodnych pětrklučach, tulpach, nalikach a t. d.! Hajka žablosć pruži so nam z juriny napřečiwo! Róže póđla lilijow abo čerwjene a běle róže do wěncow zaplečene, kak so rjenje a šlachotnje blyšća! Jich zelena barba słuša nadžiji, jich běla njewinosći, jich čerwjena hanibičiwosći.

Kwětkow wón mohli jich dušu mjenowac. Skoro kóžda kwětko ma swoju wosebitu wón, najwjacore rjenje wonjeju. My móžemy ze zandželenymaj wočomaj hnydom rozdželić wonjenje róže wot naliki abo fijalki. Někotre kwětki kěču a wonjeju jeno w nocy, n. př. wječornička wudawa, kaž syłobik swój krasny spěw, jeno w nocy swoje slódke wonjenje. Mnohe kwětki wotewrjeju so rano a zandžeļu so na wječor. Zda so skoro, jako bychu drěmałe. Kwětko so zandželi, hdyž zymny wětr na trawnik duje, hdžež n. př. mlóč kěče; při coplem slónčnym wjedrje so zaso wotewri. Kak hanibičiwje so wěste kwětki bromadu sčahnu, hdyž so je něchtó jeno tróšku dótknje! Někotre kwětki, přede wšěmi slónčna róža, wobročeju so po slóncu na njeju.

Hinašu powahu dyžli měrnopasne kwětki maju tropiske. Spodžiwne, wysocy swjatočne, namysliwe, hejsowneje počnosće a tuheje

krutosće pokažeju so jich twórby. Jich kćew je wopowjacy, nadušowaty. Namódry a lowej wuhanja swoje kónčojte łopjena kaž hobrske kloki z pustowskeho pěska a zaswěći tysacy kwětkow na mjedžanym swěčniku swojego stolpika. Wón steji samotny na suchej runinje, krutoměrnje a spožči tropiskej krajinje čěžkomyslno powabu. Kohtowe (Cactus) je pak kulojteje twórby, pak łazy hadojće, pak steji runje horje z člónkowanymi stolpami. Kaž płomjenja wukćewaju podstawkojte kwětki z tuhokalateho stolpika. My so spodźiwamy, hdyž woblhadamy hjeztwarnu, šěrozelenu hromadu jeneho nadrowca (Mammillaria, Zitzendistel) z najrjeńšimi purpurowymi kwětkami pokrytu. Spodźiwna je napřećiwosć mjez hjeztroštnym njewjesołym woblhadom hołeho sucheho stolpika wulkokwětkateje nocowki a jeje wulkimi, krasnymi, bułanymi, po wonjelkach (Vanille) wonjatymi kwětkami, kotrež w zamjelčnej noci so rozwiwajo kaž slńco prubuja a w dźiwopołnym přehrawanju svojich tyčkow so skoro zdadža, jako bychy so k wyššemu zwěrjacemu žiwjenju pozběhnyć chejše.

Ř najrjeńšim kwětkam tropiskeje zemje słušeju pihawojte a wonjelki. Twórba wonjelkow wuznamjenja so přez jasnozeleny, mjezhy połne łopjena, mnohobarbite kwětki a dźiwopołny twar. Jich wón je korjenita, nadušowata. Mnohobarbite pihawy wobčahuja čělo tropiskich štomow a najpusćiše škałoby. Mjez nimi brunca, zlotokrywkate bruki a kolibuški. Krasne mjetle spodźiwnje wulkosće a barbow krasnosće je woblětuja. Horje so plečaty kokornak na khlódnych pobrjohach rěki Madleny nosy kwětku, štyri stopy we wobwodže; kwětko patmy (Rafflesia) na južnoindiskich kupach ma w přeměru skoro tři stopy. Khorowate rostliny našich tepjernjow poskićuja jeno słaby wobraz majestosće tropiskeho zróstwa.

Štó njedyrbjał tak přećelne dary přirody lubo měć? Štóz kóždy dar zapije, poskićenu kwětku njemóže wotpokazać. Kaž mjez ptačim spěwom a člowskej dušu potajnostny zwjazk wobsteji, tak tež mjez kwětku a dušu. Hižom něžne džěčatko wupřestřewa posměwkowajo swojej ručy za kwětkami; jena maćer dawaše swojemu džěsću kwětki jako jemu najlubšu hraju; z tuteho džěsća hu po času sławny Linnee, kiž je najprjedy zeminu kwětnicu do zestaawa zarjadował. Džěći šćipaju rade kwětki; wone hišće ničo nimaju, z čimž bychy svojich lubowanych staršich wobdarić mohše; teho dla wjazaju kćeče a pletu wěncy

z kwětkow. Lubuške dary přirodžine su přeńše a najlubše dary džě-
ćaceje lubosće a džakownosće. Kwětki su najrjeńša pycha njewinosće.
Kwětko, džěćo a knježna słušeju hromadze.

Kudzerjach we njewjesćinych
Hraje wěnašk luboznje.

Hospoza domjaca plahuje w swojej zahrodcej pódla wužitneje zeliny
přeco tež kwětki. Wona te same wobhlada, zakita a napowa kaž małe
džěćatka. Wona pyši z nimi swoje ćiche domjace wjesela a swjedenje.

Wažniwy mandželski steji před nimi, je z měrom wobhladowajo,
a pyta jich potajnosće wuslědźić.

Domowske kwětki wubudza w dalokich zemjepasach najstódsze do-
pomnjeća. Jedyń misionář, kiž bě z Južno-Francowskeje do Činy
přišol, piše: Mje je zwjeseliło, w Kuy-tscheu dźiwju biacintu, kotraž w
našich jědlowych lěsach rosće, zaso nadeńć. Tuto nadeńdenje je w
mojim duchu nahle najstódsze dopomnjeća wubudziło. Mój přebytk na
cuzej zemi, 7000 hodžinow daloko wot domowiny z jeje horami, spožči
tutym dopomnjećam wěstu nabóžnišku lutosć, kiž je za křesćansku wu-
trobu z tak hlubokej stódkosću zjenoćena. Ja so dopomnich tamnych
rjanych dnjow džěćatstwa, hdžež my w našich jědlowych lěsach wokoło
běhachmy a z džěćacej horliwosću biacinty a druhe wonjate kwětki
pytachmy, kiž my na swjedenju Božeho ćěla samorućnje a pře wšu
měru zbožownje na knjezowy puć slać smědzachmy. Z mojeju woćow
wurońi so sylza.

Zrudni, khori začuwaju so při wohladu kwětkow rozwjeseleńi,
troštowani. Woni zabydu, hladajo do wonjatyh kheluškow, swojeje
tyšnosće a svojich ćěpjenjow.

Basnjeř pleće kwětki do svojich spěwow. Hdže je žadyn basnjeř,
kiž by wo kwětkach njespěwał? Róža a jeje špiency, złote slónce,
kotrež kwětki koši a slěborna rosa, kiž je napowa, pčolki a mjetle,
wšo so přibodži k zmyslnemu spěweju. Wone wubudza khěrluše w jeho
wutrobje; wón spožči hjezdušnym a němym dušu a ryč.

Jedyń z najrjeńšich spěwow wo kwětkach je tón: Kwětkow wječ.
Jena knježna je kwětki šćipała a je w swojej komorje do šklički stajila;
wokua su začinjene; wona spi. Duž wustupuja kwětkow duchi z khe-
luškow a morja drěmacu ze svojim duchanjom.

Kaž su slónce a hwězdy zhromadne kubło wšěch ćlowjekow, tak

tež zemine hwěžki, kwětki. Tež najkhubše džěčo smě je šćipać a so z nimi pyšić; pódla słowjaneje třěchi bura kěče w małej zahrodecy kwětkow kralowa, róža. Tež najkhubši poddań smě swojemu kralej z namjeńša kwětkowy wěnc darić.

Žahły Orientala je kwětkoryč wumyslił, a wot najstaršich časow sem su kwětki byle tołmače čichich začuow, wobrazy znutřkneho žiwjenja, wutrobow změšk. Róža ze swojimi černjemi je wobraz lubosće z jeje wjeselemi a boloscemi. Njezapomnička, kotraž samotna stejo wostanje, hdyž pluskotata rěčka dale běži, je znamjo lubowaceho dopominanja. Twjerdže so přimaty štan je wobraz swěrneho, njerozdžělomneho přečelstwa. Myrta ze svojim čěmnyim lisćom a bělym kćenjom, kotrejež wobnožki so mjelčo husće hromadže čišća, su znamjo čicheje lubosće. Myrtowy wěnc ma njewjesta na hłowje. Fijałka, kotraž ponižnje pod łopješkami skhowana kěče a njewidžena slódke wonjenje rozpřescera, je stare znamjo ponižnosće a změrniosće. Budžernak hajowy abo dzeń a nóc je wobraz žiwjenja, kaž wone wosrjedža steji mjez swětłom a čěmnoću. Z přeco zelenej rosmarju pyšimy kašće knježnicy zemřetých a na rowy našich lubowanych kładžemy wěncy z njesmjertničkow abo kóčinkow.

Kwětki móžemy tež rozdžěleć po jich zwonknej powabje a znutřknej hódności. Róža n. př. ma zwonknu powabu a znutřknu hódnosť; tulpa zwonknu powabu bjez znutřkneje hódnosće; wječornička znutřknu hódnosť bjez zwonkneje powaby. Njeruna so knježna jenej abo druhej tutech kwětkow?

Kwětki su předznamja smjerće a horjestawanja. Wone po krótkim kćenju wjadnu. Krasna nocowka kěče jeno 12 hodžinow a w tej samej hodžinje, hdyž je wukćěla, zańdže kwětko. Štó njedopomni so při tutym wohladu słowow psalmisty: Čłowjek je kaž kwětko na polu, džensa je a jutře nic wjaey! Rjane lěški kwětkowe su tež jich khore a smjertne łoža; tola tež rowy, z kotrychž nalěto morwi w překrasujenej podobje zaso horjestawaju. Pozdže a samotnje nazymu na lukach stejaty nječasniki, tak mjenowany, dokelž hewaki čas swojeho róstwa njewobkedžbuje, njeprinjesy žadyn plód; wón wukćěje bjez symjenja, ale hłuboko w zemi žiwi w zymje jeho kołoch a přichodne nalěto wubiwaju łopjena a symjentna tobołka. Jena wosebje spodžiwna kwětko je kulawka (*Anastatica hierochuntia*, Jerichorose). Horea Arabiska a Židowska, wo-

sehje wokolnosť Jericha, je jeje domowina. Tam wona w horcym pėsku korjenje pušća, ććri łopjena a wobnožki a běle nakřižne kwětki. Mrějo sćehnje wšě swoje wobnožki a korjenje do bruneho kłubaška hromadže. Njeporědko wutorhnje wichor suchu rostlinu ze zenje a wozmje ju sobu won do pusćiny. Wostanje na tutym puću na włóžnej pódže abo we wodže ležo, pőćnje sucha a na zdaće morwa kwětka zaso wožiwijeć a rozwiwa nowe kćenička, čehož dla je ju Linnee kwětku horjestawanja mjenował. Putnikojo přinjesu ju z khwalobneho kraja, do wody stajena pőćnje spodžiwna rőza samo po lětach z dobom zaso zakćěwać. So powjeda, zo jena tajka rőza, kiž bě hižom 700 lět stara, we wodže so zaso wotewri. Kulawka šępta nam něšto wo tym, ke kotrehož ćesći hody a jutry zwony klinča. Wona powjeda nam wo pusćinje a kraju, po kotrymž je něhdy naš zbőžnik khodził; wona pokaže nam we wobrazu, kak Boža móc morwe zaso wožiwić móže a kak wón tež naše ćěło, kaž kwětku horjestawanja, junu z rowa k nowemu žiwjenje wubudži.

Hwězdnicu, kiž dolho do ponazymy won hišće při njeluboznym wjedrje a zymnym mrózu kćěje, je rjana podobizna tajkeho ćłowjeka, kiž tež w njespodobnych dnjach a w njezbožu a hdyž jeho nazyma zastupi, swoju nadžiju njezhubi, ale kaž w dnjach swojeje mlodosće wjesoleje a dobreje mysle wostanje. Mjeno hwězdnicu ma tež rjanu mysl. Su kwětki zeńskich wjeselow so pominyłe, wostanu nam tam nad hwězdami wyšše wjesela skhowane, ke kotrymž tež wjesele zaso-widženja lubowanych zemřětych słuša.

Tež cyrkej, wosebje katolska, je kwětki přijala do swojeho wo-krjesa. Wone su najsamorodniša a najpřihodniša pycha swjatnicy. Z nimi pyšimy Boži dom při wosebitych skladnosćach. Wosebje su rőze a lilije cyrkwinske kwětki, tamne jako symbol lubosće, tute jako sym- bol ćistosće. Marja, jako maćer lubosće a smilenja, budže duchowna rőza mjenowana. Po bamžićey wukćěwaju rőze z krwě martrarjow, kotruž su woni z lubosće ke křystusej přeleti.

Ćistaběla lilija, wot zemje runje horje k njeju so pozběhowajo, je šlachotne znamjo njewinosće a ćistosće wutroby. Te slowa z khěr- lušow Salomonowych: „Kaž lilija mjez ćernjemi je moja přecćelnica mjez ćłowskimi džowkami,“ počahuje cyrkej na njezmazanu knježnu Marju. Na starych cyrkwinskih wobrazach steji pódla Marje sudobje

z lilijemi. Jandžel, kiž njebieske strowje připowjeda, dđerži stolpik lilijowy w swojej rucy. Mjez Jozefom a Marju kćěje lilija, jako znamjo jeju pócćiwosće. Naš zbóžnik ryči wo lilijach na polu, kiž nje-džětaju a njepradu, a su tola rjenišo wupyšene, dyžli Salomo w swojej krasnosći, a chce nas z tym dopomnić na to, kak Bože předwidženje so luboznje za nas stara. Myslne wutroby widža w martrownicy (Passionsblume) znamjo wěry. Tuta spodziwnje twarjena kwětka ma woprawdže w svojim znutřkownym džělu, kiž přirunanje z martrownym gratom našeho zbóžnika dopušća. Wosebje runaju so jeje tři bluzny třom hozdžam a znutřkny čerwjeno-krjepjeny černjojty wěnašk dopomina na krwawnu króuu černjowu. Na to a tamne wašnje steja kwětki w potajnostnym počahu k čłowječemu žiwjenju; wone je polěpšuja, zwjeseluja a wuswjećuja. Wone kćěja při našej kolebcy, roz-wjeseluja naše swjedenje, pyša njewinosć a woltař a wotpočuja na našich rowach.

Haj, wy sće rjane a šlachotne a potajnostne, lubowane kwětki! Wy kćějeće troštniwje při škropawym, černjojтым puću mnoho pruhowaneho zeńskeho putnika. Wy mje dopominaće na teho, kiž je was rjenšo wupyšil, dyžli Salomo bě w swojej krasnosći. Kaž so blyšćateho slónca wobraz wotražuje w rosowych krepkach wašich kbeluškow, tak so swětli we wašej rjanosći Boža miłosć a přečeluwosć. Wy dopominaće na čiche počinki, zakon a wašnje. Pobóžnje přiwobroćuja so waše rjane wóčka k njeju a k slóncej. Hdyž nalěcowy wodych po honach duje, přikhadžeće wy poslušnje, a wjadnjeće a mrějeće tež hjez skórzby, mjelčo, číše, hdyž je so waša nazyma přibližila. Wy sće rjane wotsčěny wysokich, potajnostnych, rjenšich přenjowobrazow. Wy kćějeće słódke potajnstwo w přidworje tuteho žiwjenja, kiž nas hišće wjetše rjanosće w swjatnicy samej so nadžec a dočakać dawa.

Přeł. M. Rostok.

Hač mam Če lubo?

(Přeložk.)

Hač mam Če lubo? Prašej so hwězdy,
Kotrež mój plač husto slyšate su.
Hač mam Če lubo? Prašej so róžu,
Kiž Či dam we sylzach womačanu.

Hač mam Će lubo? Mróčele prašej;
 Póselstwa swoje jim dowěrjowach.
 Hač mam Će lubo? Prašej so žołmy;
 Twoje w nich wobličo wuhladowach.

Hač mam Će lubo? Sebje so prašej,
 Runjež Ći njewuznach: „Lubuju Ćel!“
 Hač mam Će lubo? Woprašej wóčcy,
 W kotrymajž wobraz Twój zabłyščuje!

—č.

Kamjeńske nosy.

Jako w započatku 30-lětneje wójny wójsko kurwjeřcha Jana Jurja 1620 město Kamjeńc, kotrež bě na hoku českeho krala Bjedricha V. z Pfalcy, woblehny, pósła wono wotpóslancow ke kurwjeřchej, zo bychu wo hnadu prosyli, dokaž tež mannsfeldscy mzdarjo, kotřiž tehdom w nim ležachu, wjacy wojować njechachu.

Kaž tón wotpóslancow wuhlada, praješe so smějo: „ha, ha, Ći su to Ćuli!“ Tute slowa buch pozdžišo přistowne, tak zo so nětko wo tym, kiž něšto zle do přédka widzi a je wostronic chce, praji „Tón ma kamjeński nós!“ Teho dla mjenuja so Kamjenčenu tež „Ćušlakojo“.

Podat Jurij Cyž.

Spěw wot Heiny.

Ty sy kaž kwětka w holi,
 Tak cunja, lubozna!
 Hdyž widžu Će, dha boli
 Mje moja wutroba.

Mi je, kaž měl Ći rucy
 Kłásé modlo na hlojčku:
 „Bóh miła kitaj w łucy
 Mi kwětku luboznu!“

—č.

Z Budyšina a z Lužicy.

!! Na budyskim krajnostawskim seminaru wobstachu před jutrami tež štyrjo serbscy kandidatojo wučerstwa pruhowanje wólbokmanosće, mjenujcy kk. vikarojo: Mička z Běteje pola Kamjeńca, Runař z Koblic, Rychtař z Kunnersdorfa a Šuster z Noweje Wsy pola Klukša. Kandidaturu wučerstwa pak z wobstaćom pruhowanja dostaštaj serbskaj kk. abiturientaj: Grofa z Budyšina a Kapleř z How-

njowa. Prěšši je jako pomocny wučer do Klukša, posledniši pak jako šulski vikar do Rachlowa přišoť. — Tež na katholskim seminaru w Budyšinje wotsta jedyn Serb pruhowanje wólbokmanosće, mjenujey k. pomocny wučer Šořta z Radworja (rodź. z Wotrowa). Mjez abiturientami, kotřiž z wobstaćom pruhowanja kandidaturu wučerstwa docpichu, bě tež jedyn Serb: k. Jan Šořta ze Židowa, a je tón samy jako šulski vikar do Zderja přišoť.

* Towarstwo SS. Cyrilla a Methoda w Budyšinje je zańdzeny měsac džewjaty zešiwk knihi „Žiwjenja Swjatyh“, wot k. kapłana Dučmana w Radworju wustojnje a wobšěrnje spisaneje, za swoje sobustawy wudaťo.

§ W Kukowje chce tamniše katholske kasino serbski cyrkwinski spěw w klóštrskej cyrkwi Marijneje Hwězdy hajić, a je so k temu w nim črjódka wosebje mlodych ludži zjenoćila, zo bychu so pod nawjedowanjom k. wučerja Bränera w cyrkwijskim spěwje wudoknjeli.

Słowjanski rozhlad.

Wot J. E. Smolerja.

Nowiši čas je čas stowaršjenja, přetož zjenoćene mocy, hdyž tež je kóžda po sebi mała, móža wjele wjac dokonjeć, hač jenotliwy čłowjek, by runje jara sylny byť. To ludžo přeco bóle zpóznawaja a duž skoro wšědnje towarstwa nastanu, kiž so teho dla załoža, zo bychu jich sobustawy ze swojimi zjenoćenymi kapitalemi wjetši pjenjez zaslužili; druhe zjednoćenja, kaž ratarske a teho runja towarstwa, su so teho dla state, zo bychu so wužitne wědomnosće bjez ludom přisporjate, a hewak je wjele towarstwow, kotrychž wotpohladanje je jenož to, swojim sobustawam wěstu zabawu poskićeć.

Mjez tymi Słowjanami, kiž maja cuze knjejestwo a kotrymž so teho dla žana podpjera ani w duchownych, ani w materialnych naležnosćach njedostanje, je so teho dla tež wjele wšelakich towarstwow załožilo, zo bychu to, štož by po prawym wyšnosć za lud činić dyrbjata a pak tola nječini, někak zarunale. Tajkich zjenoćenstwow wosebje mjez awstriskimi Słowjanami wjele nadeńdzemy, kotrež bjesady, čitařnje, maćicy abo hišće hinak rěkaja a swojim sobustawam a tež druhim ludžom wšelaku zabawu a powučenje podawaja. W nich so čitanje zabawnych a wužitnych pismow, kaž tež spěwanje plahuje a so tež wědomnostne přednoški dđerža.

Najbóle su tajke towarstwa w Čechach rozšěrjene, haj, tež čí Čechojo, kiž z wonka swojeho wótneho kraja bydla, so tež w cuzbje stowaršuja a maja swoje bjesady, hdžež so skladžuja, wo naležnosćach swojeje domowiny ryča, spěwanja a přednoški wotdđeržuja a so mjez sobu zabawić pytaja. Tajke česke bjesady su we Wrótsławju, Barlinje, w Lipsku, haj, w Draždžanach stej dvě, jena w starym a druha w nowym měsće.

Wšitke tute z wonka Čech založene česke bjesady maja kóžde lěto swój zjězd w tym abo drubim němskim měsće, hdžež so wotpóslani wšěch tajkich bjesadow swjatki zhromadža a wo swojich towaršnych naležnosćach jednaja. Lětsa budže tajki zjězd w Draždžanach, hdžež budža naspomnjeni wotpóslani najprjódecy radu skladować, drubi džeň swjatkow pak popoľdnju wot 5 hodžinow budže pěkný česki koncert wotdžeržany, přetož pražske, wjele stow sobustawow ličace spěwanske towarstwo „Hlahol“ tebo dla swjatki do Draždžan přijědže. Ale připosłuchać móže jenož tón, kiž sebi hižom někotre dny prjedy billet wobstara, přetož tych so jenož tejkjo wuda, hač je připosłuchar-
skich městow.

Štož nětko nas Serbow nastupa, dha mamy drje tež někotre serbske towarstwa, ale dosć jich po našim zdaću tola njeje. Tak wudawa towarstwo Maćicy Serbskeje serbske wučene, powučace a zabawne knihi, ewangelsko-lutherske knihowne towarstwo pyta swoje sobustawy a z cyla lutherskich Serbow — a towarstwo SS. Cyrilla a Methoda pak katolske Serbstwo — z nabožniskimi knihemi wobstarać a budyska Bjesada hlada towaršnu zabawu. To je wšo dobre dosć, ale za potreby serbskeje narodnosće we wšelakim nastupanju na žane wašnje njedosaha. Nam pobrachuja mjenujcy tajke zjenoćeństwa, w kotrychž so serbske powučace přednoški wotdžeržuja, a to nimale tajke, kaž so w ratarskich towarstwach podawaja. W kóždej serbskej wošadže dyrbjala po prawym z najmjeńša jena „Bjesada“ być, hdžež bychy so jeje sobustawam a tym, kotrychž woni do zhromadžizny sobu přiwjedu, w serbskej ryči wo naležnosćach, za praktiske žiwjenje wužitnych, wukładowanja dawale a mohło so to tež wot mužow stać, kiž sobustawy Bjesady njejsu, kaž džě so to tež w ratarskich towarstwach stawa, hdžež husto dosć cyle cuzy ludžo přednoški džerža.

W ralbičanskej a khróscanskej wošadže je, kaž so zda, drje nimale tajka Bjesada, ale čoho dla w Kukowje tež němske přednoški džerža, to někotři prawje wopřijeć njemóža, dokelž je za Němcow tola hewak w poľnej měrje starane. My pak z tym nochcymy žadyn poruk wuprajieć a to wosebje teho dla nic, dokelž wotpohladanje towarstwa dosć njeznajemy: wone je snadž teho dla založene, zo by so mjez serbskimi katolikami Němcowstwo hišće bóle přisporjalo a jeli temu tak, dha su němske přednoški w serbskim towarstwje cyle na swojim měsće.

W Draždžanach běše něhdy tež jena serbska Bjesada, je pak pozdžišo zaso zašla. To je džiwno dosć a to čim bóle, dokelž je tam tola tójšto zdžěłanych a nawjedžitych Serbow, kiž bychy tajku Bjesadu derje zdžeržeć mohli; jeli so jim pak to nochce, dha njech tola jenej tamnišej českej bjesadze přistupja.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Trinaty lětnik.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Wukhadža kóždu druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 15 nsl.

Č. 6.

Junij.

1872.

Na Čornobozy.

(Spěw z lěta 1840 wot gymn. Domaški.)

Kajka zemja to, hdžež smy?
Swjata! bratřa, 'prajée wy,
Swjata wěśée za kóždoh'
Serbskoh' mjena hódneho.

Jow su naši wótoarjo
K zemi dele klakajo
Za swoju ryč prosyli
A so za nas modlili.

Jow su woni pytali,
Wutrobotosé nam'kali,
Prjed' hač bitwu bijachu,
Prjed' hač k smjeréi éhnicu.

Wšitecy tamni šédziwi
Padnychu w tej nadźiji,
Zo raz, za ryč wojujo,
Dobudu jich synojo.

Ale hdyž cí wšitecy nět'
Po tak wjele stach tych lět
Woči bychu wotankli
Z rowow swojich stanyli,

Dha drje bychu płakajo,
Styskuje k zemi hladajo
Wutly swój ert wotankli,
Tute słowa zarjekli:

„Kajka éémnosé, mrokota
Tu nas wšudžom wobdawa!
To je naša zaslužba?
Wjetša njeje naša mzda?

Su to naši synojo?
Ně! tych my so hańbujó
Khwatajmy' tam do rowa,
Hdžež nas zemja zwodzewa.“

Prajée, kak to klinčeše,
Kak tón hlós wam zynčeše?
Zrudnje, zrudnje, zo so tu
Tamni za nas hańbujó!

Lubi bratřa, wulka mbľa
Je nas tu nětka wobdafa,
Tola pak tež hišće su,
Kiž so w serbskim prócuju.

Mnoleh pak tež mamy tu,
Kiž so Serbstwa hańbujó.
Derje tamnym přenišim,
Běda pak tym poslednim!

Smilna wutroba namaka smilenje.

Powjedańčko ze stareje francowskeje wójny. Podawa Jan Mili.
(Pokračowanje.)

Druhi staw.

Budźće smilni, jako tež waš Wóćec smilny je.

Na rańšim njejbu pokazowachu so přenje zerja. Wuhleř postanywši zapřimny ruku swojeho syna, zo by jeho wubudził.

„Haj, nano!“ rjekny Jan trochu spicy, „je hižom tak daloko?“

„So wě! Jano, duž ruče stawaj!“

Z woběmaj nohomaj poskoči Jan, trěješe sebi woči a přimny za swoju drastu. Na to běžeše k hrjebičcy, myješe so a potom přińdže k naněj a džeše: „Nětk sym hotowy!“

To wšo traješe něhdže pjeć minutow. Nan zamkny hětu a nětk džěštaj přez holu, strowy, čerstwy powětr srěbajo. Blawk pak běhaše wjesele šćowkajo tam a sem.

Běše to krasne ranje! Rosa křewješe łopješka a stwjelčka, powětr běše tak khlódny a liwki, hola wudychowaše słódke wonjenja, ptački, kiž běchu wčera w połodnišej horcoće za lisćom so khowaše a mjelčala, zletowachu nětk spěwajo a wyskajo po hałožkach, a ze wšěch stronow klinčachu jich spěšne, lube khěrluški.

Běše to wjesele, tajke přez holu pućowanje, a Jan začuwaše to z cylej wutrobu. Jeho wótre wucho słyšeše kóždy zynk, jeho jasne wóčko widžeše kóžde lěsne stworjeńčko při puću. Wón widžeše a słyšeše wšitko, a druhy wón zasta, zo by nana kedźbneho sćinił na rjany hłós dróžny abo na fifolenje syłobika při rěčcy, abo wón pokazowaše jemu pak wjewjerčku, pak sornu, pak lišku abo drugeho hólškeho wobydlerja.

Jako běštaj tak dobru hodžinu pućowaloj, dha słyšeštaj, zo Blawk njedaloko sylnje šćowka.

Jan pozasta a džeše: „Što tež to tola ma, zo tak haruje?“ Nan wotmolwi: „Je najskeršo někajkeho jěža namakał. Wšako wěš, kak tehdy zakhadza. Kusnje do njeho, zrani sebi hubu a ćeri potom haru, kaž njemdry. Njech šćowka, tón hlupy khadla! Hdyž pomalu pónđzemoj, dha naju wěsće dosćehnje.“

„Chcu jeho k najmjeńšemu zahwizdać,“ džeše Jan a zahwizda tři razy na pale, tak zo daloko po holi klinčeše. Na měsće přesta

sylne šćowkanje. Wonaj pak dźěštaj dale po mjehkej lěsnej šćežcy. Po małej khwili přihna Blawk, skiwleše wokoło swojeho knjeza a skobaše z hubu jeho drastu.

„Dziwny khadla, wostaj mje na pokoj!“ dźeše Jan a storkaše psa wot so. „Njemysl sebi, zo je to pěknje, tak po lěsu wokoło lětać! Dži mi, dži!“

Psyk pak njeńdźeše, ale hladaše tak nutrnje na Jana, skiwleše zaso, skobaše jeho kholowy, pohladowaše do boka, z kotrehož bě přišoł a šćowkaše wospjet.

„Ale što jeno maš, Blawko?“ dzeše nětk wuhleř a pozasta. „Nječin dha tak hlupje! Ty tola hewak tak njerozomny njejsy. Sy snadź zaječka w jeho lěhwje dosahnył a zadajil? Pój, pój a njebudź hlupy!“

Wón dźeše z Janom dale, ale psyk wosta stejo, powjesy wopuš, nakhili hłowu a skiwleše tak žalostnje, zo wonaj zaso zastaštaj a dźiwajo za nim so wohladowaštaj.

„Tón psyk drje tola něšto ma!“ dzeše nětk wuhleř. „Hladaj jeno, kak tón hlupy khadla na naju pohladuje, kaž by naju prosyć chcył, a nětko wróćo běži! Blawko — hdze dha chceš?“

Blawk so wohladny, šćowkaše, bžeše zaso kruch, wróci so, bžeše zaso, so při tym wohladowajo, skiwleše, wjergotaše z wopušu, přiběža zaso w skoku, skobaše Jana za kholowy, šćowkaše a bžeše wospjet na bok do lěsa.

„Nano,“ dzeše nětk Jan, „tón chce zawěrnje, zo dyrbimoj za nim, a mam za to, zo je něšto wažne namakał, hewak wěće so takle njeby zadžerzał. Chcemoj jemu wolu činić, wšako wjele nje-skomdžimoj.“

„Nó, moje dla!“ dzeše nan, „dha pój!“

Hdyž Blawk widzeše, zo za nim džetaj, poskoči kaž njemdry, šćowkaše wjesele, čerješe dale, ducy so za namaj wohladujo. Skónčnje skoči do hustych keřkow a šćowkaše, štož móžeše.

„Tam je, nano,“ dzeše Jan. „Nětko bórzy zhonimoj.“

Wonaj dobywaštaj so přez husćinki a přińdžeštaj na mału lěsnu łuku. Kaž přikowanaj wostaštaj tudy stejo. Pod starym dubom srjedź lučki ležeše člowjek, jeho blěde wobličo běše z krwju wopancane, woči měješe zandželenej, jeho pyšna wojeřska drasta

běše mazana a roztorhana. Wón so njehibaše a po zdaću běše morwy. Blawk steješe při nim a želniwje lizaše jemu rucy.

„Mój Božo, što dha to je!“ wupraji wuhleř po khwili.

„Čłowjek, wojeřski wyšk!“ zawoła Jan. „Tón wbohi muž je wěsće čekanc. Nanko, temu dyrbimój pomhać. Wón je snadź jendranjeny!“

„Njepraješe ty, zo su to Bajerojo byli, kiž chcychu wčera našu khěžku wurubić?“ džeše wuhleř.

„Haj, nano! ale što ma to z tutym čłowjekom?“ wotmolwi Jan.

„Njewidžiš dha?“ wotmolwi wuhleř. „Njeswědči jeho kabat jasnje dosć, zo je to Bajer!“

„O nanko, a je-li tež Bajer, wón je tola tež naš bližši, a wšitcy drje tola tež jenak hrozni a hrubi njesu. Haj, nanko, snadno je to tón samy wyšk, kiž wčera maćeri pomhaše!“

„Hłuposć,“ wotmolwi wuhleř, „čeho dla dyrbjał to runje tón samy być? Ale wšo jene — jedyn je nam dobrotu wopokazał a to chcemoj na tutym wotrunać. Jowle, wzmi moju blešu a liń jemu někotre kapki do huby a namazaj jemu čolo a spanje, dha najskeršo zaso k sebi přińdže. Ja chcu mjez tym někotre štomiki podrubać a nosydła wudžělać, zo móžemoj jeho domoj donjesć, přetož tu wostać njemóže!“

Jan klakny so k wbohemu ranjenemu a činješe, štož wjedžeše, zo by jeho zbudził. Skónčnje so to jemu radzi, wyšk wotewri woči, zabórbota někotre njezrozumliwe słowa, ale potom zapadny do prjedawšeje womary.

„To ničo nješkodzi,“ pomysli sebi Jan. „Žiwy je, a hdyž jeho w naju khěžcy a we ložu změjemoj, dha budže jemu skoro lěpje.“

Nosydła běchu hotowe, wonaj položištaj jeho dohladliwje na nje a njeseštaj jeho. Janej drje běše to khětro ćežko, tola pak nje-pikny ani słowčka.

Připołdnju přińdžeštaj k wuhelcomaj, donjeseštaj ranjeného do hěty a položištaj jeho tak mjehcy hač wjedžeštaj a móžeštaj. Nan zmy jemu rany z wodu a palencem, wobali je a kapaše jemu něšto čerstweje wody do huby.

Hakle nětk woćini ranjeny woči a džeše: „Wodu! lubi ludžo, pić, pić!“

Rychle běžeše Jan po wodu, přinjese a dzeržeše ranjenemu kanku k hubje; wón piješe a běše widžeć, kak derje jemu to činjese. Tři króć běše so napil, potom padže zaso nazad a bórbotaje: „Džak Wam! dobri ludžo, džak, zo pomhaće mužej ranjenemu!“ A mjez tym bórčeše zaso słowa, kaž z druheje ryče. Teho dla woprašaja so jeho wuhleř, hač dha wón Bajer njeje?“

„Ně,“ džeše tón ranjeny, „sym Rusa; sym pak do francow-skeje služby stupil a běch wot khěžora k bajerskim jězdnym přesadženy; wčera buch ranjeny, mój kón so splóša a nětk njewěm, kak sym přišoł do hole a z konja. Maće mojeho konja?“

„Ně, Wašeho konja njejsmy widželi,“ džeše wuhleř, „ale budžće změrom, teho najskeršo namakamy. Nětko chcemy najprjódcy za Wašimi ranami hladać. Maće hišće druhe rany, hač te we hłowje?“

„Njewěrim,“ wotmolwi Rusa. „Nječuju nič. Jeno pić, pić!“ A Jan přinjese poľny hornc wody a da jemu. Wón piješe a njewostaji ani kapku. O džak, wulki džak,“ wón džeše, „nětk je mi wjele lěpje! Jeno hłowa mje boli a sym jara sprócný.“

„Dha spiće,“ džeše wuhleř, „změjemy na Was kedžbu, duž móžeće změrom spać. Chceće snadno prjedy něšto jěsć?“

„Ně, so džakuju,“ wotmolwi wón a poľoži hłowu twjerdže do hłowaka. Za dwě minuće bě wusnył.

„Nětko, Jano, mohł ty za tym konjom pohladać, hač by teho snadno namakał,“ džeše wuhleř k swojemu hólcej. „Hdyž Blawka sobu wozmješ, jeho drje lohko namakaš.“

Jan běše hned zwólniwy a wotsali so z Blawkom. Za dobrou hodžinu tu zaso běše a wjedžeše konja za wuzdu. Tón mudry psyk běše jeho wuslědžil. Wón přiwjaza rjaneho konja do khłódka blisko hěty a zastara jeho z wodu a trawu.

Wosrjedž popoľdnja přindže mać. Wona njeseše čezki korb na khribjeće a w nim wšelku cyrobu na cyły tydžeň za nana, dokelž běše wjeska, hdžež hewak bydleše, tak daloko, zo by wšědna přinošowanje wobčežne było. Hdyž bliže dóndže a teho konja widžeše, džiwaše so jara, hišće bóle pak, jako młodeho wyška pytny, kiž w hěće spaše.

„Jezom Khryšće!“ zawoła, hdyž bliže pohladny — „mužo, to je tón samsny wyšk, kiž je mje wčera z rukow tych hrubych wo-

jakow wumohł! Haj, ja so njemolu, spóznawam jeho na bluznje na prawym licu! Ej, mužo, to je sprawny, młody knjez! Jan drje je či powjedał, kak je tych paduchow młócił?“

„Haj, haj, ja wëm,“ džeše wuhler so dźiwajo. „Ale to je tola dźiwnje, zo so to takle trjechi. Nó, ja budźich tak tež moju přislušnosť jako křesćan dopjelnił, ale nětko, hdyž to wëm, jemu wěšće na ničim pobrachować njesmje.“ —

A nanajlubosćiwišo su so po nim horje brali a jemu poslužili, hdžež a kaž su wjedźeli. Wosebje Jan njeprindže wot njeho, ale dopjelni ruče a wjesele kózde, tež te najmjeńše jeho požadanje a činješe wšo, štož móžeše jemu na wočomaj spóznać. Za to měješe jeho tón młody wyšk wutrobnje lubo a njemóžeše dosć słowow namakać, zo by swoju dżakownosć wuprajil.

Při tak dobrym a kedźbnym wothladanju polěpšowaše so z našim ranjenym jara derje, a za dvě njedźeli móžeše swoje khoroložo wopuścić a za tři njedźele na konja so sydnyć.

Nětk nochcyše dlěje prózdny wostać, ale zaso k swojemu regimentej so wrócić; sam sebje a swojeho konja přinjese do dobrego porjadka, a junu rano wupraji, zo je čas w Bože mje prajić. Ze sylzami we wočomaj wupraji swój dżak za wšu lubosć, kiž běchu jemu wopokazali a prošeše sprawneho wuhlerja, zo by móšeń z pjenjezami jako małe wopokazmo jeho dżakownosće wzać chcył. Ale wuhler ju njewza. Nětko tón wyšk njewjedžeše, što by činił. Khwilu sebi rozpomni, potom wotpiny swoju jaku, a wućeže dukat z wuškom, kotryž na złotym rječazku za šiju nošeše. Tutón poskići Janej a džeše: „Wzmi tole za dopomnjeńku, zo njezabudžeš Tvojeho dżakowneho přecela. Moja mać je mi jón darila, hdyž běch mały hólčec, nětk darim jón Tebi. Zapowjedzić so njesmješ.“

Jan wza dukat z wuškom na rječazku a wupraji swój dżak. Nětk dyrbjachu so rozžoňować. Jan płakaše jere sylzy, dokelž měješe teho wyška wosebje lubo, tež tutón pytaše podarmo swoje wutrobne hnuće potajić. Wostać njemóžeše, duž sydny so na konja, přiwoła hišće junkróć w Bože mje a wulki dżak a — wotjěcha. Bórzy běše w holi a woni jeho dale njewidzachu.

Lěta so minychu, — nan a mać běštaj teho młodeho wyška snadno dawno zabyłoj abo spomništaj jeno porědko na njeho-

Jan jeho njezapomni, dukat z wuškom wisaše jemu za šiju a dopominaše jeho wšědnje na jeho přecela. Wón měješe jeho w dobrym wopomnjenju, hač runjež njewjedžiše, hdže je abo hač je hišće žiwy.

(Přichodnje skónčenje.)

Spěwarjowe pokleće.

(Uhland.)

So w starodawnych časach hród krasny hordžeše,
Kiž nad krajom hač k morju so jasnje blyšćeše,
A pódla njeho wija so rjane zahrody,
W tych samych mlódnje kóčja wšěch kwětkow družiny.

Tam z kralom bě kral hordy, na krajach bohaty,
Tón na trónje tam sedži, tak čmowy, pokhmurny;
Štož myslí wón, je hrózbna, štož hlada, zlobosé je,
Štož wurjeknje, su krjudy, krej je, štož napiše.

Raz k temu hrodej džěštaj dwaj sławnaj spěwarjej,
Tón kudžerjaty, tamny pak z hlówu šědžiwej;
Hlej, stary spěwar z harfu, tón sedži na konju,
A kóejny towarš zlóštny dže jemu po boku.

Duž stary k njemu džeše: „Budž, syno, hotowy,
Najhlubše naju spěwy njech twój ert zaujesy,
Wzmi hromadu wšě mocy, lóšt a tež zrudobu!
Mój džensa mamoj twjerdu hnuć krala wutrobu.“

Staj w krasnej sali bižom taj sławnaj spěwarjej,
Hdžež na trónje kral sedži ze swojej mandželskej;
Kral napohlad ma hrózbny, kaž krawna milina,
Ta kralowa pak mity, kaž znamjo měsačka.

Duž do trunow nětk šědžiwe tak poňje přimaše,
Zo rjeňšo, přeco rjeňšo zynk k wuchej žoľmješe;
Kaž slěbro na to klinči hlós jasny mlódzenca,
A šědžiweca spěw wutly tež sobu zazynča.

Tón spěw je sama lubosć, čas zloty, zbóžniši,
Je swoboda, je swěrnosć, su dobre počinki;
Tón spěw je wšitko krasne, štož znaje wutroba,
Wšo nadobne wón sławi, štož dušu pozběha.

Či postucharjo w rynku žort kóždy zabydu,
Tež krala wojowarjo so sobu klonjeju;
A kralowa, tak lnuta wot lóšta, zrudoby,
Ta spěwarjomaj čisny tam róžu z wutroby.

„Staj zawjedłoj mój lud mi, nětk hišće mandželsku!“
Kral ze zlobami rjewi, rži wšitkón z njemdroseu,
Wón čisny swój mječ wótry, kiž předrě młodzenca,
Zo z njeho, město spěwow, so krej won wuliwa.

Kaž wot wětra je wzate to posluchařstwo wšo,
A młodženc dowudycha nětk w rucy stareho,
Tón z plašćom jeho wodže a sylzy přeliwa,
Wón z hroda jeho njese a wježe na konja.

Tam před wrotami dwora, tam šědžiwc pozasta,
Tam harfu wšitkich harfow wón mójnje zapřija,
Wón wo stolp marmorowy ju na to rozrazy
A woła, zo to hrózbnje rži přez hród, zahrody:

„Či běda, hordy twarje! Njeh ženje njezynči
Klink slódky w twojich rumach, spěw, truna njebrynč čí,
Ně! skiwlenje će napjelń, plač zrudny, stonanje,
A skónčnje twoja krasnosć lež w próše, popjele.

Wam běda tež, wy młódne, wy krasne zahrody!
Wam pokazuju syna, kiž tu bu zakłóty;
Duž we was wšo njeh wuskhnje, njeh žórla zaprahnu,
Zo junu woko widži jow skalnu pusćinu.

Či pokleće a běda, ty helski mordarjo!
Njeh próca wo česé krwawnu je wšitka podarmo;
Njeh twoje trašne mjeno nóc wěčna potaji,
Kaž do wětra stork smjertny njeh wono rozdymi!“

Hlej, šědžiwc je to wołał, Bóh Knjez jo wuslyša,
Su murje spowalane, wša krasnosć zničena,
Stolp jedyn hišće swědči wo tamnej krasnosći,
Tež tón so hižom puka, snadž přez nóc njesteji.

Tam město młódných honow je sama pusćina,
So nježórla tam studnje, khlódk štomy njeskića,
A wo kralu spěw žadyn a kniha njepiše:
Prječ je a zapomnjene, štož spěwar poklał je!

Přel. K. A. Fiedleř.

Slónčne swětlo.

Wulke a sylne skutkowanje wopokazuje slónčne swětlo na zemi při wšelakich skladnosćach. Hinaša je džělawosć teho sameho w tajkich krajinach, hdžež jim čisty powětr poľnu móc dawa, hinaša w tajkich, w kotrychž je husto nječisty, dymow-poľny powětr. W južnej Jendzelskej su ludžo spytali, barbne khěže natwarić, zo bychu tajke wěcy sami barbili, kotrež dyrbjachu w Avingnonje w Francowskej barbić dać. Cyły přihot so runje w tej samej měrje a w tym samym wašnju sta, kaž bě so to w Montpellierje a w Lyonje w tutym nastupanju stało; přetož Jendželčenujo běchu wjele pjenjez na to wažili, zo bychu wšitko wuslědzili, štož je k tutemu barbjenju nuzne a trěbne. Ale Jendželčanam so njeradzi, štož so w Francowskej w nastupanju rjanosće barby a blyšća tych samych tak rjenje wutwori. Při dalšim přepytanju wupraji so, zo je w Jendzelskej pomjenšene slónčne swětlo a pomjenšena ćopłota na tym wina.

Róždy zahroduik wě, zo oleander, kotryž spochi we jstwje stěji, a je-li tež rumna a slónčna dosć, ženje tak rjane čerwjene kćenje nima, kaž tajki, kiž je wonkach a w zahrodze wočehnjeny. Jeho kćenje je a wostanje we jstwje blědočerwjene.

Rajku chemisku móc slónčne pruhi wopokazuja, widzi so ze scěhowaceho chemiskeho spyta (experimenta).

Měšeńca selika (Chlor) a wodzika (Wasserstoffgas) so při swětle slónca zapali.

Hdyž dyrbi so tutón spyt radzić, dha dyrbja so přihoty k temu po ćmje abo w začmítej stwje scinić. Měšeńca ma so do čisteje jasneje škleńcy spjelnić a tuta škleńca dyrbi so do toľsteje papjery (Pappe) tak zawrjeć, zo ju žane slónco wobswěćić njemóže. Ma so potom spyt wuwjesć, woćin wokno a ćisn škleńcu z wulkim khwatkom na jene dobo z wobwalki z woknom won, dha wulki wrjeskot a pukot nastanje a škleńca so do maľych črjopičkow rozpuknje.

Štož chce tutón spyt wuwjesć, dyrbi na to hladać, zo slónčne pruhi škleńcu prjedy njetrjehja, prjedy hač je z woknom won, přetož hewak mohło so lohko njezbože stać.

Tutón spyt so jeno tehdom, tež w zymje, radzi, hdyž je njeħjo cyle jasne a žane mróćeľe před slóncom njesteja.

Spomujeny spyt staj Gay Lussak a Thenard husto pokazaloj a dokonjaloj.

Tež Alexander z Humbold zvažuje so na tutón spyt, hdyž w swojich knihach: „De distributione geographica plantarum“ — wo moey slóněnych pruhow nad rostlinami ryči a praji, zo dyrbitej ćoplota a swětło slónca hjez mróćelow a mhlty jasnje łopješka a płody rostlinow trjechić, jeli dyrbja so wuđokonjeć, rosć a so cyle čorne wobarbić.

Dyrbi so wino radzić a dobre być, dha njedyrbi w zymje zyma přez jedyn grad wučinić, potom w lěcu pak dyrbi ćoplota wyšša hač $9\frac{1}{2}^{\circ}$ R., haj 18° R. być.

Při tym chcemy hišće na něšto spomnić.

Wučeny Francowza Arago je prajił, zo so srjedźna ćoplota jeneje krajiny přez wutupjenje a wurodowanje lěsow powyšić njemóže. Temu wěsće tak njeje. Lěsy ponjećušuja ćoplotu krajnow hižom přez to, zo wjele dymow w nich nastawaju, kotrež so do mróćelow a mhlty přewobroća a přez to před slónco zawješć powjesnu, tak zo wono tak mócnje wohrjewać njemóže, kaž hewak, hdyž su njehjesa jasne. Čista zemja njeprětrjeba tak wjele ćoploty, hdyž dymy hotuje, kaž lěsy. Teho dla wostanje wjacjy ćoploty k powyšěnju temperatury jéneho kraja abo jeneje krajiny, a powyši so wona po tajkim, hdyž wjacjy lěsow nima.

Horisław-Mučink.

Što bych cheył.

(Z lěta 1862.)

Bych-li ja rybak był,
Na morjo won jěe cheył
We ródny m čołmiku
Po mórskim pućiku;
Złote bych rybički
Dom přinjesł lubeji!

Bych-li ja łódźnik był,
Na morjo won jěe cheył,
Pytać tam daloki
Kraj kaliforniski;
Złoto bych hromadził,
Z nim lubu wobdaril!

Druzy wo nas.

Před někotrym časom je pólski spisowař a znajeř našeho Serbowstwa, k. professor Bronisław Grabowski we Wařawje w jenym pólskim časopisu dlěši nastawk podař pod napismom: *Literatura serbo-łužycka*. Tam najprjedy wopisuje wosebitosće našeje hornjeje a delnjeje serbsčiny. Potom sčěhuje krótki zhromadny pohlad na naše pismowstwo a dlěše rozestajenje wo serbskim nowinařstwje a wažnišich knihach nowišeje serbskeje literatury. Wón připóznawa prócowanja serbskich spisowarjow, kotřiž k duchownemu wužitku luda pisaja bjez wuhlada na zaplaćenje a wopokazanja česće!

Njedawno přińdže mi wulka wažna ruska kniha do ruki, kotraž je pod redakciu N. Gerbela w Petersburgu wloni wušła. Wona rěka: „Poezija Sławjan. Sbornik lučšich poetičeskich proizwedenij sławjanskich narodow w perewodach russkich pisatelej“ (t. j. Pěsnistwo Słowjanow. Zběrka lěpšich poetiskich wudžělkow słowjanskich narodow w přeložkach russkich spisowarjow). Mjeńša połojca (154 stronow) wopřija přeložki narodnych abo ludowych pěsni, a druha wjetša (námale 400 stronow) přeložki ze słowjanskich poetow (hasnjerjow) kóždeje słowjanskeje hałzy a hałžki. Z lužiskoserbskich ludowych pěsni namakaja so tam styri we wubjernym přeložku N. Berga. W druhim dźěle je pod napismom „Lužickaja literatura“ krótki přehlad našeho pismowstwa wot A. Budilowiča, kotryž tam mjez druhim takle praji: „Njezabudźmy, zo je serbska Lužica něhdže kaž wokrjes jeneje gubernie. Kajka by była hakle naša (t. r. ruska) literatura, jeli by kóždy tajkile wokrjes jej dař byrnje po jenym Francelu, Lubjenskim, Seilerju, Smolerju a Pfulu!“ Ze serbskich spisowarjow su tam w přeložkach zastupjeni: Handrij Seiler (Njedzelske ranje w meji, Mój wótny kraj, přel. N. Gerbel), Jan Wehla (Dobry domojwrót, Připóldnica, Čuzy jězdnik, Cuznik na rowje, přel. N. Berg), Jakub Buk (Serbska lipa, přel. N. Gerbel), Křesćan B. Pful (Wrót do Serbow, přel. N. Gerbel), a M. Hórník (Serbam, přel. N. Gerbel). Za tych, kiž cheedža tute wustojne přeložki z originalom přirunać, přispominam, zo so wone (z wuwzacóm přeloženych ludowych pěsni) w mojej „čítancy“ abo małym wnbjerku (Budyšin, Smoleř a Pječ, 1863) wočišćane namakaju.

M. Hórník.

Zalubowany.

Mje wutroba tak boli,
 Sym khory, hubjeny,
 Mi ničo njej' po woli, —
 A sedžu samotny!
 Jěsé a pié mi njesłodzi,
 Spanje mje tež njekřewi,
 Wo ničo ja njerodžu
 A duž rady wumrjeé chcu! —

Srědk jenički drje znaju,
 Kiž by mje wustrowił;
 Hač to pak Leńcy praju,
 Přez čo bych wotkhoril? —
 Moja luba lubčička,
 Twoja słódka hubčička
 Je to prawe lékařstwo,
 Haj, to by mi pomhało! —

Jan Zeličko, Lubinski.

Hólčk-palčk.

(Bajka z luda.)

Běštaj něhdy staršej, kiž měještaj hólčka, kotryž njebě wjetši, dyžli pale. Teho dla tež „hólčk-palčk“ rěkaše. Junu běše nan na polu, mać pak džěłaše butřanku. Duž poča hólčk-palčk wołać: „Maći! maći! ja chcu nanej butřanku na polo njesć.“ „Ach“, znapřećiwi mać, „ty džě njejsy wjetši, dyžli mój pale; kak dha chceš to blešku njesć?“ „Zwjazaj mje jenož z někajkim rubiškom k blešcy,“ mjenješe hólčk-palčk, „potom chcu so hač k nanej na polo kuleć.“ Mać jeho k blešcy přiwjaza a wón so hač na polo kuleše. Z daloka hižom poča wołać: „Nano! nano! ja ěi butřanku njesu.“ Nan wokoło so hladaše, ale njemóžeše za tym přińć, štó tak woła, doniž so jemu bleška z hólčk-palčkom před nohi njekuli. „Tak dołho, hač ty swačiš, chcu za tebe worać,“ džeše hólčk-palčk k nanej. „Kak dha chceš ty worać?“ wotmołwi nan; „ty džě njejsy wjetši dyžli mój pale.“ „To ničo njewadzi,“ džeše hólčk-palčk; „sadž mje do wucha jeneho konja.“ A nan sadzi jeho konjej do wucha. Hólčk-palčk pak wołaše, „hi“ a „hot“ a konjej khodžeštaj po roli.

Tu jědžeše bohata knjeni w rjanym wozu nimo; ta słyšeše, zo

něchtó na konje woła a z nimi jědže; widžec pak nikeho njemóžeše. Duž woprašo so swačaceho bura, štó tam tola tak woła. „To je mój hólčk,“ wotmołwi wón; „tón njeje wjetši, hač mój palčk a sedži w konjacym wuše.“ Knjeni so hólčk-palčk lubješe a wona chceše jeho naněj wotkupić; tón pak jeho nochceše předać. Ale knjeni rjekny: „Ja ěi sto toleř a młodeho konja dam“ a nan předa hólčka-palčka. Nětk jeho knjeni na wóz wza a dale jědžeše. Bórzy přijědžechu do wulkeho lěsa. Hólčk-palčk běše we wozu myšacu džěrku wuslědžil, a přez nju wuskoči won, sydny so spody wulkeho hriba a wusny. Ale dołho njetraješe, dha přińdže krawski ze šiea, a mučny sydny so runje na hólčka-palčka. Tutón pak poča wołać: „Stanješ na měsće abo ja ěe z křidleškom kłóju.“ Naš krawski, połny bojosće kaž wšitey krawcy, čekny khwatajcy, a hólčk-palčk w měrje dale spaše. Ale lědma běše wusnył, dha přińdžechu paduši, a jedyn sydny so na hrib, pod kotrymž hólčk-palčk spaše. „Stanješ na měsće abo ja ěe z křidleškom kłóju,“ zawoła tutón, Paduši, běchu jich třo, počachu spody hriba hladać a namakachu hólčka-palčka. „Nó, tehje móžemy runje trjebać,“ měnješe jedyn z nich; „my džemy kruwy kradnyć, a ty móžeš je nam z hródže podawać.“ „To sym ja pódlá,“ wotmołwi hólčk-palčk a čehnješe z nimi.

W nocy přińdžechu do někajkeho dwora a jedyn paduch rjekny k hólčkej-palčkej: „Jow su wšě hródže zezamkane; teho dla ty z klučowej džěrku nutř lěz a nam kruwy won podawaj.“ Hólčk-palčk zlěze z klučowej džěrku nutř a poča wołać: „Kajke kruwy dha dyrbjú wotwjazować: pisane abo pasane?“ „Chceš tak njewołać!“ swarjachu paduši, „ty džě wšěch ludźi wubudžiš!“ Ale hólčk-palčk přeco bóle wołaše, tak zo dyrbjachu paduši čeknyć; přetož ludžo počachu stawać. A hólčk-palčk zalěze do bromady syna, hdžež wusny.

Rano přińdže džowka, da kruwom syno, a hlej — kruwa hólčka-palčka sobu pózrje. Hdyž džowka dojić přińdže, wołaše so w kruwinym brjuše: „Čeje je mloko: moje abo twoje? Čeje je mloko: moje abo twoje?“ Nastróžana běžeše džowka to hospozy powjedać. „Što tež so tebi přeco džije,“ wotmołwi ta a džěše kruwu sama dojić. Ale zaso wołaše so w kruwinym brjuše: „Čeje je mloko: moje abo twoje? Čeje je mloko: moje abo twoje?“ Na to bu kruwa zarězana a jejne kutło pod kólju čisnjene.

Připoldnju pak přilěže kóčka a zežra je a z nim tež hólčka-palčka. Hdyž na to nutř džeše, zò by so poliwki napila, wołaše so w jejnym brjuše: „Čeja je poliwka: moja abo twoja? Čeja je poliwka: moja abo twoja?“ Na to bu tež kóčka zarězana, a jejne kutlo zady bróžnje čisnjene. W nocy pak přindže wjelk a zežra je, a z nim tež hólčka-palčka. Hdyž na to přez polo běžeše, zo by wowčrjej jehnjo kradnyl, wołaše hólčk-palčk hižom z daloka: „Wowčerjo, wjelk dže! Wowčerjo, wjelk dže!“ „Chceš mi z brjucha won, wjedrowy hólčel!“ swarješe wjelk a čekny khwatajo před wowčerjom. „To ja chcu“, wotmołwi hólčk-palčk, ale ty dyrbiš mje na wopuši k mojemu naney donjesć.“ „K temu khwile nimam,“ džeše wjelk a čerješe na druhe polo, hdžež běše črjóda ćelatow. „Ćelerka! ćelerka!“ wołaše hólčk-palčk hižom z daloka; „wjelk do ćelatow dže; wjelk do ćelatow dže!“ Wjelk dyrbješe zaso cofać a ruješe: „Wjedrowy hólčel! chceš mi z brjucha lězć!“ „Prjedy nic,“ wotmołwi hólčk-palčk, „doniž mje njechaš na wopuši k mojemu naney donjesć.“ Dokelž pak běše wjelk jara hlódný, slubi to. Hólčk-palčk sydny so na wjelkowu wopuš. Hdyž pak k naney na polo přindžeštaj, poča hólčk-palčk wołać: „Nano, zaraž teho wjelka; nano, zaraž teho wjelka!“ A nan zarazy wjelka a z nim tež hólčka-palčka, a přez to bu basnički kónc.

Podal Jan Šolta, Lubinski.

Z Budyšina a z Łužicy.

* Najpilniši přisporjer serbskeje nabožneje literatury, k. kapłan Dučman, je nowu modlitnu knižku, wosebje za mladosć, wudał pod mjenom „Hwězda.“ Wona wopřija na 12 listnach (w přihodnym małym formaće) wjele modlitnow, rozpominanjow a tež někotre khěrłuše. W čišću namaka so jena wjetša modlefska kniha w nowym prawopisu wot teho sameho spisowarja.

(:) K rozprawje wo lětušich pruhowanjach budyskeju wučerскеju seminarow, w 5. čisle Łuž. pod rubriku „Z Budyšina a z Łužicy“ podatej, mamy přispomnić, zo k abiturientam katholskeho seminaru hišće jedyn Serb slušeše, mjenujcy k. Jan Grolmus z Radworja, kiž je jako pomocny wučer do Dreždžan přišoł. Dale přistajamy, zo tam pomjenowany k. Jan Šolta ze Židowa njeje, ale z Budyšina, a zo wón jako šulski vikar do Zderja pósłany njebu; z cyła hišće postajene njeje, na kajke wučerске město wón přindže.

. . . Dla wuley wažnych wuradzenjow, kiž nětčiše cyrkwine na-

ležnosće žadaju. měješe so srjedu po swjatkach, džen 22. meje t. l., w budyskim hôtelu k złotej krónje serbska předařska konferenca.

[§] Z Kukowa su sobustawy tamnišeje katholskeje serbskeje Bjesady bamžej Piusej IX. při skladnosći jeho 81. narodneho dnja slědowacy serbski zbožopřejacy telegramm pósłali: „Bjesada katholskich Serbow w Kukowje pola Pančic w Sakskej Wašej swjatosći k 81. narodnemu dnju slawu wunjese.“ Bamž je na tym samym puću přez kardinala Antonelli-a wotmolwjenje pósłal, w kotrymž swój džak wupraja a sobustawam a skutkowanju towarstwa swoje žohnowanje wudžela.

— Po poslednim ludličenju je so w sakskim kralestwje 52,097 wosobow jako Serbow zapisalo, kotrychž běše před 4 lětami 51,895 zapisanych, po tajkim nětko 202 Serbow wjacy, dyžli w léce 1867.

Słowjanski rozhlad.

Wot J. E. Smolerja.

W lětušim 5. čisle Łužičana my na to spomnichmy, zo maja Čechojo tež w cuzych němских městach swoje towarstwa abo bjesady, w kotrychž mjez sobu čěski ryča, čěske nowiny a knihi čitaja, čěske spěwy spěwaja a so hewak po wašnju swojeje narodnosće zabawjeja. A zo by wěsty zwjazk mjez tajkimi bjesadami był, dha so swjatki kóždeho léta zjězd čěskich bjesadow wotdžerži, w kotrymž so wotpósłani tajkich jenotliwych zjenoćenstwow zhromadza a to a wono wuradzuja.

Jene z wjetšich čěskich towarstwow w Němcach je draždžanska čěska bjesada „Vlastimil“, kotraž ma swój přebytk w restauraciji „Conversation. Am See č. 35 w Draždžanach“. Vlastimil ma něhdže 70 sobustawow z pěkněj čěskej knihownju a wón hewak za swojich bjesadnikow 10 čěskich nowinow džerži, tak zo mjez druhim tež wšědnje zlonja, što je so w Čechach stało a kak čěske naležnosće steja. Na tajke wašnje Čechojo w cuzbje swoju ryč njezapomnja a wyše teho ze svojim wótnym krajom w najtwjerdšim zwjazku zwostawaja.

Hdy bychy naši lužiscy, z wonka Łužicy bydłacy Syrbja tež tak činili, — to by jim a Serbstwu k wulkemu wužitkej bylo.

Lětuši zjězd čěskich bjesadow měješe so w Draždžanach wotdžeržeć a to drubi džen swjatkow; čehož dla bě draždžanski Vlastimil wšě nuzne přihoty k temu sčinił.

Při zhromadžiznje samej bu předsyda Vlastimila knjez Wjacław Šulc za předsydu zjězda, knjez F. Hołub z Lipska za naměstnika a knjez Baraka za ryčerja wuzwoleny. Po ryči, wot tuteho džeržanej, kóždy wotpósłanc wo naležnosćach swojeho towarstwa rozprawu dawše. Potom so wo to jednaše, kak by so nawěštnik čěskich wukrajnych bjesadow z nowa wudawać mohł. Tajki nawěštnik, w kotrymž spomnjene bjesady wo svojim wobstaću a skutkowanju to

wozjewjachu, štož so jim w tajkim nastupanju nuzne a wužitne zdaše, bě hač do kónca lonšeho lěta wukhadžať, ale tehdy wšelakich zadžěwkow dla wukhadžeć zastať. K zminjenju tajkich zadžěwkow a z dobom tež k zminjenju wulkich wudawkow, kiž wudawanje tajkeho nawěštnika čini, wobzankny so, zo so tajki měsacnik dale wudawać nima, ale zo maja so wšě wozjewjenja čěskich wukrajnych bjesadow w třoch, w Čechach wukhadžacych nowinach wotóišćeć. Za redaktora tajkich wozjewenjow wuzwoli so k. F. Hoľub, předsyda českeje bjesady „Václav“ w Lipsku. — Na to so postaji, zo ma tež w lěće 1873 tajki zjězd wotdžeržany býć a to we Wrótslawju abo w Lipsku. Zhromadžizna so skóněnje za Lipsk wupraji.

Z čěskich bjesadow w Šwajcarskej a Francowskej dołheho puća dla tón króć žani přijěli njeběchu. — Na zhromadžiznje běše w sali jedyn kralowski sakski policajski kommissar přitomny a před salu běše so jedyn awstriski kommissar postajiť, kotrehož bě pražska policija do Draždžan posłaťa.

Přeni džen swjatkow z extraćahom něhdze 700 Čechow do Draždžan přijědže a mjez nimi bě tež něhdze 120 sobustawow pražskeho spěwanskeho towarstwa „Hlahol“, kiž cheychu w Draždžanach spěwny koncert dać. To so tež popołdnu teho sameho dnja sta w tamnišim rjanym rjemješnym domje (Gewerbehaus) a spěwanje so posłucharjam wubjernje spodobaše. Najwjetše spodobanje dobychu sebi někotre česke narodne pěsnje, Rubinsteinowa „čišina na morju,“ ruska narodna pěseň „sarafan,“ (po kotrejež hłosu naši Serbja Sejlerjowy spěw „Njesće lećo mróćele“ spěwaja) a Bendlowa česka kompozicija „Po bělohórskej bitwje.“ Pianistka Sara Heinzowa, kotraž wšelake kusy na pianoforeće přednjese, so tež jara lubješe. — Posłucharjow budžiše mohło wjacy býć, hdy budžiše so prjedy wjacy reklamy činiť a so koncert w draždžanskich nowinach wuraznišo k nawjedženju dať. Bjez reklamy we wulkich městach njehdze, a štož tam sylnje njewoľa, na teho ludžo maľo kedžbuja. Tež budžiše so drje tež přeprošenje k draždžanskim wobydlerjam ruskeje a pólskeje narodnosće trochu zažo a z wjetšim přinuzowanjom stać mohło, hač runje so čí drje wo česku bjesadu w Draždžanach maľo dosć staraja. Nó, njech to je kaž chce, koncert je so krasnje radžiť a draždžanscy hudźbni kritikarjo w tamnišich němskich nowinach z wosebnej khwalbu na njón spominachu.

Nazajtra měješe w „salonu Viktoria“ koncert, hosćina a bal býć, ale dokelž so wjele čěskich spěwarjow tehdy hižom domoj wróćić dyrbyeše, dha ze spěwanjom ničo njebu a jenož hudźba jeneho draždžanskeho wojerkskeho polka koncertirowaše. Tež jeho hudźba bě khwalby hódna, ale při hosćinje a balu so tejkó hosći njewobdžěli, kaž budžiše so to staťo, hdy budžichu sobustawy „Hlahola“ tež na tutym koncerće spěwali.

(Z čěskich nowin.)

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Trinaty lětnik.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 15 nsl.

Č. 7.

Julij.

1872.

K dnjej 3. julija.

Kak ćežki khód, tón posledni — kiž wloni
Hić mějach z Tobu, njezapomnita!
Ach, khuda je nětk moja wutroba,
A wóčko přeco z nowa sylzy roni.

Trošt jenički mi jaudžel wěry dawa,
Kiž mi tu wěstosć ćeče do duše,
Zo junu kiwa zasowidženje,
Hdyž symjo, z płačom wusyte — zas stawa.

Duž na Twój row kaž komorku tu hladam,
Hdžež ćíše drěmaš po tym tužnym dnju —
A při kotrejž tež ja spać sebi žadam.

Ach, potom wšitko horjo swój kónc změje:
Smój zjenoćenaj w rjeńšim přebytku,
Hdžež z naju sylzow zbóžna radosć kćěje!

F.

Smilna wutroba namaka smilenje.

Powjedaňčko ze stareje francowskeje wójny. Podawa Jan Mili.
(Skónčenje.)

Třeći staw.

Kóžda dobrota swoje městno namaka.

Wulke francowske wójsko běše na wróćopuću z Rusowskeje.
Ale to njebě wjacj to blyšćate wójsko, kiž běše před někotrymi

měsacami wučahnyło. To běše hromada luda, bje-wšeho porjada, mohł rjec bjeze wšeje brónje a cyroby. Na poł zmjerzjene, z hłodom čwilowane, wot Rusow přesčěhane, čehniše wono mjelčo přez daloce rusowske runiny. Tysacy podležachu rusowskim brónjam, tysacy zmjerznychu w zatrašnej zymje.

Běše tež mjeńša črjódka, kiž wotdžělena wot wjetšeje syłu swoju drohu čehnješe, drohu, kiž běše, kaž daleko wóčko widžeše, z morwymi konjemi, rozlamanyimi třělby, zwróčenymi wozami a wopuščenymi kanonami kaž wobsyta. Khutnje pokračowachu čí mužojo. Žadyn słowčko njepřaji, jeno dys a dys pozběhny jedyn swoju sprócnu hłowu, zo by za někajkim bydłom so wohladnył. Ale tam njebě daleko a šěroko žana khěžka, jeno běle, zrudne, sněhowe wodžeće kryješe zemju. Smjertna číšina knježeše, strašna smjerć wšitkim hrožeše.

Tola woni stupachu dale, přeco dale, kóždy na swój zrudny wosud myslo a njeđziwajo na podeńdženja towařow. Tón abo tamón, wotpjaty kaž kóždy, sydže drje so na jedyn z rozlamanych wozow, kiž tu a tam při puću ležachu, zo by kusk wotpočnył, jeno mału khwilku, zo by tak nowe mocy dobył na daloki, daloki puć, kiž jeho wot wóčiny džěleše.

Towařojo džěchu nimo. Woni wjedzachu, zo tón, kiž tam ;sedzi, wjacy njestanje, jeli so hnydom njezběhne a sobu njeńdže; ale žadyn njewočini hubu, zo by jemu přiwołał: Stań a pój! A přjedy hač bě posledni muž črjódy nimo, sedžeše wón twjerdy a prosty.

Wobžarowaše jeho něchtó? Ně, to nic. W bližšej khwilcy móžeše so druhemu tak stać. A jemu běše derje, přetož nětk njetrjebaše dlěje strašny hłód žiwic, njetrjebaše řězaty wětr znjesć, tež nic zadwělowanje jebateje nadžije. Jeho wosud móžeše jemu někotryžkuli zawidzeć, čeho dla dyrbjał jeho wobžarować?

Tak kročeše ta mała črjódka dale, číše a mjelčo po pišćatym snězy. Slónco bližeše so k wječoru, řězaty powětr běše najhórši, přeco husćišo pozasta jedyn abo druhi a njepřiidže wjacy. Štóz hišće třělbu měješe, čisny ju wot sebje, dokelž běše přeslaby, tu samu njesć. Srjedza w črjódze padžechu někotři mužojo k zemi, zahłódnjeni a sprócní wot dalokeho puća. Lědy so čí druzy tak

wjele na bok winychu, zo na nich njestupichu; — zo by jim něchtó k pomocy přišoŕ, na to sej ŕadyn njepomyšli. —

Stónco běše so skhowało, jasne hwězdy stejachu na njebju. Wojacy zastachu. „Njespušćmy wšu nadŕiju, towařšojo!“ zawoła jedyn mlody wojak, tón jenički, kiž swoju třělbu hišće měješe. „Napinajće swoje poslednje mocy a pomhajće mi woheń zadžělać. Tudy leža rozlamane pólverowe wozy a druhe drjewo, — rubajće! Dha změjemy dosć k wohnjej hač do ranja.“

Nichtó so ani njehibny, kóždy hladaše před so k zemi, zdaše so, kaž bychu ničo njeslyšeli.

„Dha so tola hibajće!“ wołaše wón zaso. „Njespušćmy khrobło, hewak smy wšitcy zhubjeni. Jena nóć pod hołym njebjom bjez wohnja by nas moriła! Njewěsće to? Pomhajće mi, towařšojo!“

Tón mlody muž wučěže sekerku z pasa a džěše k pólverowemu wozej, kiž pječ kročel wot puća na snězy ležeše, a poča rubač, hač tak kruchi létachu. Duž počachu tež ěi druzy přimać. „Ach, woheń! woheń!“ wołachu někotři. „Spěšnje, bratřa, pomhajće, hewak wšitcy zmjerzjemy!“

Hišće někotři so zhrabachu a pomhachu. Štóz měješe sekerku, pomhaše rubač, ěi druzy wusypowachu sněh k wohnišću a twarjachu sněhowe murje koło wokoło. — Najnuzniše běše so stało a po khwili paleše so jasny, hrějacy woheń. Tutón napohlad wubudži tež tych najposlednišich z jich prosteho wočakowanja. Z dźiwim juskanjom skočichu k horjacemu płomjenju a postajachu swoje proste a módre stawy do njeho. Tajka dobrota so jim dawno wjacy dostała njebě, a z jich ěělnymi mocami roztachu tež jich duchowne; wšitcy pomhachu drjewo nosýć, wšitcy so wjeselachu, zo bě k najmjeńšemu na jenu nócku žiwjenje zaso wukhowane.

Tola dołho tajke wjesele njetraješe. Hłód, tón najhórši nje- přećel, ěwilowaše jich ŕažostnje. „Ach, jeno kusčičk khlěba!“ zdychowaše jedyn z nich — „štó by měł jenički dórtek khlěba!“

Lědy běše to wuprajił, dha přibližowaše so tón mlody wojak a njeseše něšto ěezke na khribjeće, štož k wohnjej ěisny.

„Haj, towařšojo!“ džeše wón — „dosć njeje, zo mamy ěoplotu; k žiwjenju słuša tež jědz! Tudy maće mjaso; je drje jeno konjace

a zmjerzle kaž kula lodu, ale při wohnju wono roztaje, a dokelž ničeho lepšeho nimamy, budžemy z nim spokojom. Přimajce!“

A kak woni přimachu, či wbozy na poľ zahłodnjeni mužojo! Z dziwim juskanjom bjerichu te wotrubane kruchi, překłochu je z tesakom a dierzachu je tak do płomjenja a spóžerachu potom te na poľ pječene mjaso, lehnychu so na zemju, jedyn blisko při druhim, kaž wowcy, a tak blisko k wohnjej, kaž bě někak možno, zo bychu spali.

„Derje, dha spiće!“ zawoła tón młody wojak. Ja chcu přenju hodžinu straž na so wzać a wohnjej přiřadować, zo njehasnje. Potom pak wubudžu drugeho, přetož to sebi žadać njemožeće, zo cyłu nóc sam stražu.“

„Ně, ně!“ džachu někotři, „ja wozmu druhu straž! — a ja třecu! — a ja štwórtu, — pjatu — šestu!“

„Dosć! džeše tón młody wojak. „Za hodžinu wubudžu tebe, towaršo, a ty wubudžiš tamneho. Měrkuj sebi kóždy swjeho naslédnika. W bližšej nocy, jeli ju dočakamy, wotpočujemy my a druzi njech straža, přetož porjad ma býć.“

„Wěsće, wěsće!“ přiřosowachu wšitcy — „dobru straž, a dobrou nóc!“

Pjeć minutow pozdžišo wšitcy spachu. Jen tón młody wojak stražeše, čisny hromadu ščěpow na wohnišće, sydže so potom tak, zo běše z khribjetom k sněhowej scěnje wobročeny, z wobličom pak k wohnjej, swoju třělbu w rucy děržo. Wulka čišina běše wokoło njeho. Jen woheň praskotaše a čěžke dychanje sparnych a smjerc-sprócných přecelow běše druhy slyšeć. Zrudnje hladaše tón młody wojak do płomjenjow a čěžke čmowe wobrazy překhodžowachu jeho dušu. Či njebožowni, kotřiž tudy spja a w krótkim spanju čezu swjeho horja njezačuja, njenastupja woni bórzy wěčne spanje? Za tu nóc drje su smjerci wutorhnjeni; ale jutře rano započnje so zaso dolhi džen, džen jereje zymy, hlodu a wobčezneho pućowanja. Wjele tych, kiž tu džensa spja, jutře wjacy njebudža? Snadno jih jen položca wostanje. Hdyž z Moskwy wučehnicu, běše poľk (regiment) dospołny — wšo krući wojacy, khrobli mužojo, kiž so kmami zdachu, wšě wójnske přečiwnoće znjesć a přewyněć. Ale nětko, po někotrych krótkich tydženjach, kak běše njepracel,

běše zyma a hlód mjez nimi zrumowa! Wot stow běchu jeno pjeť a třicyčo zbytkni!

Tón mlódy wojak zdychny z hluboka a wobroći swoje mysle wot tak zrudnych wobrazow k jasnišim, slódsim myslam, kiž kaž sony z jeho džěacych lětow k njemu připlowachu. Jich mała, luba khěžka domach, — žiwjenje w holi, — šědziwa mać, — stary nan, — hač-tež-to hišće štomy pušća, — wuhlo pali? Je tež hišće živy? Hač-tež-to sebi mać nětkle na swojeho jeničkeho syna myslí, kiž dyrbyeše brón wzac a ze surowym wójnskím wjerchom Napoleonom do dalokeje Rusowskeje čahnyć? Mohła-li mje tudy wohladać, při wohnju, sameho na straži w dalokej, šěrokej sněhowej pusćinje, kiž ani drjebjenički smilnosće nima a pomoc njeznaje, — sprócneho hać do smjerće a dyrkotaceho při wohnju, — maćerina wutroba by krwawiła dla tak zrudnych wobstejnosćow!

„Derje, zo mje widzeć njemóže!“ bórbotaše sam při sebi a hladaše do plómjenjow a přesadí so ze swojimi myslimi do mólčkeje lubeje stwički, hdžež so lampka na blidze swěćeše a w starych khachlikowych khachlach šmrjokowe drjewo praskotaše, za blidom w kožanym stole nan sedžeše, jemu z napřeća mać, a wobaj snadno na swojeho Jana spominaštaj a so prašeštaj: hač tež zaso přińdže? wohladamoj jeho tu na tym swěće hišće raz? při čimž rucy styknýštaj a so za syna modleštaj, kiž bě jeju jenički, kotrehož měještaj jara lubo, kiž běše cyła jeju nadžija.

„Ach, jeno jeničku hodžinku, jeno jeničku krótku hodžinku při nimaj, kajke zbože!“ bórbotaše zaso tón mlódy wojak. „Ale“ — wón z čicha přistaji, „to zbože drje so mi ženje njedostaŋje!“

Zrudnje třaseše swoju hłowu, zawali so bóle do swojeho džěraweho plašća a sedžeše tak, hač bě so hodžina jeho straže minyła. Nětko wón postany, čisny něšto drjewa do wohnja a potom třaseše číše teho, na kotrymž běše po nim rjad straženja. Tón wojak pak njewocući, — Jan třaseše bóle, — zběhaše jeho — z wulkej prócu, přetož tón bě cyle prosty, — skónčnje so dohlada — a njestroži so mało: — jeho towařš, kiž měješe po nim straž, běše morwy! We snje běše do lěpšeho žiwjenja zastupil.

„Bóh budž tebi hnadny, wbohi člowječe!“ modleše so wón a wubudži bližšeho. Tutón postany hnydom: „Derje,“ wón džěše,

„rjad je na mni.“ A duž wza třěľbu a dopjelni swoju přisľušnosť. Jan pak lehny so na tón blečk, hdžež bě tamón spaľ, a wusny na měsće.

Hdyž ranje switaše, woľachu alarm. Štóz bě hišće při žiwjenju, so pozběže. Šesćo abo sedmjo pak wostachu ležo, woni běchu wšemu horju čeknyli. „Derje jim!“ džachu někotři sami při sebi, a potom džěchu dale, pomaľu a zrudnje k wječornej wobzorostrojne. Kaž wćera, tak běchu tež džensa proste ćěľa, wopušćeny a rozlamany wójnski grat jeničke, ale njemólne pućniki.

Do přědka — domoj — so pomaľu ćumpachu, do přědka wšitcy hladachu. Nazad so žane woćko njewohladny. Tu — zaklinča z daloka hura-woľanje. Kaž wot njewjedra trjehena, pozasta maľa ćrjódka.

„Dale, dale!“ woľaše Jan. „To su kozakoj, snadno nas njewidža, hdyž spěšnje dale khwatamy!“

Dale khwataše maľa ćrjódka, tak wjele hać sľabe mocy to dowolichu. Ale to bě podarmo; što bě jich khwatanje porno spěšnosći konjow kozakow. Hura-woľanje klinčeše přeco bliže, bórzy běchu jich kozakoj wobstupili, a strašnje klinčeše jim do wušow: „Stejće, so poddajće, jeći sćel!“

Haj, jeći běchu. Jich poslednja brón bu jim wotewzata, rucy jim ze štrykami zwjazanej. Kónc štryka wza kozak do rukow a nětķ džěše w skoku nazad. Štóz w skoku sobu njemóžeše, bu sobu wlećeny. Jan přimny so sedľa swojeho ćwilerja a dzeržeše so twjerdže, hdyž wjacy dostupać njemóžeše.

Za poľ hodžiny přińdžechu do maľeho městaška. Před jenej wjetšej khěžu wosrjedz města zastachu. Jich nawjedowař skoći z konja a džěše nutř; po někotrych minutach pak zaso wustupi.

„Zatřěľić!“ wón z krótka woľaše.

Jeći so do rynka zestupachu. Mjez tym zo wojacy swoje buškwje natykowachu, wotpinachu druzy jatym jaki a wotkrywachu jim wutrobna. Hdyž na Jana rjad přińdže, pokaza so dukat z wuškom na zlotym rjećazku, — a hižom wupřestřechu so ruki, zo bychu jemu jeho pychu wzali; duž přiějcha nahle wojeřski knjez, kiž měješe wotznamjenja generala. Wón pozasta a so praše: „Što tudy činiće?“

Nawjedowař kozakow powjedaše jemu, što běše so stało. Želniwje pohladny general na jatych a wosebje na Jana, při kotrymž steješe. Duž předrje so kaž błysk přez jeho mysl a jeho huba wotewri so k wurazej spodźiwanja. Tola njepraješe ničo hač: „Hetmano, zawrěj tych jatych, tehle pak chcu sobu wzać, trjebam zahrodniskeho wotročka, tón khadla so mi lubi. Iwano, dowjedź jeho na mój hród.“

Jedyn wulcy brodaty stary Rusa stupi na to k Janej a džeše k njemu w tym, zo jeho za khornař přimny: „Ty sy wumóženy, zapiń swoju jaku a pój za mnu.“

„Wumóženy? o mój Božo!“ zawoła Jan, a jeho blěde wo-
blichó so z wjeselom trošku začerwjeni. „Je mje tón general...“

„Haj, štó dha hewak,“ wotmolwi Iwan, „a nětk přimín so mo-
jeho sedla.“ Bórzy běštaj z blizkosće kozakow a tež z města. Nětk džeše Rusa k Janej: „Widžu, zo sy sprócny, sydń so zady na konja, mamoj hišće khětry kruch puća.“

Jan zlěze na konja a duž lečeštaj w spěšnym kořsu dale. Za štwórc hodžiny přińdžeštaj k wulkemu rjanemu hrodej. Na knjezim dworje skoči Iwan z konja, zběhny tež jateho dele a dowjedže jeho do knježeho hrodu. Tu běše jemu derje, přetož jěsć a pić měješe tam dosć, w ćopłej stwičcy móžeše sedžeć; ničo jemu nje-
pobrachowaše. Jemu běše kaž we snje, a wón njewjedžeše sebi při-
činu tajkeho přeměnenja wujasnić. Ach, tak derje jemu dawno bylo njebě!

Bórzy pak dyrbješe wujasnenje dostać. Služobnik zastupi do jstwy, zo by jeho k generalej dowjedł. Ze začuócom wutrobneje džakownosće zastupi Jan do knjezoweje stwy. Lubosćiwje ryčeše tón k njemu takle: „Ale je dha móžno, zo mje wjacy njeznaješ?“

Jan posłuchaše nutrnje, džiwaše so sam při sebi, pohladny zaso wótrišo na generala a duž wuprasny: „Mój Božo! Wy to sće, knježe? O mój Božo! tón ranjeny wyšk, kotrehož tehdy w lěsu namakachmy?“

„Haj, Jano, tón sym, kotrehož namaka a hladaše, kotremuž samu lubosć a dobrotu wopokazowaše, — haj, mój syno, tón sym,“ wotmolwi general. „Bohu budź džak, zo w prawym času do města přińdžech a tebjě spóznach na wuškowym dukaće, kiž ći tehdy

darich, hdyž sebi w Bože mje prajachmy. Bjez njeho,“ — přistaji smějicy — „njudžich tebe spóznał, přetož tehdy běše ty hólcec, nětko sy muž!“

„A Wy běšće tehdy francowski wyšk a nětko sće rusowski general?“ džeše Jan.

„To je bórzy wujasnjene,“ wotmolwi wyšk. „Bórzy po wójnje wopušćich francowske wójsko, wróćich so do swojeho wótcneho kraja a sym nětko general, zo bych mohł tebe wot smjerće wumóc. Kak mje to zwjeseli, zo móžu ći zaplaćić, štož sy junu temu wbohemu, ranjenemu wyšej dobreho wopokazał!“

Jan wosta někotre tydženje w hrodže swojeho dobroćela, kiž jeho prjedy wot so njepušćí, hač njebě so po strachosách a prócy wróćopuća z Moskwy dosć posylňi. Potom pušćí jeho domoj a wobdari jeho nanajbohatšo ze všěm, štož trjebaše: — z pjenjezami, z drastu, wopismami, z jenym słowom, ze všěm. Iwan wjezeše jeho na sanjach hač k pólskim mjezam. Spěšnje lećichu konje po dalokich ruskich runinach.

Do kožuchow a krywow zawaleny, sedžeše Jan na sanjach a njetrjebaše Iwana k spēchej napomínać. Tón zapraskowaše z křudom, zo konje a sanje lećichu kaž myšlička. Po někotrych dnjach běštaj mjezy najěloj, hdžež měješe Iwan w Bože mje prajić.

„Tysac króc wjele dobreho twojemu dobremu knjezej,“ džeše Jan ze sylzojnym wóčkom. „Praj jemu, zo nihdy njezapomnu wšo dobre, kiž je mi wopokazał; zo budža domach stajnje tři wutroby w lubosći za njeho bić a wo jeho zbože Boha prosyć!“

„Žane słowěko nochcu zabyć, lubšincó mojeje duše,“ wotmolwi Iwan a tľóčeše wospjet jeho ruku. „Tež my budžemy na tebe spomínać a za tebe so modlić.“

Iwan so wróćí do Rusowskeje k swojemu dobremu knjezej, Jan pak khwataše domoj k swojim lubym. Wobeju, nana a maćeř, nadeńdže stroweju. Z najwyššej radosću jeho witaštaj, hdyž jimaj swoje podeńdženja powjedaše.

Jan njebě přewjele slubił: Wšědnje wuńdže wutrobna próstwa třoch wutrobow z khěžki khudeho wuhlerja před Boži trón, horca modlitwa za dobreho generala, kiž džakownosće njezabywši, jenič-

keho syna tuteho doma wěštej smjerći wutorže. A tak dopjelni so, štož Sirach praji: „Kóždy dobrota swoje městno namaka!“

Tři pohrjebne spěwy.

(Spěwane dzeń 3. julija 1871 při rowje mojeje njezapomniteje mandźelskeje.)

A.

To Boža rada postaji,	A žada Bóh zas' wot tebje,
Zo lubyh zwjazki na zemi	Štož jeho miłosé dała je:
Smjeré džěli;	Tych twojich;
A tola ničo hórče njej',	Čas krótki jeno zdaleny
Hač hdyž smy smjerće božmje sej	Tu na swěće ty w sylzach sy
Rjec měli.	Wot swojich.

Dla nich drje tyšne zdychnjeńčka
 Jow žórlíc želna wutroba
 Nětk změje;
 So spokoj pak, tež twój čas dže,
 Hdžež sylzy ći, kiž ronješe,
 Bóh trěje!

B.

Spi ćišinko!
 Bóh spomni na Tebje,
 Wšo derje ćinješe.
 Kak cunjo spiš!
 My w khlódnej komorcy
 Ći lóžko pósłachmy.
 Nětk přespi bolosé přecerpjenu,
 Će mamy w dušach potajenu.
 Spi ćišinko!

C.

Junu, procho, postanješ, hdyž ty	Džaka dnjo, o wjes'lych sylzow dnjo,
Tu powotpočnył sy;	Dnjo Boha mojeho!
Smjeré budže wzata	Sym drěmał w rowje
A njesmjertnosé ći data.	Dosé po Knjezowym słowje,
Halleluja!	Mje wubudziš.

Do najswjećišeho potom mje
 Mój srědnik powjedže,
 Hdžež bydło rjane
 Je za mnje zhotowane.
 Halleluja!

F.

Wo porskanju.

Štó hižom njeje w swojim žiwjenju porskać dyrbjał? Druhdy přińdže porskunenje cyle njenadźicy, a ty jo zadžěwać njemóžeš. Sy runje z přećelom w ryčach, kiž tebi něšto wažne powjeda, a ty porskneš, dha so praji: „Ta wěc je wěrna abo wažna; ty sy dyrbjał porsknyć!“ W čim pak porskanje po prawym wobsteji, to džasatemu wědomne njeje.

Hdyž porskaš, so dych hluboko zběhuje, wšitke myški (Muskeln) přińdu do wěsteho rženja, kiž so zastajić njehodži, płuca sčahnu so hromadu a powětr w nich přez nós a z džěla tež přez hubu wudyri, a přez to, zo so dychanske myški wot brjucha hač k wutrobje hromadu sčahnu, wustorči so powětr z wosebitym zukom. Přičina teho je najbóle wěsty łoskot w nosu a druhdy tež we wutrobinym dólčku. Tuto łoskotanje nastawa přez to, zo čuwy a nósna slěnička (Nasenschleimhaut) přez přistup cuzych džělow někak swjerbjěj počínaju, abo při kašlowanju přez přistup wózhora a sylzow. Porskanje móže tež nastać, hdyž do slónčka hladaš abo na něšto myliš, štož čuwy přeměrnje napina.

Jara sylne abo dolho trajace porskanje móže druhdy tež škódne być. Dokelž mjenujcy při takim porskanju krej přez płuca do hlowy njeporjadnje běži, a wšitke pjeć zmysła službu zaprěja, tak zo so wobličo naduje, woči sylzujetej, nos počnje běžec a mozhy so přeměrnje napinaju, přez čož móže so druhdy mała žilka roztorhnyć abo hewak něšto zeškodzić.

W zymje abo nalěcu, tež w nazymje, je porskanje wšědna wěc, a je wono tež najbóle jara wužitne. Teho dla so druhdy tež wěste srědky naložuju, zo by porskanje nastale. K tym sluša wosebje lékařski tobak, tak mjenowany Schneeberger abo druhi. Najbóle stawa so to pola hlowyholenja, šnupy a teho runja.

Dokelž móže porskanje škódne być, abo tež jara spomóžne za strowosć, dha je přez to wašnje nastalo, zo so porskacemu přiwoła: „Bóh daj strow!“ na čož tón wotmolwi: „Wjerš pomazy!“

Zajimawe je, štož so wo porskanju a spomnjenym strowjenju powjeda. Wučeny jendželski bohosłowc Polydorus Virgilius z Urbino, kiž bě w 16. lětstotku žiwy, powjeda, zo je w času bamža Hrjehorja Wulkeho w l. 591 wulki mór knježil. Ludžo, kiž buchu wot njeho

nadpadnjeni, dyrbjachu mójnje a dolho porskać, a wumrjechu bórzy na to. Zo by khorosći mjezu stajil, poručil bamž křesćanstwu wěšte modlitwy a lubjenja, a mjez ludom nasta přez to wašnje postrowjenja: „Bóh daj strow!“ A tuto wašnje je so hač do džensnišeho dnja zdžeržalo.

My trjehimy podobne wašnje hižom w najstaršich časach, a to we wšitkich džělach zemje. Tak nadeńdže tež Kolumbus při wunamakanju Ameriki pola tamnych džiwich ludži podobne wašnje. — Wo Kafferach (lud w južnej Africy) so powjeda, zo woni ženje njeporskaju, štož pak so k wěrje podobne być njezda. — Spodžiwna je bajka, kotruž židowscy rabinojo wo porskanju powjedaju. Je to tale: Jako bě wóte Hadam přez njeposlušnosć přećiwo Bohu njesmjertnosć zhubil, wobzankny Bóh: Róždy čłowjek dyrbi w žiwjenju jedyn króć porsknyć, a to krótko před smjerću! Jeno patriarch Jakub, kiž pobóžne žiwjenje wjedziše, je porskać mohl, bjez teho zo by wumrjel; a dokelž wón žiwy wosta, hač runje porskaše, su jemu wšitcy: „Prosit!“ přiwotali. Tuta próstwa pak bu wot Boha wusłyšana, tak zo wón jara wysoku starobu dosta.

Grihiska mythologia nam powjeda: Jako Prometheus w zawrjenej fioli woheń z njebjes přinjese, džeržeše wón čłowjekej, z hlíny stworjenemu, äther před nós, a čłowjek je hnydom počinal porskać. Prometheus, nad tym zwjeseleny, je na to pječa zawolał: „Dajće, Bohowje, derjehićo!“

Zo porskanje jako znamjo přichodneho zboža plaći, widžimy w pismach starych. Tak so n. př. tole powjeda: Jako Penelope, Odysseusowa rjana a póćiwá mandželska, za čas jeho zapućowanja kruće a mudrje wšitkich wosebných njekmanikow, kiž ju zawjesé pytachu, wotpokaza, modleše so wona k Boham, zo by jejny mandželski bórzy dom přišol. Mjez tym hač so wona tak modleše, porskny jeje syn Telemach tak sylnje, zo kryw hroda zarža. Z teho mać spózna, zo je paćer pola Bohow wusłyšana.

Sławny grihiski wjedzićer Xenophon, swěrný wučomnik Sokrata, džeržeše ryč na tych 10,000 wójnskich mužů, kotrychž bě wón k wulkemu spodžiwanju z bitwy pola Kunaxa do Grihiskeje wjedł. W tutej ryči staješe jim wobćežnosće přečehnjenja před woči, přistajo pak, zo žadyn druhi puć k wumóženju njeje. Někoři wjednikowje so

přečiwo njemu wuprajichu, ale mjez tym jedyn wojak synje porskny. Tuto porsknenje bu wot cyłego wójska tak zrozumjene, zo chcedža jemu Bohowje přez to znamjo dać, zo dyrbja áhnyć. A bjez zadžewka čehnješe wono nětk do Grichiskeje, do wóteneho kraja.

W našich časach jeno druhemu přeješ: „Bóh daj strow!“ W starych časach su tule dwórliwosć přečiwo sebi samemu wuprajeli a so tak sami postrowjeli. Romski hasnjeř Mark Aemilius Martialis († w l. 100 p. Khr.) powjeda nam wo wěstym Proklusu, zo stej jeho wuši wot nosa tak zdalenej byłoj, zo so tón wbohi ani porsknyć słyšeć a tak sebi sam to přeće k strowosći prajíc njemóžeše.

Wo starych Peruanskich so piše, zo, hdyž jich wjeřch porska, so to wšitkim jemu poddatym Indianam přez wosebite znamjenja wozjewja, tak zo móža potom wšitecy jemu strowosć přeć.

Francowski spisar Kilaude Adrian Helvetius († w l. 1771) powjeda: Hdyž kral w Monomotapa (krajina w rańšej Africy) porska, dyrbja wšitecy při dworje dwórliwosće dla tež porskać, a tak so to porskanje wot dwora přez cyłe město a wot města do wokolnosće wupřesćera; dokelž kóždy, kiž porskać słyši, dyrbi hnydom tež porskać. Cuznik, kiž je njeznaty w kraju, dyrbi sebi myslić, zo ma cyły kraj šnupu.

Skónčnje cheu hišće přispomnić, zo su Quákarjo a Anabaptistoj, kiž su wosebje w Jendzelskej a Americy rozšěrjeni, přez wosebity wěrywukaz to wašnje, sebi při porskanju strowosć přeć, mjez sobu wotstronili.

J. Kral.

Rjana a hrozna džowka.

(Bajka z luda.)

Něhdy bydleštaj pódla sehje bohaty wudowc a khuda wudowa. Wudowc měješe rjanu džowku a wudowa hroznu. K rjanej džowcy wudowca pak rjekny wudowa: „Hdy bych twoja mać byla, bych či kóždy džen hłowčku z piwkom myła a nózki z mlóčkom.“ A wudowc wza sebi wudowu za žonu. Ale nětk měješe so wboha holčka zlě. Macocha swoje slubjenje njedžeržeše, ale skónčnje k swojemu mužej rjekny: „Hladaj tola, zo swoju holeu přistajiš!“ A nan službu wobstara. Dokelž pak běše jara daloko, přewodžeše džowku.

Hdyž běštaj nimale hodžinku štoj, widžeštaj na drozy rancu ležeć. Ta pak rjekny k holčcy: „Podrapaj wšak mje, moje holčo, podrapaj!“

Hdyž zaso domoj počehnješ, dam ěi rjane prosatko.“ A ta holčka rancu podrapa.

A zaso hodžinku dale steješe kobla, kiž rjekny: „Podrapaj wšak mje, moje holčo, podrapaj! Hdyž zaso domoj pojedžeš, dam ěi młodeho zrěbca.“ A ta holčka koblu podrapa.

A zaso hodžinku dale steješe w zahrodže stara jablóni. Ta rjekny k holčcy: „Podyř wšak mje tola, podyř. Hdyž zaso domoj počehnješ, dam ěi polny šórcušk rjanych jablukow.“ A ta holčka štom podyri.

A zaso hodžinku dale běše ěrjóda młodych holcow, kiž płat tunkachu. Te rjeknychu k holčcy: „Pombaj wšak nam kusk płat tunkać; my mamy tola tak jara nuzne. Hdyž domoj pojedžeš, dostanješ wot nas polnu křinju platu.“ A ta holčka pombaše jim tunkać.

Nětk dolho wjacy njetraješe, dha běše na měsće. Bur so jeje hnydom wopraša: „Z kim dha chceš jěsć: ze psami a z kóčkami abo z ludźimi?“ — „Ja budu přeco ze psami a kóčkami jěsć,“ wotmołwi holčka. A psy a kóčki mējachu w młocy całtu, ludžo pak jeno hady a krokawy. „A hdže dha chceš spać,“ prašeše so jejny knjez dale, „pola psow a kóčkow abo pola ludži?“ — „Nó,“ wotmołwi prašana, „ja pola psow a kóčkow wostanu.“ A psy a kóčki ležachu w mjehkim lóžku, ludžo pak na wochlach. Po léće wopraša so knjez: „Kajku křinju dha chceš sobu měć: nowu abo staru?“ — „Ja sebi runje staru wozmu,“ wotmołwi holčka. A stara běše polna slěbra a złota, njez tym zo běchu w nowej same hady a krokawy. Nětk holčka domoj ěehnješ.

Najprjedy natrjechi tu ěrjódu holcow, kotrymž běše tehdy płat tunkać pombała. A wot tych dosta polnu křinju rjaneho platu.

Na to přińdže k štomej, kotryž běše tehdy podyřila. A tón jej polny šórcušk ěerwjeno-ličkatych jablukow natřase.

Potom přińdže nimo kobly, kotruž běše tehdy podrapała. A ta jej młodeho zrěbca da.

Na posledku trjechi rancu, kotruž běše tehdy podrapała. A ta jej rjane prosatka da.

Macoča pak ju hižom z daloka přińć widžeše. Teho dla rjekny ke khaponej: „Zleć na třechu a spějaj: ta naša mazana ranca domoj dže ze samymi hadami a krokawami!“ A khapon zleći na třechu a

spěwaše: „Kikerahi! ta naša mlada knježna domoj dže ze samym slěbrom a złotom.“ Za to pak jeho macocha zarazy.

Hdyž běše holčka do jstwy zastupila, džiwaše so macocha jara a rjekny k mužej: „Dowjedź wšak moju džowku tež na službu!“ A wón jej službu wobstara.

Hdyž běše holca lédma hodžinu šla, widžeše na drozy rancu ležo. Ta pak k njej rjekny: „Podrapaj wšak mje, holčka, podrapaj! Hdyž zaso domoj počehnješ, dam éi rjaue prosatko.“ „Hłupe swinjo,“ rjekny holca, „drapaj so samo,“ a džěše dale.

A hodžinku dale steješe kobla, kiž k holey rjekny: „Podrapaj wšak mje tola, podrapaj! Hdyž zaso domoj počehnješ, dam éi mlodeho zrěbca.“ „Hłupe skoóo,“ wotmołwi holca, „drapaj so samo,“ a z tym džěše dale.

A za hodžinku přińdže nimo štoma, kiž k njej rjekny: „Podyr wšak mje tola, podyr! Hdyž zaso domoj pojedžeš, dam éi połny šór-cušk rjanych jablučkow.“ „Ja mam druge činić, hač stare štomy prac,“ wotmołwi holca a džěše dale.

A zaso hodžinku pozdžišo přińdže k hatej, hdžež holey płat tunkachu. „Luba holčka,“ džachu te, „pomhaj wšak nam tunkač, my mamy tola tak jara nuzne.“ „Hłupa dosć bych była,“ znapřečiwi holca a kročeše dale.

Bórzy přińdže k swojemu burej. Tón so ju hnydom woprašá: „Z kim dha chceš jěsć: ze psami a z kóčkami abo z ludźimi?“ — „Ja tola ze skotom jěsć njebudu,“ wotmołwi holca. A ludžo mějachu hady a krokawy, psy a kóčki pak w mlocy całty. „A hdže dha chceš spać,“ prašeše so bur dale, „poła psow a kóčkow abo poła ludźi?“ — „Ja budu tola poła ludźi spać,“ wotmołwi holca. A ludžo spachu na wochlach, psy a kóčki pak w mjehkim lóžku. Hdyž běše lěto služby nimo, woprašá so bur: „Kajku křinju dha chceš sobu měć: staru abo nowu?“ — „Nó, staru tola nic,“ wotmołwi holca. A nowa běše poľna hadow a krokawow, mjez tym zo běše stara poľna slěbra a złota. Nětk holca domoj čehnješe.

Najprjedy přińdže nimo hata, hdžež holey płat tunkachu. Te pak ju zatrašnje překlepachu. A štom ju tola tak z haľzami bjez woči zešwika, a kobla ju dyri a ranca ju kusny, tak zo bě holca cyła zbita a khroma.

Hižom z daloka ju mać wuhlada a rjekny ke khaponej: „Zleć na třechu a spěwaj: ta naša rjana młoda knježna domoj dže ze samym slěbrom a zlotom.“ Khapon pak zleći na třechu a spěwaše: „Kike-rahi! ta naša stara ranca domoj dže ze samymi hadami a krokawami.“ A hospoza jeho na měsće zarazy, ale prawje běše wón tola mět.

Podał Jan Šolta,
Lubinski.

Z Budyšina a z Łužicy.

* W Budyšinje je njedawno pěčna knižka wušla pod napismom: „Čiche khwilki při Božej studničcy. Khěrłuše a spěwy wot Jurja Bróska, duchowneho w Křišowje.“ Knjez spisacel je te same ze svojim nakładom wudał a je „swojimaj staršimaj: lubemu, swěrnemu nanaj Handrijeje Bróskej, duchownemu w Budestecach, a drohej, lubowanej maćeri Amaliji rodź. Šołćic z Budyšina“ poswjećił a to „na narodnym dnju swojeho nana, 12. junija 1872, hdžež wón přez Božu miłosć 70. lěto žiwjenja dokonja“. Tale knižka je 6½ listna sylna a wopřija 72 jara rjanych duchownych spěwow wšelakeho wopřijeća — originale a přeložki. Zwonkowne wuhotowanje je dobre a čišć korrektny. Jenički zmylk, kiž ma so porjedzić, je na stronje 54 wot delka w 7. rynčku a na str. 59 wot horka w 6. rynčku, hdžež dyrbi město „ei“ słowěčko „jom“ stać. My spomnjenju knižku lubym Serbam naležnje poručamy.

⊙ Kandidat duchownstwa, k. Oswald Mrózak z Wulkich Zdžar, je wóndano pruhowanje pro ministerio khwalobnje wobstał. Wón bu potom hnydom jako generalny vikar za wósporski wokrjes ordinirowany a je wyše teho za fararja do Khołma designirowany.

† Třeću njeźdelu po swj. Trojicy, džen 16. junija t. l., měješe so w dreždžanskej syrotnej cyrkwi ewangelska serbska Boža služba, při čimž k. faraf Dr. Kalich z Horneho Wujězda předowaše, k. faraf Imiš z Hodžija pak spowjedž wotdžerža.

§ Na Jana, džen 24. junija t. l., swjećeše so w Kotecach rjany serbski missionski swjedžen. Liturgiju wotdžerža tamniši k. faraf Rychtař, horliwje předowanje měješe k. duchowny Jakub z Kamjeńca a wobzamknjenje Božeye služby sta so přez k. fararja Jenča z Palowa. Tež w Bórkowach (w Delnej Łužicy) wotdžerža so tón samy džen serbski missionski swjedžen, při čimž k. faraf Rocha z Wětošowa předowaše. Skónčnje swjećeše so tajki swjedžen 2. julija tež hišće w Dešnj, při kotrejž skladnosć k. faraf Tešnař z Niedy krasne předowanje džeržeše.

Słowjanski rozhlad.

Wot J. E. Smolerja.

W Pruskej bydli něhdže 2½ milliona. Polakow, mjez nimi je snadź 500,000 ewangelskeho wěruwuznaća, druzy pak su wšitecy katolikojo. Mjez tymi, kiž we wulkowjerchomnstwje poznanskim bydla, je politiske a po tajkim tež narodne začuće najbóle rozwite, dokelž hač do lěta 1815 k polskemu kralestwu słušachu a su z wjetša swoje narodnopske zemjanstwo a duchownstwo wobkhowali. Polacy, kiž w Šlezynskej bydla, su swojeje słowjanskeje narodnosće mjenje swědomi, dokelž su hižom dawno wot polskeho statneho žiwjenja wotrěznjeni a žaneho polskeho zemjanstwa wjac nimaja. Woni su pak swoju narodnosć přeco hišće tak někak wobkhowali, dokelž bě w jich duchownstwje a wučerstwje stajnje tójšto ludži, kiž polsku maćerņu ryč w cyrkwi a šuli tak někak zdžeržeć wjedźichu. Najhubjeńšo je z narodnosću mjez ewangelskimi Polakami; přetož ěi maja z wjetša Němcow za duchownych, kotřiž su jenož khlěba dla polski hubjenje dosć nawukli a kotrymž teho dla polska ryč jenož smjerdži. Z wučerstwom tam tež wjele lěpje njeje. Duž su ewangelscy Polacy w cyrkwi a šuli w narodnostnym nastupanju najhubjeńšo zastarani; woni su pak tež teho dla najhlupiši a najkhubši.

Poznanscy Polacy su stajnje na to džerželi, zo by při wšem tym, zo so jim wot knježerstwa němska ryč ze wšej mocu do cyrkwe a šule, do sudnistwow a wyššich wučerņow ěišći, tola polska ryč wšudže z najmjeńša rune prawo z němskej wobkhowała. Woni su teho dla dosć zdžělani a nawjedźići a jich materialne byće je po tajkim dobre dosć. Woni su hišće knježa w kraju.

Šlezynscy Polacy njejsu wjacy knježa w swojej stronje, ale teho dla, dokelž su w svojich šulach tola k nuzy z pomocu swojeje maćernej ryče rozwučowani, dha tež su mjenje a bóle nawjedźići apo tajkim w materialnym nastupanju z nimi najhubjeńšo njesteji.

Kak so ewangelscy Polacy maja, to smy hižom prajili a při tym tež na přičinu jich njewědomnosće a khudoby spomnili.

Poznanscy Polacy maja tójšto nowinow, kiž wšědnje abo po dlěšich časach wukhadžeja a je w nich politika, techniska a kruta wědomosć, zabawu a powučenje w dosahacej měrje zastupjena.

Šlezynscy Polacy tak derje zastarani njejsu, přetož woni maja jenož dwoje politiske nowiny; tola tež tute jim hódny wužitk přinjesu, dokelž so w narodnym duchu a z džiwanjom na potrjebnosće polskeho luda wudawaja.

Ewangelscy Polacy maja jene nowiny, kotrež w němskim duchu a w žalosnje hubjenej ryči wukhadžeja. Duž tamniši Polacy žaneho wužitka ani we wědomnosćach, ani w powučenje z nich ěahný nje-moža a tež teho dla mało wo nje rodža, tak zo so tele nowiny njebychu džeržeć mohli, hdy by je knježerstwo njepodpjeralo.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Třinaty lětnik.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Wukhadža kóždu druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyřolětnje 15 nsl.

Č. 8.

August.

1872.

Sudny stol.

Na wšěch pućach lud so mjerwi,
Pěši, jěši do města.

Khwat a storki. — Retomasny
Do wrotow so waleja.

Kral ze wójnow přičahnuwši
Do města je přijěl tu,
Hlada, kak je z prawdu bylo,
Jako wójny trajachu.

Město hawtujo so hiba;
Z ludom pnje na torhošću.
Na torhošću woči steja,
Z woknow, třěchow hladaju.

Na torhošću sydło steji,
Kralej sydło wysoke,
Wyše njeho khorhoj maha,
Wokruh blěšća hlebije.

A tón bohot delka čaka,
Kiž tu bě za sudnika,
Khmurnej woči wuwaluje,
Do wočow so přeměnja.

Z wysokeho stola kiwnje
Kral tym pyšnym piskarjam;
Jasne hłosy zejhravaju
Horje k slónčnym njebjesam.

Hary sěichnu; ryče zmjelknu —
Piskarjo su zastali.

Z hrimnym hłosom kral duž mołwi,
Na mječ ruku zepřejwši.

„Khwalće, ma-li štó joh' khwalić!
Ja tu sudžu sudnika,
A štóžkuliž prawdy trada,
Ert njech khroble njejima!“

Zuki, šuki mjez tym ludom,
Skradžne směchi tu a tam.
— „Ke mnje z tymi struchlincami!“
Přikaza kral wojakam.

Blěde žónske přistupuja,
Struchle džěči za ruki,
Potuleni roboćenjo,
Bosy starcy rubjani.

Zebjeru so wótre skórzby,
Swědkojo jim rukuja —
Kralej w wočach mrok so mróči,
Sudnik plowy třepota.

Kral nětk z mróčnym čołomstanje —
— We wšěm ludu čišina. —
Zwola wjeřch ze rěžnym ertom:
„Ke mnje sem toh' sudnika!“

„Křiwil prawdu sy a ranil,
Za briwnami switanco!
Knježich-lubco, darybranco,
Hidny khudžin-trapjerjo!“

„Zdrjena tebi koža budže,
Na stol sudny přibita,
Na tym trašidmje b'dža sydač
Sudnicy, hdyž prawuja!“

Radyserb.

Zloto a zloty.

Powjedaňko wot Horislawa-Mučinka.

I.

Luby čitarjo! My smy w najnowšim času tak daloko do přédka dokročili, zo so našemu pućowanju a dalekročenju žane zadžewki tak sylnje napřečiwo stajec njemóža, zo je njebychmy přewinyć mohli. Sydn so teho dla zo mnu na železnicu a jědźmoj přez doliny a horiny, přez łuki a zahony, přez lěsy a bahnišća. Jězory a morja njemóža naju wotdžeržować, zo njebychmoj hač na kónc swěta přińc mohłaj. Haj, hdžež železnicy a parne lódže naju přewjesć njemóža, stupimoj do powětrowneje lódže abo powětronja (Luftballon) a dale lećimoj přez najwyšše hory a přez najhlubše morja. Naju puć je daloki, přetož na 5400 mil daloko dyrbimoj pućować, prjedy hač do tamneje krajiny dóńdžemoj, w kotrejž je so to podało, štož chcu nětko powjedać.

W rjanej plódněj dolinje leži město, z džěla na wysokich skalach natwarjene, w kotrymž ma něhdže 14,000 ludži swoje bydle nje. Nimo tuteho města wije so rěka, kotraž swoje slěborne žołny do nižiny dale sćeje a wšelkim ludžom při rěcy so služobna wopokazuje přez to, zo jim pomha džělać a jim koła we wšelakich twarjenjach wjerći, kotrež jim a druhim nuznu cyrobu a druhu potrebu tworja.

Nad tutej rěku je wysoki a dolhi móst natwarjeny, a šćowkate a woheńsapate wozy jězdža kóždy džeń wjacy króć, pak k wječoru, pak k ranju po nim a wleku wulku wopuš za sobu. Je pak to wrjeskot a rzenje, jako by djaboł abo repuchaty zmij sam nimo čahnył.

Dwě wěži stejitej při rěcy, w kotrymajž so wulke koła wjerća, kiž stajnje wodu čerpaju a horje do města čěrja, zo bychu tam tón srědk měli, kotryž čistosć a rjanosć domow a čłowjekow samych podpjera.

Dale delekach při rěcy wuhladaš wysoke minarety, z kotrychž stajnje wulki stop kadu k njebju stupa. Su to najskeřšo domy přibohow, w kotrychž so „mamonej a jeho jandželam“ wopory podawaju. Tak so zda, ale hdyž tam dale nutřpohladamy, dha

so bórzy přesvědčimy, zo w tutych wulkich twarjenjach mócný kuzlař z mjenom „industria“ bydli, kotryž wowcy skoba a milliony nitkow z nich napředže a ludžom woblečenja a pychu twori. Připódlá dđerža tam druheho přiboha jateho, stareho hobra, kotryž ma tak wulki žołdk, zo za tydžeń na 800 kórcow pšeńcy spózera. Wón pak ma wjetšej woči, hač žołdk a dyrbi wšitko zaso wot so dawać. Štož pak je wón we rće a žołdku poměł, to płaći tam a pola we wokolnosći bydlaceho luda za překrasnjene, a wšitko sebi ludžo zwotnošuja abo jo tež do dalokich městow a krajinow sćelu.

W jenej druhej khěži bydli zmij, kotryž železo žerje a železne nitki wot so dawa; w zaso druhej pak nješwarne zwěrjo, kotrež mazane lapy kusa a pózera a naposledku čiste byle łopjena wot so dawa.

Ludžo, tam bydlaacy, pak njemóža čistosć a jasnosć tutych łopjenow znjesć, teho dla sebi woni čornidło wozmu a womazaju cyle łopjena tak, zo jeno mało běheho wostanje. Při tym su tež džěći džělawe a prócuja so kóždy džeń, zo bychu to zaničili, štož je zmij wot so dał.

Niže města delkach, w rjanej dolinje, na prawym brjozy rěki, steja wšelake khěžki, hdžež je zły duch swoju hapytku załožił, w kotrež žadlawe lékařstwo tołče a sebi proch džěła, kiž je w swěće hižom wjele plakanja a wurudženja zhotował. Wón pak njedawa khorym a bědnym swój proch jako lékařstwo, ale runje najrjeńšim a najstrowšim ludžom, a pyta jich morić abo tola zranić.

Dale horjekach, na wysokej runinje, steji khěža, stara a šěra, ale w njej je žiwjenje a šćerkot. Wjele ludži w tutej khěži sedži, kiž staremu přibohej woprowaju a kotrehož „Gambrinus“ mjenuja. Před tutej khěžu steji po rynekach wjele rjanych lipow a dele k rěcy su rjenje wobrosćene zelene strony a skały. Často přikha-džeju na tuto krasne městno, kotrež je z wulkej natureskej pychu wobdate a kotrež rjany wuhlad na najwyššo ležacy džěl města poskića, mužojo a młodžency, kotřiž maju dołhe kije, z kotrychž woheń a wrjeskot pluwaju.

Druhdy načěri so na tuto městno wjele młodžencow z tajkimi kijemi a z natyknjenym kóncom. Woni maju jenajku drastu, žolte knefle a čerwjene khornarje. Po boku wisy dołhi nóz w kožanych

nóznjach. Jedyn pak ma dołhi zekriwjeny nóz w blyščatych nóz-
njach, kotryž wón z tajkim wotmachom wučehnje, zo do wšitkich
tam stojacych ludźi nowy duch začehnje. Wón jeno słowčko za-
hrima a wšitko so zawjertnje abo běži, hdžež chce wón jich měc.

Prašeš so, što či ludžo su a što činja, dha rěka: „Naši wo-
jacy exerciruja!“

My džemy dale wokoło cyłego města na wysokich nasypach
pod khlódkojtymi lipami a wuhladamy njedaloko k lěwicy z murju
wobdatu zahrodu, w kotrejž je přezměru wjele rjadkow, a na nich
steja kwětki, štomiki, drjewjane a kamjeńtne stołpy ze wšelakimi
znamjenjemi, kotrež su jeno za maličke džěci hieroglyfy. Cyłe
městno je wulcy jara rjane a lubozne a tola widžimy na nim husto
ludźi, kotřiž zrudžby dla płakaju a so rudža. Tuta rjana zahroda
wopřija wusyw k wěčnosći.

Prjedy hač smy cyłe město wobešli, wuhladamy nowe wulke
twarjenje, do kotrehož wjele ludźi, młódšich a staršich, khodži.
Je pak to twarjenje, w kotrymž so syje za žiwjenje. To samo
stawa so tež w jenym wjetšim, načerwjeń twarjenju.

Hišće do jeneje wulkeje khěže stuřmy; što tam widžimy? —
Wari so tam juška, žołteje a načorneje barby, kotraž so wot tam-
nišich wobydlerjow jara lubuje a derje słodži, ale pak tež do hlowy
stupa a „koče mjerzanje“ zhotuje.

Wostajmy wšitko to na boku a podajmy so runu čaru nutř
do města. Nimo wulkich twarjenjow a wězow wjedže nas puć na
wulke rumne městnišćo, na kotrymž wulke twarjenje z wěžu a kusk
zady njeho hišće wjetše tajke steji. K prawicy je mała khěžka,
před kotrejž někotři mužojo w drasće z dwójakeho płatu a ze žoł-
tymi kneflemi sedža, jedyn z třěľbu na ramjenju pak wokoło khodži
kaž njemdry, tola njepřinđže ženje jara daloko, dokelž ma z rje-
ćazami wobmjězowany wokrjes, z kotrehož wustupić njesmje. Wón
a jeho towařojo maju dziwny kłobuk na hlownje, kotryž ma jasny
a swěťly kónc.

Póđla tuteje khěžki wjedu durje do wjetšeho twarjenja, do
kotrehož nakhwilnje wjele ludźi zastupuje, štož so najbóle sobotu
a srjedu stawa.

Tež w tutej khěži bydli wulki přibóh, kotryž „mamon“ rěka

a wjele woporow žada. Tola njeje wón tak njesmilny, zo by tym, kiž jeho wo to proša, tež zaso wot tych woporow něšto njedał. Teho dla zastupuja tež tajcy ludžo do tuteje khěže, kiž sebi něšto wot woporow žadaju. Rad wusłyši wyšši měšnik kóždeho, kiž jeho přiboha wo něšto prosy, jeli jeho próstwa přeměrnje wulke žadanje njewupraja. Tola jeno tajkim so jich próstwy wusłyšeju, kotřiž su prjedy swěrní přiwisowarjo byli a „mamonej“ wopory podawali. Wyšši měšnik, hač runje je lubozny a dobroćiwý wobstarny knjez, wotpokazuje pak kóždeho njesmilnje, kiž jeho přiboham prjedy woprowať njeje.

Před něhdže pjatnaće lětami steješe w tutym mamonowym domje wulka syła woprowarjow, kotřiž swoje slěbro a złoto abo wobrazy wot wobeju na wołtař přiboha kładžichu. Někotři woprowachu wjele, někotři mało, buchu pak wšitcy do wulkich knihow zapisani, a bu k temu přistajene, što a kak wjele su woprowali.

Steješe mjez nimi tež mloda holčka, lubozna na pohladanje a něhdže 16 lět stara. Jeje čolo so blyšćeše a ličcy běštej kaž knježskej jablučcy. Wóčcy so zyboleštej a w nimaj wotznamjenješe so wutroba, rjana, čista a lubozna, kaž ranje kčějaceho nalěca. Čorne hladke włosy přikrywaše sněhběla khapička. Jeje cyłe drasćenje běše hinaše, hač to wšitkich druhich žónskich, kotrež běchu tam z wopornymi darami přistupile. Suknja wot pisaneje čenkeje bawmjaneje tkaniny běše krótka, ale čista a hladka. Krótki spensař ju derje debješe a wokoło sněhběleje šije měješe čorný somočany pask, na kotrymž złoty wisaše. Črije abo stupnje běchu zapróšene, wopokazmo, zo bě holčo hižom puć někotrych hodžinow dokonjało.

Jako běše swój wopor wotedała, dosta módrú knižku, w kotrež bě zapisk wšitkich woporow — po našej płaćiznje něhdže poľ sta tolerjow wunošacych. Wona stupi na bok, pohlada do knižki, zawali ju do sněhběleho rubješka a tykny tu samu do korbika, kiž na prawicy wisaše.

Hana Bordanec služeše na knježim dworje we W. za horjeńcu a měješe dobru zaslužbu přez to, zo měješe knježi najeńk, kiž bě bohaty muž, wjele přecelstwa a wjele dobrych znatych a teho dla tež wjele wopyta, kotryž často přez nóc wosta. Jako služobnica

we jstwj měješe wona tež tajkim služić, kotřiž tam přenocowachu. Dokelž běše Hana přečelna a spěšna holčka, při tym přistojna a ponižna, dha měješe ju kóždy w domje lubo a tež či, kiž jeno krótki čas w nim přebywachu. Při woteńdženju dosta teho dla často wjetši pjenjez, hač budžiše jón snadź druha dostała.

Wona měješe teho dla stajnje wjacy hač druge holcy jeje lětow, wosebje tež teho dla, dokelž stajnje na to mysleše, kak by něšto nalutowała a wuzbytkowała. Štož bě k cyrobje nuzne, dosta pola swojeho knjeza, a wot knjenje tež husto to, štož k wudrasćenju słušeše. Bě pak jeje knjeni žónska, kotraž, hač runje bohata, wšitkón njewušny čapor a klinkot hidžeše a teho dla tež Hancy jeno tajke wěcy darješe, kiž so za nju hodzachu. Njewušnu pychu, kotruž někotre služobne młode holcy lubuja a cyłu zaslužbu za njerjad a njewušnosť zwudawaja a na přichod a tajke časy nje-mysla, kotrež přińc mohle a w kotrychž so ničo zaslužić njehodži — Hanka runje tak hidžeše, kaž jeje knjeni. Teho dla běše sebi, hač runje bě hišće młoda, hižom tójšto nalutowała.

Kóždy króc, hdyž bu do města pósłana, štož so k najmjeńšemu za štyri njedzele junkróc sta, zastupi do tamneje khěže, w kotrejž nam přeni króc před woči stupi.

Jako z nalutowańnje na torhošćo přińdže, nadeńdže tam staru ćetu, kotruž dołho widžiła njeběše. Ta ji wjele wo přečelstwje powjedaše a wza ju naposledku sobu dom, hdžež dobreho khofeja nawari a ju tak zadžerža, zo bě hižom khětro pozdže popońdnu, prjedy hač prječ přińdže. Měješe tež hišće to a tamne wobstarać, a jako do hosćeńca přińdže, w kotrymž jeje knjez přebywaše, bě tón hižom wotjěl. Husto ju wón sobu domoj wza — tón króc pak njebě w postajenym času přišla, teho dla dyrbyeše pěši domoj hić. Běše pak to w času, hdžež so slónčko hižom khětro zahe zady horow khowa.

Pšenića bě hižom dom skhowana a wětr duješe přez šćernišćo; tola bě krasny nazymny dzeń a jeno cuni wětrik hraješe ze štomowymi hałozami a lisćom. Njebjo bě jasne a čiste, žana mróčalka so na nim njepokazowaše. Dołhi rynek horow k pońdnu steješe w krasnej módrinje před woćomaj Hanki a wona z lohkimaj nohomaj a z wjeselej wutrobu dale stupaše.

Jako bě něhdže hodžinu daloko šła, wjedziše ju puć přez mału wjesku, kotraž při něhdže poľ hodžiny šerokich keřkach abo ľesu ležeše. Poslednja khěža běše korčma.

Hižom poča so ćmić, jako Hanka do ľesa zastupi. Bojosć njeznaješe a kročeše spěšnje dale. Ćim dale do keřkow kročeše, ćim bóle so wječorne směrki na čornu šmrěćinu wupřěstrowachu.

Jako běše něhdže hać do poľ keřkow přišla, wusłyša stupanje ćłowjeka, kiž so po puću, z druheje wsy překi přez jejnu drohu wjedzacy, z khwatom bližeše. Runje na tym městnje, hdžež so pućej križowaštaj, stupi muž srěneje wulkosće na puć, w kotrymž Hana dale kročeše. Wón ji „dobry wječor“ z wutlym hłosom praješe a wona wotmolwi: „Wjeřš pomhazy“ — tola nic z tak jasnym hłosom, kaž hewak, přetož wěsty strach bě ju zapřijaľ, jako stup nazdala wusłyša.

Muž so z njej do ryčow da a rjekny ji, zo ma wuja we W., kotrehož chce wopytać. Mjenowaše jeho tež. To změrowa Hanku trochu, přetož wona znaješe pomjenowaneho muža jara derje; wón džě njedaloko knježeho dwora bydleše.

Hancyny přewodźer bě we W. derje znaty a ryčeše wo tym a tamnym. Tak so čas miny a za džesać minutow běštaj wulku keřćinu překi překroćhaj. Běše pak to najhuscíši džěl ľesa a ćma přibjeraše.

Na jene dobo zasta muž, kiž prjedy Hany kročeše, a džeše k njej: „Na měšće daj mi twoju knižku, kiž w korbiku maš — a to, štož hewak při sebi nosyš“ — při tym hrabny za jejnej šiju a wotorže ji zľoty.

Hana zakřića a džeše: „„Dajće mi tutón zľoty zaso; je to jenička spomnjeńka stareje ćety; chcu wam rada wšitko druhe dać, štož při sebi mam —““ a wona hrabny do korbika a chcyše zawalenu knižku wućahnyć.

Helski směch z njeho wudyri: „Hľupiko, myšliš sebi, zo ći zľoty zaso dam za něšto, štož mam tak zečer w rucy kaž tudy? Hojbiko, ja sebi hišće wjacj wot tebjě žadam: Daj mi hubku!“ — a wón chcyše ju wopřijeć.

Ze sylnym storkom na wutrobu jeho wotstorći, zo so skoro do přerowa wali.

Z khwatom běžeše nětk Hanka, wo pomoc wołajo, do přédka. Tola jeje nadběhaf čěrješe za njej a ju bórzy dosahny, hač runje wona na bok do keřkow skoči.

„Nětko će runje mam, hdžež će měć chcu, a jeli hišće junkróč wo pomoc wołaš, dha će zadaju.“

„„Spomńće na wšudžomneho a wšehowědomneho Boha! — wón wašu žadławosć widži a budže mi pomhać.““

„Ha, ha, ha — ty sy w mojej mocy. Pój z dobrym abo ja trjebam gwałt.“

„„Nihdy na nihdy — tak dołho hač je kusk mocy w mojich žiłach, chcu so wobarać““ — a zaso chcyše so jemu wuwinyć, storči jeho tež někotry króc z łohćom tak pod nós, zo so khablaše kaž z heju trjecheny boran.

Při tym wjerganju padnyštaj wobaj do přerowa, a Hana tak njezbožownje, zo spody přindže. Wón klečeše na njej — wona pjeriše pak z nohomaj tak wokoło so a napinaše mocy tak sylnje, zo by so njekrasnikej wuwinyła, hač skónčnje počachu mocy wosłabnjeć, a wokoło wočow bě ji, jako by so najčěmniša nóc na nju lehnyła.

„Božo, mój Božo, pomhaj mi twojeho jeničkeho syna dla!“ —

„Čert a hela, što so tudy stawa — čakaj, njeplecho, ja ći šiju zlemju“ — zasłyšestej jejnej uši z druheho erta. A tute zynki klinčachu jej tak luboznje; tež začu z molom, zo bě ćeža z njeje prječ, kotraž ju na zemi dđeržeše. Z molom poskoči a wali so na njekničomnika, kiž so kaž law wobaraše přeciwo šwižnemu młodźencej, kotryž jeho za hłowu dđeržeše a tam a sem wjergaše. Přeco dale na drohu so wojowacaj storkaštaj. Na jene dobo wučeze njekrasnik nóz ze zaka a chcyše młodźenca do žiwota klóc. Hana přiskoči z křikom, dyri jeho z kamjenjom, kotryž bě na puću zběhnyła, tak sylnje na ruku, zo jemu nóz wupadže.

Njekrasnikej so wuwinjenje radži; wón skoči na druhim boku do keřkow a Hanka bě wumóžena. Wona padže na swojej koleni a džeše:

„Mój Božo a zbóžniko, ja so ći dżakuju za wumóženje“ — potom postany, poskići ruku swojemu wumóžnikej a rjekny:

„Bóh zapłać wam; wón sam je was mi pósłal jako pomocneho jandžela w najwjetšej nuzy.“

„„Haj, haj, hdyž je nuza najwjětša, je Boža pomoc najbližša!““

Wona swój wottorhnjeny šórcuch zběhny a korbik, z kotrehož bě knižku zhubiła. Dołho njetraješe, dha bě wšitko jeje wobse-
dženstwo w jejnymaj rukomaj, jeno złoty so njenamaka. Město
njeho zběhny młodzenc nóz a kruch wot laca njekrasnika, při ko-
trymž bě knefl z jelenjom abo z druhim zwěrjećom, štož so pó čmje
prawje wuslědźić njehodžeše.

Jeje wumóžeř so wróci a přewodźi Hanku přez keřki a džěše
z nej hač do W., hdyž tež wona to přidać nochcyše. Tež bě
wona přećiwo temu, zo by so tón cyły podawk wyšnosći wozjewił.

Wón wobkhowa nóz a lapku a mjenješe, zo chce sebi přemyslić,
što ma so dale činić.

Hurbanec Jan bě we W., hdžež běchu četu khowali, na po-
hrjebje pobyl a so zakomdžil. Wěsteje nuzy dla stupi do keřkow
a chcyše runje zaso wustupić, jako Hancyny hlós wo pomoc za-
klinča. Wón so tak číše kaž móžno při keřkach dele pušći a při-
njese pomoc w prawym času.

Z wutrobnym džakom zawda jemu Hanka ruku a přeješe jemu
dobru nóc a dobry domkhód. (Přichodnje dale.)

S m j e r t n i č k a.

Njezabudž we lětach młodych
Sebi kwětkow našěipać;
Čas nam nochce jeno wodych,
Wón chce wjesele nam dać.

Wjele kwětkow wšelko kčěje,
Wšelko kčěja radosće;
Ale zbožowny, kiž změje
Wěnašk swój bjez jeneje.

Ja ju znaju, jejne kćenje
Je kaž lisće nazymu,
Kotrehož ja znamjo ženje
W zrudźbje zapřeć njemóžu.

Jejny kčew tež njej' kaž druhi,
Kiž je polny žiwjenja.
Ach, zo jejne złote pruhi
Našu smjertnosć dychaja!

Hdyž su hižom kčewy zaše,
Wšitke módre, čerwjene,
A so přenje sněhi naše —
Jena kwětka hišće kée.

Jena hišće, kiž nam wosta,
Kiž tež temu zakčěje,
Kotryž radosćow dosć dosta,
Junu tola na rowje.

Teho dla sej z lětow młodych
Jenu kwětku skhować chcu:
Njeh, je minyl so mój wodych,
Na rowje mam smjertničku!

Jan Aug. Kapleř.

Sněhwějenca.

(Přeložk z ruskeho wot J. B. N.)

W kónc lěta 1811 bydleše na swojim knježim dworje Njenaradowje dobry Gabrił Gabriłowič R. Wón měješe w cyłej wokolnosći slawu hospodliwosće a wutrobniwosće, a susodža jězdžachu stajnje k njemu, zo bychu so najědli, napili a w boston najhrali z jeho žonu Praskowu Pětrownu. Někotři mjez nimi přińdžechu tež, zo bychu sebi wobhladali jeju džowku Marju, kiž bě šwižna, blěda, sydomnaće-lětna knježna. Wona plaćeše za bohata njewjestu a mnozy wuzwolowachu ju za sehje abo za synow. Jejne wotkublanje bě so stało po francowskich romanach. Předmjet jeje žedzenja bě khudy khorhownik při wójsku, kiž swój wotpusk (Urlaub) na swojim kublešku wužeše. Samo so rozymi, zo tón mlody čłowjek z runej žadosću so horješe, a zo staršej jeho lubeje, jeju přikbilenje mjez sobu pytnywiši, džowey zakazaštaj, ani na njeho spomnič, a jeho přijimowachu hórje, děžli někajkeho wotsadženeho přisydu.

Našej lubownikaj pisaštaj sebi a widžeštaj so kóždy dzeń w šmrjokowym haju abo při starej kapalecy. Tam přisahaštaj sebi wěčnu lubosć, huntorještaj so na wosud a džělaštaj wšelake rozmjety. Takle listowajo a so rozryčowajo přińdžeštaj k sledowacemu rozsudženju: „Jeli mój jedyn bjez drugeho žiwaj byč njemožemoj, a wola zasakleju staršeju naju zbožo zadžěwa — njedyrbjało-li so hodzić, bjez njeje naju předewzaće wuwjesć?“

To so wě, zo tale zhožowna mysl najprjedy w hłowje mlodeho čłowjeka nasto a zo wona so romanskej namysliwosći Marje Gabriłowny jara spodobše.

Zyma zastupi a přikrótsi jeju zeńdženja; ale listowanje bu čím žiwiše. Władimir Nikolajewič (tak rěkaše khorhownik) wopřisahaše Marju w kóždym pisnje, so jemu přepodać, so skradžu wěrować dać, potajíc so někotry čas a padnyć potom k noham staršeju, kotrajž budžetaj skónčnje, hnutaj přez tajku rjekowsku wobstajnosć a nježbožownosć lubownikow, jimaj přiwołać: „Džěsći, mój přizwolamoj!“

Marja dolho khablaše; množestwo planow k čeknjenju bu začisnjene. Kónčnje wona podwoli. Na postajenym dnju njedyrbješe wona wječerjeć, ale měješe so pod zamłowku hłowubolenja do swojeje stwy

podac. Z jeje služobnej holcu bě tež wšo wotryčane. Wobej dyr-
bještej wuńc do zahrody po zadnym skhodže, za zahrodu nadeńc ho-
towe sanje, sydnyć so do nich a jěc na pječ wjorstow wot Njenara-
dowa do wsy Žadrina a tam hić runy puć do cyrkwy, hdžež hižom
Władimir jeju dočakać chceše.

Wječor před wotryčanym dnjom njeńdžěše Marja do łoža, wona
kładžeše, wjazaše šaty a drastu a napisa dolhi list na jenu čućiwu
knjeni, jeje přecelnicu, a jedyn druhi na swojeju staršeju. Wona roz-
žoňowa so z nimaj w najněžnišich wurazach, zamolwješe swoje pře-
stupjenje z njeprěwinjomnej mocu zaborjenja a kónčeše z tym, zo chce
tu minutu za najžbožownišu žiwjenja dzeržeć, hdžež jej dowolene bu-
dže, klaknyć před nohami jeje najdróžšeju staršeju. Zapječatowawši
wobej pismje z tuskim pječatom, na kotrymž běštej wobraženej dvě
žehliwej wutrobje z přihódnyim napisom, čisnu so wona na postolu
před samym switanjom a zadrěma. Ale strašne sony ju stajnje bu-
džachu. Pak zdaše so jej, zo w tej minuće, jako wona so do sani
sydže, zo by k wěrowanju jěla, nan ju zastaja, ju ze žalostnej spěš-
nosću wleče po snězy a wjergnje ju do čémneje bjezeduiteje hlubiny
. . . . a wona leći nahle z njewujasnjomnym woteměranjom wutroby;
pak widžeše wona Władimira, ležo na trawje, blědeho, krwaweho.
Wón, wumřewajo, prošeše ju z hłosom, kiž přez wutrobu drěješe,
khwatać a so z nim zwěrować a druge bjezwobrazne, bjezmyslne
widženja njesechu so před njej jene za druhim. Kónčnje wona stanu,
blědnjša hač druhdy a z bolu w hłowje, kiž njeběše jeno na zdaće.
Nan a mać pytnyštaj jeje bjezpokoju; jeju něžna starosćiwosć a
njeprěstajne prašenja: „Što ći je, Mařka? Sy ty khora, Mařka?“ roz-
drěwachu jeje wutrobu. Wona prócowaše so, jeju spokojić, pytaše,
pokazać so wjesela, ale njemóžeše. Nastupi wječor. Mysli, zo wona
nětkle posledni raz džen dokonja srjedz swojeho přecelstwa, čěsnješe
jeje wutrobu. Wona bě lědy žiwa; wona so tajnje rozžoňowa ze
wšěmi wosobami, ze wšěmi ju wobdawacymi předmjetami. Wječor
bě hotowa; jeje wutroba poča sylnje pukotać. Z třepjetacym hłosom
zjewi, zo so jej wječerjeć njecha, a praješe nanaj a maćeri dobru nóc.
Wonaj ju košeštaj a žoňowaštaj po swojim wašnju; wona pak so
lědy sylzow zdžerža. Přišedši do swojeje stwy, čisny so do stola
a rozplūny ze sylzami. Holčka napominaše ju, so spokojić a skhroblic.

Wšo bě hotowe. Za pol hodziny dyrhješe Marja wostajíc swój staršiski dom, swoju stwu, swoje čiche knježniske žiwjenje.

Wonka džěše sněh; wětr wuješe, wokeney wotlětowachu a praskachu; wšo zdaše so Marji kaž hroženje a pokhurne předznamjo. Skoro w domje wšo wočichny a wusny. Marja zawali so do šawla, wodže so ćopły plašć, wza do ruki swoju šatulku a wuńdže na zadny skhód. Služobnica njeseše dvě brěmjěscy za njej. Wonej stupištej do zahrody. Wěće njepřesta, wětr storkaše napřećiwo, kaž by so prócował, młodu přestupnicu wotdžeržować.

Naposledku dostašej wonej kónc zahrody. Na drózy stejachu sanje, jeju wočakowajo. Přemrjetaj konjej njesteještaj z měrom; pohonč Władimira khodžeše před wojom a wudžeržowaše teju wuskočneju. Wón pomhaše knježnje a jeje holcy so wusydnyć a položiť brěmjěscy a šatulku, wza wotežki, a konjej lečeštaj.

Władimir běše mjez tym cyły džen wokoło jězdził. Rano bě wón pola žadrinskeho měšnika; kónčnje z nim wšo wotryča; potom jědžeše pytać swědkow mjez susodnymi knježkami. Přěni, kotremuž so zjewi, ze služby pušćeny štyrcećilětny kornet Drawin, slubi so z wjeselom. „Tónle dyrdomdej,“ wobwěsći wón, „dopomina mje na zańdžene časy a huzarske pryzle.“ Wón naryča Władimira, wostać pola njeho a wobjedować z nim, a praješe jemu, zo dla druheju dweju swědkow žaneje prócy njezměje. A hlej, hnydom po wobjedze zastupištaj zemjeměrc Šmidt z wusami a wotrohami, a syn předsydy krajneho suda, šěsnaćelětny pachol, njedawno stupiwši do hulanow. Wonaj, lědy přijawši Władimirowu naležnosć, samo jemu přisahaštaj, zwólniwe žiwjenje za njeho wažić. Władimir wobja jeju ze zatorhnenjom a jědžeše domoj, so přihotować.

Hižom dawno bě so směrknýlo. Wón wotprawi swojeho wěsteho pohonča Terješku do Njenaradowa ze swojej trojku a za sebjě přikaza zapřahnyć małke, jenopřežne sanje, a sam hjez pohonča poda so do Žadrina. Tam dyrhješe za dvě hodziuje Marja Gabriłowna tež přiníc. Droha bě jemu znata, a wón měješe z cyła dwaceći minutow jěć.

Ale lědy bě Władimir přede wsu wujěl, jako so wětr zběhny a tajke sněhwěće nasta, zo wón ničo njewidžeše. We wokomiku bě puć zanjeseny; wokolnosć so zhubi w mutnej a žoltojtej mhle; njebo zliwaše so ze zemju.

Władimir zajědže do pola, a podarmo prócowaše so, z nowa drohu docpić; kón stupaše na njewěste, a kóždu minutu pak zajědže na sep, pak přewali so do jamy; sanje so spochi zwrócachu. Władimir staraše so jeno, zo njeby prawe nastajenje cyle zhubił. Ale jemu zdaše so, zo je hižom přešlo wjacj hač poł hodžiny, a wón přeco hišće njeprějědže do žadrinskeje hólki. Přěndžechu zaso něhdže džesać minutow, hólka pak hišće njebě widžeć. Władimir jědžeše nětko přez polo, přerězane wot hlubokich přerowow. Wěće njewočichnu, njebo so njewujasni. Kón poča wustawać, a z Władimira ronješe so pót kaž krupy, runjež bě minutnje do pasa w snězy. Kónčnje wón so dohlada, zo njejědže na prawy bok. Wón zasta, poča myslić, so dopominać, sebi předstajeć, a dosta tu wěstosć, zo bě so bóle na prawicu dzeržeć měl. Wón jědžeše w tu stronu. Jeho kón lědy stupaše. Hižom dlěhe hodžiny bě wón na puću. Žadrino njemóžeše daloko býć. Ale wón jědže a jědže, a pola njeje kónca. Same suěhowcy a džěry; w jenym sanje so zwróca, w jenym wón je zběha. Čas so minu; Władimir poča so syluje starać.

Kónčnje so na hoku něšto čornješe. Władimir so tam winy. So bližo wuhlada wón hólku. Džakowano Bohu, pomysli wón, nětk je blisko. Wón jědžeše wokoło hólki, nadžijo so, za krótki čas dostać znatu drohu abo wobjěć hólku: Žadrino wšak je hnydom za njej. Skoro namaka wón puć a zajědže do čemnoty štomow. Wětr njemóžeše tudy howrić, puć bě hladki; kón so zaso zhraba, a Władimir so spokoji.

Ale wón jědže a jědže, a Žadrina njeje widžeć; hola nima kónca. Wón z nastroženjom pytuje, zo je so zabludził w njeznatym lěsu. Zadwělowanje zapopadže jeho. Wón rubnu do konja; to wbohe zwěrjo pokhawatnu, ale skoro popušćowaše a za štwórc hodžiny džěše ze sahom, njeđziwajo na wšě pohonjenja njezbožowneho Władimira.

Pomalu počachu štomy bóle rědkje býć, a Władimir wujědže z lěsa. Žadrina njebě widžeć. Běše drje wokoło pońocy. Sylzy cyrčachu z jeho wočow; wón jědžeše na slepu nadžiju dale. Njewjedro zasta, mróčele rozehnachu so; před nim ležeše runina, posłana z běłym žołmojty m krywom. Nóc bě khětro jasna. Wón wuhlada njedaloko wjesku ze štyrimi abo pjećimi dworami. Wón jědžeše k njej. Při přenjej khěžcy wuskoči ze sanjow, přistupi k woknu a kłapaše. Za někotre minuty so drjewjane zastajenje pozběhny a džědžik wusunu swoju š-

dźiwu brodu. „Što chceš?“ — „Je Žadrino daloko?“ — „Žadrino daloko?“ — „Haj, haj, je daloko?“ — „Njeje tak daloko; wjorst abo dźesać budže.“ — Pri tejlje wotmołwje hrabny so Władimir do włosow a steješe prosty, kaž čłowjek, wotsuđzeny k smjerći. — „A z wotkal ty sy?“ rjekny dźědzik. — Władimir njeměješe khroblosće wotmołwić na prašenje. „Móžeš ty, dźědko,“ pokrača wón, „mi wobstarać koni do Žadrina?“ — „Měli my koni!“ wotmołwi bur. — „A njemóžu dostać přewodnika? ja zaplaću, štož wón sebi žada.“ — „Čakaj,“ rjeknu šedźiwc, zastajenje pušćo, „ja ěi syna pósćelu; wón ěe přewodźi.“ Władimir čakaše. Njepředźe minuta, a wón wospjet kłapa. Zasuwadło so zaso zběhnje, broda so pokaže. — „Što chceš?“ — „Štoba twój syn dźěla?“ — „Hnydom přidźe, wobuwa so. Ale ty sy přemrjeł, pój nuť, so wuhřeć.“ — „Džakuju so, pósćel bórzy syna!“ —

Wrota krčachu; hóle wustupize so chorojtym kijom a dźěše prjedy, pak wukazowajo, pak pytajo puć, zanjeseny ze sněhowymi sepmi. „W kotrych časach je?“ woprašaja so Władimir. „Haj, hižom skoro swita,“ rjeknu hóle. Władimir njepikny słowčka.

Rhapony spěwachu a bě hižom swětło, jako wonaj Žadrino dosahnyštaj. Cyrkej bě zamknjena. Władimir zaplaći wodčerjaja a jědžeše na dwór měšnika. Jeho trójka tam njebě. Rajka powjesć dočakaše jeho! —

(Přichodnje skónčenje.)

Z Budyšina a z Lužicy.

— Towarstwo SS. Cyrilla a Methoda měješe 11. julija t. l. w Budyšinje swoju hłownu zhromadźiznu, a to pod wjedženjom k. šulskeho direktora Šolty. Tón samy wotpołožija jako pokladnik zličbowanje wot zańdženého lěta, po kotrymž ma nětko towarstwo 193 toleř zamoženja. Z tutej rozprawu zložija k. direktor Šolta tež pokladnistwo, kotrež redaktor Kath. Pósta, k. kaplan Łuscanski, dobroćiwje přiwa. Redaktorej Pósta, dotalnemu pokladnikowej a k. kaplanej Dučmanej z Radworja jako spisowarjej „protyki“ a „legendy“ bu džak prajeny. Skónčnje buštaj k. direktor Šolta a přítomny k. kaplan Šolta z Khrósćic za wubjerkownikow towarstwa wuzwolenaj.

□ We swojim wubjernym předowanju, kotrež k. farař Tešnař z Niedy džeň 2. julija t. l. na missionskim swjedženju w Dešnje dzeržeće, spomni wón mjez druhim tež na to, zo při Eskimowach na Zelenskej tež dwaj delnjołužiskaj Serbaj jako missionaraj skutkujetaj, mjenujcy Starik a Wařmo z Werbna.

⊙ Časopis towařtwa Maćicy Serbskeje, čislo 44, je njedawno wušoř. Jeho wopřijeće je tole: 1) Michař Frencl a jeho zastuřby wo serbske pismowstwo. Spisař K. A. Jenč. 2) Tři legendy. Wot Jana Radyserba Wehle. 3) Wósom bajkow. Wot teho sameho. 4) Pokazka z přirodopisa. Wot M. Rostoka. 5) Nekrolog XIV. Wot K. A. Jenča.

+ W New-Yorku wumrje džen 3. julija t. l. řódžny lékař knjez Dr. med. Hendrich Laras z Hodžija. Wón bě Serb a je w Budyšinje na gymnasiju a w Lipsku na universiće był.

Słowjanski rozhlad.

Wot J. E. Smolerja.

Hruba móc móže za džen rozrisnyć, na čehož dokonjenje su mudri ludžo wjele řet myslili, a jena dobytá bitwa móže krajne naležnosće tak přeměnić, zo su za měsac cyle hinaše, hač su řetstotki byle. Ale tak ruče, kař smy přez hrubu móc něšto docpili, tak spěšnje móže nam to druha hruba móc zaso wzać, a hdyž je jena bitwa wobstejenja kraja na raz cyle přetworila, dha móže druha bitwa, z napřečiwnjeje strony dobytá, krajne zřadowanje tež zaso na jene dobo powrócić. Wyše hrubeje, čelneje mocy steji pak duchowná móc; štož je wona stworiła, dokonjala a nadobyla, to njehodži so na jedyn raz skazyć, zaničić a wotdobyć. Duž hodži so prajić: čím bóle su so duchowne mocy žaneho luda rozwiće, čím bóle su so wědomnosće w žanym ludu rozšěriłe, — čím wjac wažnosće tajki lud w swěće wužiwa, čím wjetši wužitk so jemu dostawa a čím twjerdšo jeho narodnosć steji.

To wodzerjo tajkich ludow, kiž su sebi wěste knjeřtwo nad jenym druhim ludom dobyli, tež jara derje wjedza a woni su wěšći, zo změje tón, kiž ma wědomosć, tež móc nad tym, kotrehož duch je mjenje wuwučeny, a njehodži so přec, zo dyrbi so posleńši wot přěńšeho wuklukać dać. To su Němcy wote wšeho započatka wjedželi, jako běchu naše staroserbske kraje do swojeje ruki dostali. Duž njesmjeđiše řadyn Serb studować, haj, wón njemóže so ani jako řjemjeřnik zasydlić, křiba zo bě so přjedy swojeje serbskeje narodnosće cyle wotrjekł a zjawnje k němskej narodnosći přistupił.

W nowišim času je so z jenym druhim słowjanskim ludom we wěřtym nastupanju wospjetowało. Jako bě wulka džělba pólkeho luda pod pruskoněmske knjeřtwo přišlo, njejsu Polacy zastali wo to prosyć, zo by so pólski universitet zařožil, a Polacy su slubili, zo chcedza jón sami ze swojimi pjenjezami zděrzeć. Ale pruske knjeřtwo k temu njepřizwoli, dokelž je to za pruskich Němcow řepje, hdyž Polacy mjenje nawuknu, hač Němcy.

W tychle dnjach ta sama wěc w Awstriji hraje. Čechojo, kotrychž je w kraju tola wjele wjac, dyžli Němcow, su řižom dawno wo to

prosyli, zo bychu so wědomnosće na pražskim universitetu, kiž je wot khěžora Korle IV. tola jenož wosebje za Čechi založeny, po runej měrje w němskej a českej ryči wučile. Ale awstriske němske ministerstwo je jim stajnje wotmolwiło, zo so to njehodži a zo by so jich próstwa jenož na tajke wašnje dopjelnió mohła, hdy by dotalny pražski universitet němski wostał a so tam cyle nowy česki universitet založil. Winske ministerstwo mjenujcy derje wě, zo je to jara droha wěc, nowy universitet založić, a duž mysleše sebi, zo je z tajkim wotmolwjenjom Čechow derje wotbyto. Ale Čechojo tež wjedza, što ma česki universitet na sebi a teho dla woni nětko z nowa wo njón proša, prajicy, zo chcedza sami wšě nuzne pjenježne wopory za njón přinjesć. Ale my so bojimy, zo so jim runje tak pónđe, kaž pruskim Polakam.

Hišće třeći tajki přikład! Khrowatojo chcedza sebi za swoje pjenjezy słowjanski universitet w Zahrjebje (Agram) založić, ale ani maďarske ministerstwo w Pešće, ani němske we Winje za to žanej wuši nima; přetož wonej nechcetej, zo bychu awstrisicy Słowjenjo wjacy wědomnosće, po tajkim wjacy wažnosće dobyli, přez to za sebje a za swoju słowjansku narodnosć wulki wužitk čahnyli a ju dale bóle wobtwjerdžili.

A hdžež so njesamostatnym Słowjanam universitety njekaža, tam kaža jim gymnasije, a hdžež hižom te wjacy njejsu, tam pytaja jim elementarne narodne šule zahubić. Wbozy Słowjenjo! woni chcedza wuknyć, ale njesmjedza wuknyć, jeli nječinja, kaž su stari lužisicy Serbja činić dyrbjeli.

† Alexander Hilferding, sławny ruski historik a slawista je 2. julija w Kargopolu w olonjeckej gubernii, hdžež swoju zběrku narodnych pěsni wudospolnješe, po krótkej khorosći zemrjel. Wón běše nam Serbam wosebje blizki, dokelž je našu Łužicu wjacyrkrát wopytat a do časopisa „Russkaja Besěda“ dlěši nastawk wo Serbach napisal, kotryž je tež jako brošurka wušol w léće 1856 pod mjenom: „Narodnoje wozroźdenije Serbow-Łužičan w Saksonii“ (tola ryči tež wo Pruskej). Nastawk zložuje so na antopsiu a na sobudželenja našeho Smolerja. Wón bě rodzeny w léće 1831, dokonja swoje studije w Moskwje, wopyta wšě słowjanske kraje a pisaše wjele wo tych samych. K čišću přihotowaše wobšěrnú historiu Słowjanow a wjetše ethnografiske džěło. Mjez Słowjanami wostanje jeho mjeno sławne!

M. H.

Li s t o w a n j e.

K. w. N. w E. Najrjeńši džak. Druhosłowjanske knihi M. S. w tu khwilu tak zrjadowane njejsu, zo mohle so wupožćować. Wutrobny postrow. — K. spisaćelej V. G. w Z. Najlubozniši džak za dobroćiwje připósłanu knihu. Wzmiće mój bratrowski postrow!

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Trĩnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Wukhadža kóždy druhu sobotu měsaca. — Płacizna cyłolětnje 15 nsl.

Č. 9.

September.

1872.

Mandzelski křiž.

Hdyž před woltař dwaj slubjenaj
Rjecŕdžetaj sebi zbóžne „haj“ —;
So jandžel z wyššich sfärow bliži
Tón ze šlewjerjom přikryty
Dar njebjeski ma we rucy,
Kiž Bóh sam z njebja dele niži.

Hlej šlewjeř, tón dar krywacy,
Kak luboznje wón zdebjeny
Je z różemi a lilijemi!
A hdyž jón jandžel wotzběhnje,
Dha naše wóčko wuhladnje,
Zo różach křiž wón njese k zemi.

Wój lubaj pola woltarja,
Što měnitaj, zo znamjenja
Tón křiž, tak pyšnje zwěncowany? —
Ach slyštaj, drohaj slubjenaj,
Kiž w lubosći so horitaj:
Tón křiž je wamaj zhotowany.

O wjedžtaj, zo křiž mandzelstwa
Wšě waju hrěchi morić ma;
Wón dušu wamaj swječić změje.
Daž wzmitaj tón dar njebjeski;
Wšak w radosći a tyšnosći
Měř Boži wamaj z njeho kćěje!

K. A. Fiedleř.

Złoto a złoty.

Powjedańčko wot Horisława-Mučinka.

(Pokračowanje.)

II.

Serbska wjes leži w płódnym dole krasneje Łužicy; my mje-
nujemy ju Horinecy. Přez nju běži čista jasna rěčka, a rjane łuki
a pola ju ze wšitkich bokow wobdawaju. Znutrkach pak je wo-
kolo kóždeho domu abo dwora wjetša abo mjeńša sadowa zahroda,
w kotrejž je runje krasne nalěčo swoju běło-čerwjenu płachtu
wupřestřeło a najrjeńšu zelenosć hišće bóle porjeńšilo. Pčolki
bunča a šwórča, wot jeneho kénička k druhemu lětajó, a pytaju
sebi to, štož je zežiwi a wokřewi. Wone pak tež wot swojich wul-
kich žnjow za přichodne dny hromadzić wjedža, a mysla na čas
nuzy a na tajke dny, wo kotrychž tež wone wuznawać dyrbjaja, zo
so jim njelubja. A hač runje njewjedža, kak wjele abo hač budža
z cyła što wot teho nahromadženeho trjebać móć, dha su tola džě-
ławe a zlutniwe, tak dołho jako džělać móža. Wone su teho dla
mudřiše dyžli či ludžo, kotřiž to husto za jedyn džen přečinja,
štož su za tydzeń dobyli. Hišće hórši pak su či, kotřiž sobu pře-
činja, štož druhim słuša abo štož su druzy za nich sobu nadobyć
dyrbjeli; kotrymž je brjuch jich bóh a kotřiž z khlóšćenjom kubło
a zaslužbu přečinjeju.

W Horinecach bydleše zahrodnik, kiž měješe dobru a rjanu
žiwnosć. Tola z nim njeńdžiše do přědka, dokelž jeho mandželska
Marja dobra hospoza njebě, kajkaž budžiše być mohła a dyrbjala.
Wona rano pozdže stawaše a njeměješe žaneho lóšta k džělu.
Teho dla w Zodanec domje a dworje stajnje njeporjad knježeše
— hdyž so Zodanec nan na polach, lukach a w kefkach bédowaše.
Wón měješe po prawym hinaše mjeno, ale w starym času bě wěsty
Zodan tutu žiwnosć swoju mjenował a teho dla ludžo tež pozdzišo
prajachu: „Pola Zodanec,“ hač runje běchu dawno druzy žiwnosć
poměli, kiž hinak rěkachu.

Zodanec Handrij bě so z Marju woženil a z njej někotre sta-
penjez sobu dostał. Marja měješe rjane bjezwočo a drasćeše so
jako młoda towarška tak, zo so młódcemam spodobaše. Tež

Handrij so do njeje zalubowa, a dokelž bě młodženc dobreje khwalby, rjany a přistojny, měješe tež Marja nad nim spodobanje.

Přenje lěto jeju mandželstwa so derje miny, hač runje so Handrijeje njespodobaše, zo Marja pozdže stawa, swoje wěcy hubjenje rjaduje a lubosć k džělu nima. Tež to so jemu njelubješe, zo chcyše spoehi něšto dobre jěsć a pić. Khorowata běše tež husto dosć, a Handrij měnješe, zo so khorosć po wěstym času zhubi a zo potom čas přińdže, kotryž ju sam k džělawosći powjedže.

Za lěto wobradži jimaj Bóh luby knjez małego synka. Wulke wjesele knježeše w jeju domje a pola jeju přecelstwa. Wjesele křížna wuhotowa Handrij, a Marja bě po krótkim času strowa a čerstwa a móžeše z małym synkom swój strowy a wjesely kemšikhód dzeržeć.

Mać lubowaše swojeho synka pře wšu měru a sedžiše cyły džen pola kolebki. Wo rjedjenje, plokaje a hospodarstwo so jara mało staraše, jeno warjenje jědže bu wobstarane kaž so słušeše, haj lěpje hač so słušeše za zahrodnika na wsy. To mjerzaše husto Handrija jara a we wutrobje jeho paleše, hdyž k wobjedu dom přińdže a w domje žalostny njeporjad namaka. Wón sam zaprija to a tamne žónske džělo a wotstroni njeporjad a chcyše tak mandželsku z dobrym na jejnu přislušnosć dopomnić přež dobrym přikład. Tola podarmo. Pozdžišo bórbotaše, potom swarješe, a to naposledku přeco sylnišo. Marja wosta při swojim wašnju, a njeporjad bu hišće hórši, jako za lěto mała holčka, kotraž při křćenicy mjeno Hanka dosta, do domu začěže.

Mały Jurk bě dobre džěčo a spaše w nocy derje. Hanka pak bě jara njeměrna a njemóžeše w nocy wjele spać. To maćer wot spanja wotdžeržowaše a wona teho dla wodnjo čím bóle spaše a wostaji w domje wšo stejo a ležo. Při tym pak so stajnje ze služobnej džowku kusaše. To wšitko so Handrijeje njespodobaše. Wón zaryčowaše junu služobnicu, dokelž slyšeše, zo so ji njeprawda stanje. To pak bě, kaž by wolij do wohenja linič. Marja zeleše a lestwowaše Handrija a džowku přeměrnje jara, dawaše jemu přimjena tajke a hinajke a poča na to skoržić, zo je so ze swojimi wjele pjenjezami tola do tajkeho njekrasneho hnězda tyknyła.

Wot tuteho časa knježeše w Zodanec domje wulki njepokoj

a njeměr. Handrij, kiž bě hewak wječor a njedzelu popołdnju po wopyće Božeho domu stajnje domach był, khodžeše, tak husto hač bě móžno, k susodej Matijej. Bě pak to, hač runje dobry hospodař, ratař a zahrodnik, muž po swojim wašnju, kiž wšitkón postup w duchownym hidžeše. Spochi na wyšnosć nowinkow dla swarješe, šulu a šulskich wučerjow hanješe a stajnje napřećiwo ryčeše, hdyž chcychu druzy při cyrkwi a šuli něšto polěpšić abo něšto nuzne wuporjedžeć. Sam njebě w šuli ličić a pisać nawuknył a mjenješe toho dla, zo to druzy tež njetrjebaja. Najbóle pak hawtowaše přećiwo temu, zo sebi wyšnosć žada, zo dyrbjaja tež holcy wšitko to nawuknyć, štož so wot hólcow žada.

Mějachu pak w tej samej wsy wučerja, kiž so za wšitko interessowaše, štož lud k wědomnosći wodźi a k dalekročanju nučeše. Hižom toho dla běše Matij jeho njepřećel a wšudžom ryčeše wón temu napřećiwo, štož chcychu druzy za šulu a wučerja činić. Handrij njebě z tym přez jene a džěše toho dla husto doś z Matijec domu z tym prjódkwzaćom, zo nochce tam wjacy hić. Hdyž pak domach zaso Marju hawtować a zelić słyšeše a widžeše, kak wona druhdy Hanku wokoło wjergaše a ju „přemjeńk“ mjenowaše, dha jeho to zaso k susodej čěrješe.

Tak zańdze jene lěto po druhim. Zła khorosć hrabny synka prječ, a zdaše so, zo je Marja do so šla. Ale po krótkim bě zaso cyle ta stara; mjerzaše sebje a druhich.

Hanka nawukny zahe běhać a ryčeć. Husto swarješe mać nana, zo přeco prječ khodźi. Hanka k lepšemu ryčeše. „Haj, haj, ty bjezbóžne džěćo, ty přeco nanej pomhaš, a tola mje wón rudźi hač do smjerće. Čakaj, hdyž ja wumrjeju, dostanješ macochu; potom budžeš widzić, kak so ći póndze.“ Při kóždej składnosći hrožeše ji z macochu a trašeše ju tak, zo bu Hanka skónčnje cyle bojazna.

Handrij wosta junu někotre wječory doma, dokelž hłuposć susoda wjacy znjesć njemóžeše a nochcyeše. Jako so mjenujcy wo tym ryčeše, zo dyrbjaja so nowe zwony kupiće, dokelž je so srěni puknył, běše wón woprawdže měnił, zo žanych nowych njetrjebaja a zo móže so srěni wuporjedžeć dać, hdy by kowař železnu wobruč wokoło njeho položil. Hač runje jemu Handrij wšo derje wukla-

dže, zo by potom zwón wšitkón jasny zynk zhubił, wosta wón tola při swojej hłuposći. Duž Handrij wjacy k njemu njeńdžiše.

Tola doma so jemu dołho njespodobaše, dokelž Marja stajnje bórcše, lestrowaše a jeho kalaše. K temu přińdže nowa překora přez to, zo běše wona tu a tam dołha napraskała, štož Handrij k wušomaj přińdže. Won ju teho dla naswari, roznjemdri ju pak z tym tak mócnje, zo bě kaž cyle přeměnjena a hawtowaše žalostnje.

To Handrija tež rozmjerza a wón so zebra a džěše do korčmy. W prjedawšich časach bě wón jara porědko do korčmy khodžik. Wot tuteje poslenjeje překory sem khodžeše pak tam husćišo, a naposledku w zymje, hdyž běše zahe swjatok, bu wšědny wječorny hósć w korčmje. Tam njemóžeše při prózdnym sedzić a přetrjeba teho dla za tydžeń khětro wjele pjenjez. Čim dlěje to traješe, čím bóle poča so tež mjez dokhodami a wudawkami njepräjenosć pokazować, a deficit bu kóždy lěto wjetši. Žona w domje bjeriše sobu wot kapitála, dokelž ji dań k přidawku njedosahaše, a Handrij wostaji procenty swojeje žiwnosće w korčmje.

Při tutym njeporjedže běše wulki džiw, zo mała Hanka rosciše kaž na lětach, tak tež na čele, na mudrosći a po duchu. Husto pozběže swojej ručcy k njebjeskemu wótcej, zo by měř a pokoj do domu dał.

Jako bě Hanka wósom lět stara a zrudne Bože džěćo w domje měla, zastupi Bóh sam ze swojim prutom do khěže. Marja wustupi před khěžne durje, wobsuže so a padže tak njezbožownje, zo sebi prawu nohu zlemi a hłowu tak wobškodzi, zo na čezke khoroložo přińdže. Jejna njeměrna duša powjetši khorosć, a runje, jako bě nowa dzowka, Wićazec Hańža, na službu pričahnyła, wustupi jeje duša z čěla. Duchowny bě ji krótko prjedy Bože wotkazanje wudželił. Wón zetka Hańžu, jako na službu čehnješe, a džešek njej: „Hańža, ty zastupiš do domu, hdžež je, kaž mi lěkar praješe, smjerć wěsta. Ja će wot mlodosće znaju; ty sy rozomna a swěrna duša — budž małej Hancy wobarnowacy jandžel. Přetož nan budže so wěsće tež mało wo nju starać; wón džě je so jara do korčmy nawučil. Hanka njeje wjele dobreho w domje słyšała a je wěsće někajku njekmanosć na so wzała, hač runje ma w šuli

dobru khwalbu.“ — „„Knjz duchowny, ja chcu činić, štož w mojej słabej mocy steji.““

Nuznota za Hańžu bu přewulka. K pohrjeběj běše w domje a wonkach wjele, jara wjele wobstarać, a Handrij so přenjej dnjej mohł rjec wo ničo njestaraše; wón khodžeše kaž bludny wokoło. Tež při pohrjebje poručowaše a prikazowaše často wšitko cyle wopačnje, a dyrbješe Hanka hakle jeho na prawu ćeř přiwejś.

Płačo steješe Hanka při rowje mačerje, kotruž běše lubowała z cyleje wutroby, hač runje jeje duchowne brachi hidžeše a za wohidne spózna.

Handrija tutón zrudny podawk bóle hnu, hač běchu sebi to ludžo myslili. Wón spomni na zachodnosć wšitkeho ćěła a na njewěstosć čłowskeho žiwjenja.

W přenim času po pohrjebje měješe Handrij wjele wobstarać, přetož wjele ludži přińdže, kotřiž sebi pjenjezy wot njeho žadachu, dokelž běchu jeho mandželskej požčowali. Wón měješe teho dla wječor po swjatoku husto pisać a ličić. Tež měješe w domje to a tamne wobstarać, štož njechaše džowcy dowěrić abo štož ji samej na ramjeni kłasć nochcyše, dokelž widžiše, zo so sama ćeri a to přez měru. Teho dla wotewza jej rady wšelke wobstaranja, wšak džě běše z njeju lěpši porjad do domu přišoł. Hanka bu derje wothladana, wjele lěpje hač hdy prjedy.

Hańža so do cyleho hospodarstwa derje namaka, wobstara warjenje a wučese Hanku na wječor rjane modlitwy a powjedaše ji wšelake swětné a duchowne powjedańčka. Po swjatoku sydže so Hańža za blido a šiješe za Hanku šaty a wuporjedžowaše jeje druhe zmachi. „Hańža, powjedaj mi něšto, powjedaj“ — prošeše Hanka. A Hańža powjedaše tak pěknje, zo so Handrij nad tym džiwaše a sam rady připosluchaše. Při tym zapomni na korčmu.

Hdyž jeho prjedawši towaršojo z korčmy prašachu, čeho dla wjacjacy do korčmy njeprzyńdže, džeše wón: „Ja mam tak wjele w domje wobstarać, zo čas lědom k temu dosaha, a potom je nuzne, zo wšitke kroški w hromadže dđeržu; wšak sym jich dosć njetrjebawši rozmjetał.“

„„Ty sy dziwny pachol; kóždy čłowjek džě wě, kak je twoja njeboćička skutkowała, a nětk ty jejnu winu na sebjě walić pytaš.““

„Ja sym sam wjele na tym wina był; sym jej w započatku wšitku wolu wostajil a njejsym ličenje, kotrež sym w šuli derje dosć nawuknyl, praktiscy naložil. Nětko pak chcu so za to starać, zo so mojej zemrjetej pokoj w rowje wostaji. W Bože mje!“

Z tym wón khwatajcy woteńdze. Někotři so jemu smějachu, druzy jeho hanjachu; jedyn ryčeše to, druhi hinaše. Někotři zmolom winu teho, zo je korčmu wopušćil, na Hańžu walichu a měnjachu, zo je ta „Herrnhuterka“ modlerskeho bratra z njeho sćiniła. Zaso druzy po času hišće hórše wo nim a Hańži ryčachu.

Lěto zańdze a kóždy člowjek sebi mysleše, zo Hańža w Zodanec domje wostanje; ale hlej, drugeho januara stejachu sanje před khěžnymi durjemi, jeje křinja bu na nje sunjena a po krótkim přińdze wona sama a sydny so sobu na sanje. W tym wšem wuskoči płačo Hanka z durjow a poskići hišće junkróč Hańži ruku. Ta sebi tež sylzu z wočow wutrije, potom wotjědze. Za dvě hodžiny přićeže druha džowka do dwora a domu.

Ludžo woći a hubu rozdajachu a so synje nad tym džiwachu, zo bě Hańža prječ. Někotři ryčachu to, druzy hinaše, někotři zle, druzy hórše, haj najhórše.

Čeho dla pak wopušćil Hańža dom, w kotrymž so ji tak derje spodobaše a w kotrymž bě wot Hanki woprawdže lubowana a wot Handrija wysoko wažena? — Wobaj běštaj nad tym wina. —

Na rjanym nazymnym dnju, njedzelu popońdnju, sedžiše Hańža za blidom; běše w spěwařskich knihach čitała a woprašala so Hanki někotrych wurazow dla, kotrež ji wukładowaše. Handrij běše k wujej do Hajic wušoł. Radosćiwje posluchaše Hanka na jeje powučjenja a jejnej wóčcy hladaštej překrasnjenej na jeje ert. Na jene dobo zapřija ju za ruku a džeše k njej: „Njeje wěrnó, luba Hańža, ty mje ženje „přemjeńka“ mjenować a nana zakliwać njebudžeš; ty mi njebudžeš „macocha“ —?“

„„Džěčo, kak přińdžeš ty na tajku ryč?““

„Patyrnec Lejna bě wčera na mnje zła, dokelž ji njedach wotpisować, a duž měnješe: Tebi so prawje stanje, zo macochu dostanješ — wšak sej waš nan Hańžu bjerje.“

Hańža so začerwjeni a bě kaž z krwju wobłata a to čim bóle,

dokelž bě Handrij runje durje wotewrił, a wona njemóžeše teho dla słowčka wotmolwić.

Handrij přistupi k blidu a džeše: „Lube džěčo, njeryč tajke blady, hlej, Hańža sebi njeby tajki přah na šiju nakladła, hdyž tež bych ju ja rady stajnje a přeco w domje wobkhował a tebi druhu maćerku a nic macochu dał. Přetož ja sym přeswědčeny, zo by wona tebi wěrna maćer byla, kaž je to hač dotal pokazała, — wona bě ěi, hač runje džowka, tola we wšitkich padach woprawdźita a wěrna mać a to móže ěi wostać, jeli zechce.“ Při tym zapřija ju Handrij za prawu a Hanka za druhu ruku.

„Budź a wostań mi luba maćerka“, džeše holčo.

„Budź moja, Hańža; džěčo trjeba mać, ja mandźelsku a dom hospozu, swěrnú a sprawnú kaž ty sy. Jenó ty móžeš mje na tym dobrym puću zdźeržeć, kotryž sym zaso namakał, tak dołho hač ty w mojím domje sy. Praj „haj“ — přetož dawno budźich ěi swoju lubosć wuznał, njebudźich so bojał, zo budžeš „ně“ prajić. Přemysl sebi tu wěc a praj mi džens za tydžeń, što sy wobzanknyła. Ty pak, lube džěčo, mjelč přećiwo kóždemu wo tym, štož sy runje słyšało.“

„Handrijo, ja njetrjebam tuteho časa, ja chcu jo wam — ja chcu jo tebi zmolom dać — moja wutroba je hižom wjele měsacow jenó tebi a Hancy słyšała; njech je dale waju, w dobrym a złym času; ja chcu twoja tebje lubowaca mandźelska być a tutemu džěsću starosćiwa mać; jeli ji křiwdu činju, chcu so macocha hanić dać čas žiwjenja.“

Wón zapřija twjerdšo jejnu ruku, położy druhu na hłójčku Hanki a wokoša potom wobeju. Tak bě po slubje. Tola swět wo tym ničo njezhoni.

Štyri měsacy po wotčehnjenju Hańže wotehna Handrij na jene dobo swoju džowku, dokelž běše jemu skradžu wšelke wěcy z hospodarstwa zwotnosyła a předała. To sta so pónđzelu rano. Nje-đzelu na to připowjedaše knjez farař z klětki, zo staj čestny wudowc Handrij Bordan, mjenowany Zodan, a čestna mlóda holca Hańža Wićazec po slubje.

To bě něšto za ludźi, a powjedanja a wukładowanja njebě žadyn kónc. Nichtó pak njemóžeše sebi wumyslić, čeho dla je

Handrij všitkón lud tak zaslepił — a hdže a hdy je so z njewjestu skhadžował.

Po ćichim a měrnym kwasu přičeže młoda mandželska do domu, a Handrij dosta lubowacu mandželsku, pilnu hospozu, rjanu a bohobojaznu žonu, a Hanka najlěpšu maćerku, kiž so ji ženje jako macocha njewopokaza. Hanka pak tež wšu jejnu lubosć přez dobre počinki zapłaći, najbóle přez zasolubosć a poslušnosć.

Handrij wosta swěrný lubowař Božeho słowa, bě prawy mandželski a dobry nan. Bychmy prajić chcyli, zo wjacy do korčmy njepřindže, bychmy ľhali — přetož wón korčmu njehidžeše, ale so jeno towařšow zdalowaše, kotřiž korčmu nic jeno, ale tež kóždy druhi dom wonječesća.

Tak knježeše w Bordanec domje měř a pokoj a radosće dosć tež w tajkim času, hdyž slónco žiwjenja jasnje njeswěčeše.

Za někotre ľeta wobradži Bóh do domu holčku a hólčka. — Po poslednich křćiznach Hańža jara skhori a ležeše wjele njedzelow na jenym měsće. Handrij a Hanka ju wothladaštaj kaž džěćo, a jako bě z Božej pomocu zaso wotkhorila, poda so na službu — hdžež so ji z wjetša derje džěše. (Přichodnje skónčenje.)

Sněhwějenca.

Přeložk z ruskeho wot J. B. N.

(Skónčenje.)

Wróćmy so k dobrym ujenaradowskim knježim a pohladajmy, što so pola nich džěła. — A ničó! Staršej wocucištaj a džěštaj do hosćinskeje stwy. Přinjeseštaj samowař, a Gabrił Gabriłowič posła holčku, zhonić wot Marje Gabriłowny, kajke jeje strowje je a kak je spała. Holčka so wróći a zdžěli, zo drje je knježna Marja hubjenje wotpočowala, ale zo je jej nětko lóžšo a zo wona hnydom do hosćinskeje stwy přindže. A zawěrnje, durje so wotewrichu a Marja zastupi, so strowić z nankom a z maćerku.

„Što twoja hlowa čini, Marka?“ prašeše so Gabrił Gabriłowič.

„Je mi lěpje, nanko,“ wotmolwi Marja.

„Ty sy so wěsće wčera sparila,“ praji Praskowa Pětowna.

„Móže być, maćerka,“ znapřećiwi Marja.

Džen přendže zbožownje, ale w nocy Marja skhori. Póslachu do

města po lékařa. Wón přijědže k wječoru a namaka khoru w horcoće a blůdženju. Wudyri při njej sylna palnica, a wona bě dvě njedželi dolho na kromje rowa.

Nichtó w domje njewjedžeše wo předewzatym čekunjenju. Listaj, wot njeje wječor prjedy napisanaj, běštaj spalenaj; jeje džowka z bojosće nikomu ničo njepraješe. Měšnik, hjezslužbny kornet, wusaty zemjeměre a miľuški hulau mjelčachu, a nic podarmo. A pohonč Terješka ženje ničo njepřeradží, tež nic w pjanosći. Na tajke wašnje wosta ta tajnosć zakhowana wot wjacj hač pol dwanatka sobuwjedžerjow.

Ale Marja sama, wot njepřestawaceje palnicy zapřijata, wupowjeda swoje potajnstwo. Tola pak njeběchu jeje ryče hromaduwisace, tak zo mać, jeje ložo njewopuščo, z nich jeno tak wjele zapřija, zo je Marja do Władimira smjerc zaluhowana, a zo je wěsće lubosć přičina jeje khorosće. Wona zradžowaše so ze svojim mužom a z někotrymi susodami, a kónčnje wšitey jenohłósnje wuznachu, zo je widomnje Marji takle wotsudžene, zo swojemu dóntej nichtó wučeknyć njemóže, zo khudoba njeje porok, zo so z bohatswom nježiwimy, ale z čłowjekom, a temu podobne.

Mjez tym knježna wotkhorješe. Władimira njebě dawno widzec było w domje Gabřila Gabřilowiča. Woni wobzamknychu, po njeho pólšać a jemu zjewić njenadžite zbože: přizwolenje mandželstwa. — Ale kajke bě postróženje njenaradowskich kuježich, jako wot njeho pól njerozumny list dostachu! Wón jim zjewi, zo jeho noha wjacj njestupi do jich domu, a prošeše, zabyć njezbože, dla kotrehož smjerc jeho jenička nadžija wostanje. Za někotre dny zhonichu, zo je Władimir k wójsku wušol. To bě w 1812. léce.

Dolho njesmědžichu wustrowjowacej Marji wo tym něšto zjewić. Wona ženje wo Władimiru ničo njespomni. Někotre měsacy pozdžišo, namakajcy jeho mjeno w čisle so wuznamjenitych a čěžko ranjenych pod Borodinom, padže wona do womary a boješe so, zo so jeje khorosć wróci. Tola, slawa Bohu, njemóc njeměješe sčehow.

Druhe horjo potrjechi ju! Gabřil Gabřilowič so miny, wostajiwši ju z naslědnicu cyteho zamóženja. Ale naslědstwo ju njesćiši; wona džěleše wěrnje tužu wbobeje maćerje a přisahaše, zo so nihdy z njej džělic nočee. Wonej wopuščítej Njenaradow, město zrudnych dopomnjećow, a přesydlítej so na ***ske kublo.

Nawoženjo wjeréachu so tež tudy wokoło mileje a bohateje nje-wjesty; ale wona žanemu tež najmjeńšeje nadžije njespožči. Mać jej husto přirýčowaše, wubrać sebi přećela; Marja traseše z hlownu a padže do zamyslenja. Władimir hižom wjacy njebě: wón bě wumrjel w Moskwje, wječor před zastupjenjom Francowzow. Jeho pomnjeće zdaše so Marji swjate być; k najmjeńšemu wona wšo hromadžeše, štož móžeše na jeho dopominać: knihi, wot jeho něhdy přečítane, jeho rysowanki, noty a hrónčka, wot jeho za nju spisane. Susodža, wšo zhoniwši, džiwachu so nad jeje wobstajnosću a dočakowachu z wćipnosću rjeka, kiž budže kónčnje bolostnu swěrnosć teje knježni-skeje Arteniisy přewinyć měć.

Mjez tym bu wójna ze slawu skónčena. Połki so z wukraja wróćachu. Lud běžeše jim napřećiwu. Hudžba hraješe dobywařske spěwy. Wyšcy, wučahnywši do bitwy nimale jako džěći, wróćichu so zmuženi na wójuskim powětre a wudebjeni ze křižemi. Wojacy so wjeseli rozryčowachu, husto do swojeje ryče měšejo němske a francowske słowa. To bě njezapomnity čas! čas slawy a zatorhnje-nja! Kak slódke běchu sylzy zasowidženja!

W tymle času bydleše Marja Gabriłowna z maćerju w *** guberniji a njewidžeše, kak wobě hlownej měsće domojwrót wójnska swjećeštej. Ale we wokrjesnych městach a na wsach bě zhromadna radosć mohł rjec hišće sylniša.

My hižom naspomnichmy, zo bě Marja Gabriłowna cyle po prje-dawšim wašnju z lubčerjemi wobdata. Ale wšitcy mějachu wotstupić, jako so w jeje brodže pokaza ranjeny huzarski polkownik Burmin, z Jurijowym rjadam a „ze zajimawej hlědnosću“, kaž tamne knjenje prajachu. Wón bě wokoło šěsćadwacyći lět a přindže na wotpusk na swoje kubla, ležo w susodstwe wsy Marje Gabriłowny. Marja jeho jara wuznamjeni. Při nim so jeje stajne zamyslenje wožiwi.

Burmin pak bě woprawdže jara pěkný čłowjek. Wón měješe wosehje tón zmysl, kiž so žóuskim lubi: zmysl přistojnosće a kedź-bnosće, hjeze wšeho wustupowanja, a zradownje žortniwy. Jeho wobkhad z Marju bě swobodny a bje-wšeho woneho; ale štožkuli wona praješe abo činješe, jeho duša a woko jeno tak za njej slědowaštej.

Ale pře wšo wabješe mjelčenje młodeho huzara Marjnu wćipnosć a namysliwosć. Wona njemóžeše hinak sudzić, hač zo so wona jemu

jara spodoba. Lohko dosć drje móžeše tež wón ze swojim rozomom a nazhonjenjom hižom pytuyć, zo wona jeho wuznamjenja. Čeho dla dha njewidžeše wona jeho hać dotal k swojimaj nohomaj a njeslyšeše jeho wuznaće? Što wotdźeržowaše jeho? Trašiwosć, njerozdźělomna z wěrnej lubosću, hordosć abo koketstwo? To bě za nju hudančko. Wšo swěru wobmysliwši, sudžeše wona, zo je jeničcy njedowažnosć přičina teho, a wobzamkny, jeho wokhroblić z wjetšej přikihlnosću, a dźiwajo na wobstejnoscě, samo z něžnosću. Wona přihotowa najdźiwniše rozwiće a wočakowaše z njesćěrpnosću minutu romanskeho wujasnjenja. Jejne wójske přihoty mějachu žadane scěhi: Burmin zapadny do tajkeje zamyslnoscě, a jeho čornej woči wotpočowaštej z tajkim wohnjom na Marji, zo bě po zdaću rozsudzacy wokomik hižom blisko. Susodža powjedachu wo kwasu kaž wo skutku, kiž je so hižom stal, a dobra Praskowa Pětrowna zradowaše so, zo je jeje dźowka kónčnje dostojneho nawoženju našla.

Staruška sedžeše raz sama we jstwje, rozkladowajo karty, jako Burmin zastupi a so hnydom za Marju Gabrilownu prašeše. „Wona je w zahrodže,“ wotmolwi staruška, „dźiće k njej, a ja chcu waju tudy dočakać.“ Burmin dźěše, a staruška križowaše so a mysleše sebi: „Džensa drje so ta wěc dokonja!“

Burmin nadeńdže Marju při haće pod wjerbu, z knihu w rukomaj a w bělej drasće, kaž woprawdžitu rjekowku romana. Po přěních prašenjach Marja ze zamyslom rozryčowanje přetorhny, powjetšo na tajke wašnje zhromadne myslenje, z kotrehož móžeše so drje jeno přez nahle a khroble wobjasnenje wuńć. Tak so tež sta: Burmin, čujo wažnosć swojeho položanja, zjewi, zo je hižom dawno skladnosć pytał, wotewrić jej swoju wutrobu, a žadaše minuty kedźbnoscě. Marja začini knihu a skkili woči za znamjo přihłosowanja. „Ja was lubuju,“ rjeknu Burmin, „ja was horco lubuju . . .“ (Marja so začěrwjeni a skloni błowu hišće niže.) „Ja činjach njerozhladniwje, přepodajo so lubemu přiwučkej, widjeć a slyšjeć was wšědnje. Nětko je hižom pozdže, so přećiwjeć mojej sudźbje; spominanje na was, waš miły, njeprirunajomny wobraz budže wot nětk čwila a spokojenje mojeho žiwjenja; ale mi hišće wostanje dopjelnić tu přislušnosć, wam wotkryć žalostnu tajnosć a položić mjez naju njeprěwinjomne wobhrođenje . . .“

„Wono bě přeco,“ wurazy ze žiwosću Marja, „ja njebych ženje waša žona być mohla.“

„Wěm,“ wotmolwi wón čicho, „wěm, zo sće něhdy lubowała; ale smjereć a tři lěta žarowanja... Dobra, miła Marja Gabriłowna! njestarajće so, mi rubić poslednje změrowanje: mysl, zo byšće wy zwolila, zhotowić moje zbože, jeli by...“

„Mjelće Bože dla, mjelće; wy mje čwilujeće.“

„Haj, ja wěm, ja čuju, zo wy byšće moja byla, ale — ja sym najnjezbožowniše stworjenje... ja sym ženjeny.“

Marja hladaše ze spodźiwanjom na njeho.

„Ja sym ženjeny,“ sčehowaše Burmin, „sym ženjeny hižom štwórté lěto a njewěm, što moja žona, a hdže wona je, a hač budu so z nej hdy wohladać.“

„Što wy prajíte?“ zawola Marja, „kak dziwnje je to! Podlěšće; ja wupowjedam kónc... ale podlěšće, budźće tak lubozny.“

„W započatku lěta 1812,“ praji Burmin, „khwatach do Wilny, hdžež bě naš polk. Přišedši raz na staciju wječor pozdže, žadach, zo bych ruče koni zapřahnyli, jako z dobom so žalostne wěće zběhny, a zastojnik pósta a pohončojo mi radzachu, počakać. Ja jich poslučach, ale njewuprajomne hjezpokojstwo zapřija mje; mi bě, kaž by mje něchtó storkał. Mjez tym wějenca njewočichny; ja njemózach wutrač a přikazach wospjet, zapřahnyć, a wudach so do teho wiehora. Pohončej přindže do mysle, jěć přez rěku, zo by puć wo tři wjorsty přikrótišil. Brjoli běchu zanjese; pohonč zmyli město, hdžež so na drohu wujězdžowaše, a tak běchmoj w njeznatej stronje. Wětr so njestaji; ja wuhladač woheńć a přikazach tam jěć. Mój přijědžechmoj do wsy; w drjewjanej cyrkwi bě woheń. Cyrkej bě wotewrjena; za wobhrodu stejachu někotre sanje; před durjemi khodžachu ludžo. „Hew! hew!“ zakřikny něšto hłosow. Ja přikazach pohončej, tam zajěć. „Prošu će, hdže sy so zakomdžil?“ praješe něchtó ke mnje, „njewjesta je we womarjel! pop njewě, što činić; my běchmy hotowi, jěć nazad; wustup džě bórzy!“ Ja mjelčo wuskočich ze sani a džěch do cyrkwe, slabje wobswětleneje wot dweju abo třoch swěčkow. Holčka sedžiše na ławcy w čemnym nuhle cyrkwe; druha trěješe jej spanje. „Džakowano Bohu,“ praješe ta, „kónčnje sće přišoł, nimale budžišće knježnu mori.“ — Stary měšnik přistupi ke mnje z praše-

njom: „Prikažeće započće?“ — „Započće, započće, knježe,“ wotmolwich hjezmyslne. Woni pozběhnychu holěku. Wona zdaše so mi rjana. Njewopřijomna, njewodajomna lobbkomyslnosć! . . . ja stupich pódla njeje před wołtař; měšnik pospěchowaše; tři mužojo a služobnica poddžeržowachu njewjestu a kedžbowachu jeno na nju. Zwěrowachu naju. „Wokoštaj so,“ prajachu namaj. Moja žena wobroći ke mnje swoje blěde wobličo. Ja cheych ju wokošeć . . . Wona zakřikny: „Ach, to njeje wón! njeje wón!“ a padny z nowa do njemocy. Swědcy wuwalichu na mnje nastrožanej woči. Ja so wobročich, wuńdžech hjeze wšeho zadžěwka z cyrkwy, walich so do kibitki a zawołach: Jěź!“

„Mój Božo!“ zakřikny Marja, „a wy njewěsće, što so z wašej wbohej žonu stało je?“

„Njewěm,“ wotmolwi Burmin, „njewěm tež, kak ta wjes rěka, hdžež sym so wěrował; teho runja njewěm, wot kotreje stacie wotjědžech. Tón čas tak mało wažnosć mojeje přestupneje wólnosće čujach, zo, wotjěwši z cyrkwy, wusnych a hakle nazajtra wocućich, hižom na třećej staciji. Služobnik, bywši tehdy ze muu, wumrje we wójnje, a tak nimam ani nadžije, namakać tu, nad kotrejž tak zlě žortowach, a kotraž je nětko tak surowje wječena.“

„Mój Božo, mój Božo!“ džeše Marja, zapřijawši jeho ruku, „tak sće wy to byl! A wy mje njepóznajećé?“ —

Burmin wobledny . . . a padže k jejnymaj nohomaj.

Ernst Rychtař.

Naše Serbstwo je česćeneho a nahladneho muža zhubito! Připoldnju 9. septembra je k. Ernst Rychtař, ryčnik w Budyšinje a předsyda Maćicy Serbskeje, w 63. lěće swójeho žiwjenja po krótkej khorosći zemrjel.

Hač runje běše njeboćički před wotcućenjom našeho Serbowstwa wotrosti, přizamkny so tola hnydom prócowanjam młódsch Serbow wo pozběhnjenje ryče a zdžělanosće ludu, a štož je wosebiteho spominanja hódne, wón wosta tym samym swěrnym hač do swojeje smjerće!

Wón narodži so we Wulkim Wjelkowje, hdžež měještaj jeho staršej žiwnosće, kotruž pozdžišo předaštaj a z wobsedženstwom w Bynjecach wuměništaj. Swoje študije poča wón na gymnasiu w Budyšinje a študowaše potom prawa w Lipsku. Wot lěta 1833 běše wón w Budyšinje najprjedy pomocnik při wšelakich tehdomnych patrimonialnych

sudnistwach a potom sam sudniski direktor. Při tym džělaše wón wosebje po zběhnjenju tamnych sudnistwow pilnje jako wustojny ryčnik hač do swojeho skónčjenja a běše wosebje tež wot Serbow jara pytany, dokaž derje serbscy ryčeše.

Jako so wot wotcuđenych Serbow Maćica Serbska w léće 1847 dozałoži, přistupi wón k njej a běše hižo 1850 swěrný sobustaw jejneho wubjerka. W léće 1848 staraše so wón z druhimi pilnje wo založenje ryčěnskich abo ludowych towarštwow a w léće 1850 bu sobuzaložer Serbskeje Bjesady w Budyšinje, w kotrejž běše wjele lét předsyda. Hdyž bě w léće 1855 Dr. Klin, přěni předsyda Maćicy Serbskeje zemrjel, žadachu sebi wubjerkownicy E. Rychtarja za swojeho wjedźicerja, a na jutrownej hłownej zhromadźiznje 1856 bu wón jenohłósne jako předsyda wuzwoleny a tak tež při wšěch slědowacych nowych wólbach. Tele město je njeboh k. Rychtar derje wupjelnił a wšelako Maćicy wužitny so wopokazał. Při tym je tež hewak wšě serbske naležnosće, kaž n. př. při wubjerku za Budarjowy wopomnik, po swojej móžnosći spěchował. Tehodla wostanje jeho mjeno mjez Serbami w česći!

Jeho swjatočny pohrjeb běše 12. septembra. Zastupjerjo krajnych a měščanskich zastojnstwow, duchownstwo z wobeju wuznaćow, wubjerk Maćicy Serbskeje, mnohosć jeho kollegow, přecelow a znatych, přewodžachu jeho na tuchofske pohrjebnišćo, hdžež k. pastor prim. Kuhn ryč a požohnowanje dźeržeše. Na wudebjenym kašću widžachmy tež wulku palmowu hałozu, wot wubjerka Maćicy Serbskeje poswjećenu, ze šěrokim běložidžanym zwjazkom, na kotrymž běše žarowanski spěw wot našeho Fiedlerja takle wočěsány:

K wopomnjenju na
swěrneho Serba,
wysokočescěneho knjeza
Ernsta Rychtarja,
ryčnika a sudniskeho direktora w Budyšinje,
předsydu

. towarštwu Maćicy Serbskeje
poswjeći na dnju Jeho khowanja
12. septembra 1872

maćičny wubjerk:

Bergan. Dr. Dučman. Fiedler. Hörnik. Imiš. Jakub. Jenč.
Ručank. Łusćanski. Dr. Pful. Seiler. Smoleř. Wjela.

Što zwony zynki žarowace zwonja,
A kajka zrudna powjesć přez kraj dže? —
Ach, nadobny naš Rychtar wumrjel je!
Wón swój běh časny njenadźujcy skonja.

Hdžežkuli tole z postróženjom zhonja,
Zo zaslužbny so wótcinc minył je,
Tam zapřimnuje duše želenje
A bohaće so z wóčkow sylzy ronja.

Tež Serbow Maćica tu ranu čuje —
 Wšak zhubi zakitarja, wodžerja,
 Kiž nětko wjacy za nju njeskutkuje.

Duž wona žaruju so přibližuje
 A na kašć wótcínskeho Rychtarja
 Nětk džakownosće palmy wupřestruje!

M. Hórnik.

Z Budyšina a z Łužicy.

* Horliwy Serb, pilny spisowař serbskich šulskich knihi a swěrný sobudželaćer Łužičana, k. wučer Jórdan w Hermanecach, přesydlili so w bližším času jako kantor a wučer do Popoje pola Khoćebuza. Njeh wón tež w Delnjeje Łužicy tak swěrnje za Serbowstwo skutkuje, kaž je to pola nas činil! Bóh jeho přewodź a žohnuj!

* Knjcz Jan Šořta z Budyšina je njedawno w privatnym insti-
 tuće k. direktora Müllera w Dreždžanach wučerśke město na so wzał.

* * W tychle dnjach wopyta nas k. Alexander Chodzko, pro-
 fessor słowjanskich ryčow na universiteće w Parizu, zo by lužiskich
 Serbow bliže zeznał.

∴ Njedzělu, dzeń 15. sept. t. l., měješe so w Dreždžanach serbska
 evang. Boža služba, při čimž k. farař Imiš z Hodžija předowaše, k.
 farař Sykora ze Smilnjeje pak spowjednu ryč dzeržeše.

)(Třinatu njedzělu po swjateje Trojicy, dzeń 25. aug. t. l., swje-
 ćeše naš horliwy wótcinc a sławny serbski pěsnjeř, k. farař Seilef w
 Łazu, w čišinje swjeho domu swój 40-lětny duchownski jubilej.
 Boža miłosć překrasnjaj so dale nad nim a žohnuj bohaće jeho wu-
 trobu, dom a zastojństwo!

() Towarstwo ss. Cyrilla a Methoda je džesaty zešiwk H. Duč-
 manowych „Žiwjenja Swjatyh“ wudało. Posledni staw tehle zešiwka
 ma napismo: Wot založenja romskeho khěžorstwa hač do přikhada
 słowjanskeju japoštołow.
 M. H.

(!) Runje je z nakładom M. Hórnik a tudy rjana knižka we la-
 ćansko-serbskim pismje wušta, kotraž wosebite připóznaće zasłuži,
 z napismom: Psalmy, z hebrejskeje ryče přeložit Jan Laras. Jako
 łońše léto towarstwo abo zjenoćenstwo serbskich študentow w Praze
 swój 25-lětny jubilej tudy swjećeše, běše jich něhduši towarš, k. La-
 ras, kandidat filosofije, k temu manuscript noweho serbskeho přeložka
 psalmow připóstał, kotryž je po móžnosći dostowny, mjez tym zo
 so evangelski serbski přeložk wosebje po Lutherowym němskim zlo-
 žuje. Wudaće tuteho přeložka pak njebě tak ruče móžne, kaž sebi
 žadachmy a bu hakle njedawno dokonjane. Nětko wozjewja so knižka
 jako dostojny wopomnik a jako znamjo, zo so w spomnjenym towar-
 stwje pilnje za Serbow džěla!
 M. H.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Trĩnaty lětnik.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Wukhadža kóždu druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyřolětnje 15 nsl.

Č. 10.

Oktober.

1872.

Moja Leńka.

Kaž jandžel na módrych njebiesach
Holčka moja njeje,
Kaž róža we krasnych zahrodach
Lubka moja njeje,
Kaž slónca złote blyšćenje
Leńka moja njeje; —

Přetož:

Jandželow wutroba je bjez lubosće;
Moja holčka lubuje!
Róža ma érní a kańnje ée;
Moja lubka njekańje!
Slónca blyšé w nocy zaćmi so;
Moja Leńka tež we snje směwa so!

Z čim dha bych ju přirunał,
Towařšam ju wopisał? —

Ničo so Leńčičcy njeruna,
Na swěće Leńka je jenička!

J. M.

Złoto a złoty.

Powjedańčko wot Horisława-Mučinka.

(Skónćenje.)

III.

Njedaloko Mišna leži srěńjo-wulka wjes w płódnej krajínje.
Je tam knježi dwór, kotrehož hród je potrohany a so z nowa twari.
Knjez a jeho mandželska bydlitaj nakhwilnje w jenym přípódlan-

skim twarjenju a čeledź w druhim, hdžež tež horjeńca w jenej komorje z drugej džowku spaše. W druhim času měješe horjeńca swoje łożo a bydło sobu w knježim hrodze, blisko pola knježstwa.

Njedawno běše jeje knjez tuto ryčeřkubło kupił a to tunjo, dokelž běchu wšě twarjenja jara stare a porjedjenja potrjebne. Bórzy po sempřičehnjenju wobzankny knjez nowotwar hrodu. Za lěto chcyše druge twarjenja podtorhać a nowe natwarić.

Při twarjenju junu pjenjez dosć njeměješe a chcyše do Dreždźan k banquierej. Tola bu přez wěsty zadžewk wot teho wotdźeržany. Teho dla pósła horjeńcu do Mišna, zo by tam wot jeneho dobrego znateho, kiž bě bohaty winicář, na khwilu něšto pjenjez přinjesla.

Srjedu wokoło jeneje hodžiny poda so horjeńca z korbikom na prawicy na puć do Mišna. Bě pak to na krasnym, ale jara ćopłym duju. Horjeńca měješe w Mišnu tež tójšto druhich wěcow wobstarać a na dompuću dyrbyeše hišće do bližšeje, něšto bóle na prawicu ležaceje wsy sobu hić.

Tam přińdže runje nimo cyrkwy, kotrejež durje běchu wotewrjene. Dopomni so zmolom na wučbu lubeje maćefki: „Hdyž něhdže wotewrjenu cyrkej namakaš, dha njeńdź nimo, ale zastup do njeje, a było-li jeno tak dołho, hać „wótčenaš“ wuspěwaš.“ Wona zastupi; dokelž pak bě jara mučna a sprócna, sydže so do jeneje ławki a wuspěwa nutry wótčenaš.

Ležachu pak tam spěwarske; wona je wotewri a namaka khěrluš, kiž bě ji njeznaty, a poča čitać. Při tym pak začu tak njemóžnu mučnosť, zo sebi prjódkwza, hłowu na rucy zložiwši na před njej stejacej dešcy, na kotruž so knihi kładu, khwilku wotpočnyć.

Bórzy pak zapadny do spanja, do hłubokeho spanja, a spaše hać so začmi. Durje běchu hižom dawno zanknjene, a wona přeco hišće spaše. Běchu pak durje teho dla wotewrjene hyle, dokelž běše wučer a zwóńk časnik načahował a so horjekach na wuhladže dlěši čas do rjaneje wokolnosće zahladał. Jako wěžu wopušći, njetrjebaše přez cyrkej a teho dla tež tu njewuhlada, kotraž tam spaše.

Durje buchu zanknjene. Čmowa nóc přikrywaše doły a hory, wsy a města. Wokoło pońocy pak so wokolnosć na jene dobo

rozjasni a nócne płomjo sapaše w susodnej wsy k njebju. Stražnik trubješe synlje; psy zakhadžachu kaž wrótne. Tež hač do Božeho domu dosahaše hołk a wołanca a wubudži horjeńcu druhi króc z ćicheho spanja.

Prěni króc wotući, jako běchu durje něhdže hodžinu zanknjene. Pózna, zo je sama, a hač runje za durje třaseše a synlje a tójhdy wołaše, dha ju tola nichtó njeslyšeše, dokelž cyrkej něšto wot puća na kóncu wsy ležeše. Jako widžeše, zo je jeje prócowanje podarmo, lehny so w poddaću do Božeho zakitowanja a po nutrnej modlitwje na ławku samu a wza spěwarske za hłowak.

Přez wołanje a haru před cyrkwu wona wotući, a we wšěm tym wotewrichu so durje wěže; přez latarnju so rum před cyrkwiskim wukhodom rozjasni a wučer a někotři mužojo zastupichu, zo bychu so horje podali a štórmowali. Z khwatom wuskoči horjeńca z ławki a bě pola durjow, jako so rum před durjami zaso začmi. Tola znutřkne durje njeběchu zanknjene, zwonkne pak běchu wotewrjene. Přez płomjo wohenja běštej njebjo a wokolnosť tak rozjasnjenej, zo wona wustup z cyrkwe derje namaka.

Jako pak wustupi — cyrkej ležeše wyššo hač wjes — dha ji třepjetanje do ćěla přińdže, zo móžeše lědom dale kročić; přetož zjawnje spózna, zo je wohen w jeje wsy, a jeli ju wšitko nje-moleše, na knježim dworje.

„Mój Božo, wobarnuj moje knježstwo a wšitkich susodow před dališim njezbožom, zaduš zły wohen —“ z tymle nutrnym zdychnjěńčkom dosta nowu móc a sylnosť, a spěšnje khwataše do přédka a přińdže dom, jako sapace płomjo třeće twarjenje knježeho dwora zapopadny. Ludži běše tam dosć, tež tójšto sykawow, na wodže tež njepobrachowaše, ale te stare twarjenja palachu so kaž słoma. Skót bu płomjenjam wutorhnjeny, tež wjele gratu, zmachow a domjaceje potreby. Jenow w tym twarjenju, w kotrymž bě wohen na njeznate wašnje wušoł, bě so z wjetša wšitko spaliło. Haj, wohen bě so tak khwatnje rozšerił, zo bě wulku džowku, kontraž tam runje w přěnim spanju ležeše, sobu spalił. Nihdže ju njenamakachu. Na druhi dzeń wuhrjebachu někotre kosće z popjeła. Tež w tutej komorcy budžiše horjeńca, Hana Bordanec, kónc wzała, jeli budžiše w prawym času dom přišla. Wobkedž-

bowanje maćeřneje wučby bě ju smjerći wutorhnyło. Wona pózna w swojej zasparnosći a pře wulkej mućnosći Boži porst a khwalše jeho smilnosć a hnadne zdźerženje.

Jeje knježstwo njeběše wulku škodu měło; wšak bě wšitko zahubjene derje zawěšćene. Štož pak běchu najlěpše mobilije, kotrež bě knjez z W. sobu wzał, wostaji wón w Draždžanach, dokelž bě twar noweho hrodu zmolom při kupje wobzanknył. Najbóle skoržeše knjez z knjenju a džěćimi, kaž tež Hana, wo džowku, kotraž běše tak zahe a nahle swój kónc namakała.

Za lěto steješe tam krasny dwór, a Bóh žohnowaše zjawnje knježstwo a Hanu.

IV.

Kóžde lěto na kermušu bě w Bordanec domje wulke wjesele, přetož Hana přińdže na kermušu a wosta někotre dny w lubej swójbje. Mać a nan, bratr a sotra ju na rukach nošachu a wulka radosć knježeše.

W lěće 18** njeřińdže Hana sama; wysoki młody muž, ze zbrunjenym wobličom a derje a přistojnje wudrasćeny, přińdže sobu. Bě to šosař knježeho dwora, na kotrymž Hana přeco hišće služeše.

Wón bu rjenje witany. Jako na drubi džen přječ džěše, bě po slubje. Sam pak njeńdžiše, ale Hana džěše sobu, zo by sebi wot Hurbanec nana — mać bě wumrjeła — žohnowanje k žeńtwje z Janom Hurbanom wuprosyła.

Hurbanec nan bydleše tež w rjanych Łužicach a měješe rjane burske kubło, kotrež chceše, je-li Bóh jemu žiwjenje zdźerži, hišće někotre lěta sam měć, potom pak swojemu jeničkemu synej Janej přepodać. Wón witaše Hanu z wulkej přecelnosću, kotraž so po krótkim w hromadžebyću do woprawdžiteje lubosće přewobroći.

Kak staj so Hurbanec Jan a Hana Bordanec zaso namakało a hdže? To njecham dale wukładować. Jeno na to chcu spomnić, zo so to w měsće Budyšinje runje w tej khěži sta, hdžež Hanu přěni króc nadeńdžechmy. Wona přińjese swoje wuzbytkowane pjeņzy, a wón tež. Tehdom běše wón pola nana w domje přěni wotročk a dostawaše mzdu, kaž cuzy. Jeno na hody dosta wjetše

dary. Nan ménješe: Hdyž je člowjek słužić, posłuchać a tež lutować nawuknył, dha móže pozdžišo tež prikazować a wě derje hospodarić, tež w tajkich časach, hdžež Bože žohnowanje so mjenje na polach a łukach, holach a zahrodach wozjewuje. Pozdžišo da jeho nan k znatemu wulkemu ryćeřkublerjej, zo by so tam we wšitkich ratarskich naležnosćach wudokonjeć mohł.

W měsće so Jan a Hana husto trjehišťaj. Jako W—ski najůk ryćeřkubľo pola Mišna kupi, přistaji sebi šosarja, a to bě — Hurbanec Jan.

Knjez znaješ tu, kotruž Jan horco lubowaše a kotraž bu w domje, hač runje horjeńca a słužobna, stajnje jako džěćo džeržana. Wón bě teho dla poľny wjesela, jako jemu Jan wozjewi, zo chce so z Hanu woženić. Po natwarjenju noweho dwora měješ šosař tak rumne wobydlenje, zo móžeš tež mandželskej bydľo a wšu připrawu sobu poskićić.

Jako z kermuš domoj přińdžešťaj, běšťaj po slubje, a na hody skutkowaše Hana jako knjeni šosařka we wobydlenju Jana Hurbana.

Kwas wuhotowa jimaj knjez. Tolanjebě nichtó dale na kwasu hač Hurbanec nan a Bordanec cyľa swójbba, knježa swójbba a inspektar susodneho ryćeřkubľa. Tón samy bě muž, kiž měješ w cyľej wokolnosći dobru khwalbu, bě wjele nazhonił a so knjezej při kupowanju a twarjenju na wšelake wašnje słužobny wopokazał. Z Janom bě wón wěry slub přećelstwa sćinił.

Jako při wjeseľej hosćinje sedžichu, přepoda inspektar Judich njewjesće maľu tyzku, w kotrejž wšelke zľote wěcy ležachu. Njewjesta wotewri tyzku a wućeže z njeje rjany woponc (Armspange) a zľoty, kiž so na pasku wokoľo šije nosy. Jako jón Hana do ruki wza, so jeje wobľicho tak sylnje přeměni, zo so nan a mać strožišťaj. Prašobne woko so na inspektarja zľoži, kaž by prajić chcyľo: kak přińdže tutón zľoty, kotryž junu na mojej šiji wisaše, do wašej rukow? Inspektar postany, zapřija poľnu škleńcu a džeše:

„Čestna njewjesta, čestny nawoženja a luby přećelo, wšitcy česćeni přitomni! Tutón zľoty, kotryž mľoda mandželska w rukomaj džerži, je tón samy, kotryž bu jej junu na puću do W. z gwaľtom wotewzaty. Jeje nadpadžeř bu wotehnaty wot mojeho lubeho

přecela, a doľho njetraješe, dha zhoni wón, zo je rubježnik zľoty sobu wzał. Hanje pak bě wšitko zľoto wostajil, kotrež we wutro-
bje nošeše a kotrež běše domach přez lubowacu přirodnu maćeř
nahromadziła a sebi je tež w dalšim žiwjenju wobkhowala. Teho
dla njech mľodu mandželsku tutón zľoty na zľoto žiwjenja dopomnja
a njech přichod w zľotym bľyšću přewodža mandželsku a mandžel-
skeho, zo byštaj doľho widžiloj zbožo wšitkich přitomnych, ale
tež to svojich džěci a džěcidžěci. Na to chcemy svoje škleńcy
wupić.“

To so sta, a nětko wón powjedaše, kak je zľoty dostaľ wot
jeneho muža ze swojeho přecělstwa. Tón samy běše jeho wo pje-
njezy prosyl a prajil, zo chce jemu tutón zľoty tak doľho wo-
stajic, hač jón w ľěpsich dnjach zaso njewukupi a tej da, kotrež
bě jón wotewzał. Wón běše tehdom w najľubšej nuzy a běše
sebi poslenjej dwaj tolernej z nalutowarnje wotewzał, jako Hanu
tam wuhlada, jej přez ramjo do knižkow pohladawši a widžiwi
rjany zapisk. Wobzankny jej knižku kradnyć, štož pak so jemu
njeradzi. Wón mi cyľu swoju nuzu wuskorži a slubi, zo chce
hinaše žiwjenje započec, jeli so jemu puć k temu wotewri. Sym
jemu pjenjezy daľ, zo je do Ameriki čahnyć mohľ. Tam bydli nětko
na bohatej farmje, ma žonu a džěci, je dawno swój doľh zaplaćil
a tute zľote wěcy je wón za njewjestu pošlaľ, z tej přóstwu, zo
by jemu jeho njeskutk wodała.

To so lubjerad sta, a inspektař chcyše swojemu wujej wot-
pusk do Ameriki pošlać. — Wjesely kwas bu wjesele skónčeny.

Tójšto ľět wostaštaj knjez Hurban a jeho mandželska pola
Mišna. Jako pak Hurbanec nan dlěje wjacj ratarić nochcyše,
zľoži syn službu a čehniše dom do rjaneje Łužicy.

Jako maľeho Hurbanec Janka křójachu, bě Bordanec džěd
kmótr a přinjese na tysac tolerjow pjenjez sobu w dobrych hypo-
thekach a krajnych pľacacych papjerach. Bě to Hanine herbstwo
wot njebo maćeřje. Z wulkej prócu a lutniwosću bě te same po
času zaso wudospoľnil a Hanineje maćeřje přčinjjenje zapřikryľ.

Při druhich křěciznach Hurbanec džěd tež někotre tajke papjery
přinjese; bě to křěcěnski dar za maľu Hanku.

Zľoty měř knježeše w Hurbanec swójbje runje tak derje, kaž

pola Bordanec, tež w tym času, hdyž bě so swójba přez wjacj małych wobydlerjow powjetsiła. —

Złoto we wutrobje je rjeńše hač čerwjene zloto, tola su złote sadžaki rjany a dobry přidawk, tež w našej Łužicy — k najmjeńšemu nješkodza tajkim ženje, kotřiž złote počinki wobsedza.

Tragiska podawizna.

(Chamisso.)

Bě člowjek, kiž so rudžeše, Zo čee jom' zady wisaše, Wón hinak měe jo chcyše.	So hinak wjeréo wokoło Wón widži, zo njej pomhało — Hlej, čee tón wisa zady.
Duž myslí sej, kak započnu? To budže, hdyž so wobroeu — Hlej, čee tón wisa zady.	Wón na lěwicu, prawicu So wjeréi ze wšej spěšnoscu — Hlej, čee tón wisa zady.
So na to ruče wobwjertnje, Wěc při starym pak wostanje — Hlej, čee tón wisa zady.	Wón wjeréi so kaž kolesko, To wšitko pak je podarmo — Hlej, čee tón wisa zady.

W tej myslí hišee wjeréi so:
Snadž tola skónčnje pomha to —
 Hlej, čee tón wisa zady.

Přel. K. A. Fiedlef.

K a l a t a R ó ž a.

(Přeložk z ruskeho.)

Běše kral a kralowa, jeho žona, kotraž bě dobra a rjana. Wonaj so zbožownje w hromadže žiwještaj, ale njeměještaj žanych džěci, na čimž so jara rudžeštaj. Raz sedžeše kralowa na brjozy čisteho žórta a plakaše. Z razom přilěze z wedy k njej rak; wón rjeknu: „Kralowa, njeplač! Ty změješ skoro džowku!“ Kralowa so spodziwaše, chcyše so dobremu rakej wudžakować, ale wón so bórzy we wodže zhubi. Jeho připowjedanje so dopjelní: kralowa porodži za někotry čas džowčičku. Zwjeseleny kral wuhotowa krasny swjeden, na kotryž tež kuzlařniče přeprošy. Ale wón měješe k njezbožu jeno dwa-naće zlotych škličkow, a kuzlařničow bě třinaće; a dla tajkeje přičiny njemóžachu jenu na kralowsku hosćinu powolać.

Kuzlařniče, dželo so z kralom, chcychu noworodženu pryncesnu

wobdاریć. Jena rjekny k njej: Budž pobožna, druha: Budž rjana; z jenym słowom, wone přejachu jej wšě wosebnosće duše a čěla. Na raz zjewi so třinata kuzlařniča. Wona džeše z huěwom: „Wy nocheyšće mje prosyć na swjedžen; za to so waša džowka w pjatnatym lěće žiwjenja z wrjećenom kaľnje a wumrěje!“ A wona čekny. Ale k zbožu běchu jeno jednaće kuzlařniče čas měle, pryncesnu z darami wobdžělić; dwanata bě hišće wyše a wona rjekny so rudžacymaj staršimaj: „Změrujtaj so, lubaj staršej: waju džowka njewumrěje, ale zapaduje jeno do hlubokeho spanja, kiž budže sto lět trać; potom wona wocući a budže pobožna.“

Ale kral nadžiješe so, wumóe swoju miľu džowku. Wón přikaza kruće, zo njeby w jeho cyłym kralestwje žane wrjećeno bylo. Pryncesna zrosće a zakěć k spodžiwněj rjanosći. A wona nastupi hižom swoje pjatnate lěto. Ale što so sta? Raz so kral a kralowa wotsalištaj. Pryncesna wosta sama w hrodze. Jej přińdže do mysłow, jón wobhladać. Šedši ze jstwy do jstwy docpi wona maľe durčka, wotewriwši je wuhlada před sobu wuzki skhód; tónle wuzki skhód wjedžeše na wysoku wěžu. Pryncesna kročeše po skhodženkach horje a přińdže kónčnje do maľeje stwički, w kotrejž staruška sedžo předžeše. Pryncesna so jeje njestroži, ale přistupi k njej a hladaše někotre minuty na jeje džělo; kóučnje žadaše tež sama přasć. Ale lědy wrjećeno dosahnywši, kaľny so z nim bórzy do ruki, zynkny so dele a zapadže do hlubokeho spanja. W tym wokomiknjenju wusnychu wšitecy: kral a kralowa, kotrajž běštaj so hižom zaso do brodu wróćiloj, dworjenjo, služobnicy a kralowska garda; wusnychu konje w kralowskim konjencu, holbje na třěše, psy na dworje a muchi na scěnach, haj samo wohen, na wohnišću so horjo, zasta a njehibaše so wjacj, a pjećen přesta so pjec; a kuchař wusny, hrabnywši pomocnika za wucho, dokelž bě škopon wuroniľ; a kuchařka wusny, njedoskobawši kokoš; wšitko bu číše, číše — kaž morwe. A hnydom pozběže so ze zemje huste čerňišćo, wobkružo cyly kralowski hród a wša wokolnosć pokry so z čěmnym lěsom.

Zańdže wjele lět; nihto njemóžeše so k hrodu přibližić: lěs bě njepřeńdžomny, čerňišćo njepřistupne. Róždy wjedžeše, zo je w hlubinjě lěsa hród, zo je w hrodze wobkuzłana pryncesna, a narjeknychu jej Kaľata Róža; přetož wona bě rjana kaž róža — ale štapaty

černjowce njedopusći nikomu, ju wobladać. Běchu někotři khrobli młodzencojo, či zwažichu so do hustoty lěsa: ale nic jedynu so njewróći; wšitecy zhubichu so we wótrym černjowcu, jako so přez njón k wobkuzlanemu hrodu předrěć cheychu.

Minu so sto lět. Raz jědžeše nimo husteho lěsa rjany kralowski syn, a jedyn stare poča jemu powjedać, kak je wón wot swojeho džěda słyšał, zo je w tymle lěsu hród a w hrodze kralowska dzowka Kałata Róža, a zo hišće nchtó njeje mohł k njej puća namakać přez strašny lěs a džiwje čerňišćo. Kralowski syn njestrachowaše so černjowca a wobzamkny wumóc pryncesnu Kałatu Róžu. Wón wróći swojeho konja a jěchaše do husteho, čěmneho lěsa. Pokaza so pak, zo lěs wjacý tak trašny njeje. Na bałžkach spěwachu wjesele ptački; wšudže šwórěachu čiste hrjebički, a powětr bě napjelujeny z wonju krasnych kwětkow. Kralowski syn přińdže k černjowej wobhrodze; wona sama před nim rozstupi, a w město černjowca wublada wón před sobu kečki bělych růzow. Wón bližeše so hrodej a přińdže na wobšěrný dwór. Na dworje stejachu wobsedłane konje a spachu; wokoło nich ležachu spjuce psy; před durjemi spachu stražnicy, podpjerajo so na kopja; na třěše spachu holbje tyknywši blówki pod křidła. Wón zastupi do hrodu: muchi spachu na scénach, woheń spaše na kamjeńkach, před kamjeńkami steješe drěmajucy kuchař, dđeržo za wucho drěmaceho kuchinskeho hólea; a pódla njeho sedžeše drěmaca kuchařka z połwobskobanej kokošu. W samym hrodze namaka wón spjacych dworjanow; jeni stejachu, druzy sedžachu abo hladachu přez wokno. Kónčnje pytny tež spjaceho krala a spjacu kralowu; a wšo bě tak číše, zo móžeše wón swoje samsne dychanje słyšeć. Naposledku přińdže po wuzkim skhodze na wěžu: tam ležeše njezawohalena pryncesna Kałata Róža, rjana kaž dzeń, we hlubokim spanju. Jejna krasnota přemo jeho tak, zo so wón zdđeržeć njemóžeše, wokošeć ju na růzowu hubku... Wona wotewri woči, a w tym wokomiku wšo wocući: kral, kralowa, wšitecy dworjenjo, konje, psy; holbje zakurěachu, muchi zlětowachu, woheń so zabori, kuchař potorha swojeho hólea za wucho, kuchařka poča swoju kokoš skobać. — Kralowski prync wróći so z pryncesnu z wěže. Kral a kralowa jeju powitaštaj, a na tym samym duju bě kwas. A pryncesna Kałata Róža bě zbožowna ze swojim rjanym mandželskim dolbe, dolbe lěta. J. B. Nyčka.

Zapis cycatych zwěrjatow w Hornych Łužicach.

Tak wjele hač wěm a sym nazhonil, su scělowace cycate zwěrjata abo cycaki (Mammalia, Säugethiere), kiž su pola nas domjace (d.) abo skludne (skl.) abo nas jeno druhdy ze susodnych krajnow wopytuja.

A. Chiroptera.

I. Vespertilio.

- 1) Wulki njetopyr, *V. auritus*, langührlige Fledermaus, (d.).
- 2) Mały, kuši njetopyr, *V. murinus*, gemcine Fledermaus, (d.).
- 3) Nócny njetopyr, *V. noctula*, grosse Speckmaus, (d.). Wuši stej krótsěj hač hlowa; je porědko; nadeńdže so w zhorjelskej holi, hdžež najskerje w prózdnych dubach a druhich štomach hnězdzi. Hišće porědšo, a snano jeno připadnje, pytnje so na wsach.

B. Carnivora (Ferae).

II. Canis.

Wosehje tři družiny we wjacorych poddružinach.

- 4) Pos, psyk, *C. familiaris*, der eigentliche Hund, Haushund, (skl.). Beja, ćula (dim. ćulka), die Hündin, Betze.
 - 5) Wjelk, *C. lupus*, Wolf, (w.). Wjelčica, die Wölfin.
- Skoro kóžde lěto při zamjerznenych rěkach někotre wjelki z Pólskeje do mužakowskeje, zhorjelskeje a druhich přistorkowacych holow; tež je so druhdy w žitawskej krajnje widzić dal. — W mužakowskej holi niže Wochozow rěka jena hórka „wjelča šibjenca“, dokelž buchu najbóle tam, jako w najhuscísej krajnje, wjelki łowjene abo třelane a k napohladej na štomy powišane, na čož ći, kotřiž mějachu zubybojenje, do jich mjasa kusachu, zo bychu zubybojenje wotbyli*).
- 6) Liška, *C. vulpes*, Fuchs, (d.). Poddružina: *C. alopex*, Brandfuchs, kiž so pječa tež w hórskich krajinach pola Melfersdorfa a wyše Budyšina nadeńdže.

III. Felis.

- 7) Kóčka, *F. catus*, Katze. Kocor, der Kater.

*) Wjelki na štomy powišće, je jara stare wašnje a wobsteješe tež pola starych němskich ludow. Khěžor Bjedrich I. pisaše něhdy w jenym lišće, zo buchu na jenym dnju 22 rubježnicy na jenu šibjencu na wjelče wašnje (more lupino) wobwišeni.

- a) Domjaca kóčka, *F. catus domesticus*, Hauskatze, (skl.).
 b) Džiwnja kóčka, *F. catus ferus, catus sylvestris*, wilde Katze, (d.).
- 8) Wótrowidź, *F. lynx*, Luchs, (w.). Bu před dolhimi lětami hišće druhdy w zborjelskej holi pytnjeny.

IV. Meles.

- 9) Šwinc, *M. taxus*, Dachs, (d.). — Najskerje bě tež něhdy mjedź-wjedź, *Ursus arctos*, Bär, Łužicy wopytowacy.

V. Mustela.

- 10) Wudra, *Lutra vulgaris*, Fischotter, (d.).
 11) Kamjeńtny mordań, *Mustela foina*, Steinmarder, (d.).
 12) Štomowy mordań, *M. martes*, Baummarder, (d.).
 13) Tk hóř, *M. putorius*, Iltis, (d.).
 14) Rohlica, *M. vulgaris*, Wiesel, (d.).

VI. Talpa.

- 15) Knot, *T. europaea*, Maulwurf, (d.).

VII. Sorex.

- 16) Trosk, *S. araneus*, Spitzmaus, (d.).

VIII. Erinaceus.

- 17) Jěž, *E. europaeus*, Igel, (d.).

C. Glires.

IX. Cavia.

- 18) Wujk, *C. cobaya*, Meerschweinchen, (skl.).

X. Castor.

- 19) Běbr, bobr, *C. fiber*, Biber, (w.). Je so často w Nisy padował.

XI. Mus.

- 20) Wulka myš, *M. rattus*, Ratte, (d.).
 21) Mała myš, *M. musculus*, Hausmaus, (d.).
 22) Lěsna myš, *M. sylvaticus*, Waldmaus, (d.).
 23) Pólna myš, *M. agrarius*, Feldmaus, (d.).
 24) Wódna myš, *M. amphibius*, Wasserratte (d.).
 25) Žurk, šurk, *M. ericetus*, Hamster, (d.).

- 26) a) *Wulka sonja*, *M. quercinus*, grosse Haselmaus, (d.).
 b) *Mała sonja*, *M. avellanarius*, kleine Haselmaus. Na Pichowje.
 c) *Suslik*, *Spermophilus citillus*, Zieselmaus. Pola Grottawy
 wyše Žitawy.

XII. *Sciurus*.

- 27) *Wjewjerca*, *S. vulgaris*, Eichhörnchen, (d.). Su brune a čorne wjewjerce; ale barba nječini hewak žadyn rozdžěl w družinje.

XIII. *Lepus*.

- 28) *Zajac*, *L. timidus*, Hase, (d.).
 29) *Kharnykel*, *L. cuniculus*, Kaninchen, Karnickel, (d.).

D. *Bisulca*.

XIV. *Cervus*.

- 30) *Jeleń*, *C. elaphus*, Hirsch; jelenica, cerva, Hirschkuh, (d.). Na połodnišich mjezach wustupuje jeno z Čech; w połnocnych stronach je pak cyle domjacy. *Dańk*, *C. dama*, Dambirsch, bu před dolhim časom hišće w mužakowskej holi nadeńdženy, je pak so tam nětk cyle zhubił.
 31) *Sornik*, *C. capreolus*, Reh; sorna, Rieke, (d.).

XV. *Capra*.

- 32) *Koza* (dim. kózka), *C. hircus*, Ziege; kozol (dim. kózlik), Ziegenbock, (d.).

XVI. *Ovis*.

- 33) *Wowca*, *O. aries*, Schaf; boran, Schafbock, Widder; jehnjo, Lamm; skop, Hammel, Schöps; (skl.).

XVII. *Bos*.

- 34) *Woł*, *B. taurus*, Ochse; kruwa, Kuh; ćelc, byk, Saamenochse, Bulle; ćelo, Kalb; ćelčk, männliches Kalb; ćelčka, weibliches Kalb; wokolc, junger Ochse; jalojca, Kalbe, Färse; howjadwo, Rind; (d.).

E. *Solidungula*.

XVIII. *Equus*.

- 35) *Kón*, *E. caballus*, Pferd; kobła, Stute; zrěbc, zrěbjo, Fohlen, Füllen; (skl.).
 36) *Wosol* (dim. wóslík), *E. asinus*, Esel; wóslica, Eselin; (skl.).

F. Multungula.

XIX. Sus.

37) Swinjo, S. scrofa, Schwein; kundroz, Eber, Hacksch; ranca, Sau; pros o (dim. prosatko), Ferkel. Wo swinjeću mamy dvě družinje:

- a) dźiwje swinjo, S. scrofa ferus; a
- b) skludne swinjo, S. scrofa domesticus.

H. F. W je la.

Škleńčana hora.

Bajka z ludu.

Junu běše mać, kiž měješe 7 synow, kotřiž běchu, kaž hóley najbóle su, jara dźiwi a njemdri pacholojo. Teho dla jich husto swarješe. Při tym so jej to a tamne přimjeno wusuny. Jene popołdnjo, jako tež tak prawje njemdrowachu, lećiše runje črjoda rapakow nimo. A mać, z pola dom přišedši, na nich zawoła: „Wy dźiwje rapaki! Bych cheyla, zo byšće hnydom z tymi rapakami wotlećeli.“ Lědom bě wona tute njeprmyslene słowa wuprajiła, hlej! dha buchu hóley do rapakow přewobroćeni, wulětachu kaž wichor z woknami won a lećichu z rapakami prječ. Nastróżana mać drje rucy lamaše, ale podarmo; hóley so wjacy njewróćichu. Sta pak so nětk, zo Bóh maćeri hišće džowčičku wobradzi, luboznu a jara mudru holčku. Hdyž běše kruch wotrostla a swoju mać husto plakać widžeše, so ju junu wopraša, čeho dla je přecy tak zrudna? Při tym zhoni, zo je 7 bratrow měla, kiž su do rapakow přewobroćeni. A dokelž wot maćerje nazhonić njemóžeše, hdze nětk jejni bratřa su, poda so k swojej čee, kiž bě jako jara mudra žona znata. Tam zhoni, zo jejni bratřa na škleńčanej horje bydla. Teho dla sebi wona nětk předewza, svojich bratrow pytać a jeli móžno wumoc. Bórzy so na puć poda. Při tym wopyta tež swoju kmótru. Tuta jej k wobjedu kokošku zwari. A hdyž bě mótko při jědźi kóstki spody blida zmjetała, praješe kmótra k njej: „Luba mótko! zezběraj wšitke tute kóstki a zwjazaj je do břemješka, dokelž budžeš je nuznje trjebać.“ Jako bě nětk daloki kraj přešla, přińdže kaž k škleńčanej horje. Dokelž pak bě tuta jara hladka, njemóžeše na nju stupać. Dopomniwši so na kóstki w břemješku, poča je před sebjě klasć.

Tak přiidže hač na wjeřšk hory. Tam steješe mała khěžka. Do njeje zastupiwiši, widžeše w róli 7 horněkow z jědžu. Wona wot kóždeho wopta a do poslednjeho pušci swój slěborny pjeršćen. We jstwičcy stejachu pak 7 ložow. Dokelž bě spróna, so do jeneho loža lehny a wusny. Po khwili zběhny so wulki wichor a 7 rapakow přilečichu nuř, kiž pak so nětk do čłowjekow přewobroćichu. Hdyž přeni jědž z horněka wopta, praji: „Fi, kak moja jědž za čłowjekom smjerdži.“ Po nim tež wšitey druzy wolachu, zo je so něchtón jědžow dótkal. Jako nětk sedmy slěborny pjeršćen w hornyku namaka, spóznachu z wěstoséu, zo je tam něchtó pobyl. Pytajey namakachu we ložu luboznu holčku, kiž hišće spaše. Wšitey so jara spodźiwachu a ju wubudziwiši, prašachu so jeje: „Štó sy a kak sy jow přišla?“ Wona jim cyle njebojaznje wotmolwi: „Ja pytam svojich 7 bratrow, kiž buchu do rapakow přewobroćeni!“ Nad tym spóznachu, zo je jich sotřička, a zwjeselichu so jara. Hdyž běše tam nócku přehyla, prajachu rano bratřa k njej: „Khwataj, zo nětk zaso z hory přiidžeš, dokelž budžemy popołdnu zaso rapaki a so hakle za 6 dnjow zaso do čłowjekow přewobroćimy. Sedmy džen pak smy čłowjekajo. Njejsy teho dla popołdnu hišće z hory, dha my tehje wjacy njeznajemy, ale će roztorhamy. Budžeš-li pak prjedy dele, budžemy wumóženi. Khwatajey wona swoje brěmješko wza a běžeše dele, a po jeje wčerawšim puću, hdžež hišće kóstki ležachu, to derje džěše. Wona měješe jeno hišće někotre skhodženki hač dele, jako wuhlada, zo ližom črjóda rapakow za njej leći. Teho dla skoči poslednje skhodženki ruče prjedy dele, hač ju rapaki dosćěžechu. Tak buchu bratřa wumóženi, a k wjeselu mačerje přiwjedže jich dom. Tam běchu potom w hromadze wjeseli žiwi, a jeli-zo wumrjeli njejsu, dba su hišće džensa žiwi.

Podat J. Kral.

Fijalka na Čornobozy.

Jako hišće čemnosć póhanstwa serbski kraj wobknježeše, česáčchu Serbjo tež přiboha, kiž měješe mjeno „čorny Bóh;“ hora, na kotrejž jeho hród steješe, rěka hišće džensniši džen „Čornobóh.“

Tutón přibóh měješe jara rjanu džowčičku, kotruž pře wšo lubowaše. — Tola křesćanstwo swoje pruhi tež přez tutu krajinu sćeliše,

a „čorny Bóh“ widžeše, zo z jeho knježstwom tudy ke kóncej dže. Jako so nětko swjaty križ přeni raz nad horu blyšćeše, buštaj přibóh a jeho hród do kamjenja přewobroćenaj, to holičo pak bu rjana módra sijačka, kotraž kóžde sto lět na Wałporu w nocy na Čornobozy kěčeje. Młodzene, kotryž ma zbože, w tutym wokomiku sijačku wotšěipnuć, dostanje tu rjanu knježnu a z njej wšitke bohatstwo jejneho nana, čorneho Boha.

Gustav Kapleř,
Lubinski.

Z Budyšina a z Lužicy.

* Před někotrymi lětami bě so w jenej hłownej zhromadžiznje towařstwa Maćicy Serbskeje wobzanklo, zo by so za Maćicu dom kupił abo natwaril. Tutón dom by k temu služić měl, zo bychu so maćične zhromadžizny w nim wotdržowale a wosebje, zo bychu so maćična knihownja, wšelake zběrki atd. w njej khowale; přetož nětko so tele tak wužić njemóža, kaž to zasluža, dokelž su po měsće tu a tam z přebytkom a toho dla čezko dostupne. Pozdžišo so pak na to dopomniehu, zo ma so potom, hdyž je dom kupjeny abo natwarjeny, tež Maćica jako wobsedzerka zapisać, ale zo so to prjedy stać njemóže, hač je wona prawo tak mjenowaneje „juristiskeje wosoby“ dostała. Duž so wubjerk Maćicy Serbskeje na wyšnosć wobroći a wo wudžělenje tajkeho prawa prošěše. To pak so tak khětfě njedosta, dokelž mějachu so wšelake formalije wobkedžbować, tež wustawki towařstwa předželać a wot sobustawow, na lětušej hłownej zhromadžiznje přitomnych, za dobre spóznać a podpisać. — W tychle dnjach je nětko wot wyšnosće towařstwu Maćicy Serbskeje prawo „juristiskeje wosoby“ přizwolene.

† W Khoćebuzu wumrje džen 9. septembra t. l. wyšši farař knjez Buršer, duchowny při tamnišej serbskej cyrkwi. Wón bě hakle 47 lět stary, a khoćebuzscy Serbja jeho zažnu smjerć jara wobžaruja.

* Zo byštaj na lipsčanskim universiteće dale studowaloj, wopušćitaj po khwalobnje wobstatym maturitatnym pruhowanju budyski gymnasiј tež dwaj Serbaj: kk. Erwin Garbař z Minakała a Ernst Wieder z Horow pola Wojerec.

)(Na město dotalneho wučerja w Hermanecach, k. Jórdana, kiž je so jako kantor do Popoje přesydlil, bu k. wučer Drohla w Brětnej powołany. Dotalny druhi wučer w Dolhej Boršći, k. Suško z Traň, přińdže pak jako wučer a kantor do Kholma.

∴ Kaž slyšimy, je so „Sorabia,“ to je serbske wotdžělenje při tak mjenowanym lužiskim předařskim towařstwje w Lipsku, z nowa založila. Jejne sobustawy su studentojo duchownstwa kk. Rězbark z Běteje, Mišnař z Wulkeho Radšowa, Müller z Měrkowa a Handrik z Kubšic.

† W Zderju wumrje sobotu 28. septembra t. l. tamniši wučer k. Jan Sauer, a bu tón samy džeň 2. oktobra na křesćanske čestne wašnje na pohřebnišće w Radworju khowany.

.. Džeň 19. septembra t. l. swjeteše k. faraň Rjeňč w Ketlicach swój 25-lětny duchownski, k. kantor Jakub Pjetaš w Khróseicach pak džeň 30. sept. swój 25-lětny wučerški jubilej. Wobaj dostaštaj při tutej skladnosći jara wjele počesćacych wopokaznow džělbraća poľneje lubosće.

(.) Na gymnasiu w Khoćeubuzu w tu khwilu 30 młodźencow serbsku ryč wuknje, a su mjez nimi tež někotři Serbja. Wučer serbskeje ryče, k. kandidat Dal, tam na gymnasiu tydženscy šěsć serbskich hodźinow dawa. Při tym dowolamy sebi tež na to spomnić, zo serbski student k. Łatka z Dešanka w Hali na duchownstwo studuje.

* * * Wóndanjo je z Monsec čišćeńje w Budyšinje jena serbska knižka wušla, kotraž „Tři khěrluše, wšěm lubowarjam Božeho słowa poskićane,“ woprija. Wona bu k lěpšemu missionstwa spisana a wudata, wot koho? to redaktorej znate njeje.

† Mjez tym zo tele rynčki pisamy, dosta so nam runje ta wulcy zrudžaca powjesć, zo je naš wjelelubowany horliwy wótčinc a sławny serbski pěsnjer, wysokodostojny knjez faraň H. Seilef we Łazu, wčera wječor, džeň 15. oktobra, swoje zaslužbne žiwjenje číše a zbóžnje wobzanknył. Jeho luby žiwjenjabeň kaž tež rozprawu wo jeho khowanju, kiž so pjatk, 18. oktobra, popołdnu w dwěmaj hodźinomaj změje, podamy w bližšim čisle.

(.) Hač dotal běchu serbscy kk. studentojo, na universiteće w Lipsku bohawučenosć studowacy, w nastupanju docpijomneje ryčniskeje korektnosće serbskeho přědowanja dlěši čas na swoje samsne mocy pokazani, dokelž k swojemu wobžarowanju nikoho njemějachu, kiž by serbskeje ryče theoretiscy a praktiscy poľnje mócný był, z kotrymž budźichu mohli so serbscy rozryčować a při swojich theologiskich prócowanjach so w nałożowanju serbskeje ryče zwučować a wudokonjeć. Nětko pak je wysoke ministerstwo kultusa a zjawneho wučerstwa w khwalobnej starobliwosći za cyrkwine interessy lužiskich Serbow tu jara džakahódnnu naprawu sćinilo, zo ma so serbskim studentam theologie přichodnje w Lipsku skladnosć k praktiskim zwučowanjam w maćefnej ryči dawać. Wjedzenje tych samych je wono našemu sławnemu serbskemu krajauej, k. professorej Dr. Pfulej w Dreždźanach, poručilo, kiž so teho dla najskerje hižom bórzy do Lipska přesydli.

Porjedženje.

a) W přenjej štučcy spěwa, w 9. čisle Lužičana wocišćaneho, ma semikolon na kóncu třećeho (nic drugeho) rynčka stać.

b) Na 137. stronje poslednjeho čisla Lužičana ma kónc powjedańčka „Złoto a złoty“ takle rěkać: a jako bě z Božej pomocu zaso wotkhorila, poda so Hanka na službu — hdžež so ji z wjetša derje džěše.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Trinaty lětnik.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Wukhadža kóždu druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 15 nsl.

Č. 11.

November.

1872.

Na tři serbske rowy.

Třo běchu něhdy přeceljo,
Na lětach njeruni,
We jenej mysli džělajo
Za lud swój serbowski.

Jim słowo mócne služeše
A ruka wušikna
A lubosć, kiž wšo přewinje,
A zwólna wutroba.

Tym žel bě luda swojeho
We nuzy duchownej:
Duž přisporjachu pismowstwo
Ze swěru horliwej.

Tak woni Serbow wodžachu
Na puće njebjeske,
A zbudžachu móc duchownu
Za tyće wjeselše.

Džens želniwi so prašamy:
Hdže sće, wy přeceljo,
Hdyž nětk tež ty nam wušoť sy,
Naš drohi Seilerjo?

To njesu kubta hinjate,
Kiž wam so lubjachu,
A waše skutki nadobne
Te z wami k njebju du.*)

Wy sće nam jasne znamjenja,
Wy sće nam swědčili,
Zo wěra, lubosć, nadžija
Wšo zeńske překrasni!

Pf.

Khudy tkalc.

Powjedańčko wot K. A. Fiedlerja.

W jenej wjescy, wot drohow a městow wotležanej, bydleše młody tkalc, tón bě pobožny a sprawny, ale khudy. Jeho žona, runje tak fromna a dobroćiwa kaž wón, jemu při rjemjesle wot ranja hač do pózdneho wječora swěru pomhaše, a při wšěm tym

*) Zjewjenje Jana 14, 13.

njeměštaj taj dobraj člowjekaj husto njedzele doľho ničo druhe k jědži, dyžli běrny a sel; tola wonaj běštaj zbožownaj, dokelž so lubowaštaj a měštaj dobre swědomnje. Bóh tón Knjez běše jimaj tři nadžijepołne džěci wobradžil, kotrež ze wšej starobliwosću kublaštaj a k wšemu dobremu napominaštaj. Štóz k nimaj přińdze, so nad jeju radosiwej myslu a lubosíwym wobkhadom wjeseleše, a někotryžkuli w jeju srjedziznje rad z běrnami za lubo wza, zo by so na křescanskim rozryčowanju młodeju mandželskeju wokřewić mohł.

Junu jedyn rjany lěcny wječor přińdze k temule tkalcej derje zdrasćeny muž; tón jeho přecelniwje postrowi, prajicy: „Njewzmiće za zło, zo tak pozdže do Wašeho domu zastupjam. Mam džensa hišće hač do W. hić a njeznaju puća; njechaće Wy tak dobry być a mje hodžinu daloko přewodzić? Potom mohł drje so sam dale namakać; chcu Wam to bohaće zapłaćić.“ Ruče skoči tkalc ze stoła, wobleče so swoju wotnošenu, ale derje wuplatanu suknu a kračeše spěšnje a wjesele před svojim cuzym knjezom do přědka.

Ducy po puću rozryčowaštaj so wobaj wo wšelakich wěcach, a tón cuzy bě jara pěkný a dowěrliwy. Jako běše so skónčnje cyle začmiło, tón njeznaty z dohom zasta, wučeže pišćalku z dybzaka a zahwizda tak mócnje, zo wboheho tkalca po wšěch stawach zyma poběhować poča; w tym wokomiku wuwalichu so něhdže wosmjo abo džesačo sylni khadlojo z blizkich keřkow a rozryčowachu so z tym cuzym, kiž běše jich nawjedowať, wo wurubjenju jeneho blizkeho mlyna, kotrež chcychu w slědowacu nóc wuwjesć. Na to předstaji jim nawjedowať khudeho tkalca jako noweho towarša, prajicy, zo drje so wón w tu khwilu hišće trochu bojazy być zda, zo pak so to bórzy da. Tón njezbožowny muž padže na swojej koleni a prošeše wo smilenje; tola jedyn z nich nastaji jemu pistolu na wutrobno a zarjewi: „Pak džeš sobu abo wumrěješ!“ Potom zapřiěštaj jeho dwaj a wlečištaj jeho sobu. Wokoło połnocy docpichu naspomnjeny mlyn; tam so nutřlamachu, a tón khudy tkalc a hišće jedyn druhi dyrbještaj na straži stać. Tola ludžo tychle rubježnikow wuslědžichu. Tu běše jich měra počna; nawjedowať rubježnikow, naš tkalc a hišće někotři druzy buchu zajěci, ěi druzy čeknychu.

Mjez tym poča so ta wboha žona domach starać a so tyšič, jako jejny muž tak dołho wuwosta, a dokelž so wón tež nazajtra hišće domoj njewróci, dha bu jejna tyšnosť njewuprajnje wulka; susodžo wuńdžechu, jeho pytać, ale njewidžachu a njeslyšachu ničo wo tym njezbožownym. Ta wboha žona bě bjeztroštna a hišće njewjedziše, kajku strašnu powjesć dostanje. Před wječorom hakle zhonichu ludžo wo předewzatym rubjenstwje w pomjenowanym młynje, a z dohom tež, zo je naš tkalc sobu pódla był, zo je z nawjedowarjom zajaty a na smjerć a žiwjenje w jastwje sedži. Nětko so ta wboha wjacy dzeržeć njeda; wona přepoda swoje džěci jenej susodzinje a běžeše, štož móžeše, do města, hdžež jejny muž jaty sedžeše; jejny přeni puć bě k sudnikej, kotremuž khód wěcy powjedaše, tak daloko hač jón wjedziše, a prošeše jeho potom na kolenomaj klečo, zo by jejneho wboheho njezbožowneho muža wumohł. Ale sudnik, hač runje ju z wutrobu wobžarowaše, njemóžeše jej pomhać; přetož ta wěc měješe so formalnje po zakonju wuwjesć; tola jej wón dowoli, zo smědžiše jeho wopytować.

Njewopisajomny běše wustup, kotryž nětko scěhowaše; wobaj mandželskaj lamaštaj rucy k njebju a wołaštaj so k Bohu, jeničkemu wumóžerjej njewiny; potom pytaše tón muž swoju wbohu žonu změrować, a prošeše ju, so kruće Boha dzeržeć, kiž ju w tutej žalostnej nuzy wěsće njewopušći; přetož jeli-zo je wón tež wopak činił, dokelž budžiše snano radšo smjerć wuzwolić dyrbjaj, město teho zo je z tymi rubježnikami šoł, dha tola wšehowědomny Bóh wě, zo je wón jeno swojeje swójby dla smjerći wuńć cheył a jeno z lubosće k njej słaby był, w tej nadžiji, zo jemu Bóh, kiž jeho njewinu znaje, wěsće z jeho nuzy wupomha. Potom so taj njezbožownaj mandželskaj rozžohnowaštaj, posylnjenaj w dowěrje k swojemu njebjeskemu wótcej, a ta žona so zaso k svojim džěcom wróci; tola wopyta wona swojeho mandželskeho hišće wjacy króć, a při kóždym zeńdženju posylnjowaštaj so hromadže we wěrje a zhromadnej modlitwje. Ale wyšnosť bě přez mnohe za sobu slědowace rubjenstwa nuzowana, zakonje skrućić, a po tutych běše tež wbohi tkalc šibjencu zaslužił, dokelž běchu jeho z rubježnikami sobu dosahnyli. Štož pak bě najhórše, nawjedowar rubježnikow běše so ze swojimi towařsemi zryčał, zo

chcedža teho tkalca na šibjencu přinjesć, njech khoštuje, štož chce; teho dla běchu woni mjez sobu přez jene, što dyrbyeše kóždy při přeslyšowanju dla njeho wuprajić. Nawjedowař wobkrućeše, zo je so wón hižom při wjacorych rubjenstwach sobu wobdželał, a mjenowaše potom te města, a z tutym wuprajenjom přińdžechu te druhe přez jene; jako potom sudnik wšěch hromadže přeslyšeše, a tón khudy tkalc swoju njewinu wobkrućeše, dha wjedźichu ěi rubježnicy swoje wuprajenja tak na wěrnosć podobne sćinić, zo žadyn dwěl wjacy wyše njewosta; haj, woni mózachu jemu do wočow prajić, hač dha so wón Boha njeboji, zo tole přěje? — Tak džěše to wot jeneho přeslyšenja k druhemu, a tón wbohi njewinowaty tkalc njeměješe žanych zaryčnikow, hač swoje horce sylzy.

Skónčnje buchu akty zamknjene a krwawnemu sudej přepodate; tón na to zymno-krejnje wusudži: Tkalc ma so najprjedy wobjesyć, a potom tež ěi druzy, hdyž su prjedy wotprawjenje přenjeho sobu wohladali; jeno z tym rozdžělom, zo maju so jich ěěla na kole złamać. Jako bě krajny wótc tuto wusudjenje podpisał, bu wono jatym wozjewjene a z dobom tež postajene, zo ma so to samo za tři dny wuwjesć.

Khudy tkalc bu po wšej krajinje jara wobžarowany; přetož kóždy jeho za njewinowateho dźeržeše; jeno zo wón njebudžiše sobu hić dyrbjał, běše powšitkomne měnjenje. Knjez duchowny, kiž bě jeho wěrował, jeho často wopytowaše, a namaka jeho, kaž móže sebi to kóždy lohko myslić, w najhlubšej zrudobje; wón pytaše jeho přez trošt nabožiny pozběhnyć, a modleše so z nim hač najnutrnišo, tak zo tón dobry muž skónčnje wutrobitosć zapřija a so wótcowskimaj rukomaj swojeho Boha w džěćacej mysli podwoli. Jeho žona wołaše so z hłosom k Bohu wo wumóženje, a běžeše džen před wotprawjenjom, kajkaž běše a steješe, z rozplećenymi włosami do sydłownje (Residenz) a žadaše z wjerchowej poryćeć. Nětko so runje trjechi, zo běchu při wobjedže někajki podawk wupowjedali wo jenym khudym hospodarju, kotrehož běchu njewinowaće wotprawili; to běše składnosć dało, tež wo jatym tkalcu ryćeć; přetož ta wěc bě tež pola dwora znata, a wjerch poča nad tym rozmyslowacy być. Ta žona dyrbyeše na měsće zastupić. Jejne sprawne, lubosćiwě wobličo a jejna zrudoba ryčeštej

tak m6cnje, zo so wjeřchowej jasne sylzy po licomaj ronjachu a zo bu wona wo njewinje khudeho tkalca pŕesw6dčena. Wona tu wbohu žonu hnydom k wjeřchej dowjedže; teŕ t6n bu k sylzam hnuty a džeše: „Dobra ŕona! Wař muŕ njedyrbi wumrjeć; chcu na m6šee n6koho z tutym pŕikazom wotp6řlać.“ To pak b6še teŕ wulki čas; pŕetoŕ hižom b6 wječor, a nazajtra rano w 9 hodŕinach m6ješe so tkalc k řibjency wjeř. K temu m6ješe kourier 10 hodŕinow j6chać. Wjeřchowa da na to tu ŕonu wokŕewić, po čimŕ ta z njebjeskej radosću a z horliwym dŕakom pŕečiwo Bohu woteńdže; tola wona b6 l6dy dw6 hodŕinje b6ŕařa, jako wjacy dale njem6žeše; duŕ dyrbješe n6kotre hodŕiny wotpočnyć, tak zo hakle nazajtra rano wokořo džeřaćich zaso domoj pŕińdže.

T6n kourier pak, kiŕ m6ješe za tkalca hnadu pŕinjeř, z kojnom padže a sebi nohu wuwiny, tak zo dale njem6žeše; k zboŕu b6 w6n blisko jeneje p6řtskeje stacie, hďeŕ wosta a hnadny list p6řtarjej pŕepoda, kiŕ j6n potom pŕez jeneho postillona dale p6řla. Pŕez to w6n n6řto hodŕinow pozdŕiřo do sudnikoweju rukow d6ńdže. Wo tym pak wbohi tkalc ničo njewjedŕiře a wyřnosć runje tak mařo. Dŕewjeć hodŕinow wotbi, a zwonjenje khudeho hr6řnika klinčeře hr6řbnje w jenotliwych zwukach; řulске h6řlčata pŕińdžeču ze svojimi wučerjemi a sp6wachu smjertne kh6řluře, potom pŕińdže t6n wbohi tkalc, wot svojeho fararja wjedŕeny, potom rubjeŕniski nawjedowař z tymi druhimi delinquentami, a sk6nćrje kat ze svojimi wotročkami. Wulka syřa luda z m6řta a z wokolnosće za čahom sl6dowaře, kotryŕ so, wot kompanie wobronjenych m6řčanow pŕewodŕany, pomařu řibjency bliŕeře. Tkalc ničo njeryčeře, jeho horjo njem6jeře ani sylzow, ani řlowow; ale k6ŕdy m6řeře widjeć, zo bu w6n wot rubjeŕniskeho nawjedowarja njepŕestajnje wobkedŕbowany. N6tko čah řibjencu docpi; w tym wokomiku pŕij6cha jedyn postillon, runje jako tkalca k ř6blej wjedŕiču, a pŕepoda pŕitomnemu sudnikej wulki list; t6n j6n ruče storŕe a wuwořa: „Hnada! hnada za tkalca!“ Duŕ nasta wyskanje mjez tymi tysacami, kotreŕ ŕaneho k6nca wzać nočeyře.

Ale t6n rubjeŕniski nawjedowař wuprosy sebi wot sudnika tu dowolnosć, k ludej poryčeć sm6ć, a jako b6 so to jemu pŕizwoliřo, stupi w6n na powyřenje a kiwaře ludej, zo by mjelčař. Wřo wo-

mjelkny, a rubježnik wołaše z hłosom: „Jedyn Bóh je na njebju a tutón Bóh je prawy! — To ja njewěrjach; teho dla so jeho tež njebojach, ale dowolich sebi wšitke hrěchi a zlóscé. Tola w swojim hrěšnym žiwjenju přiindžech často na wěcy, z kotrychž móžach derje póznać, zo je Bóh, kiž swět wodži; to cheych nětko z wěstosću wjedzić a myslach, hdy bych jeneho cyle njewinowateho, fromneho čłowjeka k swojemu towařstwu přinješ a jeho k wobdželenju na wšěch našich zlóscach nuzował, dha njemohł prawdosćiwy Bóh, jeli žadyn je, na žane wašnje přidać, zo by tajki njewinowaty čłowjek z nami do runeho khostanja zapadnył; wón dyrbjał jeho wumoc, kaž je so to tež nětko woprawdže stało; přetož tón tkalc je cyle njewinowaty a pobožny, sprawny muž. Z nim sym ja pruhu sćinił, a Bóh je jeho wumohł. Haj, woprawdže! Bóh je, jedyn prawy Bóh je!“ A nětko wón wo tu hnadu prošese, zo bychu jeho zaso do jastwa wotwjedli, dokelž ma hišće wažne wuznaća činić, a zo chce potom swoje khostanje rad ćerpić, kotrež je dwójcy a trójcy zaslužil. Jemu bu tuta próstwa dopjelnjena; wón a jeho towařšojo buchu zaso wotwjedzeni a do rječazow zezamkani.

Mjez tym běchu khudeho tkalca wokřewili a posylili, po čimž někotři młodži mužojo přistupichu, jeho na ramjeni zběžechu a do města njesechu. Tkalcowa žona bě so, mjez tym zo so tole wšitko sta, tež wróciła; wona widžeše hromadu-běženje luda a słyšeše wołanje: „Woni tkalca njesu! Wón je wobhnadženy!“ a z dohom wuhlada tež svojeho muža w dalokosci, kak jeho na ramjenjomaj z juskanjom do města njesechu. Z hłosom sylzy wjesela płakajo, kračeše wona za čahom do hosćenca. Witanje wobeju mandžel-skeju njeda so wopisać. Wonaj buštaj w khorejće domoj dowjezenaj; přetož to ćežke horjo běše jeju tak sobu wzało, zo hić njemóžeštaj. Z tymi pjenjezami, kotrež bě khudy tkalc ze wšelakich stronow darjene dostał, so wón nětko zaso zhraba, a Bože zohnowanje běše z nim a jeho swójbu!

Žolte lopjena.

I.

Hory módrojte a miše,
Njepowalne, trajate,
Hory wótene, w spěwach žiwe,
Sće mi njezapomnite.

W wašich wjerškach šumjo slyšu
Stare bajki spodziwnje
Wo rjekach, kiž brónje pyšu,
Čehnjeja na woj'wanje.

Spěwy starych Serbow zynča,
Hlej, su spěwy wo wójnje,
Spěwy, kiž přez ropot klinča,
Kiž brón při hri zhotuje.

Triglawa, toh' wulkoh', stawnoh'
Prošachu wo dobyće
Nad mocu, kiž hižom dawno
Čišćeše jich njesmilnje.

II.

Zaso klinča spěwy jasne,
Serbjo čahnu z dobyća.
Njepředelow wójsko krasne
Je jich ruka pobita.

Hlej, tam w baju Swjatowita
Kleča Serbja džakowni.
Tam jich syła žonow wita
Z lipowymi hałzami.

Knježny, w bělych drastach, žiwe
Spěwaju jim khěrluše.
Kóždom' starcej wóčko miše
Džaknje při tym zablysknje.

Pomysla na stare časy,
Hdžež so woni bėdžachu.
Boham džak! Te přińdu zasy:
Synojo jich dobychu.

III.

Hołki! Sluchaj w dolach zynki!
Hońtwa šumi we lěsu.
Kajke hłasy, kajki klinki? --
Serbja honja zwěrinu.

Wažne wjesele to wjesne:
Mocy spytać młodženc ma,
Zo mohł dostać brónje česne.
Z khójnow tur so přibliža.

Rychle kóždy nazad stupi,
Młodženc sam ma tura zbić,
Kotryž wo štom rohi tupi;
Młodženca chce zaničić.

Z jasnym wokom, z wótrej hleb'ju
Młodženc kruće na njoh' dže.
Stork! — Tur leži! A hač k njebju
Wyskanje so pozběhnje.

Tur je morwy! Krasnje pobyt
Młodženc pak we pruzy je;
Brónje sebi přez to dobył,
Rjek nětk je a wostanje.

Keřk, Lubinski.

W o l y.

Pola dźiwich zwěrjatow skoro žadyn rozděl nječinimy mjez mužskim a žónskim splahom, tak zo bychmy žónske zwěrjo hinak mjenovali hač mužske, kaž to pola domjacých skoro stajuje činimy. Wrobl rěka wrobl, njech je sanc abo sančka, tak tež škórc, lastojčka, sykorka,

zyba a t. d. Wjewjerca wostanje wjewjerca, njech je mužska abo žónska, tak tež myš, knot, šwinc, šurk a t. d. Jeheř wostanje jeheř, njech je mlóčnak abo jikrnak; tak tež šćuka, barma, lina, kharp. To płaćí tež wo druhich zwěrjatach. Jeno pola tych dźiwich zwěrjatow, kiž maju za čłowjeka wěsty wužitk, činimy druhdy rozdźěl mjez mužskim a žónskim zwěrjećom, n. př. sorna, sornik; jelen, jelenica; kamsyk, kamsyca. Pola domjacych zwěrjatow pak, kotrež dla wužitka ze starobliwosću woćahujemy abo wothladujemy, činimy přeco rozdźěl mjez mužskim a žónskim zwěrjećom a mjenujemy mužske hinak hač žónske. Tež njeryčimy tudy wjaacy wo zwěrjatach, ale mjenujemy tajke domjace zwěrjata skót. Za domjacy skót płaća: kruwy, kozy, wowcy, swinje, konje, wósty, psy a kóčki; dale: kury, husy, kački, pawy, truty, holhje, pčoly. Tu rozdźělamy: kruwu, ćelca abo byka, woła, jałojcu, ćelo, ćelčka, ćelčku; dale: kozu, kózla, kózlika, kózku; pola wowcy: borana, dójku, skopa, jehnjo; pola swinjeća: kundroza, rancu, proso; pola konja: koblu, připušćaka, walacha, zřěhjo; dale: wósla, wóslicu, wóslatko; psa, ćulu abo heju; kóčku, kocora; khapona, kokoš, patu, kurjataka, mlódlíčki, honački; husycu, gjanzora, libjata abo mlode husy; kačku, kačora, kačata; pawa, pawu; trutaka (kawdrona) a trutu; matku, truty; pola holbjow rozdźělujemy jenó sanca, sančku a mlode holbje.

Tute rozdźěle su drje w hospodařstwje a we wšědnym wobkha-dže něšto praktiske, za wučenu systematiku pak často něšto jara njepraktiske, zašmatane, dokelž nam wšudžom wuraz pobrachuje za cyłu družinu, a my móžemy zwěrjo pomjenować pak jenó po mužskim, pak jenó po žónskim splahu. Tak so nam dže, chcemy po Linneowym přikładže wjacore družiny do jeneho roda zjencóć, n. př. kóčku, lawa, rysa. Dokelž mataj law a rys kočú podobu, dha je Linée za tute zwěrjata jako rodowe mjeno wuraz *Felis*, t. j. kóčka, trjebał, a tak rěkaju tute tři zwěrjata systematiscy tak: kóčka powšěchna (*Felis catus*, gemeine Katze); kóčka law (*F. leo*, Löwe) a kóčka rys (*F. lynx*, Luchs). Kón je: kón powšěchny (*Equus caballus*, Pferd); wosoł je: kón wosoł (*E. asinus*, Esel). Prosty lud budže nam napřećiwíc: „Wosoł tola žadyn kón njeje, ale wostanje wosoł čas žiwjenja, a žadyn kón tak hlupy njeje, zo by wosoł býć cheył. Tak tež law njeje žana kóčka a rys tež nic; law je law; kóčka je kóčka; rys je rys.“ Ja wotmol-

wju: Ty maš prawje, přećelo, po swojich nahladach, ale wučeni hinak njemóža, woni maju hinaše nahlady a maju po jich nahladach tež prawje. „Haj, haj,“ wotmolwi mi mój přećiwnik, „pisane steji: Wučeni budža swět zawjesé!“

My so tudy njechamy wuryčować, što snano mohł swět zawjesé, ale chcemy pokračować a wo tym rodže ryčec, kotryž so systematisey „wol“ (Bos, Ochse) mjenuje a do kotrehož čěle, tež heńca mjenowany, jako mužski a kruwa jako žónska słuša.

Wol słuša mjez cecakami do tutých zwěrjatow, kotrež žuwaki abo zwakžuwaki mjenujemy. Jich žoldk wobsteji ze štyrjoch džělow, kotrež rěkaju: 1) kutło (Wanst, Pansen, rumen); čěpe (Netzmagen, Haube, reticulum); 3) knihi (Faltenmagen, Psalter, Buch, omasum, psalterium) a 4) syrišćo (Labmagen, Fettmagen, abomasum); w kotrymž so tež kisała žoldčina (Magensaft) k zewjeranju mloka wotdžěluje. Žuwaki maju 24 čronowcow, w kóždym čelesnje na kóždym boku šěsć, wdelnym čelesnu přědku 6–8 krajakow, w hornym žane;

mězniki pobrachuja. Formula za zuby je ta: $\frac{60\ 0\ 06}{606-806}$. Žuwaki móža

so teho dla jeno z rostlinami žiwic, a dokelž w hornym čelesnu žane přědkne zuby nimaju, njemóža swoju picu dospołnje rozkusać; teho dla te jich žoldk hinak stwarjeny a teho dla žwak žuja. Na hrube rozkusana pica přińdže po jědnicy dele najprjedy do najwjětšeho žoldka, do kutła, z kotrehož po małych kusach do čěpca dže, kiž je na scěnach sytkowany abo z powyšenyimi faldami w podobje wokateje syće wuhotowany, hdžež so pica womjehši a so přetywanje započnje. Tu tworja so kulam podobne čwaki, kotrež zwěrjo někak zaso do huby wuwroća a je zaso žuje. Tak hišće na drobnišo rozžuta pica dže nětč hnydom do třěćeho žoldka, do knihow, kotrehož scěny su z mnoho (pola woła nimale ze sto) łopjenojnymi faldami wobrosćene. Dospołne přetywanje stawa so w štwórtym žoldku, w syrišću. Požiwne wutki du nětč po krwě, njepožiwne pak budža po zadnym črjewje won wumjetane. — Žuwaki mjenujemy tež dwěsparaki (Zweihufcr), dokelž su jich nohi delkach do dweju sparow rozdžělene; tute spary abo panolity tča w rohu, kotryž črij abo kopyto mjenujemy. Dwěsparaki khodža po kopytach, maju pak nad nimi hišće dwaj mjeńšej panohtaj, z kotrymajž so zemje njeđótkaju. — Pokročmy nětčko k wopisanju naroda wol.

Woľ ma na hľowje dwaj kulojtaj a hľadkaj abo delkach šeršaj a horbataj nutrkach dutaj rohaj, kiž staj poľmėsacojće won wobroćenaj. Na šiji ma z wjetša wisatu kožu, podšijk mjenowanu. Blaba je z wjetša hoľa. Wopuš je z ćeukimi kosmami wobrosćena a wukónća so do zwjazka dolhich kosmow (włosancow), abo je cyľa włosancata (Rossschweif). Žónske zwěrjo abo kruwa ma wumjo ze štyri štrychami (cycami) a nimo tych hišće dwaj njedokonjanaj. — Su sytne njelěpe zwěrjata maľo žiweho wašnjaja, rozdraždźene pak strašne, kiž so z pozběhnjenej wopušu a z wulkej rozzlobnosću do swojeho njeprěćela dadža. — Woľow je wjacy družinow.

A. Woły z blabu hoľej, na ćele jenak z krótkimi kosmami wobrosćene a z dolhej wopušu.

1) Woľ domjacy. (*Bos taurus* L., Hausochs, Rind). Woľ ma šeroku hľowu a na kosći, kotraž ćolo wot zadneje hľowy džěli, hľadke kulojte rohi, kiž su rozkraćene, do přědka a potom do zady horje zhibujene a kiž jeno někotrym sewjernym wotdružinam (khólpam) po-brachuja. Mjez rohami su kosmy dlěše a rozšepjerjene. Ćolo je pľone abo wužľobjene, dlěše dyžli šeroke. Šija z wisatym podšijkom. Dolha, hać ke kulkam dosahaca wopuš wukónća so do zwjazka dlěšich kosmow abo włosancow. Blaba pod nosom je naha a wľožna. — Po barbje je woľ čorny, bruny (čerwjeny), pisany, běly obo na módř. Žónske zwěrjo rěka kruwa, mužske ćele, wurězany ćele woľ. Zhromadny wuraz za wšě je howjadľo abo howjazy skót. Mľode zwěrjo rěka ćelo, mužske ćelěk, žónske ćelěka. Doniž njeje ćelo měľa, rěka ćelěka jaľojca, potom kruwa. Mľode ćelo přinjese štyri krajaki na swět, dostanje za dwě njedźeli dwaj druhaj a za štwórt ľěta zaso dwaj. W běhu štyrjoch ľět tute wósom zubow zaso wupaduja, a na jich město narostu wjetše a sylniše zuby; wot dwanateho hać do šěsnateho měsaca wupadnjetaj srjedźnaj dwaj zubaj, w druhim ľěće dwaj scěhowacaj a t. d. Po přěnim ćelenju we štwórtym ľěće nasadźuje so kóždy ľěto při korjenju kóždeho roha nowa rynecka, tak zo so po tutych ryneckach trochu zhonić hodži, kak stara je kruwa přez štyri ľět.

Woľ powšěchny wotkhadža wot dźiwjeho woľa (*Diluvialstier*, *Bos primigenius*), kiž pak je cyľe zašoł a so jeno skamjenjeny w poliwje (*Diluvium*) nadeńdže. Woľ je so nimale po cyľym swěće rozšeril a nadeńdže so wosebje tam, hdžež su šeroke zahony ľukow. Na pampach a lanach južno-ameriskich pasu so njesměrne stadľa zdzi-

wjnych wołow, na kotrež so wot wobydlerjow tamnych stepow boútwy wotbywachu nimale jeničey jeno kožow dla, kotrychž bu za lěto na 30,000 do Europy přewjezenych a kotrež tam na měsće jeno po šesć nowych slěbornach předawachu. Dokelž su so stadla wołow jara pomjeńšile, je so tež plačizna kožow powyšila. Wot tam dostawamy nětk tež wučahwk z mjasa (Liebigs Fleischextract), kiž so k sytnym poliwkam potrebuje. — Wužitk howjazeho skotu je jara wulki a njehodži so skoro dosć wopisać a wukhwalić. Wot njeho dostawamy mloko, mjaso, lój, kosće, marks, pucherje, črjewa, kožu, kosmy, rohi, sydrišćo, krej, hnój. Mjaso jěmy syre (robes Beefsteak), sušene, wárjene, pječene. Mloko wužiwamy slódko a kisane, syre a wotwarjene; ze smjetany činimy butru; butřeňku, sydk a syrowatku pijemy; ze sydka hotujemy twaroh, twarožki a sydr; ze smjetanu činimy čorný khofej běły. Lój trjebamy k swěčkam, k mydlej a t. d. Kosće słuža k přihotowanju kosćiny, kneflow a t. d. Pucherje a črjewa trjebaju so k zawrjenju sudobjow, tež hjerje je režnik ke kołbasam. Koža słuži přihotowana k wobučam a falam. Kosmy drje so k pólstrowanju derje njehodža, hodža so pak wuhjernje k zapakowanju škleńčanych sudobjow, kaž tež jako přidawk do pěskowaneho wapna. Z rohow džělaju so česaki, dymkowe kóncey a wšelake druge rohowe wěcy. Z wolacym rohóm trubi nócny strážnik. Sydrišćo słuži k zewjeranju a sydnjenju mloka při přihotowanju sydra a twarožkow. Wolaca krej słuži k čišćenju cokora, k přihotowanju módreje barby (Berlinerblau) a t. d. Z hnojom a hnójnicu hnojimy pola a luki. — W žiwjenju potrebuje so howjazy skót k woženju, k woranju, jěchanju, čezenošenju, k mlóćenju („Wolej, kiž mlóći, njedyrbiš hubu zawjacać“). — W Španiskej wotbywaju so zwěrinske hry z bykami (Stiergefechte).

Jenemu čornemu wolej z běłym třiróžkom na čole (Apis) wopokazowachu stari Egipčeno bójsku česć.

Wotdružinow howjazeho skotu je mnoho, z kotrychž šwycarske a hollandske kruwy za najlěpše plaća. W Indii a Africy maju wšudžom město našeho woła woła horbateho (Buckelochs, Zebu, Bos taurus indicus), kiž je hišće wjetši a sylniši a ma nad plecami z lójom napjelnjeny horb, kiž často 50 puntow waži. —

Howjazy skót je wšelakim khorosćam podćisnjeny, z kotrychž je zapalenje šleznow najstrašniša, samo člowjekej. Tež wšelake muchi

a waki čwiluja skót, jako čelěk (Oestrus bovis, Biesfliege) a jaže (čerwje čelčka), brama (Tabanus bovinus, Viehbremse), kała čabo kałata mucha (Stomoxys calcitrans, Stechfliege), swjerbolica (Simulia maculata, Kriebelmücke), bubjel (Echino coccus veterinorum, Blasenwurm), čopjel (Amphistoma conica, Zapfenwurm) a t. d.

2) **Wol bu wol** (Bos bubalus L., Büffel) je něšto wjetši dyžli wol domjacy. Wón ma krótsu a toľšu hlówu; podšijk je mjeňši. Čolo je wjelbowane, tak šěroke kaž dolhe a z dolhimi kudžerjemi pokryte. Rohi su delkach stłóčene a zmorščene, přědku po dele z tupej wustupku, do zady zhibnjene, wosrjedža runje horje, z kóncami do přědka a won. Jeho koža je mjenje tolsta; kosmy su rědše, popjelawe abo na čorn-brune. Wón nadeńdže so džiwi w Indii narańšej; w južnej Europje, wosebje we Wuherškej a Włóskej potrjehuje so k čehnjenju, dokelž dwójcy tak wjele čehnje kaž kóni. Wón je jara njepowolne zwěrjo a móže so jeno na to wašnje skludzić a wobknežić, zo so jemu železna rynka přez nós tyknje. Hewak pak tež z najšpatnišej picu za lubo wozmje. Hišće džiwiši a straňiši je

3) **Wol kaferski** (Bos caffer L., Kafferscher Büffel). Wón nadeńdže so w južnej Africy, hdžež w khlódných a tymješćatých lěsach přebýwa a sebi drohi wutepta přez najwjetše husćiny a zarosty. Jeho na čole so dótkace rohi su delkach jara šěroke a sukate, steja do boka a su na kóncu do zady wobročene. Woči hluboko leža; jeho wisate wušy su nimalo stopu dolhe. Wón je čornobrunej barby na dnje z njebo-módrým poblyšćom. Jeho koža je tak tolsta, zo žana kulka přez nju njeńdže, khiba jeno z blizka. Ludži wokolo sebje nječerpi a štóž so jemu bliži, teho honi často přez wodu hač do morja. Tigra so njeboji a jeho z wjetša skóncuje. Jeho mjaso hodži so jěsć a slodži derje. Z tolsteje kože činja so twjerde póduše.

(Přichodnje skónčenje.)

Rjenši přichod.

Hdže k njebju zběhaju so krasne štomy?

Hdže pódu pomačuju rěkow žołmy?

Hdže ptački fifolja tak wjesele? —

To w našim wótenym kraju, serbskej zemi, je.

Hdžež na horje tam wulku lipu widžiš,
 Kiž khlódk či skići, hdyž so k njej tam bližiš,
 Tam starc, kral Serbow, z rowa zběha so
 A do serbskeho kraja woła hrimajo:

„Je tule zemja, hdžež je swoje Serbstwo
 Lud serbski kital jako drohe herbstwo?
 Hdže je ta mužnosć wašoh' naroda,
 Wy Serbjo? — Liwka, ach! je mysl narodna!“ —

So młodźencujo přibližuja k štomej,
 Kaž z cuzej' krajiny nětk k wótcam domej;
 Či chcedža luda liwkosé rozlamać,
 Z čimž Serbowstwu ma nowe ranje zaswitać.

Kruža, Lubinski.

Handrij Seiler.

Naš slawny serbski pěsnjer wjacy njeje, naš Seiler je so minyl a žórło, z kotrehož so spěwy wóčinstwa, wokřewjenja a zwjeselenja w runej měrje a w jenajkej krasnosći žórlachu, je na wšě časy zaprahnyło: naš Seiler, kiž móžeše po krutosći swójeho čěla hišće wjele lět žiwy być, wón je so 15. oktobra t. l. z tuteje časnosće do tamneje wěčnosće přesydlil. Wšo Serbstwo nad jeho rowom žaruje!

Handrij Seiler je so 1. februara 1804 w Slonej Boršći njedaloko Budyšina narodzil, hdžež bě jeho nan žiwnosćer a blisko a daloko jako wustojny studnjewarjer znaty. Jeho Handrij wopytowaše najprjódey bolborčansku a potom wulkowjelkowsku šulu, hdžež drje so jeho duchowne dary dosć spóznać dachu, tola pak jich nichtón kedžbu njeměješe, wosehje dokelž běše Seilerjec Handrik syn njezamóžitých staršich a teho dla žady wuhlad njeběše, zo by wóu žane wyšše wučernje wopytać mohł. Jako pak so sta, zo njebo k. Mička, faraf při michalskej cyrkwi w Budyšinje, jenu njedzělu popołduju w sponujenej cyrkwi tak njenowanu džěćacu wučbu dzeržeše, na kotruž běchu tež šulerjo wyššeje njadownje wulkowjelkowskeje šule přišli, dha wjedziše naš Handrij na wšelake prašenja tak duchapołnje wotmołwjec, zo z tym kedžbnosć k. fararja na so sčahny a so tón po dalšim prašenju přeswědči, zo ma hólea před sobu, kiž je wot Boha z wuhjernymi darami wuhotowauy.

Rnjezej fararjej Mičey bě žel, zo dyrhja tajke dary w tym młodym člowjeku po zwonknych wobstejenjach jeho staršeju njewudospolnjene wostać, dokelž by so z nimi tola po jich wyšším rozwinjenju wšće wjele hódneho wuskutkować mohlo. Wón sebi pomysli, hač njeby snadź někak móžno bylo, Seilerjec Handrijej studować dać. Wšón zajaty wot tuteje mysle, rjekny wón jemu po skónčenej džěćacej wuchje, zo by swojemu naney wjele dobrego wot njeho prajił a zo by tón při přenjeji lěpšej skladnosći k njemu přišoł. Seilerjec nan pak so postroži, jako tajku poručnosć dosta; přetož jemu ta myslička do hlowy zajědze, zo snadź je jeho syn něšto zawinował a zo dyrbi nětk nan k fararjej přińć, zo by tu wěc wurunał. Wón teho dla z wěstěj strachoćiwosću do města džěše; ale kak ruče so ta do wjesela a spodzíwanja přewobroći, jako k. Mička jeho syna jara khwalić poča a jemu wukładowaše, kak snadź by so hodziło, zo by tón studować a potom ze swojimi duchownymi darami wjele ludzom služić mohł.

Seilerjec nan do wšeho zwoli a nětk sebi k. Mička a teho runja tež tehdomny diakon při michalskej cyrkwi, k. Lubjenski, wšu prócu dawaštaj, zo byštaj Handrijej dosć přećelow w měsće nadobyłoj, kiž bychu jeho z wobjedami zastarali. To so jimaj radzi a wón so w swojim času do Budyšina přesydli, zo by tam gymnasium wopytował. Tam so wón we wšech wědomnosćach wuznamjenješe, pódlá pak tež — snadź wot k. diakona Lubjenskeho někak wubudzeny — wosebnu lubosć k Serbstwu a k swojej serbskej maćérnej ryči pokazować počinaše.

Hižom jako gymnasiast poča wón pěsnički a bajki mjez Serbami zběrać a spyta sam serbske pěsnje džělać, kiž wo tym swědčachu, zo wěsty poetiski duch w nim tči. Pola swojich serbskich sobušulerjow wón teho dla dosć wulku česć a wažnosć wužiwaše.

Jako bě Seiler swoje wuknjenje na budyskim gymnasiju skónčił a maturitatne pruhowanje z khwalbu wobstał, poda so wón w léće 1826 na universitet w Lipsku, zo by tam na duchomnstwo studował. Zo je tam wšo pilnje wuknył, štož sebi jeho přichodne powołanje žadaše, to móže sebi kóždy myslić. Tola to je tež někotryžkuli druhi Serb činił a tež nětko čini; při Seilerju pak hišće ta wažna wěc přistupi, zo wón při swojich theologiskich studiach na Serbstwo zabył njeje, ale je tež w Lipsku za Serbstwo wuknył a za Serbstwo skutkował. W Lipsku běštaj mjenujey pozdžiši farař Lubjenski a měšćan.

ski radzićel Klin jako studentaj mjez tamnišimi lužiskimi studentami tak mjenowane lužiske předařske towařstwo, kiž bě we wójskich časach přenjeju dweju lětdžesatkow tuteho lětstotka zašlo, z nowa založiloj a w nim wosebne serbske wotdželenje „Sorabia“ zřadowałoj. Do tuteho towařstwa Seiler bórzy po swojim přesydenju zastupi a poča tež lnydom z wulkej horliwosću serbske nastawki pisać a serbske pěsnje snować. Na tym pak dosć njebě, ně, ale wón wjeđžiše tež druhich serbskich studentow k džělawosći w maćernej ryči nawabić a to so jemu tak derje radži, zo bě na tydžeńskich skhadžowanach Sorabije přeco dosć serbskich wudželkow k čitanju a rozsudženju hotowych. A zo bychy so tele džela skhowale a k dalšemu dželanju wubudžowale, založi Seiler knihu, do kotrejež so zapisowachu a kotraž so „Serbska Nowina“ mjenowaše.

Mjez tym bě so wón z južnoserbskim pěsnjerjom Milotinowićom, kiž tehdy w Lipsku přebywaše, zeznał a přez njeho tež z wučenyim Čechom, z Dr. Pałackim, kotryž posleńši jeho wosebje k temu wabješe, zo by serbsku ryč tež wědomnostnje wobdželał. Zo pak by to čím skerje dokonjeć mohł, podpjeraše jeho Pałacki ze wšelakimi českimi a pólskimi ryčespytniskimi knihami, a přez to, zo Seilerjej Šafarikowu němsey spisane „słowjansku literaturu“ dari, wotewri wón jemu nic jenož puć do staršeho serbskeho pismowstwa, ale tež do literatury wšech Słowjanow. Seiler w tajkim nastupanju pilnje studowaše a plód jeho prócowanja bě serbska grammatika, kotruž wón po skónčenju svojich theologiskich studiow a po khwalobnje wobstatym duchownskim pruhowanju 1830 w Budyšinje wuda. J. E. Smoleř.

(Skónčenje.)

Z Budyšina a z Lužicy.

∴. Přirodospytne towařstwo „Isis“ w Dreždžanach je našeho serbskeho přirodospytnika, k. wučerja M. Rostoka w Drječinje, za swóje dopisowacy sobustaw wuzwolilo.

† Njedželu, džen 3. nov. t. l., wumrje k. duchowny Karl Ludwíg Delank w Hbjelsku a bu na to štwórtk na křesćanske a jara česćowne wašnje khowany. Wón bě swoje časne žiwjenje na 71 lět přinješt.

§ W serbskim seminaru w Praze je lěta 12 studowacych serbskich młodžencow. Su to čile: Skala z Khrósóić, Měrcóink z Bělčec, Nowak z Njebjelčic, Bräuer z Worklec, Knježk z Krjepjec,

Kummer z Łazka, Bjedrich ze Smjerdžaceje, Kilank z Łusća, Bart z Kukowa, Hila ze Stareje Cyhelnicy, Delenčka z Kukowa a Čornak z Pančic. Kaž je znate, maju woni mjez sobu zjenoćenstwo „Serbowku“, po kotrejež wustawkach so kóždy tyžeń zhromadža, zo bychy so přez ryčnične přednoški, deklamacie a pisne džěta w serbskej ryči wudokonjeli. Rozprawy wo tyžděnskich skhadžowankach, tak mjenowany „Dženik“, a lěpše džěta sobustawow, kotrež so „Kwětki“ mjenuja, zwjazaju so kóždolětnje, a tajkich lětnikow khowa so hižom 26 w seminarskej knihowni. Njedawno započa so 27. lěto tuteho khwalobneho prócowanja.

. | . Njedzělu, džeń 27. oktobra t. l., swjećeše so w Khrósćicach polstalětny měšnikski jubilej k. kanonika fararja Jakuba Bartha, kiž je tutón cyły čas za khrósćansku wosadu skutkował, najprjedy jako 2. a 1. kaplan a wot l. 1834 jako faraf. Jemu dostachu so při tutej składnosći wulcy počesćace wopokazma džakapolneho džělbraća w najbohatsěj měrje. Mjez mnohimi swjedžeńskimi darami běše tam tež jedyn swjedžeński čišćany a do somota zwjazany serbski spěw. Tež přepoda k. biskop Forwerk k. jubilaraj ryčeński kříž albrechtskeho rjadu, kotryž běše jemu Jeho Majestosć kral Jan w připóznacu jeho dolholětnych zaslužbow wo cyrkej a kraj miłosćiwje spožčil.

* * Jeju Majestosćomaj, sakschemu kralaj Janej a kralowej Amalii, je džeń 8. novembra t. l. tež serbska deputacia, wobstějaca z 12 muži, w mjenje swěrných sakskich Serbow k Jeju 50-lětnemu mandželskemu jubileju zbožo přała a při tym serbski čestny dar přepodała, mjenujcy rjanu figuru jako blidowu nastawu, wot dreždžanskeho dwórskeho zlotnika Wiganda ze slěbora wustojnje wudžělanu a serbsku njewjestu w borće předstajacu, kotraž zloty wěnc w rucy džerži. Na slěbornym podstawk, kiž wěnc rózow jako znamjo lubosće wobdawa, je lužiski wopon, kaž tež tele poswjećace serbske napismo: „Jeju Majestosćomaj kralaj Janej a kralowej Amalii k zlotemu kwasej 10. novembra 1872 strowje a zbože přeja swěrní saksocy Serbja. Sławal“ Kral serbsku deputaciju, kotrejež wjednik a ryčnik běše k. kubleř H. Keřk z Rodec, z najmilosćiwšimi słowami při ja wot so pušći. — Přispomnić chcemy, zo su lužiske zemjanske knjeńje rjanu ložowu zastawu darite, na kotrež běše na pječich polach serbski kwasny čah, z 12 wosobow wobstějacy, wustojnje wušity, kiž měješe tele serbske słowa ze swjateho pisma jako podpismo: „A sy počal něk žohnować tón dom twojeho wotročka, zo by stajnje był před tobu; přetož štož ty požohnuješ, to je požohnowane wěčnje.“ — Tež to je zajimawe wjedžeć, zo při swjedženju w kralowskej swójbje jedyn mjez „žiwymi wobrazami“ serbski kwas předstaješe, při čimž běše mały princ Bjedrich August jako serbski braška, w třírózkatym klobucy, wuhotowany a jeho starša pryncesna sotra Matilda jako serbska njewjesta w borće wustupi.

LUŽIČAN.

Časopis za zabawu a powučenje.

Třinaty lětnik.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoler.

Redaktor: K. A. Fiedler.

Wukhadža kóždu druhu sobotu měsaca. — Płaćizna cyłolětnje 15 nsl.

Č. 12.

December.

1872.

Trošt zrudnemu.

Što, wbohi štomiko,
Zrudny ty stejiš?
Howrjatej', jěreje
Zymy so bojiš.

Zelenu rjanu wšu
Pychu sy zhubiš,
Mrózojty wět' je či
Kabačik rubiš.

Wutle te ručički
Nabe ty nosyš,
Zběhaš je k njebjesam,
Wo pomoc prosyš.

Měj jeno sčerpliwosć
Přez zymne časy,
Nalěto dostanješ
Pychu wšu zasy;

Na ćopłym stónčku duž
Stanu so džiwy,
Budžeš zas' z noweho
Wjesele žiwy:

Pan Bóh će zwobleka,
Wupyši rjenje,
Drasčičku rjeńšu sej
Nježadaš ženje!

Duž budž, o štomiko,
Spokojom zasy:
Po zrudźbje nastanu
Radostne časy!

H. J.

Čeja swěca so dlěje pali?

Powjesć ze stareho časa.

Na Šumawach, to su z wulkimi lěsami wobstejane hory na česko-bajerskich mjezach, steješe před wjele, wjele lětami při jenym ćmowym jězorje słomjana rybakařska khěžka, a njedaloko teje sameje na jenej hórcy z wulkich kamjenjow natwarjeny a z koprom kryty hóńtski hród. W tej małej khěžcy bydleštaj rybak a jeho synk, do teho hrodu pak přikhadžeše z kóždej nazymu knjez

z Mjedźozub na hońtwu z dziwjej črjódu hajńkow a psow, kněžkow a knjenjow, kiž wjedźachu lebiju lěpje wjesé hač jehłu a křud na konju lěpje hač wrjećeno. W tajkich časach běše potom Belial sam wyšši patron teho hrodu. Tón wyšši naliwař klijese mjez sudami w pincy, kuchař sakrowaše w kuchini, tón dziwinař mjez psami, knjez z Mjedźozub za khartowym blidom, hdyž hóńtske wjedro njebě, a jeho mandźelska mjez swojimi džowkami. Na třechach kworčachu wětrikowe khorhojčki, na skhodach mjawěachu kóčki, po łubjach howrješe wětr, psy skiwlachu na dworje, a z durjemi so wobstajnje zapraskowaše. Knjez z Mjedźozub a jeho krasni towařsojo zložachu najbóle hač do srjedź nocy a jich hajnicy, hdyž běchu swojich knjezow k měrej sporali, hišće někotre hodžiny dlěje. Na žanu njedzela sebi nichtón ani njepomysli, zdaše so, kaž by ta z cyła w proty cy teho kněžka njestejala.

W khěžcy při jězorce běše to hinak. Hdyž běše w zymje swětło na pjecaku abo w léce to na njeju hasnyło, dha pod tym słomjanym krywom ničo dale njezaklinča, hač wječorny khěrluš, nutrna modlitwa a potom te cíche, měrne wodychowanje rybaka a jeho syna, kotrajž spaštaj. K rańšemu khěrlušej mjekocechu kozy w zadnym khlěwje wo swoje snědanje, a přez cyły dzeń knježeše swjata čišina wokoło teho starca a jeho pachoła.

Na hród tón rybak rad njeńdžěše, přetož wón běše jedyn tych tak mjenowanych čěskich bratrow, a te sakrowanja a blaznosće, kiž tam slyšeše, běchu jemu napřećiwne kaž konjej třečki. Druhdy čyčyše so jemu zezdać, kaž by přez nješwarnu haru hišće hrozniše zynki slyšať, mjenujcy zynki helskich dundrow čertoweje hudžby. Swojeho synka, kiž jemu te sudobje z rybami na hórku hač k hrodej njesé pomhaše, wón sobu nutř njewza, ale daše jemu wonkach tak dolho čakać, hač běše z kucharjom ryby přewažiť a potom to swoje dostať. Moja wutroba a moja hlowa, tak mysleše sebi tón pobožny muž, njeskačetej wjacy po tutej hudžbje, ale nozy mojeho Janka, tak rěkaše tón hólc, njestejitej hišće tak twjerdže. Ale junu, běše to runje před Božej nocu, zawoła ta hnadna knjeni teho hólc, kiž před wrotami steješe, k sebi do jstwy, položi čezki čěski čerwjeny zloty do jeho ruki a džeše k njemu: Janko, doběž ruče do Žwićina ke klamarjej a kup šěsć puntow wóskowcow; pře-

tož džensa je wulka hosćina a su reje a kucharjowego hólca je Sultan kusnył.

Tón hólćec wuprosy sebi pola nana a džěše do Žwićina. Tón klamať připołoží jemu k tym rjanym dołhim, běłym swěcam hišće tři mjeńše pisane a džěše k njemu: Janko, tele ty džensa Božemu džěsću k česći zaswěc a tónle poprjanc džěl z twojim nanom. — Jan mjeješe wulke wjesele nad tym hodownym darom a hač runje dyrbješe ducy domoj na horu, mjez tym zo běše prjedy z hórki šoľ, dha přińdže tola skeršo dom hač hewak. Na prikaznju lhadneje knjenje dosta wón za tón puć dwaj krošaj a karančk mjedowego piwa. To wšitko přinjese wón domoj. — Nan budžiše rad te pisane swěcki skhowaľ a po ničim zaswěcowaľ, ale tón hólć měnješe, zo dyrbi so tola Božemu džěsću tež něšto k lubosći a česći wopokazać. A wón přihotowaše linjane swěčniki, tykny te swěcki do nich a zaswěci wšě tři na jedyn raz, tak zo jeju stwička hišće ženje njebě tak rozswětlena była. Ze svojimi porstami, kiž běchu wot wjesła stwjerdnjene, wučiscowaše swěcki, a jeho nan čitaše mjez tym tej přenjej dwaj stawaj ze scěnja Lukaša. Potom wužištaj z džaknej modlitwu te piwo a tón poprjanc.

Wonkach pak před khěžku na ławcy, hdžež rybak hewak swoje syće porjedžeše, sedžeše při měsačku jedyn jandžel teho Knjeza. Jemu bě poručene, zo dyrbi teho rybaka a jeho khěžku wobarnować. Što wón stražić dyrbješe, wón po prawym njewjedžeše; přetož hdyž tež w khěžcy něšto běše, štož mole a zerzaw nježeru, dha njeběše tam tola nič, za čimž bychu paduši pytali. Tež njehrožeše žane njewjedro; přetož njebjesa běchu jasne, kaž jena jenička hwězda, a jězor běše hladki kaž hladadko, w kotrymž so te běle a žolte swěcy na njeju a w hrodze wotblyšćowachu. Dla wohenjoweje nuzy tež strach njebě, přetož jeno na pjecaku ležachu hišće někotre wuhlički, kiž so pod lohkim popjełom dale žehlachu. Ale čí swjeći jandželjo njejsu člowscy mudračkojo, ale poslušni a swěrní stražnicy. A tón tam na tej ławcy džěše we swojej wutrobje: Njewěm tež, što mam tu stražić, a čeho dla sym runje sem pósłany, dha je tola tón Knjez wě, kiž mje je pósłaľ.

Mjez tym bu temu najwyššemu tych złych jandželjow, temu

čertej, wonkach w raju přeco česnišo. Hdyž něhdže do blizkosće žaneje cyrkwički přińdže, słyšeše wón swjatočne zynki piščelow a ludzi k nim spěwajo: Česé budž Bohu we wysokosći, měr na zemi, a čłowjekam dobre spodobanje! Pohladny wón přez započene wokna něhdže do rozjasnjeneje stwički, dha njewidžeše ničo hač rjane štomiki, zložane jandželki a njewinowate džěcatka, kiž z radosću spěwachu a skakachu. Tykny wón hłowu něhdže do korčmy, dha běše tam wšo puste a prózdne. Nad tym so tak rozhněwaše, zo so na khribjet nócneho wětra sydže, zo by do pustych horow zlećał, a tam w škałobach swoje zloby wunjedrił. Njedaloko wot małeje rybakarnje stupi na zemju. A jako wokoło rózka přińdže, wuhladny wulcy rozswětleny hóńtski hród; nětš sebi swoje prjedawše předewzaće hinak přemysli a džeše sam při sebi: Tudy chcu wostać, tak wěrnje hač Belial rěkam. Wšitke te swěcy, kiž su tam horjekach zaswěćene, pala so za mnje.

We swojej hordosći rjekny wón z wusměchom temu jandželej, kiž pola rybakarnje stražeše: Přecelo, kotre swěcy budža so džensa dlěje palić, te twoje abo te moje? Tón jandžel teho Knjeza wotmolwi mile: Tón Wěčný to wě! — a potom stražeše dale, přetož či swjeći jandželjo ryča samo z čertom miłosćiwe.

W hóńtskim hrodže stowařši so čert njewidomnje do svojich ludzi. Rejowarjo a rejowarki so wjerčachu do koła wokoło kaž lisće z wětrom do njewjedra, a te swěčki čisćeše zatan sam ze swojej ruku; přetož jeho swěcy dyrbjachu so tři raz dlěje palić, hač te w rybakarni při jězorje, a wot služobnych sebi nichtó na to njepomysli.

Wšitcy, kiž w hrodže služachu, wobstarachu pak službu naliwarjow abo stejachu w durjach a přihladowachu svojim so wjerčacym knježim. Jenož tón stary džiwinař běše samlutki do pincy šoł, kotraž spody hrodu běše; zatan sam njepomysli sebi na tuteho svojeho stareho přecěla. — Tón stary wopiwc budžiše dawno rad wjedził, kajke wino w tych małych sudkach w małym wjelbje je, do kotrehož z wulkeho wjelba durčka wjedzichu, přisprawniši čas pak wěsće njepřińdže, hač tón džensniši wječor. Wón zapali teho dla jenu kuchinsku lampku, wza klučě wyššeho naliwarja na so a džeše dele do pincy. Lampa so trochu bluko swěćeše, teho dla natoči wón khanku spiritusa, čisny na njón kruch tam ležaceho džěła

a zapali to. Nětk měješe wulke mód replomjo. Wón wotewri mały wjelbik, wali z njeho jedyn wot tych dwacyći sudkow, kiž tam ležachu, wuwjerća z njebozom džěru do dna, tykny potom do teje rołku, a położy sud trochu wyššo na druhe, zo by tak dočakanu dobru židkosć z dobrej khwilu wužić mohł. Ale tam njeběše žane wino, ale čorny, zornaty półver, kiž nětko z rołku won běžeše kaž pěšk z powaleneho popěskarja. Přetož we wjelbje ležeše tutón półver hišće wot třicyći-lětnjeje wójny sem; dokelž běše jara wulko-zornaty, dha so do flintow trjebać njemóžeše.

Ze spodžiwanej a stróženjom hladaše tón džiwinař na běžacy półver. Ale nic dołho. — Wot wočinjenych piněnych durjow zaduwaše na raz wětrik a čisny někotre škrički palaceho džěla do na zemi ležaceho półvera. — — —

W tutym wokomiku widžeše tón jandžel při rybakařni, kak so ta koprowa třěcha na hrodže rozčini a na to sylny stołp kura wustupi. Wutly, čezki, zrudny zwuk scěhowaše. Nětk widžeše tón njebjeski posoł, čeho dla wón k tym pobožnym ludžom běše na straž pósłany; přetož wón měješe dosć činić, zo by tu mału khěžku před tymi lećacymi kruchami wobarnował a tak tež žiwjenje jejneju wobydlerjow. Na to čezke wrjesnjenje khwataštaj rybak a jeho synk z khěžki a widžeštaj hišće tón wysoki kurowy stołp. Wot hroda stejachu jeno te štyri murje, a přez wokno a durje swěćeše měsac, a na žołmach jězora běše widžeć, zo su hrodowe kruchi do njeho zlećeli.

Struchłaj a nastróžanaj stupaštaj rybak a jeho syn zaso do stwički, džakowaštaj so Bohu za hnadne zakitowanje a hasnyštaj swoje swěcy.

H. J.

Z wójny dom.

Spěw z ludu.

(Delnjołužiski.)

Naše Serby z wójny jědu,
Sebje wjedu jadnog' kónja.

Ma ten rejtař zlotny pjeršćeň;
Ma ten pjeršćeň módre woko.

Na tom kónju sodło lažy;
Na tom sodle rejtař seži.

Wo tom woce kamjeň lažy,
Přez ten kamjeň wóda běžy.

We tej wóze trawa rosée,
We tej trawje pawy broży.

Naša Hanka pawy pase,
Pawy pase, pjerka zběra.

Wěnki wijo, gólcam dawa;
Gólcý z njeju rejowachu.

H. J.

Handrij Seiler.

(Skónčenje.)

Bórzy po tym, jako bě njebo knjez H. Seiler pruhowanje wólbo-
kmanosće khwalobnje wobstał, wón za diakona do Klukša přińdže,
zwotkal bu w léće 1835 za fararja do Łaza powołany.

Tam zezna so wón z budyskim gymnasiastom J. E. Smolerjom,
kotryž bě hižom prjedy k někakemu začuću swojeje serbsko-słowjan-
skeje narodnosće přišoł a so teho dla z někotrymi swojimi sobušlerjem,
w serbskej ryči prócować počal. Duž žadyn dziw njebě, zo Seiler
na tym spodobanje namaka, zo móžeše ze swojim mladym znatym wo
serbskej ryči a wo Serbstwje ryčec, a zo so potom, jako bě tón za
čas swojeho studowanja we Wrótsławju tež wobšěrnišu znajomosć
słowjanskich naryčow a cyłego Słowjanstwa dobył, z jeho rozprawow
a powjesćow čím bóle za Serbstwo zahori a za nje z nowa dale a
wjacy skutkowaše.

Najprěniše w takim nastupanju bě to, zo swoje rukopisne zběrki
za přichodny serbsko-němski słownik do rjadu stajíc pytaše a zo wóni
štož bu za Serbstwo we wšelakim nastupanju hišće wažniše, z nowa
serbske spěwy a pěsnje plodzić poča. Hdyž tež jako znajeř serbskeje
ryče wuley khwalobny, dha jemu jako serbskemu pěsnjerjej hišće wjetša
khwalba sluša; přetož jeho pěsnje su Serbstwo po wulkej džělbje k
wyššemu žiwjenju wubudźile. Što budźiše nam pomhało, hdy budźichu
Serbja pěkneho komponista měli a budźichu jemu spěwy za komponi-
rowanje pobrachowali? Što by Kocor serbskeho komponirować cheył,
hdy by Seiler pěsnje njepodawał? Jenož zjenućenje tuteju dweju mocow
je k temu dopomhało, zo mózachu so serbske spěwanske swjedženje a
tajke koncerty wotdźeržec; ale material za Kocorowe kompozicije měješe
tola prjedy hotowy byc, a zo by k temu hotowy był, za to je so
Seiler swěru starał. Wón jenož za jene wotdželenje pěsnistwa njezdě-

laše, ně! jeho bohaće wobdarjeny duch wjedźiše wjesele a zrudne, žortniwe a cunjočujne, wótčinske a studentske spěwy tworić, a štož jeho basnje nastupa, dha móža so ze wšěm prawom po swojej jednorej fórmje a po svojich wučbach mudrosće lěpšim basnjam wšěch ludow runać. Ze swojimi pěsnjemi je Seiler serbske šule, skhadžowanki serbskeje mlodosće, serbske swójbne a zjawne hudźbne žiwjenje wožiwił, tak zo směny hjez přećiwnjenja prajić, zo je wón k temu pomhał, hdyž so w šulach, mjez młodym ludom, w serbskim domje a w zjawnym koncerće serbski spěwa.

Seilerjowe pěsnje njejsu hišće wšě w bromadze wotčišćane, ale su so rozpróšene wozjewile w tak mjenowanych „wěncach“, při skladnosći serbskich spěwanskich swjedženjow čišćanych, dale w „Časopisu towařstwa Maćicy Serbskeje“, w „Lužičanu“, w „Serbskich Nowinach“, w „Zahrodkomaj kwětkojtmaj“ atd. Wjele přeložkow je w Pjekarjowych „Spěwach za serbske šule“. Jedyn z tych spěwow, kotryž jemu na jedyn raz nahladnosć dohu, je „Serbska Meja“; tola mamy k temu přispomnić, zo je wón tónle spěw za hudźbu, ližom botowu, wudźělał, tak zo je komponist pěsnjerja wjedł, nic pak posleńši přěńšeho, kaž je to hewak wašnje. Tola staj při tym wobaj — Kocor a Seiler — hnydom jako dobray mištraj wustupiloj.

Štož je jazyk za čłowjeka, to su nowiny za lud: hjez njeju so wobaj němemu runataj. Duž so horliwi Serbja njemalo zwjeselichu, jako zhonichu, zo chce Dr. Jórdan w l. 1842 serbske nowiny pod mjenom „Jutrnicka“ wudawać. Ale čím wjetša bě jich zrudoba, jako zaslyšachu, zo so tajke wudawanje hižom z přěnim pollětom skónči. J. E. Smoler so teho dla z Wrótstawja, hdžež tehdy přebywaše, khwarajcy do Łaza pušći a tam ze Seilerjom wuradzi, zo tón dalše wjedženje serbskich nowinow na so wza. Wón je te same pod mjenom „Tydženska Nowina“ hač do swjatkow 1848 ze wšěj prócu wudawał. A k tajkemu wudawanju bě tež wo prawdže prócy trjeba, hdyž jedyn wopomni, zo wón jako redaktor 5 hodžinow puća wot města jich wukhadženja, to je: wot Budyšina — bydleše, zo bě druhdy hakle za dwě njeđzeli skladnosć do Budyšina a přez Wojerecy póstske zwjazk tež jara wobćežny, drohi a při wšěm tym dosć ředki a njewěsty. A dokelž tehdom serbske nowiny žane „Swětno podawki“ podawać njesmjeđzachu, tak zo bě politika z nich wuzankujena, dha bě čězko dosć,

stajnje tajke nastawki přinjesć, kiž bychu so čitarjam we wšěm nastupanju lubiše, wosebje hdyž serbski lud tajkemu čitanju hišće přiwuknył njebě. Ale při wšěch tajkich zadžěwkach so „Tydženska Nowina“ tola dzeržeše, a hdyž snadź druhdy dosć rukopisa njebě, dha někotři budysey mlódsi serbscy knježa z nuzy wupombachu. Wuporjedjenje čišćerskich zmylkow je dlěši čas k. Wauak a potom k. Imiš wobstaral, kiž staj wobaj někotre lěta wučerjej na měsćanskej šuli w Budyšinje byłoj. Swěrne sobudželaćerjo běchu najprjódey J. K. Smoleř w Łazu, K. Kulman w Delnym Wujezdže, kanonikus Buk w Budyšinje, kand-Jäkel w Budyšinje a pozdžišo wšitey horliwi mlódsi Serbja. Woni su ze Seilerjom J. E. Smolerjej, kiž tež pilnje do „Tydženskeje Nowiny“ pisaše, tak rjec puće wurubali, po kotrychž je tón potom po zastupjenju swobodneho čišća swoje „Serbske Nowiny“ do Serbow rozposyłać mohł.

Nic jenož pisnje je Seileř wjele za Serbstwo činił, ale tež ertnje je wón wjele dušow w horliwosci za serbsku ryč a narodnosć posylnil abo za nju dobył a wubudził. Zrudny ze zrudnymi, tola pak tež wjesely z wjeselymi — wjedziše sebi wón přez swoju wutrobnu radosćiwosć bórzy přikhilnosć mlódych ludźi dobyć a hdyž běchu prózdminy, dha so druhdy na łazowskej farje a šuli ze studentami, wučerjemi a gymnasijastami mjerwješe, kotřiž běchu tam přišli, zo bychu so na wyššim serbskim žiwjenju, kiž tam knježeše, wutrobnje wokfeli. — Ja sebi myslu, zo so wot tych, kiž su Seilerja wopytowali, při tychle mojich słowach kóždy na te rjane hodžinki, w Łazu wužite rad dopomni.

Hdyž pak smy na wšelake zaslužby njebo k. Seilerja spominali, dha nohcemy tola tež na to zabyć, zo je wón ze slowom a ze skutkom swěrne sobustaw towarstwa Maćicy Serbskeje był. Wón je za našu Maćicu dželał a ju tež wjacj hač jedyn króć pjenježnje podpjerał. My to w swojim času wobšěrnišo rozpomniny.

Jako duchowny zastarař łazowskeje wosady bě njebo k. farař Seileř wote wšitkich svojich wosadnych jara lubowany a česćeny, njech běchu Serbja abo Němcy, a wón wjedziše mjez woběmaj narodnosćomaj puć spokojenja a zjednanja derje wutrjechić, hdyž běše druhdy mjez nimaj tež někajka překora nastala.

Seileř je so w pózdnišich lětach woženil a jeho knjeni mandželska

rodz. Krawcec je jemu w léce 1866 po 13-létnym zbožownym mandželstwje wumrjela, zrudnemu wudowcu dvě knježnje džowcy zawostajši.

Seiler bě hewak stroweho ćela a hač runje jeho někotry čas khrowatosć čišćeše, dha je wón w poslenich létach, mohl rjec, cyle strowy był. Duž běchu jeho mnozy přeceljo a znači čím bóle zrudženi, jako tu powjesć dostachu, zo je Seilerja 8. oktobra Boža ručka zajala a zo je wón 15. oktobra wumrjel.

Jeho ćelo bu 18. oktobra na jara česćomne wašnje khowane. Na khowanje bě jara wjele přewodžerjow prišlo a běše mjez nimi 11 duchownych (tež 1 katolski) a 16 wučerjow.

Poslenje ložo lubeho Seilerja bě z palmowymi hałozami, z wěncami a kwětkami krasnje wudebjene. Mjez palmowymi hałozami bě jena, kotruž bě serbske towarstwo budyskeho gymnasia posłało, z tym laćanskim napisom: „Piis Manibus excellentissimi Sorabiae nostrae poetae atque paterni amici nostri Andreae Seileri societas slavica Budissina“. Hewak běchu serbscy gymuasiastojo (L.) k česći njebo k. Seilerja jedyn laćanski spěw do budyskich nowinow stajić dali.

Wubjerk towarstwa Maćicy Serbskeje bě tež wulku palmowu hałozu ze šěrokim a dolhim běložidžanym bantom, kaž tež z napisom a štučkami, wot k. wyššeho seminarskeho wučerja Fiedlerja zestajanjami, posłał a běchu tež tři maćični wubjerkownicy na přewodženje přijeli. Słowa napisma a štučkow, na bant wučišćanych, su slědowace:

**K wopomnjenju na
droholubeho wótcinca**

wysokodostojneho knjeza

Handrija Seilerja,

derjezaslužbneho fararja we Łazu, sławneho serbskeho pěsnjerja a spisadela, horliwego budžerja narodneho žiwjenja mjez Serbami,

sobuzaložerja a wubjerkownika

towarstwa Maćicy Serbskeje

poswjeći na dnju Jeho khowanja

18. oktobra 1872

maćičny wubjerk:

Bergan. Dr. Dučman. Fiedler. Hórnik. Imiš. Jakub. Jenč.
Kučank. Łusćanski. Dr. Pful. Smolef. Wjela.

Što serbski lud džens želne sylzy roni,
 Što Łužicu šat čorny přikrywa?
 Što tyšna skórzba, žalosé nastawa
 A wótěinstwa so khorhoj k zemi ktoni?

Ach, džensa **Seilerjej** so k rowu zwoni!
 Nětk Jeho slawna barfa doklinča —
 Wón serbski narod wjacy njezbudža,
 Kiž Jeho swěrnú lubosé poľuje zhoni.

Spi derje! Serbow džakne sylzy praju;
 Hdyž trawnik tež T w ó j proch přikryje
 A T w o j e stawy w rowje prochnu, tľaju:

Dha tola njezachodny pomnik staju
 Či swěrní Serbjo w swojej wutrobje
 A Tebje na wšě časy w česéi maju!

Jako běchu wosadni rychtarjo čělo do cyrkwyje donjesli, tam k. farář Ryčér z Wujezda serbsku a k. superintendent faras z Wojerec němsku čělnu ryč dźeržeše, a hdyž běchu potom z čělom na pohrjebnišćo přišli a je tam do rowa pušćili, tam hišće k. archidiakonus Kröhn z Wojerec ryčeše. Pijedy ryčow a po nich so khěrluše spěwachu a hewak wučerjo w cyrkwi a na pohrjebnišću motettu wuspěwachu.

Kak widženy a lubowany Seiler bě, to je z teho spóznać, zo so w Serbskich Nowinach wšelake wozjewjenja stachu. Tak je serbske spěwanske towarstwo „Jednota“ slědowace słowa wotěišćeć dalo:

Duž spi Ty, swěrný syjerjo
 A serbskich dušow wodžerjo;
 Serbske bě džě T w o j e žiwjenje,
 Serbske činjenje a mysljenje.

Kak krasnje T w ó j kěw wukěwa
 Na plódnej roli Serbowstwa.
 Jasnje T w o j e spěwy žolmja so
 Po wšěch Serbach wšitkich wokřewjo.

Duž džensa luba Łužica,
 Měr, pokoj přeje do rowa,
 Wusywa pak T w o j o h ' swěrneho
 Plody njech su za Serba kóždeho.

Dale bě „Łužiske přédarske towarstwo w Lipsku“ tele słowa wozjewilo: „Ta powjesé, zo je naš česny sobustaw, wysokodostojny knjez H. Seiler, farář w Łazu a slawny serbski pěsnjeř, swoje časne žiwjenje dokonjał, je nas wšitkich hluboko zrudžila. Wón je, kaž za cyłe Serbstwo, tak tež wosehje za naše serbske towarstwo z pilnosću a lubosću skut-

kowal. Je wón tola krótko prjedy swojeje smjerće wopokazał, kak wysoko je naše towařstwo wažil. Dolhe časy budža na jeho skutkowanje spominać; jeho mjeno změje mjez nami stajnje dobry zynk. Z džakomnej wutrobu přiwołamy jemu do wěčnosće poslenje „w Bože mje!“

Hewak je k. farař Wjelan w Slepom jedyn sonett, k. Pětr Mlónk w Džiwočićach a k. wučer Jórdan w Popojcach kóždy jedyn spěw k dopomnjenju na njeho k. Seilerja wotěšćeć dał.

My pak wobzanknjemy swój nastawk, na Seilerja spominajo, z tymi słowami: Měr budź jeho ćělu w rowje, zbóžnosć jeho duši w njehjesach a jeho wopomnjenje njech mjez Serbami w dobrym wopomnjenju wostanje!

J. E. Smoleř.

W o l y.

(Skónčenje.)

B) Woly z nahej blabu; z najmjeńša přědk ćěla z dolhimi kosmami.

4) Wol žubr abo tur (*Bos urus L.*, *Europäischer Auerochs*) je najwjetši cecak europski, 10 stopow dolhi, 6 stopow wysoki. Wón ma jara wulku hłowu, šěroke wjelbowane čolo, kiž je šěrše dyžli dolhe a pod tej kosću, kotraž zadnu hłowu wot čola džěli, krótke, kulojte, čornoblyšćate, rozkračene, delka přěki zmoršćene rohi, kiž su do přědka a won a potom zaso do zady zhibnjene; kóncey so bliža. Podšijk nima. Na podhubje ma doľhu hustu brodu. Mjez rohomaj na šiji a hrudzi je z dlěšimi kosmami pokryty kiž wolmanu hriwu tworja; na zbytknym ćěle su kosmy krótkše a šepjerate. Barba kože a kosmow je čornobruna abo čisće čorna. Křibjet je horbaty. Jeho wulkej a wustupowatej woči dawatej zwěrjeću džiwi napohlad, zo hroza wot njeho dže. Žubr nadeńdže so jeno w bělowěžskim lěsu w Litawje, hdžež je jich něhdže sydom stow kusow. Zo by so tuta družina zakhowała, je kruće zakazane, žubry třěleć. W zymje so žubry ze synom picuja, kiž so jim přiwozy. Lěs, w kotrymž so žubry haja, je sydom mil dolhi a šesć mil šěroki a jeho wulkosć wunoša něhdže 30 □ mil. Won je do 12 džělow džěleny a mjez nimi su dolhe wuruby. Tutón lěs je pralěs a w nim leži jenička wjes Bělowěž a rozpróšene budy lěsnych stražnikow. Žubrowa sylnosć je jara wulka; mjedźwjedže a wjelki jeho njeprěmóža. Žubr je jara džiwi, kiž so k džělu njehodži a jeno tak daloko skludžomny, zo so k swojemu pěstonej přiwoči. Jeho mjaso

je slódné. Někotři přirodospytnicy maju za to, zo stej něhdy w Něm-
 [C]řech dwědružinje džiwich wołow žiwiloj: 1) horkach wopisany pólski
 abo litawski žubr, wot Němcow „Wisent“ a 2) tur, wot Němcow
 „Ur“ abo „Auerochs“ mjenowany; posledniši je před něhdže dvě sée
 lětami wotemřel; jeho kosce nadeńdu so w poliwyje (Diluvium), wosebje
 w tórfowiščach, a wot njeho (Diluvialstier, Bos primigenius = Urus
 prisceus) wotkhadza pječa naš woł domjacy, kiž ma 13 runkow rjebłow.
 Žubr, kiž ma 14 runkow rjebłow, je po tajkim cyle druge zwěrjo.

5) Woł korčaty (Bos grunniens Pall., Grunzender Ochs oder
 Büffel mit dem Pferdeschweife) je tak wulki kaž naš woł domjacy, ma
 kulojte, do zady zhibnjene rohi, dolhe, kudlate kosmy, wosebje na hru-
 dži, a dolhu drobnokosmatu konjacu wopuš, kotruž wosebni Turkojo
 jako znamjo mocy a dostojnosće na svojich turbanach noša (Pascha
 mit 1, 2 oder 3 Rossschweifen). Tónle woł nadeńdže so džiwi w ti-
 betskich horach. Kalmukojo a Mongolojo su jeho skludžili a trjebaju
 jeho wosebje k jěchanju a čezenošenju přez wysoke bory. Kruwy
 dawaju wubjerne mloko.

6) Woł ameriski abo biz on (Bos americanus Gm., amerikani-
 scher Auerochs) nadeńdže so jeno džiwi na sewjerno-ameriskich stepach
 w stadlach často mnoho tysac kusow hromadže. Wón je pólskemu
 žubrej jara podobny, tola něšto mjeňši, ma dlěšu hriwu, krótsje nohi a
 krótsju wopuš, 15 runkow rjebłow, na khribjeće horb z łojom a na
 hlówje krótké, daloko róžno stejace rohi. Dla slódného mjasa a do-
 breje kože wotbywaju so na njeho hońtwy. Na 300,000 kusow so
 kóžde lěto poloji a skóncuje. Za to pak so tež lěto wot lěta jich liča
 pomjeňšuje.

C) Woły z kosmatej blabu a jara krótkej wopušu.

7) Woł wołow oł (B. moschatus Penn., Bisamstier), tak wulki
 kaž sorna. Jeho na čole so dótkace rohi su delkach jara tołste, roz-
 dute, zmorščene a do boka zhibnjene, kaž pola woła kafriškeho, a waža
 wjacy dyžli centnař. Wón je po cyłym čele z předolhimi, skoro hač
 na zemju dosahacymi, runymi, čornobrunymi koskami wobrosčeny, ma
 krótké nohi a jara krótku wopuš, kotruž Eskimojo k čapkam naložuja,
 a nadeńdže so na wysokim sewjeru ameriskim w stadlach 20—30
 kusow hromadže. Wón wot septembra hač do meje wokoło čaha, ľazy
 rady na skały a žiwi so wosebje ze sporicu blujawkojtej (Tripsacum

dactyloides) a džečelom hizoniskim (*Trifolium hisonicum*). Jeho po pižmje wonjace mjaso so jeno wot Indianow wužiwa. Mori so husto jeno dla jazyka.

Wotemrětych abo wokamjenjenych wołow su 11 družinow znatych. Skotařstwo abo plahowanje howjazeho skotu nadeńdžemy jeno pola zdžělanych ludow; džiwiw ludam je skotařstwo njeznata wěc; jich hlowna zabawa je hońtwa. Wšelake ludy žiwja a žiwjachu so jeno wot swojeho skotu, a někotreho jeničke wobsedženstwo, haj jeho cyle bohatstwo wobsteji w howjazym skoće. W starych časach čahachu wobsedzerjo howjazeho skotu ze swojim skotom wokoło a wostachu tam, hdžež pastwu nadeńdžechu a čehnychu dale, hdyž na njej pobračowaše. Pozdžišo přizankny so skotařstwu rólnistwo abo ratařstwo t. r. plahowanje tajkich rostlinow, kotrež ludžom k jědźi a skotej k picy služa. Tak nastachu stajne bydlešća, nastachu wsy a města. Čechu pak wjele čłowjekow w hromadže bydlic, dha bě z tym tež to slubjenje date, zo ma měr mjez nimi kuježić, zo chce jedyn druhemu jeho wobsedženstwo wostajić a zo chce jedyn druhemu tež k pomocy być, hdžež je trjeba. A tak wupłodžichu so z tajkeho hromadže bydlenja dobre počinki, rosćiše zdžělanosć. Nuza čěrješe k wunamakanju wšelakich potřebnych wěcow. Tak so wupłodži rjemjeslnistwo a z trajacym derjebyćom buchu tež wunjeřstwa plahowane. Dokelž pak rólnistwo tak jara wot wjedra wotwisuje, dha hlada rólnik horje k njeħjesami wot kotrychž swoje zbožo wočakuje. A dokelž wšelake přeměňo, wanja na njeħju a na zemi pytnje, n. př. rosćenje swojich plodow bjeze wšeho samsneho přičinjenja, dha připisuje wón tutu džělacu móe někakemu wyššemu byću, wot kotrehož wón a jeho derjebyće wotwisuje. A tak je so z rólnistwa tež wupłodžila nabožina abo wěra do někakeho wyššeho byća a česćenje teho sameho, štož so sta z woporami a z modlitwu. Temu samemu khwalbu přinjesé, wubudži k poesii t. r. tudy, khwalenje teho sameho z khěrlušemi.

Tak je so ze skotařstwa jene po druhim wurodžile a přěnja přičina, přěni korjeń wšeho teho je woł. Woł džěla a hnoji rolu; woł młóci; z jeho pomocu dostawa čłowjek khlěb ze zemje. Woł je teho dla za čłowjeka wuley jara wužitneł skoće; z jeho pomocu zdžerž sebi čłowjek swoje žiwjenje. Stari Egypčenko wopokazowachu teho dla jenemu wołej pod mjenom „Apis“ bójsku česé. M. Rostok.

Z Budyšina a z Lužicy.

* Časopis towařstwa Maćicy Serbskeje, 1. zešiwk 25. lětnika abo 45. čisło cyleho rjada, je w tychle dnjach z Monsec čišećnje w Budyšinje wušoł. Wot k. fararja M. Hórnik a ze znatej wustojnosću redigowany, poskića tež tónle zešiwk pěknu wšelakosć mjez podatymi artiklemi, kotrež takle za sobu sčěhuj a: 1) Malinki za maške. Spěwki wot Jana Radyserba Wehle. 2) Lijeńca. Spěw wot H. Jórdana. 3) Bruki. Wot Michała Rostoka. 4) Varianty ludowych pěsničkow. Wot E. Muki. 5) „Serbowka“ w Praze wot lěta 1846—1871. Wot M. Hórnik a. 6) Nekrolog XV. Ernst Rychtař. Wot M. Hórnik a. 7) Mój přewod. Spěw wot H. Seilerja, k. Jórdaneje poswjećeny. 8) Tři pěsnje z luda. Podal Ernst Muka. 9) Wučahi z protokollow Maćicy Serbskeje, podate wot M. Hórnik a, sekretarja M. S.

. . . Z nakładom Maćicy Serbskeje je wušoł: „Předženak. Protyka za Serbow na lěto 1873.“ Wustojny spisar teje sameje, k. farar Ráda w Barće, je ju tež lětsa tak pěknje zestajał a z wobrazami wudebil, zo budže so wona našim lubym Serbam wěšće derje spodobać. Wona je za maćične sobustawy pola knihskladnika M. S. darmo, za druhich pak we wudawařni Serbskich Nowinow za 2½ nsl. dostać.

‡ W Budyšinje je njedawno z Donnerhakeje čišećnje knižka wušła pod napisom: „Tón Knjez a či Evangelsecy w rozprósenju. Předowanje, na lětnym swjedženju Gustav-Adolphskeho towařstwa srjedu 25. septembra 1872 w Malešecach dźeržane wot Dr. phil. Kalicha, fararja w Hornym Wujězdze.“ Ta sama je we wudawařni Serbskich Nowinow za 2 nsl. na předań.

() Džeń 7. decembra t. l. měješe so w Budyšinje posedzenje přirodospytneho wotrjada Maćicy Serbskeje, při kotrejž skladnosći k. Dr. Dučman „wo wlosach“ přednošeše a k rozjasnjenju swojeho zajimaweho přednoška tež wšelake přeparaty přez drobnowid pokazowaše.

(.) Jeju Majestosći kral Jan a kralowa Amalia staj wjedźerjej se rbskeje zlotokwasneje deputacie, sejskemu zapóslancej k. kublerjej Keřkej w Rodecach, pismo póstało, w kotrymž so Serbam za česć a lubosć, Jimaj při Jeju 50-lětnym mandželskim jubileju wopokazanu, z tutymi słowami wutrobne dźakujetaj: „Džělbranje, kotrež je serbski lud wótneho kraja na Naju zlotokwasnym jubileju wopokazał, kaž tež tón charakteristiski čestny dar, kiž je deputacia, wot Was wjedźena, Namaj přepodała, staj Naju wysocy zwjeseliłoj a Naju wutrobje derje činiłoj. Mój so tcho dla nućenaj čujemoj, za tole wopokazane džělbranje Wam, jako wjedźerjej deputacie, a wšitkim, kotřiž so na čestnym daru wobdžělchu, Naju najwutrobniši džak z tutym wuprajě.

W Dreždžanach, 30. novembra 1872.

Jan. Amalia.“

Někotre mužkuli, kiž je so při zběrce za slěbornu, kralej Janeje wot swěrych Serbow darjenu serbsku njewjestu wobdžělil, budže snadno lubo, zhonić, zo su fotografiške wobrazy tajkeje njewjesty w Budyšinje

dostać, kiž so za kóždy album jako zajimawe łopjenko derje přiho-
dža. K. fotograf Brüner na sukelnскеj hasy w Budyšinje je mjenujcy
před krótkim časom wjacy tajkich wobrazow ze serbskeho kwasneho
žiwjenja wudał a to 1) wobraz serbskeje njewjesty; 2) wobraz serbskeje
slónki; 3) wobraz serbskeje družki a 4) wobraz serbskeho
braški. Wšitke štyri wobrazy su so jara derje radžile a plaća w
hromadze 12 nsl. Wobraz serbskeje njewjesty móže so tež we wjetším
formaće dostać. — Při tutej skladnosći chcemy tež na to spomnić,
zo su jara něžne wobrazki delnjolužiskich Serbowkow z Blótow, fo-
tografowane wot Müncha w Khoćebuzu, hižom před dlěšim časom
z nakladom knihikupca Kuntzmanna w Barlinje wuše. Tajkich foto-
grafijow w pisanych barbach smy 6 widžili, a tež wone su pycha za
kóždy album. Dostać móža so přez kóžde knihikupstwo po 5 nsl.

(Kaž serbski missionski posoł w 8. čisle tuteho lěta piše, su
nětko w Texasu (w Americy) tři serbske wosady a tři serbscy du-
chowni. Dwě serbskej wosadze stej w Serbinje a třea w Burlassonne,
14 mil wot Serbina k polnoocy zdaleny. W Serbinje skutkujetaj jako
duchownaj k. Jan Kilian rodženy z Delan, a k. Jan Palman, ro-
dženy z Bjedruska; w Burlassonne pak k. Jan Proft, z Malećie ro-
dženy. Posleńšaj dwaj staj so na swoje zastojnstwo w seminaru w
St. Louis w Americy přihotowalaj a w lětomaj 1870 a 1871 du-
chownsku swjećiznu w Americy dostalaj.

* * * Wot teho časa sem, zo je so němske klěžorstwo z nowa
založilo a bėdženje na sejmach w Barlinje a w Prazy mjez Němcami
a Słowjanami krućise hač hdy prjedy, počnu němske nowiny tež nam
Serbam napřećiwu, kiž tola ani Němcam, ani jich prócowanju wo
politiske zjenoćenje ničo do puća stajili njejsmy, přeco bóle a bóle
njeprěćelniwišo wustupować. Tak namakachmy wóndano w jenym
nastawku Constitutionalneje Nowiny pod napismom: „Das Slaventhum
in Sachsen“ (číslo 57 wot lěta 1872) jėdowate přislodženja na nas
Serbow. Haj samo někajke wuprajenje stareho Frycy: „Ihr Rackers,
wollt ihr denn ewig leben?“ bu tam na nas horstku Serbow naložene,
kiž smy našej narodnosći swěrnj zawostali a wšěm prócowanjam
Němcow, nas přeněmćić, napřećiwu stali. Teho runja je w najnowišim
času němski časopis: Grenzboten N. 32. II. 1872 na stronje 221.
tajki jėdowaty nastawk pod napismom: „Das wendische Seminar in Prag
und das Verhältniss der Lausitz zu Böhmen“ přinjesl. Serbski seminar w
Praze je po nim strašne hnězdo pansłowjanstwa a měl so, zo njebychu
serbscy mlodžencojo w nim a w Praze so powětr Słowjanstwa nasrěbali,
do někajkeho němskeho města přepoložić. Kaž so zda, by wšak to něko-
tremužkuli redaktorej němskich nowinow lubšo było, hdy bychu serbscy
šudowacy mlodžencojo na město, zo so w swojich wosebitych serbskich
towarstwach ze swojej maćernej ryču znaćišich sćinić pytaju a při tym tež
druhe słowjanske ryče wuknu, přeco bóle a bóle za Němcowstwo zahorili
a wot mlodosee sem jeno spěwać nawuknyli: „Was ist des Deutschen
Vaterland?“ Njeplaći dha pola tajkich zakusnjenych njeprěćelow Ser-

bowstwa wjacy to přisłowo: Suum cuique? Skoro so zda, zo su na nje zabyli. Nas Serbow troštuje pak po tajkim jědowatym nadpadom někotrych njeznjesliwych němskich nowinow napřećiwo ta khwalba, kotruž smy wóndano zaso z najwyššeho města slyšeli, zo smy sprawny a swěrný lud. Wobkhowajmy sebi tutu khwalbu, potom móže nam snadne być, hdyž nas někotre němske nowiny hanja a nam ani tón kusk serbskeho powětra, kiž tu khwilu hišće přez serbske Łužicy wěje, njepopřeja. z D.

! Knjz kaplan Dučman je rjanu modlefsku knihu spisał a wudał pod mjenom: Duchowna róžownja swjateje Marije atd. Wona liči 33 listnow (text ma 504 stronow) a wobsteji z dweju dželow; přeni wopomina žiwjenje s. Marije z rozpominanjom wažnych wěrnosćow a winowatosćow křesćanskeho žiwjenja; drubi woprija pobožnosće na swjedženje s. Marije a wjele wšelakich druhich pobožnosćow. Kniha je z wobrazami ze serbskim napisom wudebjena. Serbska ryč je w njej čista a prawopis je nowy z laćauskoserbskimi pismikami. To je rjany dopokaz pokračenja katholskeho serbskeho pismowstwa!

M. H.

(†) Lětuša protyka towařstwa ss. Cyrilla a Methoda, wot H. Dučmana spisana, je jara praktisey zestajana a woprija tež oiginalne powjedańčko „Dwójnikaj“, kotraž je tež we wosebitym wočišću wušło.

§ We wurjadnej błownej zhromadźiznje Maćicy Serbskeje, 18. dec. t. l. w Budyšinje wotdźeržanej, bu dotalny městopředsyda, knjz komthur J. E. Smolef, jako předsyda Maćicy Serbskeje wuwoleny.

Wot redaktora.

Naš Łužičan, kiž z tymle čisłom swój 13. lětnik skonja, budže tež w léće 1873 po dotalnym wašnju wukhadźeć. Duž prošu česćownych kk. abonentow kaž wo dotalnu swěru, tak tež wo přećelniwe sobupostaranje za dališe rozšěrjenje tuteho časopisa. Tón samy pak je dostać tak derje we wudawarni Serbskich Nowinow tudy w Budyšinje, kaž tež přez wšitke tukrajne a wukrajne knihikupstwa a póstske zastojństwa a nochcyli česćowani kk. wotebjerarjo zapomnić, swój abonement w prawym času na pósće wobnowić.

W tu khwilu ze zastojńskimi džělami jara wobćeženy, wobročam so skónčnje tež na svojich lubyh kk. sobudźělaćerjow z tej naležnej próstwu, zo chcyli mje prawje sylnje a swěrnje z wudźělkami dobroćiwje podpjerać, dokelž bych hewak nuzowany był, redakciu Łužičana złožiť.

Duž daj Bóh zbože k nowemu lětu a k nowemu žiwjenju!